A FEKETE MŰBŐRKÖTÉSEN !!!

Doktori (PhD) értekezés

dr. Zsifkó Mariann

2013

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

dr. Zsifkó Mariann százados

Az Afrikai Unió kialakulásának története. Az EU és az AU kapcsolatrendszerének biztonságpolitikai vonatkozásai.

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

……..

Dr. Horváth Csaba alezredes

Budapest, 2013

TARTALOM

BEVEZETÉS 7
A tudományos probléma, és a vizsgálat aktualitása 9
A kutatás célkitűzése 10
A kutatás hipotézisei 10
Kutatási módszerek 10
A kutatás időbeni behatárolása 11
I. fejezet 12
Az Európai Unió afrikai kapcsolatrendszere 12
I.1. az uniós külkapcsolati rendszer elemei 12
I.2. a releváns uniós politikák 20
I.2.1 Európai Szomszédságpolitika és finanszírozási eszköze 20
I.2.2 Fejlesztési támogatás 24
I.2.3 Humanitárius segélyezés 25
I.2.4 Emberi jogok, demokratikus kormányzás és jogállamiság támogatása 28
I.2.5 A Stabilitási Eszköz (2007–2013) 31
I.2.6 Bevándorlás és menekültügy az EU-ban 32
I.3. Az Európai Unió és az afrikai országok (partnerségi) kapcsolatrendszere 36
I.3.1 Az Euromediterrán partnerség és Mediterrán Unió 36
I.3.2 Új partnerség formálódása az EU és Észak-Afrika között 38
I.3.3 A Cotonoui Megállapodás, és előzményei 40
I.3.4 Stratégiai partnerség Dél-Afrikával 43
I.4. Kötelezettségek és kihívások 44
I.4.1 Az Európai Unió hozzájárulása a millenniumi fejlesztési célok megvalósításához 44
I.4.2 Az EU bizonytalan helyzetekre adott válaszai 46
I.4.3 Az EU 2009. évi fejlesztési jelentése: a törékenység leküzdése ..Afrikában 48
I.5. Az Európai unió és az Afrikai Unió partnerségi kapcsolatrendszerének előzményei és eredményei. Kulcsállomok: Kairó-Lisszabon-Tripoli 50
I.5.1 Előzmények: a Kairói csúcs és az azt követő események 50
I.5.2 Az Európai Unió Afrika-stratégiájának sarokpontjai 52
I.5.3 A „várva várt” Lisszaboni csúcs 53
I.5.4 Az EU-Afrika közös stratégia (jaes) 54
I.5.5 Csúcstalálkozó Tripoliban 57
I.5.6 Az Európai Unió, Afrika és Kína közötti együttműködés és párbeszéd.. 62
I.6. Konklúzió 63

II. fejezet 65
Az Európai Unió kül- és biztonságpolitikája, és a közös védelmi politika 65
II.1. Az intézmény fejlődése 66
II.2. Válságkezelés 69
II.2.1 Polgári válságkezelés 70
II.2.2 A válságkezelésben együttműködők 71
II.2.3 Megszorítások, szankciók 72
II.3. Az Európai Unió Afrikára vonatkozó biztonságpolitikai dokumentumai 72
II.4. A terrorizmus és non-proliferáció elleni küzdelem 78
III. fejezet 81
Az Európai Unió béketámogató műveletei Afrikában 81
III.1. Észak-Afrika, Arab Tavasz, Líbiai polgárháború 81
III.1.1. EUROR Libya–az EU humanitárius segítségnyújtó művelete 82
III.2. Száhel öv, Mali és Niger 82
III.2.1 EUTM Mali–Mali kiképző és újraszervező misszió 83
III.2.2 EUCAP SAHEL Niger–az Európai Unió nigeri KBVP-missziója 84
III.3. Kelet-Afrika, Afrika szarva, Szomália 85
III.3.1 EUNAVFOR Atalanta–az EU szomáliai katonai tengeri művelete 86
III.3.2 EUTM Somalia–az EU szomáliai kiképző művelete 87
III.3.3 EUCAP NESTOR –Afrika szarván a regionális tengeri kapacitásépítést célzó európai uniós misszió 87
III.4. Szudán-Darfúr, Csád és a Közép-afrikai Köztársaság 89
III.4.1 EU Support to AMIS (Darfur)–az EU Afrikai Uniót támogató missziója a Nyugat-szaharai Darfurban 89
III.4.2 EUAVSEC South Sudan–EU légiközlekedés védelmi missziója 91
III.4.3 EUFOR Tchad/RCA–az EU Csádban/Közép-afrikai Köztársaságban működő katonai missziója 93
III.5. Nagy Tavak térsége 93
III.5.1 ARTEMIS–az EU kongói katonai missziója 95
III.5.2 EUPOL Kinshasa–az EU Rendőri Misszió Kinshasában 95
III.5.3. EUSEC RD Congo–az EU a biztonsági szektor átalakítását segítő missziója a Kongói Demokratikus Köztársaságban 96
III.5.4. EUFOR RD Congo–az EU kongói katonai missziója 96
III.5.5. EUPOL RD Congo–az EU kongói rendőri missziója 97
III.6. Nyugat-Afrika, Száhel öv 97
III.6.1. EU SSR Guinea-Bissau–az EU Bissau-Guinea biztonsági szektorának reformját előmozdító missziója 98
III.7. KONKLÚZIÓ 99

IV. Fejezet ... 102
Az Afrikai Unió ... 102
IV.1. A politikai integráció kialakulása ... 103
IV.2. Gazdasági integráció ... 105
IV.3. politikai, intézményi előzmények ... 107
IV.3.1. Az egység keresése ... 110
IV.4. Az Afrikai Unió születése ... 116
IV.4.1. Az Afrikai Unió célkitűzései ... 117
IV.4.2. Az Afrikai Unió szervezeti felépítése, és döntéshozatali mechanizmusa ... 119
IV.5. Afrikai kontinens partnerségi kapcsolatrendszere ... 130
IV.5.1. AU–EU stratégiai partnerség az AU oldaláról ... 131
IV.5.2. Partnerség Afrika és az Arab Világ között ... 131
IV.5.3. Afrika–Dél-Amerika Csúcs (ASA) ... 132
IV.5.4. Afrika–Japán kapcsolat (TICAD) ... 132
IV.5.5. Kína–Afrika Együttműködési Fórum (FOCAC) ... 133
IV.5.6. Afrika–USA (AGOA) ... 134
IV.5.7. Afrika–Dél-Korea Partnersége ... 134
IV.5.8. Afrika–India Partnerségi Fórum ... 135
IV.5.9. Afrika–Törökország Partnersége ... 135
IV.5.10. Intézményközi kapcsolatok és partnerségek ... 136
V. Fejezet ... 137
Béke és Biztonság Afrikában ... 137
V.1. Az Európai Unió támogatásával épülő afrikai biztonsági rendszer ... 138
V.1.1. Béke és Biztonság Afrikai Struktúrája (APSA) ... 139
V.1.2. Afrikai békefenntartási mechanizmus (African Peace Facility) ... 139
V.1.3. Kontinentális Korai Előrejelző Rendszer (CEWS) ... 140
V.2. Az Afrikai Unió Béketámogató Műveletei ... 141
V.2.1. AMIB–African Mission in Burundi ... 142
V.2.2. AMIS–The African Union Mission in Sudan ... 143
V.2.3. AMISEC – African Union Mission in Support of Elections in Comores 144
V.2.4. UNAMID–AU/UN Hybrid operation in Darfur ... 145
V.2.5. AMISOM–African Union Mission in Somalia ... 145
V.2.6. MICOPAX–The Mission for the consolidation of peace in Central African Republic ... 146
V.2.7. ECOMIB–ECOWAS Mission to support the Transition ... 147
V.2.8. AFISMA–African-led International Support Mission to Mali ... 148
V.2.9. Nem katonai (nem fegyveres) megfigyelő és értékelő missziók ... 149

V.3. A Regionális Gazdasági Közösségek biztonsági dimenzióban betöltött szerepe151
V.3.1. Az AU és a Regionális Gazdasági Közösségek biztonságpolitikai mérlege 156
V.4. Konklúzió 158
VI. FEJEZET 161
Afrika biztonsági helyzetét veszélyeztető belső kihívások 161
VI.1. Afrika szarva 163
VI.1.1. A konfliktus előzményei és eseményei a régióban 163
VI.1.2. Veszélyek, kihívások 166
VI.1.3. Nemzetközi közösség fellépése 168
VI.1.4. Következtetések, javaslatok 172
VI.2. Szudán és térsége 173
VI.2.1. Szudán és Dél-Szudán 173
VI.2.2. Dél-Szudán-ENSZ-EU-Szudán 175
VI.2.3. Veszélyek, kihívások 176
VI.2.4. Darfúr 177
VI.2.5. A környező országok 179
VI.2.6. A Régió 180
VI.2.7. Veszélyek, kihívások 183
VI.2.8. Következtetések, javaslatok 185
VII. FEJEZET 186
Összefoglalás 186
Publikációs jegyzék 195
Irodalomjegyzék 196
Jogi dokumentumok 196
Afrikai Unió 196
Európai Unió 196
Egyesült Nemzetek Szervezete 201
Észak-Atlanti Szerződés Szervezete 202
Magyarország Kormánya 202
Szakirodalom 202
Internetes források 204

BEVEZETÉS

A 2000-es évek óta jelentős változások mennek végbe a nemzetközi biztonságpolitikában. Új biztonsági kihívások, de új szereplők is megjelentek a nemzetközi biztonságpolitika színterén.

Európában a szakmai közönség előszeretettel hangoztatja, hogy a hidegháború befejeződése és következményei által megváltozott új biztonsági helyzetben minimálisra csökkent egy világméretű fegyveres konfliktus veszélye, „cserébe" viszont számos **új típusú biztonsági fenyegetés** jelent meg. Véleményem szerint ez az állítás csak részben igaz, és inkább egyfajta óhajnak tekintendő, ha óvatosak akarunk maradni. Mindenesetre az Európát közvetlenül - saját határain belül - érintő háborús veszély esélyét tekintsük valóban minimálisnak, azonban ne menjünk el közvetlen szomszédunk, az afrikai kontinens biztonsági helyzete mellett, amely „mintaszerűen" és deformált formákban is felvonultatja mindazon régi és új típusú válsághelyzeteket és konfliktus típusokat, amelyeket tankönyvekben szeretünk felsorolva látni. Másrészről észre kell vennünk, hogy az Európai Unió **nagyhatalmi szerepéért**, az eddig elért eredményekért és a jövőre vonatkozó ambíciók eléréséért meg kell küzdenünk. Harcolnunk kell, ha úgy tetszik!

Ehhez pedig a biztonságpolitika elméleti művelésén, valamint a gazdasági és kereskedelmi fegyvereken is túl egy valós, **ütőképes haderővel** rendelkező, azt alkalmazni képes és elszánt Európai Uniót szükséges formálnunk.

Ahogy egyes EU-s tagállamok, egyrészt történelmi tapasztalataik alapján már felismerték, hogy nemzeti érdekeiket a 21. században (is) a határaikon túl kell megvédeniük - gondoljunk Franciaország villámszerűnek szánt beavatkozására Maliban -, úgy az EU-nak is meg kell barátkoznia eme gondolattal.

Vagyis a világgazdasági szerep, világpolitikai szerep nélkül nem értelmezhető. Az EU-nak a globalizálódó és újabb és újabb versenytársakat szülő környezetben, egy folyamatban kell megtalálni a saját szerepét és eszközeit. A világ felgyorsult, és egyelőre tovább gyorsul, amely egy állandó kényszert szül a cselekvésre, de teszi ezt a többi szereplő számára is.

Európában abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a játéktér és az ütközőpontok jelenleg nem kontinensünkön helyezkednek el, kicsit távolabb, például

az óriási potenciálokkal is rendelkező Afrikában. Afrika pedig közel van, olyannyira, hogy minden évben afrikaiak ezrei kísérlik meg elérni Európát kis lélekvesztőiken. Ugyanakkor Afrika egy rejtély, egy óriási kihívás, amely mind a nyugati, mind a keleti világot izgatja.

Európában az afrikai gazdasági-, társadalmi- és politikai események élő, afrikai migránsok és menekültek képében is jelentkeznek. Erre hajlamosak vagyunk problémaként tekinteni, miközben ebben is óriási lehetőség rejlik, ha csak az elöregedő társadalmaink munkaerőhiányára gondolunk.

Távolabbi dimenzióban pedig Afrika egy globális gazdasági és biztonságpolitikai játszma színtere, ahol az európai értékekért, és a politikai-gazdasági érdekeinkért kell felvennünk a versenyt Kínával, Indiával, az USA-val, Oroszországgal, az arab államokkal, Japánnal, Dél-Koreával vagy éppen Brazíliával. Ebben a versenyben pedig a versenytársak mellett nem lehet megfeledkezni az afrikai emberekről, népekről. Az *európai erkölcsiség* talaján pont őket kell előtérbe helyezni saját országaikban, saját kontinensükön, máskülönben elpusztítjuk azt, amitől jobb lehet a világunk.

Mindeközben a fejlett világ évtizedek óta szembesül azzal, hogy az afrikai népek 99 százaléka már nem dárdákkal és fúvócsövekkel érdekérvényesít, hanem a világ többi részéről beszerzett halálos erejű tűzfegyverekkel. Ez nagyon komoly kihívást jelent ott, ahol az etnikai és vallási feszültségek mindennaposak, terjed a nemzetközi szervezett bűnözés, a terrorizmus, miközben aszályok és élelmezési válságok, vízhiány és fertőző betegségek okoznak menekültáradatokat, felborítva és elsöpörve országok és térségek politikai rendszereit.

Az újabb típusú fenyegetések Afrikára nagyon jellemző jegye azok határokon átnyúló jellege. Ezen új biztonsági kihívások eredményes kezeléséhez új struktúrák és mechanizmusok szükségesek, mivel a mostaniak nem alkalmasak arra.

Az Európai Unió az integrációja adott pontján felismerte, hogy nemzetközi érdekei egy egységes, közös külpolitikai fellépést igényelnek, amellyel szorosan összefügg a biztonságpolitika és a hozzá kapcsolható eszközök és eljárások kidolgozása, képességek megteremtése. Ezek által a konfliktusokra válaszul az EU válságkezelő és béketámogató műveleteteket indított a nemzetközi béke és biztonság fenntartása érdekében. A politika kialakulásától kezdődően ezek a műveletek egyre

messzebb kerültek Brüsszeltől, és az eddigi mérleget megvonva megállapítható, hogy többségük Afrikában, afrikai térségben és országban zajlott/zajlik. Ez a tendencia várhatóan nem fordul más irányba a közeljövőben. Éppen ezért a saját európai kompetenciáink erősítésével párhuzamosan támogatni szükséges az afrikaiak saját képességeit a saját kockázataik kezelése, fenyegetések és konfliktusok megelőzése, megoldása és a következmények felszámolása terén.

Európa közvetlen közelében, olykor a szomszédságban - gondoljunk a 2011-es észak-afrikai eseményekre - jelentkező biztonsági fenyegetések kellő mélységű, a kiváltó okokra is ható kezelése érdekében az EU-nak át kell gondolnia mind saját, mind az afrikai kérdésekben elsőszámú helyi partnerének számító **Afrikai Unió** lehetőségeit.

Jelen értekezés a viszonyok és kapcsolatok ez irányú áttekintését és a felállított intézményrendszerek jellemzését követő, a jelenben is érvényes afrikai konfliktusok (Szomália, Szudán) biztonságpolitikai elemzésén keresztül kíván következtetéseket levonni az EU jelenlegi afrikai biztonságot érintő szerepvállalására nézve, és tesz kísérletet a jövőbeni kívánalmak, irányok meghatározása.

A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA, ÉS A VIZSGÁLAT AKTUALITÁSA

1. Az *európai biztonság* szükségszerűen kiterjesztő értelmezése megkívánja az EU fokozódó szerepvállalását a megelőzéstől kezdődően az újjáépítésig, az európai kollektív védelmen túlmutató biztonsági fenyegetések és konfliktusok kezelése során.
2. A *biztonsági* kihívások fogalmi kiterjesztése az újabb típusú válságok és konfliktusok mentén a cselekvés fizikai, és földrajzi kiterjesztésével párosul, amelynek egyik fő európai iránya Afrika felé mutat.
3. Az afrikai országok az elmúlt egy évtizedben megkezdték saját, kontinentális szervezetük, az Afrikai Unió kialakítását, amelynek maguk is, és az EU is lényeges szerepet szán a jelen, de legfőképp a jövő afrikai konfliktusainak kezelésében.
4. A két szervezet és tagállamaik sokrétű együttműködése a globalizációs kihívások tükrében jelentős mértékű továbbfejlesztést igényel. Ennek egyik szegmensét jelentő biztonsági dimenzió mindkét kontinens, valamint az egész bolygó békéje és biztonsága szempontjából kulcsfontosságú.

A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSE

A fentiekre figyelemmel jelen doktori értekezésemben megkísérlem felvázolni a Európai Unió és Afrika (Afrikai Unió) kapcsolatrendszerének biztonságpolitikai dimenzióját, amelyet a külkapcsolatok komplex rendszerének bemutatása alapoz meg. Az EU és az AU konkrét témát érintő kötődései, mindkét oldal afrikai béketámogató műveletei és a jelenlegi biztonsági kihívások közül kettő régiós elemzés megvilágítja a jövő feladatait. Ugyanakkor a hiánypótlás szándékával, illetve az afrikai oldal kellő mélységű bemutatása céljával külön fejezetet szántam mind az AU intézményrendszerének, mind formálódó biztonságpolitikájának bemutatására. Mindezen ismeretek összegzése várhatóan bizonyítja alábbi hipotéziseim helyességét, vagy azok cáfolatát adja.

A KUTATÁS HIPOTÉZISEI

1. Az EU gazdasági-politikai érdekeinek védelme, és világhatalmi pozíciójának erősítése miatt fokozza afrikai jelenlétét.
2. Az európai biztonság szavatolása érdekében, az EU kül- és biztonságpolitikája keretében a jelen kihívásainak kezelése során szoros kapcsolatot tart fent az AU-val.
3. A hatékony biztonságpolitikai fellépés érdekében az EU-nak szüksége lehet külkapcsolati eszközrendszerének, és a befolyásolási eszközeinek újraértékelésére az afrikai kontinens esetében.
4. Az európai demokratikus értékrendszer stabilitásra irányuló missziós erőfeszítései az eltérő típusú afrikai társadalmi- és politikai struktúrákban nem hatékonyak.
5. Az EU továbbra is passzív, elsősorban békefenntartásra összpontosító stratégiát választ az afrikai kontinens biztonsági kihívásainak rendezésére.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A megfogalmazott hipotézisek bizonyítása érdekében megpróbáltam bemutatni az EU-nak az afrikai országokhoz és az AU-hoz kötődő külkapcsolati rendszerét. Ennek során tanulmányoztam a témához kapcsolódó hazai és külföldi szakirodalmat, elsődlegesen az EU alapszerződéseinek vonatkozó fejezeteit, és az EU intézményei

alkotta releváns jogforrásokat, továbbá a témával kapcsolatos azon nemzetközi egyezményeket, amelyekben az EU és az AU részes felek.

Az elsődleges és másodlagos jogforrások kereteit (szabályait) a hazai és nemzetközi szakirodalom tanulmányai, publikációi töltötték meg tartalommal. Hozzátéve, hogy ameddig az EU kül- és biztonságpolitikájának és eszközeinek magyar irodalma a téma népszerűségét mutatja, addig az Afrikai Unióra vonatkozó hazai szakirodalom hiányosságait a jóval bőségesebb nemzetközi forrásokkal kellett pótolnom. Ezen sokféle ismeret és egyedi vélemény megismerése segített a saját nézőpontom kialakításában, megformálásában.

Az uniós és nemzetközi jog, a biztonságpolitika területei mellett a diplomácia, politológia és szociológia egyes dokumentumai is bővítették az ismereteimet.

A KUTATÁS IDŐBENI BEHATÁROLÁSA

A kutatás az EU vonatkozásában a kül- és biztonságpolitika születésének idejére mutat vissza, tehát bő két évtizedet ölel fel azzal, hogy mégis a legutóbbi folyamatokra helyezi a hangsúlyt. A 2002-ben létrehozott Afrikai Unió bemutatása az elődszervezet és mozgalmak ismertetése kapcsán a gyarmatok függetlenné válásának idejéig nyúlik vissza, csakúgy, mint az egyes régiók biztonságpolitikai elemzései, amelyek során a jelen folyamatai megkívánták az előzmények időnként elég messzire vezető feltárását. Ennek ellenére fókuszban a jelen eseményei állnak, egyes esetekben 2013. májusáig bezárólag, a kézirat lezárásáig.

I. FEJEZET

AZ EURÓPAI UNIÓ AFRIKAI KAPCSOLATRENDSZERE

„Az EU–Afrika kapcsolatok megerősítése és elmélyítése kulcsfontosságú prioritás megbízatásom idején. Afrika nem csupán az EU kedvezményezettje, hanem fontos partner számos olyan közös érdekű fontosabb regionális és nemzetközi kérdésben, mint a regionális biztonság – ahol együttesen munkálkodunk a kalózkodás elleni küzdelemben, együttműködünk a térségbeli béke és stabilitás megteremtése érdekében – valamint a globális kormányzással kapcsolatos kérdésekben, mint az éghajlatváltozás.”[1]

Catherine Ashton főképviselő

I.1. AZ UNIÓS KÜLKAPCSOLATI RENDSZER ELEMEI

Az Európai Unió,[2] mint nemzetközi szervezet, külkapcsolati kompetenciái révén kerülhet kapcsolatba más nemzetközi jogi jogalanyokkal (államokkal és nemzetközi szervezetekkel). Ebben a tekintetben az EU az uniós külkapcsolati rendszer elemein keresztül - az EU sajátosságának köszönhető kettősség révén -, azok közösségi vagy kormányközi jellegétől függetlenül lép kapcsolatba az Afrikai Unióval és tagországaival is.

Az EU **közösségi külkapcsolatai,** a **külgazdaság** és a **külpolitika** egyrészről elkülönült és eltérő alapú, másrészről egymástól elválaszthatatlan kereteiben teljesednek ki. Így éles határt húzni a különböző politikák között nem lehetséges és nem is érdemes, már csak azért sem, mert az integrációs folyamatok során többször

[1] 2010. november 10. Forrás: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-1495_hu.htm?locale=en

[2] Az egyes európai integrációs intézmények, politikák és eszközök az Európai Unió 1992-es létrehozásáig értelemszerűen a jogelőd közösségek - az Európai Gazdasági Közösségek - tevékenységéhez kötődnek, ennek ellenére a dolgozat során többségében az Európai Unión neve kerül említésre, ezen megjegyzéssel.

módosultak akár a tartalmukat, akár formájukat érintő fejlődést tekintve.[3]

Az EU-Afrika kapcsolatok ennek figyelembevételével először a közösségi területhez tartozó releváns politikákon és eszközökön - a *közös kereskedelempolitika*, a *társulási politika*, a *fejlesztési politika*, az *együttműködési politika, szomszédságpolitika, bevándorlás politika* -, és más olyan politikákon keresztül kerülnek bemutatásra, amelyek nem kifejezetten külkapcsolatiak, de rendelkeznek hatásokkal a területen. Ezt követően a tagállamok szuverenitását kevésbé korlátozó, ugyanakkor az Unió egyik legmarkánsabb kormányközi politikája a *közös kül- és biztonságpolitika* bemutatása következik, amely természeténél és tartalmánál fogva az egyik leglényegesebb eszköze is a külkapcsolatok rendszerének, miközben működése nem elkülöníthető a többitől, és (kül)gazdasági indíttatások folytán velük együttesen lehet eredményes.

Az Unión kívüli országokkal folytatott kereskedelmet szabályozó **közös kereskedelempolitika** az EU világgazdaságban való megjelenésének egyik alapvető eszköze, s mint ilyen, a legrégebbi, legkiforrottabb politikák egyike. Az európai integráció egyik alapvető célja - a vámunió létrehozása – a belső vámok eltörlése mellett hívta életre a külső világgazdasági szereplőkkel szembeni közös, egységes vámtarifarendszert. Az integráció mélyülésével, az egységes belső piac (gazdasági, monetáris unió stb.) kiépülésével a külkapcsolatok rendszere is szélesedett és mélyült, amelynek jelen dolgozat az Afrika felé irányuló aspektusait igyekszik bemutatni.

A közös kereskedelempolitika egyrészről a közösség önálló intézkedései révén érvényesül: export-import szabályok, dömpingellenes szabályozás, kereskedelempolitikai eszközök, és a fontos biztonságpolitikai hatású kereskedelmi alapú szankciók alkalmazása. Másrészről a kereskedelempolitika két- és többoldalú szerződéses viszonyai a felek export-importra vonatkozó szabályozását, valamint vámtarifák alkalmazását jelentik.[4]

[3]A kül- és biztonságpolitika viszonylag kései életre hívását (1992. Maastricht) gyors fejlődés követte, technikailag például az EU létrehozásához kötött pillérrendszer megszűnt, amely mellett a Lisszaboni Szerződés fontos új, a külpolitikához kapcsolódó intézményt és eljárást is bevezetett.
[4] Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-ORAC. Budapest, 2007. p 325-330.

A hagyományos áruegyezmények [5] és a bilaterális szabadkereskedelmi, preferenciális és a legnagyobb kedvezmény elvén alapuló megállapodások tartoznak ide, a társulási megállapodások ehhez kapcsolódó tartalmi elemei mellett. Ismeretes, hogy ez utóbbiak a fejlődő országokkal kapcsolatban alkalmazott preferenciális elbánás eszközei, amely nagymértékben érinti az afrikai országokat is. Ugyanakkor ezen hagyományos kétoldalú kereskedelmi megállapodásokkal „tiszta" formában mára nem találkozhatunk, mivel fejlődésük eredményeképpen fokozatosan kiegészültek fejlesztési, gazdasági és együttműködési aspektusokkal, ezzel a közös kereskedelempolitikáról a hangsúlyt más, kereskedelempolitikai eszközöket integráló politikákra helyezve.

A **társulási politika** [6] keretében az EU kedvezményes kétoldalú társulási viszonyt létesít adott államokkal, vagy államok csoportjával, amely egyrészről egy későbbi tagság előzménye lehet (európai államok vonatkozásában lásd az *Európai Megállapodásokat*), illetve kifejezetten fejlesztési, modernizációs célokat szolgáló társulási együttműködést jelent. Ez utóbbiak jellemzőek az EU-nak Európán kívüli, elsősorban fejlődő országokkal létesített kapcsolataira, amelyekben lényeges elem - a fentebb is említett közös kereskedelempolitika lényegét képező - kereskedelmi akadályok kölcsönös lebontása.

A témát érintően ide tartoznak az afrikai, karibi és csendes-óceáni államokkal (AKCS-államok) megkötött Yaoundeé-i, Loméi, majd Cotonou-i egyezmények, továbbá a Mediterránium Európán kívüli országaival - közöttük az észak-afrikai országokkal - kötött társulási megállapodások. Az Unió a kapcsolatok mélyítése céljával az utóbbiak és a keleti határa mentén elhelyezkedő államok tekintetében létrehozta az Európai Szomszédságpolitikát, amelyben azonban nem a fejlesztés már a legmarkánsabb elem.[7]

---

[5] A többoldalú kakaó-, kávéegyezmények 1962, 1966 és 1976-ból, vagy az 1977-es cukoregyezmény (International Sugar Agreement 1977) és gumiegyezmény (International Natural Rubber Agreement 1979) relevánsak a téma szempontjából.

[6] A politika kialakulásához Nagy Britannia, Franciaország, Dánia, és Hollandia tengerentúli területeinek biztosított alkotmányos társulások vezetettek. A gyarmatok függetlenné válásával a politika átalakítása, továbbfejlesztése vált szükségessé.

[7] Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-ORAC. Budapest, 2007. p 335-340.

A 2004-ben **Európai Szomszédságpolitika** (ENP)[8] formájába öntött - az EU tíz mediterrán (köztük Algéria, Egyiptom és Marokkó), valamint hat kelet-európai országgal létesített - politikai kezdeményezésének célja, hogy az európai integrációból fakadó előnyöket megossza a szomszédos országokkal, és ezzel az egész régióban elősegítse a stabilitás, a biztonság és a jólét fokozását, ezáltal saját biztonságát és gazdasági érdekeit erősítve. Mindez a hagyományos kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokon túlmutató, az uniós belső piacra biztosított belépés, uniós ágazati (pl. energia, távközlés) programokban való részvétel, és pénzügyi- technikai segítségnyújtás formájában valósul meg, az Unió és szomszédai részéről a demokratikus értékek, emberi jogok, fenntartható fejlődés és más közös értékek iránti kölcsönös elkötelezettségen alapulva.[9]

Az EU kereskedelmi és gazdasági tartalmú külső segítségnyújtása mellett a felmerülő igényeknek megfelelő új külkapcsolati elem az önállósult **fejlesztési politika** formájában öltött testet, alapvető célként a fejlődő országok fenntartható gazdasági fejlődését, szegénység elleni küzdelmét, valamint ezen államoknak a világgazdaság rendszerébe történő bekapcsolását meghatározva. Az uniós fejlesztési segélyek és támogatások nyújtásához az EU politikai feltételeket támaszt, továbbá alkalmazza az érintettekre vonatkozó megkülönböztetés módszerét.

Ezt megelőzően[10] a fejlesztés elsősorban a gyarmatbirodalmakkal rendelkező államok saját fejlesztési politikái révén, majd annak fokozatos kiterjesztésével létrehozott Észak-Dél párbeszéd kapcsolatain belül, preferenciális elbánás, fejlesztési segélyek és pénzügyi segítségnyújtás formájában valósult meg. Idővel azonban a körbe tartozó fejlődő országok és elmaradott térségek támogatása hosszú távú és az egyes tagállamok erején (hajlandóságán) túlmutató, hatékony és összehangolt vállalkozást igényelt, amely életre hívta a közösségi fejlesztési politikát. Természetszerűleg a fejlesztési együttműködés a fejlődő világ felé irányul(t), a fent említett AKCS-országokkal létesített Loméi és Cotonoui egyezmények, továbbá katasztrófa és sürgősségi segélyek, élelmiszersegélyek és más eszközök felhasználásával. A szakpolitika, amelynek végrehajtása az EU-t és tagállamait világviszonylatban a legjelentősebb donorrá tették, szükségessé tette egy önálló közösségi intézmény létrehozását mind a fejlesztési koordináció elősegítése, mind a

[8]European Neighbourhood Policy.
[9] Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-ORAC. Budapest, 2007. p 344-346.
[10]Maastrichti Szerződéssel keletkezett.

humanitárius akciók összehangolása céljából: Humanitárius Segélyek Hivatala (ECHO).

A külkapcsolati rendszer összekapcsolódó elemeit egészíti ki az EU **együttműködési politikája**, amelynek keretében a gazdasági együttműködés egészét, vagy technikai-műszaki együttműködés területét szabályozzák a felek viszonylatában. Ahogy a fentiekből is kiderül, tiszta formában, vagy a többi elemtől teljesen független politika és eszközei ritkán jelennek meg, így a gazdasási együttműködésre vonatkozó megállapodások is gyakran valamely társulási, fejlesztési, vagy kereskedelmi kapcsolat részét képezik.

A **közös kül- és biztonságpolitika (KKBP)** ágazata az előzőekhez képest újabb keletű, lévén az európai integráció politikai aspektusaira vonatkozó (kifejezett) igény a gazdasági egységesülés adott fokán jelentkezett. Megjelenése és dinamikus fejlődése elsősorban a 20. századvégi geopolitikában végbement nagyszabású átrendeződésnek (hidegháború vége, Németország újraegyesítése, a Szovjetunió felbomlása stb.),[11] valamint a gazdasági megerősödés nyomán az európai integráció elmélyítése, valamint a közösség világgazdasági súlyának megfelelő politikai szerep betöltése iránti igényének köszönhető. A politika célkitűzései (Unió közös értékei és érdekei védelme, függetlenség, tagállamok biztonságának erősítése, demokratikus értékek, jogállamiság és emberi jogok érvényesítése, konfliktusok megelőzése-kezelése stb.) a tagállamok és az Unió számára jogi kötelezettségeket, a megfelelő eszközök és intézmények (pl.: kül- és biztonságpolitikai főképviselő) létrehozását tették szükségessé.

Alapjául tehát egyrészről egy markánsabb világpolitikai szerephe szükséges egységes külpolitikai fellépés kívánalma, továbbá azon uniós biztonságpolitikai érdekek szolgálnak, amelyek felölelik az Unióra vonatkozó fenyegetések, veszélyek (pl. atomfegyverek elterjedése, terrorfenyegetés) megelőzésének, elhárításának igényét, és adott országok/térségek stabilitásában rejlő érdeket (konkrét földrajzi térségek biztonsági állapota, mint esetünkben Afrikáé, Észak-Afrikáé stb.).

[11] Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-ORAC. Budapest, 2007. p 487.

Az európai konfliktus- és válságkezelés elsődleges letéteményesének,[12] a petersbergi feladatok (konfliktusmegelőzés, válságkezelés, békefenntartó és béketeremtő műveletek, humanitárius és mentési feladatok) végrehajtására hivatott Nyugat-európai Uniónak (NYEU) az EU-ba integrálása világosan jelezte a közösség igényét, hogy létrehozzon egy **uniós védelempolitikát** is.[13] Ennek érdekében a továbbra is kormányközi KKBP részének tekintett **közös biztonság- és védelempolitika (KBVP)** feladatait a Lisszaboni Szerződés (2007) közös leszerelési műveletekkel, katonai tanácsadási és segítségnyújtási feladatokkal, és a konfliktusok lezárását követően a helyzet stabilizálására irányuló műveletekkel bővítette, továbbá az európai védelem keretében szolidaritási záradékot hozott létre.[14]

Az EU a politika kereteiben, a nemzetközi biztonság érdekében vállalt európai és harmadik országokbeli - jelentős részben afrikai területeken folytatott műveletek - feladatok végrehajtásához szükséges követelményeket és feltételeket, az uniós katonai és polgári válságkezelő képességek létrehozását lépésenként, a tagállamok saját meglévő erejét felhasználva, mintegy összeadva alakította ki. Majd ehhez rendelte hozzá a szükséges uniós intézményeket (Politikai és Biztonsági Bizottság, az EU Katonai Bizottsága, Katonai Törzse, Polgári Válságkezelő Bizottság, Európai Külügyi Szolgálat stb.).

Míg a kül- és biztonságpolitika általános és *Afrika-specifikus* intézményei és elemei a későbbi fejezetekben, addig a külgazdaság és külpolitika legfontosabb elemei és eszközei az alábbiakban kerülnek azon okból részletezésre, hogy az EU és afrikai partnerei kapcsolatainak hálója és legfőbb elemei rendszerben történő áttekinthetőséget biztosítsák. Ezt a konkrét partnerségi kapcsolatok - az észak-afrikai államokat érintő, szomszédságpolitikai alapú, majd az EU AKCS-országokra vonatkozó fejlesztési együttműködésének - bemutatása követi, kiegészítve a fejlesztés néhány speciális eszközével, az Afrikai Unióval létesített partnerségi kapcsolat részletezése előtt.

---

[12]Az EU részéről a válságkezelés és konfliktusmegelőzés feladatai vállaltak, miközben az európai kollektív védelem letéteménye se továbbra is a NATO. Természetesen a felmerülő átfedések kiküszöbölése, a tagállamok ezáltal duplikált feladatrendszere, továbbá a két szervezet közötti együttműködés egy folyamatos párbeszédet és koordinációt feltételez, amely stratégiai partnerség formájában valósul meg.

[13]A terület fontos fejlődési állomása volt az *európai biztonsági és védelempolitika* (EBVP) (European Security and Defence Policy, ESDP) *közös biztonság- és védelempolitikára* (KBVP) (Common Security and Defence Policy, CSDP) változtatása Amszterdamban (1997).

[14] Gazdag Ferenc: Az európai integráció és külpolitika, Osiris Kiadó, Budapest, 2005. p. 353-357.

Bár az alábbi táblázat adatai nemcsak az afrikai, hanem az EU összes nemzetközi partnerére - harmadik államokra - vannak kalkulálva, mégis a külkapcsolatok legfontosabb ágazataira vonatkozó pénzügyi- költségvetési mérőszámok egy átfogó, és egyben előremutató képet adnak az EU jelenlegi preferenciáiról.

Az összegeket - a teljes költségvetés hiányában - egymáshoz viszonyítva érdemes kiemelni a szomszédságpolitika és a fejlesztéspolitika meghatározó tételeit azzal, hogy az összes tétel előző évhez viszonyított növekedése alól egyedül pont a fejlesztés kivétel, amely azonban a csökkentés ellenére is a legnagyobb költségvetési részt kapta. Figyelmet érdemel még a szomszédságpolitika kiugró, és a kül- és biztonságpolitika jelentős mértékű 2011. évhez viszonyított növekedése, amely utóbbi azonban összességében is alacsony összeget takar.

Költségvetés: ***Európai Unió, mint globális partner***	**2012. év milliárd euró**	**Változás 2011-hez képest (%)**	**2013.év milliárd euró**	**Változás 2012-höz képest (%)**
Összesen[15]	**9,4**	**7,4**	**9,6**	**1,9**
Európai Szomszédsági és Partnerségi Támogatási Eszköz (ENPI)	2,3	20,5	2,5	6,3
Fejlesztési Együttműködési Eszköz (DCI)	2,6	-2,9	2,6	2,2
Humanitárius Segélyek Eszköze	0,8	2,9	0,9	1,9
Demokrácia és Emberi Jogok Eszköze (EIDHR)	0,2	5,5	0,2	0,5
Közös kül- és biztonságpolitika (KKBP)	0,4	10,9	0,4	9,2
Stabilitási Eszköz (IfS)	0,3	6,6	0,3	5,2

1. számú táblázat: A 2012. évi és 2013. évi évi uniós szakpolitikák becsült kiadásai kötelezettségvállalási előirányzatban. [16]

[15]Az fejezetből itt az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz nem került megjelenítésre, mert ez az EU afrikai partnerekkel való kapcsolatában értelemszerűen nem alkalmazható.

A táblázatok eredetijéből kiderül, hogy az összköltségvetés mindkét évi közel 150 milliárd eurós tételéből a kiemelt fejezet 2012-ben és 2013-ban is hasonlóan 10 milliárd euró körüli összeget kapott, azonban ez 2012-ben 7% fölötti átlagos évi növekményt, 2013-ban csupán 2% alattit jelentett. A források növekedésének megtorpanása leginkább a szomszégságpolitikai eszköz és a demokrácia és emberi jogok eszköze növekedési arányának csökkenésében öltött testet, míg a KKBP csekélynek nevezhető költségvetési tétele stabil finanszírozást mutat.

[16] Saját szerkesztés a megjelölt oldalak eredeti táblázatainak összevetésével. Források: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2012/budget_folder/print/186978_2011_4429_EU_BUDGET_2012_HU.pdf
http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2013/budget_folder/KV3012856HUC_web.pdf

I.2. A RELEVÁNS UNIÓS POLITIKÁK

I.2.1 EURÓPAI SZOMSZÉDSÁGPOLITIKA ÉS FINANSZÍROZÁSI ESZKÖZE

Az Európai Szomszédságpolitika (ENP) körében az EU 2004. év óta a legközelebbi szomszédainak számító - csatlakozásra nem jogosult - országok körét részesíti privilegizált kapcsolat keretében a saját integrációjának egyes vívmányaiból azzal a céllal, hogy azok az EU közvetlen szomszédságában erősítsék a jólétet, a stabilitást és a biztonságot, mégpedig a demokrácia, a jogállamiság és az emberi jogok tiszteletbentartásának alapulvételével.

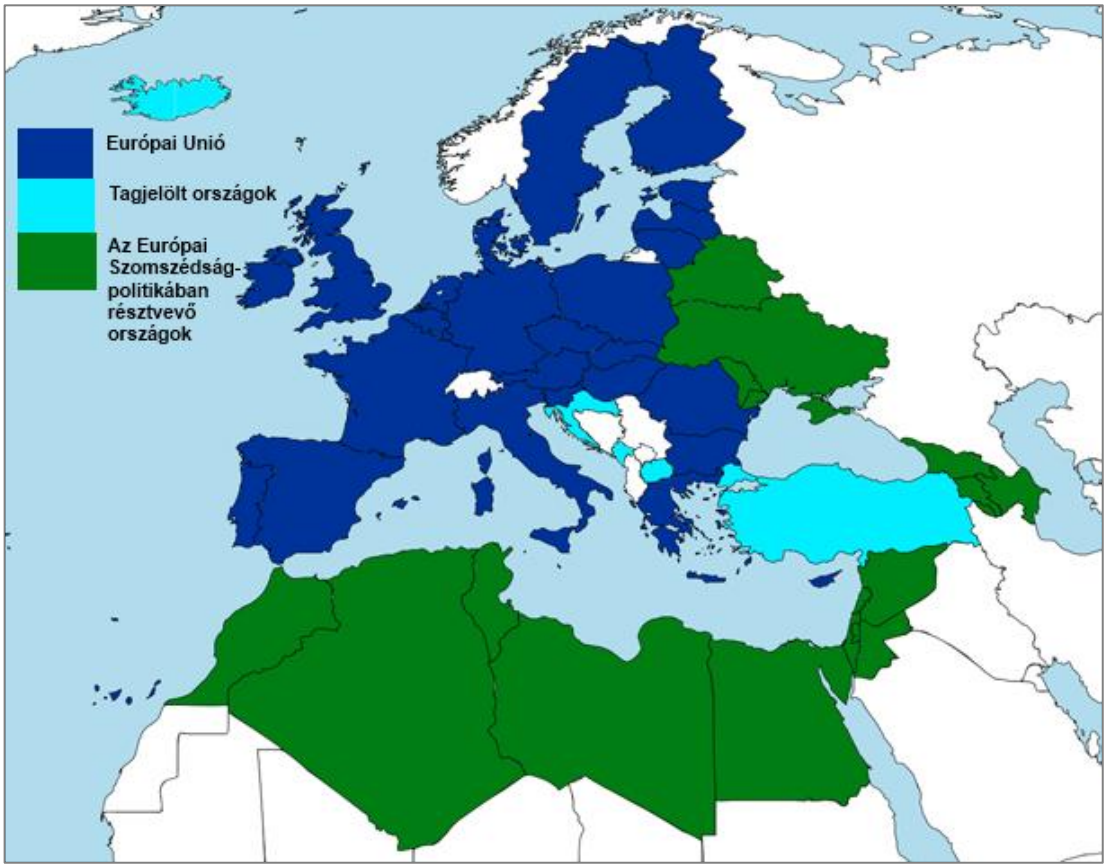

1. számú ábra: az európai szomszédságpolitikában résztvevő államok[17]
(Forrás: http://www.justfuture.pl/en/about-forum/the-european-neighbourhood-policy/
Letöltés: 2013. jan. 22.)

[17] A szomszédságpolitika az EU minden közvetlen, szárazföldi és tengerentúli szomszédját érinti: Algéria, Azerbajdzsán, Belarusz, Egyiptom, Grúzia, Izrael, Jordánia, Libanon, Líbia, Moldova, Marokkó, Örményország Palesztin Hatóság, Szíria, Tunézia és Ukrajna. Kivétel Oroszország: az EU-Oroszország kapcsolatokra külön stratégiai partnerség vonatkozik.

A Lisszaboni Szerződés 8. cikke:[18]

„(1) Az Unió a vele szomszédos országokkal különleges kapcsolatokat épít ki a jólét és a jószomszédi viszonyok egy olyan térségének a létrehozása céljából, amely az Unió értékeire épül, és amelyet az együttműködésen alapuló szoros és békés kapcsolatok jellemeznek.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltak céljából az Unió az érintett országokkal külön megállapodásokat köthet. Ezek a megállapodások kölcsönös jogokat és kötelezettségeket állapíthatnak meg, és közös fellépések lehetőségéről rendelkezhetnek. E megállapodások végrehajtásáról rendszeres egyeztetéseket kell folytatni."

Az ENP alapvetően bilaterális jellegű politika - az fejlesztési és együttműködési programok minden egyes partnerország vonatkozásában önálló és egyedi országértékelések és cselekvési tervek alapján folynak -, azonban idővel regionális és multilaterális együttműködésekkel egészítették ki. Nevezetesen a **Mediterrán Unió** (az euro-mediterrán partnerség, korábbi nevén a *barcelonai folyamat* 2008 júliusában indult újra), a regionális jellegű Fekete-tengeri szinergia (2008), valamint a Keleti Partnerség (2009) formájában.

Az EU 2010-2011 során felülvizsgálta az ENP-t,[19] és a hangsúlyt a mély és fenntartható demokráciára helyezte, különösen a szabad és tisztességes választások, a szólásszabadság, a gyülekezési és egyesülési jog, a bírói függetlenség, a korrupció elleni küzdelem és a fegyveres szervek feletti demokratikus ellenőrzés érvényesítésével. Az EU a partnerségek erősítésének érdekében partnereitől a „*többért többet*" elve[20] alapján a demokratikus reformok körében fokozottabb aktivitást és eredményeket vár el.

[18]Az Európai Unióról szóló Szerződés (egységes szerkezetbe foglalt változat).
Forrás: http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190huc_002.pdf#nameddest=article205

[19] Lásd: *Új válasz a változó szomszédságra* című bizottsági dokumentumot.

[20] Az új típusú, ösztönzőkön alapuló megközelítés lényege a fokozott differenciálás:„aki többet nyújt, többet is kap", illetve akik gyorsabban, vagy tovább haladnak a reformok terén, nagyobb támogatásra számíthatnak az EU részéről. Aki a reformtervek végrehajtásában megtorpan, annak támogatását átcsoportosítják vagy átalakítják.
Forrás: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0200:FIN:hu:PDF

A mediterrán szomszédokra nézve a felülvizsgálat és a politikai események következményeként konkrét új programok születtek, mint a SPRING program,[21] illetve több korábbi program bővítése történt meg (Erasmus Mundus felsőoktatási program).

Az Unió részéről a politikai kezdeményezés lehetővé teszi, hogy a gazdasági kérdéseken túlmutatva a szomszédos országokkal folytatott hagyományos kereskedelmi és együttműködési kapcsolatokból fokozatosan szorosabb integráció alakuljon ki, tekintettel az olyan újabb típusú kihívásokra is, mint a szervezett bűnözés, terrorizmus, illegális migráció stb.

Politikai dimenzióban a partnerek közötti együttműködés a reformok, a közös értékek iránti kölcsönös elkötelezettség előmozdítását, és a szabadság, biztonság, jogállamiság megerősítését célozza, amelyért ez gazdasági oldalról (cserébe)[22] kiemelkedően kedvezményes kereskedelmi kapcsolatokat, az EU belső piacán való fellépést, egyes ágazatokban (közlekedés, energia, távközlés) közvetlen részvételi lehetőséget, továbbá nagyobb mértékű pénzügyi és technikai segítségnyújtást jelenthet. Mindezt a 2007-2013 közötti időszakra 12 milliárd eurós költségvetéssel kívánta az EU biztosítani.[23]

Az ENP a partnerségre és a reformfolyamatokat illető *közös felelősségre* épül, amelynek alapját az adott partner szükségletei és erőfeszítései figyelembevétele mellett meghatározott, kiemelt reformcélkitűzések adják. A partneri kapcsolatok minőségét és mélységét az adott partnernek ezek iránt tanúsított elkötelezettsége befolyásolja. A partnerségek keretében számos területre meghatározott rövid- és középtávra szóló kiemelt reformcélkitűzések legfontosabbjai:[24]

- A politikai együttműködés és a reformok elősegítése, a közös értékek melletti elkötelezettség előmozdítása, KKBP területei;

[21] A 2011-2013-es évekre 540 millió euró összegű - a *partnerség, a reformok és az inkluzív növekedés támogatására* elnevezésű - program az arab tavasz demokratikus reformok iránt ténylegesen elkötelezett országainak támogatására irányul Egyiptomot, Marokkót, Tunéziát és Jordániát érintve. Forrás: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-636_en.htm?locale=en

[22] Lásd előző oldalon a „többért többet" elvét.

[23] Lásd lejjebb: ENPI.

[24] Lásd bővebben: *Együttműködésben Az Európai Szomszédságpolitika* című dokumentumot. Forrás: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/information/enp_brochure_hu.pdf

- Együttműködés az igazságügy, a szabadság és a biztonság területén: mobilitás elősegítése és az illegális migráció elleni küzdelem, menekültügy és a menekültek kezelése, határigazgatás, vízumkiadás egyszerűsítése, és az illegális bevándorlók visszafogadása, regionális együttműködés, regionális konfliktusok kezelése;
- Gazdasági és szociális együttműködés és fejlődés területén: gazdasági integráció és a reformok elősegítése, hozzáférés az EU belső piacához, gazdasági és szociális reformok támogatása, a szegénység leküzdése és a szociális kihívások kezelése, a kereskedelem és a beruházások fellendítése, a kereskedelmi akadályok felszámolása, élelmiszerbiztonság, a beruházási környezet javítása;
- Emberi dimenzió: az emberek közötti kapcsolatteremtés, az oktatás fejlesztése és a fiatalok segítése, a népegészségügy fejlesztése;
- Ágazati kérdések: energiaösszeköttetés megerősítése, közlekedés fejlesztése, környezetvédelem, az információs társadalom fejlesztése, kutatás és fejlesztés.

A TACIS[25] és a **MEDA**[26] eszközöket kiváltandó, az ENP finanszírozására 2007-ben hozták létre az **Európai Szomszédsági Politika és Partnerségi Támogatási Eszközt** (ENPI), [27] a szomszédos országokkal folytatott együttműködések finanszírozására,[28] az előzőek költségvetéséhez viszonyított 32%-os növekedéssel, az időszakra számított közel 12 milliárd euróval. Az eszköz keretében 90%-ban kétoldalú, a továbbiakban regionális és szektorális együttműködés folyik. Utóbbiakhoz tartoznak egy régió EU tagállamai és külső szomszédaik közötti *határokon átnyúló együttműködési* programok, valamint a

[25]Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States. Az 1991-ben létrehozott eszköz a kelet-európai, dél-kaukázusi és közép-ázsiai országok támogatására, piacgazdaságok és demokratikus berendezkedés kiépítésére szolgált.
Forrás: http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/1D2B2C16-8BA9-4483-BE55-B7B7B4A95533/0/TACIS.pdf

[26] Mediterraneum Development Assistance. Az EU és a Mediterrán-térség Közötti Partneri Kapcsolatrendszert finanszírozó Mediterráneum Fejlesztési Támogatás eszköze a déli és keleti mediterrán, valamint a közel-keleti országokra vonatkozott 1996-tól kezdődően. Forrás: http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/37ED6124-A168-4C5D-933C-D0209D6D9AEE/0/MEDA_EU_program.pdf

[27]European Neighbourhood and Partnership Instrument. REG (EC) No 1638/2006 of the European arliamnet and of the Council of 24 October 2006 laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument.
Forrás: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/oj_l310_en.pdf

[28]Az EU az ENPI keretében az ENP 16 szomszédos államát és 17-ként Oroszországot támogatja.

Szomszédsági Befektetési Eszköz, a közigazgatási szektorok fejlesztésére szolgáló együttműködés a Twinning és TAIEX kereteiben, valamint a SIGMA, amely az EU-nak az OECD-vel közös programja.

Az ENPI mellett a szomszédságpolitika finanszírozásában továbbra is szerepet kapnak tematikus eszközök (DCI,[29] EIDHR, INSC,[30] és az IfS), és az Európai Beruházási Bank (EIB) és az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) befektetési és hitelezési támogatásai, amelyekkel összesen a politika 2007-2013 időszakra közel 32 milliárd euróval rendelkezik.

I.2.2 FEJLESZTÉSI TÁMOGATÁS

A a szegénység felszámolásának fő célkitűzését hordozó **fejlesztési politika** az Európai Unió külkapcsolatainak egyik kulcsfontosságú területe, amely a jó kormányzás, a demokrácia és az emberi jogok előmozdítása, a fenntartható gazdasági növekedés és társadalmi fejlődés, valamint a világgazdaságba történő bekapcsolódás elősegítésén keresztül valósulhat meg.[31] Az EU fejlesztési támogatással és kereskedelmi kiváltságokon keresztül támogatja az afrikai, karibi és csendes-óceáni országokat (AKCS), továbbá az összes fejlődő országot a szegénység felszámolásának elsődleges céljával. A Közösség és tagállamai az évente nemzetközi segélyekre szánt összegek 55%-át fejlesztési célokra nyújtják.

A politikához egyetlen pénzügyi eszközt, a **Fejlesztési Együttműködés Finanszírozási Eszközt** (DCI) rendelték, bár az AKCS-országokra irányuló fejlesztési együttműködés továbbra is az **Európai Fejlesztési Alap** (EFA/EDF)[32] kormányközi eszközzel történik, ugyanakkor a DCI és az EFA mellett az EU más eszközeivel is hozzájárul a fejlesztéshez (a Szomszédsági Eszköz, a Humanitárius

[29]Financing instrument for development cooperation.
[30]Instrument for Nuclear Safety Cooperation /A Nukleáris Biztonságért való Együttműködés Eszköze.
[31] Részleteiben az EU fejlesztési tevékenysége kiterjed a kereskedelem, regionális integráció, a környezetvédelem és természeti erőforrások kezelése, az infrastruktúrák, a víz és az energia, a vidék- és mezőgazdaság fejlesztése, és az élelmiszerbiztonság, a kormányzás, demokrácia, emberi jogok, a konfliktusok és az államok sebezhetőségének megelőzése, és a foglalkoztatás kérdéseire.
[32]European Development Fund. Az EFA az AKCS-országok, valamint a tengerentúli országok és területek (TOT) számára nyújtott közösségi fejlesztési támogatás legfontosabb eszköze a gazdasági fejlődés, társadalmi és humán fejlődés, valamint regionális együttműködés és integráció területein. Az EFA keretében a kiadásokat közvetlenül a tagállamok finanszírozzák, azok nem a közösségi költségvetés részei. Létrehozásáról az 1957-es Római Szerződés rendelkezett, eredetileg annak érdekében, hogy a Közösség az akkor még kolonizált, illetve bizonyos tagállamokhoz történelmi szálakkal kötődő afrikai országok számára műszaki és pénzügyi segítséget nyújtson.

Segélyek Eszköze, a Demokrácia és az Emberi Jogok Európai Eszköze, a Stabilitási Eszköz).

A közösségi fellépés hatékonyságát az uniós és tagállami tevékenységek közti koherencia biztosíthatja.[33] Az EU kötelezettséget vállalt, hogy 2015-ig - a millenniumi fejlesztési céldátumra tekintettel - a támogatásai aránya eléri a GDP 0,7%-át, amelyet a leginkább rászoruló országoknak fog juttatni, köztük szubszaharai Afrika országainak. A támogatás mértékén túl a felhasználás hatékonysága kap hangsúlyt, amely mind az EU és tagjai, mind a támogatók és támogatottak közötti szoros együttműködést, a tevékenységek összehangolását feltételezi. A támogatottak körében országok, régiók,[34] nemzetközi szervezetek, az EU ügynökségei és NGO-k szerepelnek.[35]

A DCI-val az EU egyesítette a különféle földrajzi és tematikus eszközöket, így az magában foglalja a földrajzi programokat (Afrikán belül Dél-Afrikát érinti), és az öt tematikus programot, amelyek az emberi erőforrásokba történő befektetések, környezetvédelem és a természeti erőforrások fenntartható kezelése, a nem állami szereplők és a helyi hatóságok szerepe a fejlesztésben, az élelmezésbiztonság, a migráció és menedékjog területein öltenek testet.[36]

I.2.3 HUMANITÁRIUS SEGÉLYEZÉS[37]

Az Európai Unió tagállamaival a világon nyújtott összes segély több mint felét biztosítva a világ legnagyobb segélyadományozója, legjelentősebb humanitárius segélyezője (ez már 2011. évben meghaladta az 1 milliárd eurót).

Az Európai Közösségek segélyezési tevékenységét 1992. óta végzi az EU Bizottság alárendeltségében, a támogatásnyújtásért és koordinálásért felelős **Humanitárius Segélyek Hivatala** (European Community Humanitarian Office,

[33] A „világ legnagyobb donorja" alatt az EU és az egyes tagállamok együttes teljesítményét érthetjük.
[34] Az EU 2008. óta 440 millió euróval támogatta Afrika szarván a mezőgazdaságot és élelmezésbiztonságot (Eritrea, Etiópia, Djibouti, Kenya, Szomália). Szomáliai fejlesztési segélye az állam működésének, a béke alapjainak, az alapvető ellátás (oktatás, vízellátás és higiénia) biztosítására szolgált 2008-13 között, ahol az elmúlt 50 év legsúlyosabb aszálya 12 millió főt érintett, akik nagy része a szomszédos országokba menekült. 412 millió eurót fejlesztési projektekre (kormányzat, oktatás, szociális szektor, gazdaság), és közel 100 millió euró humanitárius segélyre költött.
[35] Az uniós támogatás egy jelentős részét például az ENSZ ügynökségei kapják. Forrás: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/general/article_7253_hu.htm
[36] A 2007-13 időszakra szóló pénzügyi előirányzat 16,8 milliárd EUR, amelyből 10 milliárd földrajzi programokra, 5,5 md tematikus programokra, a fennmaradó 1,3 md a cukorról szóló jegyzőkönyvet aláíró AKCS-országok támogatására szolgál.
[37] http://ec.europa.eu/magyarorszag/news/20120413_eu_20_eve_hu.htm

ECHO) amely elsősorban nem a humanitárius segítség végrehajtásával, hanem különböző partnerek révén a finanszírozási műveletekkel foglalkozik.

Az ECHO közel 200 humanitárius segélyszervezet (nem kormányzati szervezetek, ENSZ-ügynökségek stb.) segítségével végzi a nemzetközi válságokra (harmadik országokat sújtó katasztrófák, konfliktusok áldozatai részére) adott uniós válaszintézkedések koordinációját, a humanitárius segítségnyújtás elvei (emberségesség, pártatlanság, függetlenség és semlegesség) mentén. Az ECHO fő feladata tehát a finanszírozás nyújtása, irányítása és annak biztosítása, hogy partnereinek árui és szolgáltatásai gyorsan és a valós szükségleteknek megfelelően érjenek az érintett lakossághoz. Ennek során a Bizottság gyorsított költségvetési eljárást tud kezdeményezni: 72 órán belül 3 millió eurót, illetve 10 napon belül 10 millió eurót tud biztosítani a humanitárius műveletekhez.

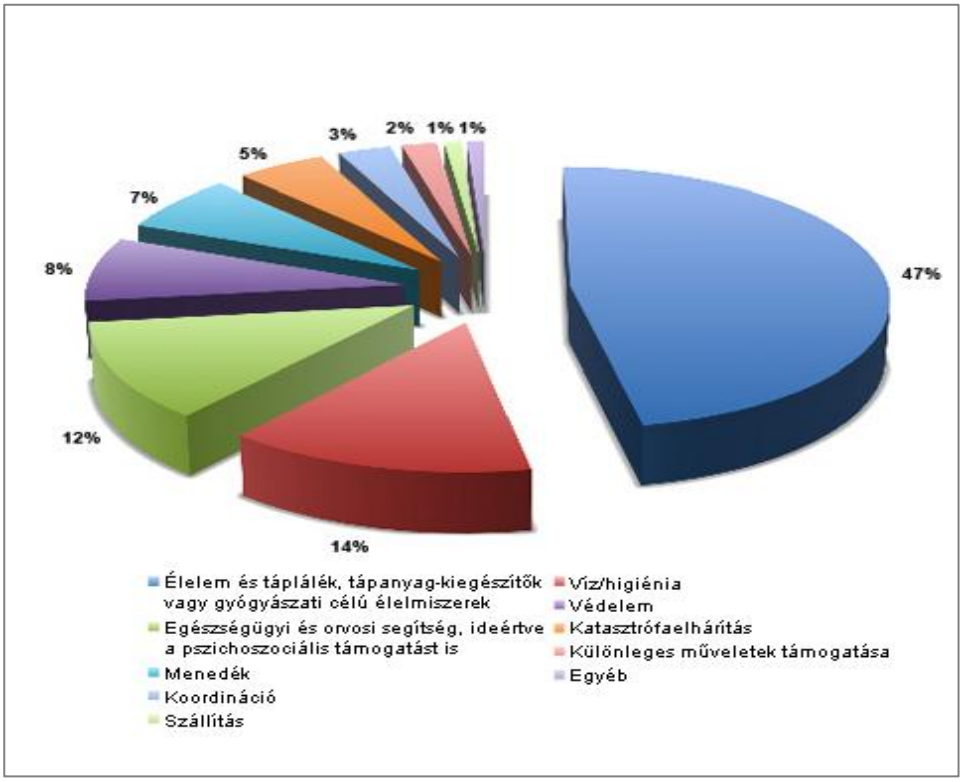

2. számú ábra: Az ECHO humanitárius segély megoszlása ágazatonként 2011-ben (Forrás: http://europa.eu/pol/hum/index_hu.htm Letöltés: 2013. március14.)

Az uniós támogatás *azonnali sürgősségi segélyekre* (orvosi ellátás, gyógyszer, élelmiszer, víz biztosítása) és menekülttáborokban élők számára biztosított, *hosszabb távra szóló segélyekre* (pl. közegészségügyi szolgáltatások kiépítése és iskolák

létrehozása) is kiterjed, amelyekhez a partnerországoknak szükség szerint szakértőket és képzést is nyújtanak.[38]

Konkrétan az EU gyorssegély (pénzbeli támogatás életszükségleti cikkek beszerezésére, eljuttatására, menedék- és lakhelyekről gondoskodásra, és helyreállítás finanszírozására), élelmiszersegély (élelmiszerek beszerzését finanszírozza a helyi élelmiszertermelés újraindulásáig, vagy élelmiszerszállítmányok eljuttatását támogatja), menekülteknek biztosított segély, és katasztrófakockázat csökkentésére szolgáló segély (katasztrófavédelmi felkészültség javítását és kockázatcsökkentést finanszíroz) formájában nyújt humanitárius segítséget.

A 2011-es évben az EU 1 154 millió euró értékben 91 nem uniós országban 117 millió embernek nyújtott humanitárius segítséget. Ezen összeg 80%-át a költségvetésből elkülönített rész tette ki, amely azonban a tárgyév természeti (pl.: földrengés Japánban) és külpolitikai eseményei okán kiegészítésre szorult egyrészt az EU gyorssegélyre képzett tartalékából, az Európai Szabadkereskedelmi Társulástól (EFTA), a Bizottság 4. fejezetének (külügyek) más költségvetési tételeiből, és a 10. Európai Fejlesztési Alapból.[39]

- 2011-ben a humanitárius segítségnyújtásra szánt pénzeszközök 42%-a elhúzódó válságokra és összetett sürgősségi helyzetekre összpontosult, többek között az alábbi térségekben: **Szudán, Dél-Szudán**, Palesztina és a **Kongói Demokratikus Köztársaság.**
- A 38% ment természeti katasztrófákra és a gyors válságkezelésre – többek között humanitárius segítségnyújtásra: elsősorban Japánt (földrengés, cunami és nukleáris katasztrófa következményeinek enyhítésére), a **Száhel övezetet** és **Afrika szarvát** (aszályfelszámolására) érintően.
- A fennmaradó 20%-ot eseti válságokra és beavatkozásokra fordították: például a **szomáliai éhínség** és az **Afrika szarva** övezetben bekövetkezett élelmiszerválság kezelésére (181 millió euróval), valamint **Líbia, Elefántcsontpart** és Irak konfliktushelyzeteire.[40]

[38]2011-ben az uniós finanszírozású projektek egyike mintegy 160 000 alultáplált gyermeknek nyújtott segítséget az afrikai Száhel övezetben. További uniós projektek foglalkoztak többek között a líbiai és a szomáliai válság áldozatainak támogatásával.
[39]Az utóbbi támogatás a Cotonoui Megállapodást aláírt AKCS országokra korlátozódik.
[40]Forrás: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_6.5.3.pdf

I.2.4 EMBERI JOGOK, DEMOKRATIKUS KORMÁNYZÁS ÉS JOGÁLLAMISÁG TÁMOGATÁSA

Az EU különböző intézményein keresztül elkötelezetten védelmezi és támogatja mind az emberi jogok érvényesülését, mind a demokratikus értékek és intézmények megvalósulását világszerte. Az EU-Afrikai viszonyrendszerben ezek a kérdések különös hangsúlyt kapnak, mivel ezeken a területeken - európai szemmel - nagy lemaradása van az afrikai államok többségének. Az EU az ezredforduló előtt és után egyrészt kétoldalú kapcsolatokon keresztül és nemzetközi fórumok bevonásával is,[41] másrészt a szomszédságpolitikák részeként, illetve partnerségek keretében próbálta a terület eredményeit előmozdítani.

Az uniós intézmények körében 2006-ban hozták létre **a Demokrácia és az Emberi Jogok Európai Eszközét (EIDHR)**[42] a demokrácia és a jogállamiság megerősítéséhez és fejlesztéséhez, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartásához. A korábbi, *a demokráciára és az emberi jogokra irányuló európai kezdeményezést*[43] felváltó finanszírozási eszköz célja a demokrácia és az emberi jogok harmadik országokban történő érvényesítése.

A koherens és hatékony támogatás szükségessé teszi az uniós saját, és a tagállamok tevékenységeinek szoros összehangolását amellett, hogy az eszköz keretében nyújtott támogatás szorosan összefügg a fejlesztési együttműködésre vonatkozó közösségi politikával, és az EU kül- és biztonságpolitikájával. A támogatás ezen felül kiegészíti a külső támogatásokra fenntartott közösségi eszközöket, illetve a fejlődő (afrikai és más) országoknak partnerségi megállapodások keretében nyújtott támogatásokat.[44]

Az intézmény létrehozása mögött álló ok, hogy a demokratikus értékek tartós hiánya, vagy az emberi jogok megsértésének „gyakorlata" az adott társadalmakat - azok politikai intézményrendszerével együtt - veszélybe sodorhatják. Közvetett

[41] A G8 csoport 2011 májusban az EU és a csoporttag országok (GB, Franciao., Németo., Olaszo.) részvételével kiemelten foglalkozott az Afrikával fenntartott kapcsolatok elmélyítésének kérdésével, amelynek keretében az EU, a G8-ak, és az afrikai országok vezetői közös nyilatkozatot tettek az emberi jogokról, a demokratikus kormányzásról és a fenntartható fejlődésről. A nyilatkozat az EU azon törekvését tükrözi, hogy kölcsönös elszámoltathatóságon és átláthatóságon alapuló partnerség jöjjön létre az afrikai országokkal. Forrás: http://ec.europa.eu/news/external_relations/110530_hu.htm

[42] European Instrument for Democracy and Human Rights. Az Európai Parlament és a Tanács 1889/2006/EK rendelete (2006. dec. 20.) a demokrácia és az emberi jogok világszintű előmozdítása finanszírozási eszközének (a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze) létrehozásáról.

[43] European Initiative for Democracy and Human Rights (EIDHR).

[44] Lásd később AKCS-országoknak nyújtott támogatást.

módon és közvetlenül is veszélyeztethetik a béke és biztonság kívánt állapotát (fegyveres) konfliktushoz, polgárháborúkhoz vezetve, de más tényezőkkel összeadva határokon átnyúló regionális, és nemzetközi biztonsági fenyegetést is hordozva.

Az Arab Tavasz eseményei rávilágítottak arra, hogy az Uniónak fel kell készülnie arra, hogy jól időzített és megfelelő támogatást nyújthasson „*a demokráciáért és a szabad és nyitott társadalmakért küzdő emberek számára,* támogatnia kell - partnereit is erre ösztönözve – a *demokrácia mélyen gyökerező alapjainak kialakítására irányuló erőfeszítéseiket, mindenekelőtt azáltal, hogy megerősítik a véleménynyilvánítás, valamint az egyesülés és a gyülekezés szabadságát, szilárd demokratikus intézményeket hoznak létre, továbbá előmozdítják a nők jogait és a nemek közötti egyenlőséget. A fenntartható demokrácia megvalósításához ezen túlmenően a hatékony és független igazságszolgáltatásra, a korrupció leküzdésére irányuló tartós erőfeszítésekre és a biztonsági ágazat reformjára is szükség van.*[45]

A fenti idézet mégis megkívánja a realitással történő szembenézést, amely akár csak Észak-Afrika országait tekintve is a megfogalmazott célok és megvalósulásuk, eredményeik között húzódó mély szakadékot mutatja (az okokat itt nem elemezve). A felek feladata az elkötelezettség megerősítése által e szakadék csökkentése.

Az Európai Unió 2011. évben az emberi jogok és demokrácia előmozdítása körében tett lépései közül néhány célirányosan és közvetlenül, mások közvetve érintettek afrikai országokat:

- Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa az EU közbenjárására 2011 februárjában rendkívüli ülés keretébe foglalkozott Líbiával és az országban folyó események súlyos emberi jogi vetületével, amelynek okán javaslatot tettek az ország tanácsi tagságának felfüggesztésére.
- Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa - EU részvétele mellett - foglalkozott a katonai és biztonsági magánvállalkozások nemzetközi szabályozásával, ahol megfogalmazódott, hogy azoknak felelniük kell azokért a cselekményekért, amelyekkel műveleteik során az emberi jogokat esetlegesen megsértették.
- Az EU elérte, hogy az ENSZ meghosszabbítsa a *gyermekek és fegyveres konfliktusok kapcsolatával foglalkozó különleges képviselője* megbízatását.

[45] *A KKBP fő szempontjai és alapvető választásai* szóló – 2011– Az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének éves jelentése az Európai Parlament számára (82-89. o.)

- Az Unió támogatta a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetőinek büntetlensége elleni küzdelmet és törekedett, hogy az államok legszélesebb körben megerősítsék vagy csatlakozzanak a NB Statútumához.[46]
- A BT *nőkről, a békéről és a biztonságról* szóló 1325 (2000) és 1820 (2008) sz. határozataira vonatkozó uniós kötelezettségvállalások teljesítésére 2011-ben az Unióban eredmények születettek.
- Az Unió folytatta arra irányuló politikáját, hogy a harmadik országokkal kötött valamennyi politikai keretmegállapodásába – így a társulási megállapodásokba és a partnerségi és együttműködési megállapodásokba is – emberi jogi záradékot illesszen.
- Az EU az európai szomszédságpolitika keretében javasolta a *Demokráciáért Európai Alapítvány* létrehozását, amelynek feladata, hogy kiegészítse a meglévő uniós eszközöket. Az alapítvány az európai szomszédságban segíti a demokratikus átmenetben, vagy a demokráciáért vívott békés küzdelemben részt vevő politikai szereplőknek nyújtott európai támogatást.
- Az Unió fontos szerepet töltött be az - EU-n kívüli - országok demokratikus átalakulásának támogatásában, 2011-ben tíz választási megfigyelő, illetve több választási szakértői missziót vezetett.[47]
- A 2011-ben a jogállamisághoz kapcsolódó uniós kérdések az európai szomszédságpolitikában részt vevő országokkal folytatott emberi jogi párbeszédekhez kapcsolódtak, középpontban az igazságszolgáltatási rendszerek reformjával (bíróságok függetlenségének, igazságszolgáltatási rendszer pártatlanságának és hatékonyságának, valamint a bűnüldöző szervek tisztviselőinek elszámoltathatóságának biztosítása).[48]
- Az Unió 2011-ben is folytatta KBVP-misszióin keresztül a jogállamiság megerősítésére irányuló erőfeszítéseit, elsősorban az igazságszolgáltatás, határigazgatás, büntetésvégrehajtás és az emberi jogok területén.

---

[46]Az EU erre több kétoldalú megállapodásába, és szomszédságpolitikai cselekvési tervébe foglalt, a Nemzetközi Büntetőbírósággal (ICC) kapcsolatos záradékkal is törekedett.

[47]Öt választási megfigyelő misszió jelentős változásokat kísért, ebből 4 Afrikában folyt: rezsimváltás Tunéziában, új állam létrehozása Dél-Szudánban, katonaiból polgári rendszerre való áttérés Nigerben, a politikai ellenzék hatalomrajutása Zambiában. 3 választási megfigyelő misszió a hivatalban lévők újraválasztását kísérte figyelemmel (Nigériában, Csádban és Ugandában), 2 pedig bonyolult választási környezetben végezte munkáját, ezek egyike a KDK-ban. A választási szakértői missziók 2 kivétellel Afrikában működtek: Benin, Elefántcsontpart, Gambia, a CAR, Líbéria és Marokkó választásai során.

[48] Az Unió Marokkóval megvitatta a Legfelsőbb Igazságügyi Tanács működését, Algériával az igazságszolgáltatás működését felülvizsgáló bizottság létrehozásáról tárgyalt. A tunéziai igszolg. rendszer működtetésére 20 millió euró költségvetésű uniós projekt végrehajtása van folyamatban.

I.2.5 A STABILITÁSI ESZKÖZ (2007–2013)

A harmadik országok stabilitásának elősegítése érdekében az Európai Unió külső együttműködési intézkedéseket irányít, amelyek közül a Stabilitási Eszközből (IfS) [49] finanszírozott intézkedések célja a természeti vagy ember okozta válsághelyzetekre való felkészülés és reagálás, illetve válsághelyzetet vagy instabil helyzetet követően az országok helyreállítási munkálatainak támogatása, a stabilitás megteremtése a fejlesztési és együttműködési politikák hatékonyabb megvalósulása érdekében.

A Stabilitási Eszköz az EU-nak harmadik országokkal közösen végrehajtott fejlesztési célú, valamint pénzügyi, gazdasági és technikai együttműködési intézkedéseinek finanszírozását biztosítja, amely nyújtható az adott országok nemzeti, regionális és helyi hatóságai, nemzetközi szervezetek, állami és magánszervezetek, nem kormányzati szervezetek (NGO) és természetes személyek részére is.

Válsághelyzet vagy kialakulásuk esetén - a biztonsági fenyegetéseket is beleértve - a Stabilitási Eszköz hozzájárul a demokrácia, a közrend, a személyek biztonságához, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméhez. Ennek körében támogathatók:

- a nemzetközi közösségrészéről nyújtott technikai és logisztikai intézkedések;
- átmeneti kormányzat létrehozása, demokratikus állami intézmények és független igazságszolgáltatási rendszerek kialakítása;
- harcosok leszerelése, a társadalomba való visszaillesztése (köztük a gyermekkatonák támogatása), és áldozatok rehabilitációja;
- a civil társadalom fejlesztése;
- a természeti erőforrásokhoz való méltányos hozzáférés biztosítása.

A stabil együttműködési feltételek megléte esetén az eszköz hozzájárulhat:

- a válsághelyzetekre való felkészülési képesség javításához;
- az állami intézmények és infrastruktúrák megerősítéséhez (pl. terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelem, alapvető infrastruktúrák és a közegészség védelme terén);

[49] Instrument for Stability. Az Európai Parlament és a Tanács 1717/2006/EK rendelete (2006. november 15.) a Stabilitási Eszköz létrehozásáról.

- a vegyi, biológiai, radiológiai és nukleáris anyagokhoz kapcsolódó kockázatok enyhítéséhez.

A végrehajtás földrajzi, vagy tematikus stratégiai dokumentumokon és országonként kidolgozott többéves indikatív programokon, továbbá válsághelyzetek vagy rendkívüli állapotok kezelésére szolgáló különleges intézkedések alapul.

I.2.6 BEVÁNDORLÁS ÉS MENEKÜLTÜGY AZ EU-BAN

Az Európai Unió tagországai 20,1 millió nem uniós országból származó bevándorlónak nyújtanak otthont (a lakosság 4%-a), és a bevándorlók és menekültek jelentős részben Afrikából érkeznek.[50] Az okok, a földrészek fizikai közelsége és történelmi kapcsolatain (gyarmatbirodalmak máig fennálló kötődései) túl sokfélék, és várhatóan a jövőben is lehet, és kell e tekintetben az afrikaiakkal számolnunk.

Kiugró példát a közelmúltban a 2011-es Arab Tavasz eseményeinek következtében az EU partjaihoz érkező migránsok áradata szolgáltatott, amely az érintett európai országokat, s rajtuk keresztül az EU intézményeit is próba elé állította.[51] A hibák és hiányosságok kiküszöbölésére, a migrációval kapcsolatos kérdések és tennivalók összehangolására megkezdődött a kidolgozó munka, amelynek feltétele az EU és az Unión kívüli országok szoros együttműködése.[52]

Európának fontos érdeke, hogy átgondoltabb, átfogóbb és hosszabb távra szóló menekültügyi és migrációs politikát alakítson ki. A politika középpontjában álló elv biztosítja, hogy **a menekültek és a lakóhelyüket elhagyni kényszerülő személyek** teljes mértékben részesüljenek a nemzetközi jog alapján őket megillető védelemben. Másrészről az **illegális migráció** visszaszorítása és a **jogszerű migráció** ösztönzése, továbbá az **emberkereskedelem áldozatainak** megfelelőbb védelme hatékonyabb uniós határellenőrzést kíván meg. A kérdés összetettségét jelzi, hogy a migrációval és mobilitással kapcsolatos intézkedéseknek többek között összhangban kell állniuk a külkapcsolatokra, a fejlesztési együttműködésre, az oktatásra, továbbá a növekedésre és a munkahelyteremtésre vonatkozó szakpolitikákkal.

---

[50]Azonban az afrikai migránsok döntő többsége az afrikai kontinensen belül egy másik országban, térségben telepedik le. Lásd: Hettyey András: *Nem jutnak tovább Afrikánál az afrikaiak* In:http://ittvagyunk.eu/htmls/cikkek.html?articleID=118

[51]Az észak-afrikai politikai helyzet következtében 2011. év első félévében több mint 25 ezer migráns érkezett az Unióba, főként Olaszországba és Máltára.

[52]A Bizottság javaslatokat dolgozott ki a migráció terén alkalmazandó új, átfogó megközelítésmódra, és stratégiai szempontokat érvényesítő szakpolitikai keretet javasolt a migrációval, és mobilitással kapcsolatos kérdések számára.

Az Európai Unióban a szabad mozgás az EU állampolgárok alapvető joga,[53] míg az EU-n kívüli országok állampolgárainak belépése és tartózkodása a közös **menekültügyi és bevándorlási politika** által szabályozott.

A bevándorlás egyrészről - a 27 tagállamon kívüli országokból - az érvényes közösségi szabályok keretei között az EU-ba érkező, letelepedni és munkát vállalni szándékozókat, másrészről az illegálisan érkezőket takarja. Ez utóbbi tekintetében az bevándorlás szorosan kapcsolódik a biztonság kérdéséhez csakúgy, mint a menekültügy, amelyek összességében az Unió egyik égető problémáját jelentik.[54]

Az Európai Unió szemszögéből kettős vonatkozás egyik feleként az európai biztonság és közbiztonság veszélyeztetettsége jelentkezik, hiszen az illegális bevándorlás, migráció és hozzá kapcsolódó szervezett bűnözés komoly kihívás, folyamatos kezelést igénylő probléma. A hatóságok statisztikái csak a felfedezett eseteket mutatják, és bár ebből a tendenciák megismerhetők, azonban az illegalitás rejtett részére vonatkozóan nincsenek valós számok, amely a jelenség kezelését nagyon megnehezíti.

A kérdés másik, gazdasági vetülete ugyanakkor azt mutatja, hogy az EU versenyképességének és gazdasági növekedése fenntartásának - az aktív korú európai népesség fogyása okán - a bevándorlók beáramlása létfontosságú tényezőjévé válik.[55] Ebből következik, hogy a jövőben még több bevándorló beáramlására lehet szükség, máskülönben az Uniónak súlyos munkaerőhiánnyal kell szembenéznie, amely szerteágazó következményekkel jár.

---

[53] Lásd: Schengeni Egyezmény (1985) és Schengeni Szerződés (1990), illetve a közös európai bevándorlási és menekültügyi stratégia. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/index_hu.htm

[54] A 2010. évi Eurobarométer felmérés szerint az EU15 és az EU12 országai tekintetében különböző tendenciák figyelhetők meg. Utóbbiak az EU–Afrika együttműködés során a szegénységet és az éhezést említették elsőként, míg a többi országban a demokráciának és a felelősségteljes kormányzásnak adnának nagyobb teret. Annak ellenére, hogy az illegális bevándorlás témáját - különösen Dél-Európában - viszonylag magas médiaérdeklődés övezi, az európaiak a migrációt nem látták nagyobb problémának. Noha a spanyol és a máltai válaszadók jóval magasabb arányban (11% és 18%) gondolják fontosnak ezt a kérdést, mint az európaiak általában (6%), a migráció összességében még mindig kevésbé fontos téma, mint a szegénység, vagy az emberi jogok kérdése.

[55] Az EU gazdasági potenciáljában rejlő globális szerepe fenntartásához nélkülözhetetlen az aktív korú munkaképesek számarányának növelése, amely az öregedő korszerkezetű és csökkenő lélekszámú európai társadalmakban jelen időben csak kívülről megoldható. Az EU nem veheti fel a versenyt olyan ázsiai, latin-amerikai országokkal, térségekkel, amelyekben a növekvő lélekszám nagytöbbsége a fiatal generációkhoz tartozik, a korcsoportok közötti arány az elöregedő európaiakkal ellentétes rajzolatú, vagyis a népesedési mutatók pozitív oldalán állnak.

Az EU **egységes bevándorlás politikája** része, hogy a tagállamoknak jogukban áll eldönteni, hány bevándorlót kívánnak befogadni, ezért ezen és más okokból a bevándorlás irányai, a célországok rajzolata egyenlőtlen elosztást mutat, amely az adott országok gazdasági erejétől kezdve, a társadalmi attitűdökön, a szociális ellátórendszereken és az éghajlati viszonyokon át sokféle összetevőből áll.[56]

Az EU Bizottság által javasolt *közös bevándorlási elvekben* megfogalmazott kettős cél az illegálisan tartózkodó bevándorlók számának visszaszorítása, és a munkaképes korú népesség számának növelése azzal, hogy a jövőben a menedéket kérők valamennyi uniós tagországban **egyenlő elbánásban** részesüljenek. Az Uniónak és benne minden tagállamának erkölcsi kötelessége, hogy védelmet nyújtson az indokoltan menedéket kérő személyeknek.

Emellett különbséget tesznek az EU határainak jogellenes átlépését megkísérlő gazdasági migránsok, a menekültek vagy menedékjogot kérő személyek, valamint azon személyek között, akik ideiglenesen lakóhelyük elhagyására kényszerültek, de vissza kívánnak térni oda.[57]

A 2011. évi uniós migrációs megközelítés [58] alapján az EU olyan megállapodásokat köthet szomszédaival és más országokkal, amelyek az egyes emberek és az érintett országok számára is előnyösek. Ennek körében egyrészt nagyobb hangsúlyt fektet **a jogszerű migráció megkönnyítésére**, valamint a rövid időre érkezők (turisták, diákok, üzletemberek és a külföldi állampolgárságú családtagok) beutazásával kapcsolatos **vízumpolitikára**. Amennyiben az adott partnerország teljesíti a megállapodásban rögzített - többek között a migráció, a menekültügy és a határigazgatás területét érintő - kritériumokat, az EU felajánlhatja a vízumkorlátozások enyhítését vagy megszüntetését.

A fentieken túl a legérintettebb szomszédos országokkal - köztük afrikai (Tunézia, Marokkó, Egyiptom) és keleti határországokkal - az EU **migrációs partnerségek** létrehozására törekszik, amelyek keretében biztosítható a jogszerű

[56] 2002. óta az EU évente 1,5-2 millió bevándorlót fogad be. Az új bevándorlók többsége Spanyolországban, az Egyesült Királyságban, Németországban, Franciaországban, Olaszországban és Görögországban telepedik le. A becslések szerint azonban az aktív korú európaiak száma még ilyen mértékű bevándorlás mellett is kb. 50 millióval csökken majd 2060-ig. Forrás: EU Bizottság megállapításai, prognosztikája 2008-ból. Forrás:.http://ec.europa.eu/news/justice/080617_1_hu.htm
[57]http://ec.europa.eu/news/justice/110506_hu.htm
[58]http://ec.europa.eu/news/external_relations/111121_hu.htm

migráció szervezettsége, és az illegális formák hatékony és emberséges intézkedésekkel történő megakadályozása.[59]

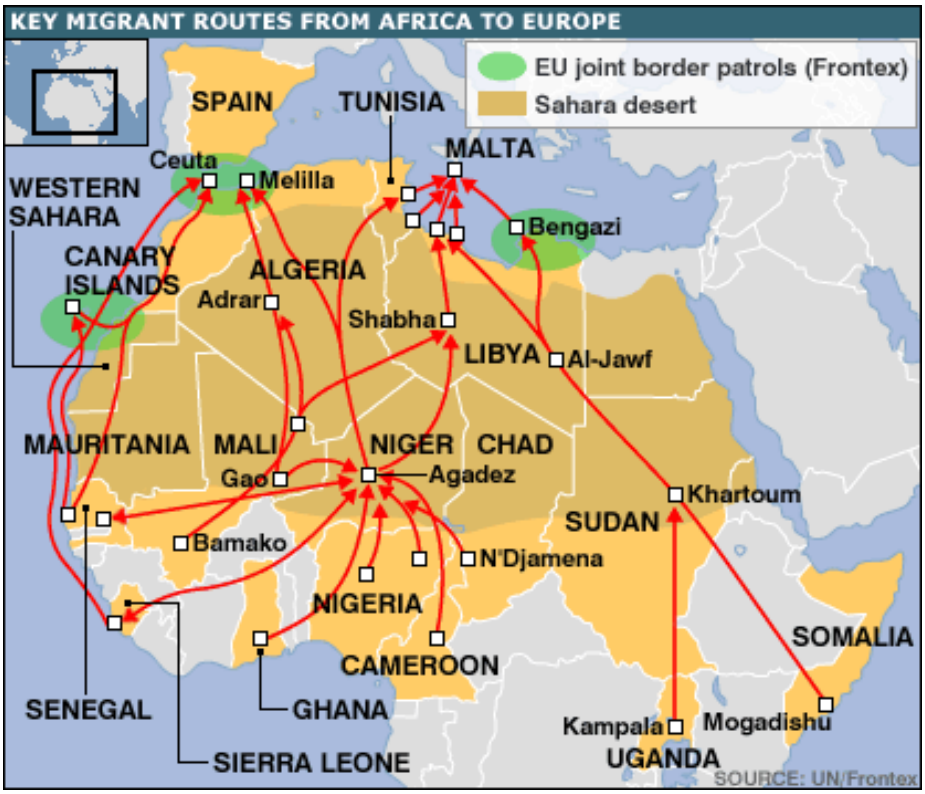

3. számú ábra*:* Az Európába irányuló afrikai fő migrációs vonalak.
(Forrás: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6228236.stm Letöltés: 2013 febr. 22.)

A migrációt szükségszerűen kell, hogy kövesse a migránsok integrációja.[60] Az Unióban letelepedni szándékozó (vagy kényszerülő) bevándorlók sokszínűbbé teszik az uniós társadalmat, és jelentős mértékben hozzájárulhatnak a gazdasági növekedéshez, stabilitáshoz és a jóléti rendszerek fenntartásához. Ez azonban a bevándorlóknak az adott társadalmi- gazdasági rendszerbe történő integrációjuk által válhat csak elérhetővé, amely elsődlegesen nyelvtudást, munkalehetőséget, a helyi kultúra tiszteletét[61] és tisztázott jogállást kíván.[62] Az EU segítséget nyújt a nyelvtanulás ösztönzése, az elhelyezkedés megkönnyítése, az oktatás és képzés támogatása, valamint a diszkrimináció elleni küzdelem keretében, azonban az integrációs politika a tagállami kormányok felelősségi körébe tartozik.

[59] Lásd még: az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/eu irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről. Forrás: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:HU:PDF
[60] http://ec.europa.eu/news/justice/110725_hu.htm
[61] A vallási türelem kérdése egy különösen érzékeny téma a migránsok és befogadók között.
[62] A kapcsolódó Eurobarométer felmérés szerint az EU-s polgárok és a bevándorlók hasonlóan vélekednek az integrációt befolyásoló tényezőkről, és a fenti tényezők közül is legfontosabbnak a nyelvtudást tartotta mindkét csoport.

I.3. AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS AZ AFRIKAI ORSZÁGOK (PARTNERSÉGI) KAPCSOLATRENDSZERE

I.3.1 AZ EUROMEDITERRÁN PARTNERSÉG ÉS MEDITERRÁN UNIÓ

Az Euromediterrán Partnerség (EUROMED) 1995-ben jött létre a felek kölcsönös, a térség stabilitásának megteremtése iránti érdekei alapján. Az EU 1998–2005. között hét dél-mediterrán országgal kötött euromediterrán társulási megállapodást, Észak-Afrikából **Algériát, Egyiptomot**, **Marokkót** és **Tunéziát** érintően. [63] A kölcsönösség, szolidaritás és az együttes fejlődés elvén alapuló politikai, gazdasági és társadalmi partnerség előterében a demokratikus elvek és az alapvető jogok tiszteletben tartása állt.

A megállapodások 2003. után az életre hívott európai szomszédságpolitika hatálya alá kerültek, amely a partnerségen belül új perspektívákat nyújtott a feleknek, a lényegét képező kétoldalú *cselekvési tervekben* lefektetve, konkretizálva az integráció elmélyítésének eszközeit.[64]

A felek közti megállapodások a politikai párbeszédet erősítik, továbbá a mediterrán térség kereskedelemének fokozatos liberalizálásához járulnak hozzá, előirányozva a szabadkereskedelmi övezet fokozatos kialakítását a tizenkét évnyi átmeneti időszak után.[65]

A kétoldalú társulási megállapodások mindegyikének közös célja:

- a rendszeres párbeszéd a politikai és biztonsági kérdésekről;
- a gazdasági, kereskedelmi és pénzügyi együttműködés, a régió kereskedelmének fokozatos liberalizációja, fenntartható fejlődése és a beruházások ösztönzése;

[63] Glied Viktor szerint a gyarmatrendszer felbomlásával ugyan a kapcsolatok (Líbia, Olaszország és Franciaország, valamint Algéria, Tunézia, Marokkó és Franciaország között) lényegében fennmaradtak, az EU-nak új közvetítő csatornák kialakítására volt szüksége, amelyeken keresztül folyamatos párbeszédet lehet folytatni Észak-Afrika, a Közel-Kelet és Európa között. Ennek fókuszában az észak-afrikai és közel-keleti arab országok gazdasági felzárkóztatása, és annak előfeltételéül szolgáló biztonsági kockázatok (terrorizmus, illegális bevándorlás, fegyver- és kábítószer kereskedelem) csökkentése állt. Forrás: Glied Viktor: Az Euro-mediterrán Partnerség és Málta az aktuálpolitikai kihívások tükrében. In: http://ittvagyunk.eu/htmls/cikkek.html?articleID=27 Letöltés: 2013. jan. 8.

[64] A partnerség jelenlegi vívmányait lásd lejjebb.

[65] Az EU elsőként Marokkóval kezdte meg 2013 áprilisában a szabadkereskedelmi megállapodásról szóló tárgyalásokat Egyiptom, Jordánia és Tunézia előtt, akik részvételével elsődlegesen szándékozik kialakítani a szabadkereskedelmi övezetet. Forrás: http://northafricapost.com/3447-morocco-eu-kick-off-fta-talks.html

- a társadalmi, kulturális és oktatási területen való együttműködés, a kultúrák közötti párbeszéd, a migráció ellenőrzése, a szakképzések fejlesztése, a nemek közötti egyenlőség előmozdítása mellett.

A 2008-ban **Mediterrán Unió**-ként (UfM) újraindított együttműködés már 27 EU tagállam és 16 dél-mediterrán[66] és közel-keleti országnak - a barcelonai folyamat nyomdokain haladó - a földközi-tengeri régió kormányközi együttműködési szervezetének újjáélesztése, a Mediterránium országainak politikai, gazdasági és kulturális együttműködésének fejlesztéséért.

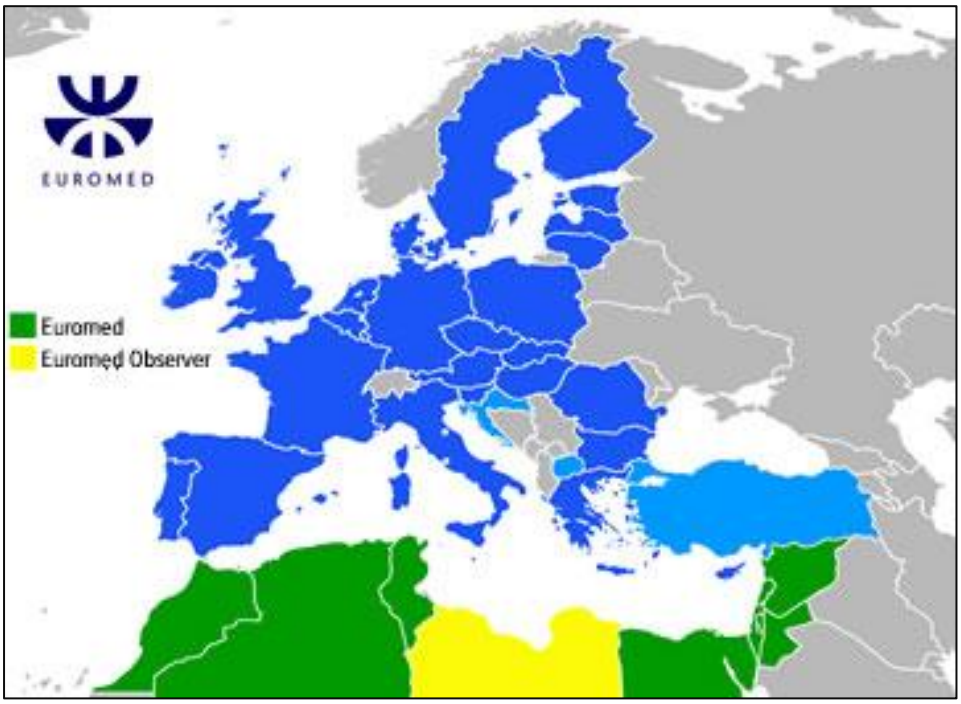

4. számú ábra: Euromed tagállamok.[67]
(Forrás: http://www.davidicke.com/forum/showthread.php?t=196996 Letöltés: 2013. febr. 11.)

A szervezet kiemelt céljai az EU és déli szomszédai közötti kapcsolatok elmélyítése, a közel-keleti béke előmozdítása, valamint továbbra is a szabadkereskedelmi övezet létrehozása. Ezek mellett kezdeményezései a gazdaság, környezet, energia, egészségügy, migráció és kultúra területein az alábbi konkrét projekteket ölelik fel:

- a Földközi-tenger vízének és partjainak tisztítása;

[66] Líbia, mint sok más kezdeményezés tekintetében, ebből a partnerségből is kimaradt, megfigyelőként van jelen.
[67] Az EU-n kívüli tagországok: Albánia, Algéria, Bosznia-Hercegovina, *Horvátország* (ebben a körben a 2013. júl. 1-jei EU-csatlakozásáig), Egyiptom, Izrael, Jordánia, Libanon, Mauritania, Monaco, Montenegro, Marokkó, Palestin Hatóság, Szíria, Tunézia, Törökország.

- közlekedési infrastruktúra fejlesztése (tengeri, közút- vasútvonalakon);
- katasztrófa megelőzési, kezelési programok;
- régiós napenergia program;
- Mediterrán Üzleti Fejlesztési Kezdeményezés a helyi kisvállalkozások támogatására;
- Euro-Mediterranean Egyetem és diákcsereprogram.[68]

I.3.2 ÚJ PARTNERSÉG FORMÁLÓDÁSA AZ EU ÉS ÉSZAK-AFRIKA KÖZÖTT

Az EU Bizottsága 2011 márciusában - az Arab Tavasz eseményeinek hatására és azok közepette, azonnali reagálásként - dolgozta ki egy speciális partnerségi program tervét, amellyel új alapokra helyezhető az Unió és az érintett országok viszonyrendszere. A *Partnerség a demokráciáért és a közös jólétért a dél-mediterrán térséggel*[69] elnevezésű kezdeményezés az érintett országokban a demokratikus átalakulást és a kapcsolódó politikai és gazdasági reformfolyamatok beindítását célozta, az egyes országok differenciált kezelésével. A partnerség három pillére az észak-afrikai térséget érintő demokratikus átalakulás, a civil szektor folyamatokba történő bevonása, és az érintett országok strukturális fejlesztéseinek kivitelezése.[70]

Az elhúzódó konfliktusos folyamatok nyomon követése, és a kapcsolatok szorosabbra fűzése eredményeként 2011 májusára az EU egy **új európai szomszédságpolitika** kereteiben célozta meg mind Észak-Afrika, mind a Közel-Kelet vonatkozásában a „*mély és fenntartható demokrácia*" és gazdasági fellendülés megalapozását.[71] A politika és partnerség magvát alkotó, fenti jelzőkkel ellátott demokrácia a jogállamiság és emberi jogok tiszteletén alapul, amelyek legfontosabbjait az EU nevesíti[72] azzal a megjegyzéssel, hogy a politikai

---

[68] http://www.eeas.europa.eu/euromed/index_en.htm

[69] A kezdeményezés a Maghreb országok (Marokkó, Algéria, Tunézia, Líbia és Mauritánia) mellett Egyiptomot és a Mashreq országokat (Jordánia, Libanon, Szíria és a Megszállt Palesztin Terület) fedi le. Forrás: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0200:FIN:hu:PDF

[70] Az első pilléren belül az EU a korábbiaknál célzottabb támogatásokat kívánt juttatni az érintett országoknak a rendszerváltások támogatására, kivitelezésére, valamint az azzal összefüggő intézményfejlesztésre elsősorban igazságszolgáltatási, korrupcióellenes, alkotmányos és emberi jogi reformok megvalósításához. A második pillérben az EU a helyi civil szektort kívánta megerősíteni és kikerülhetetlen szereplővé tenni az átalakítás folyamataiban. A harmadik pillér célja a gazdasági növekedés felgyorsítása, a beruházások és fejlesztések támogatása volt, munkahelyteremtés és a kis- és középvállalkozások megerősítése révén.

[71] http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1083_en.htm

[72] A demokrácia meghatározott közös elemeit lásd: Az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának közös közleménye – *Az átalakuló szomszédság új megközelítése* címen. Forrás: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com_11_303_en.pdf

berendezkedés országonként, társadalmanként eltérő lehet, és nem kíván a reformokra és berendezkedésre vonatkozó modellt állítani a partnerek elé.[73]

Az újraindított szomszédságpolitika további uniós támogatásokat helyezett kilátásba a politikai és gazdasági reformok mellett elkötelezett szomszédos országok számára. A demokratikus állami berendezkedésre való áttérés, és a gazdaság helyreállítása érdekében létrehozott EU-Tunézia és EU-Egyiptom munkacsoportok koordinálják az országoknak szánt európai uniós és nemzetközi támogatást.[74] A programok alapját képező országokénti cselekvési tervek kidolgozása 2012-ben megkezdődött.

A partnerségi programok keretében az inkluzív gazdasági fejlődés, mobilitás és szektorális együttműködés mellett a *fenntartható demokrácia építés* jegyében az EU támogatta partnereit: egyes országokban (Líbia, Algéria) a parlamenti és önkormányzati választásokat az EU választási megfigyelői missziói követték nyomon (Egyiptom csak szakértői missziót engedett az EU részére).

Egyiptomban az ENSZ Drog és Bűnözés elleni programja mellett az EU a korrupció megfékezésére irányuló támogatást nyújtott. Líbiában az EU az Átmeneti Kormány kérésére a közszolgáltatások rendszerének újjáépítését támogatta.

Az igazságszolgáltatás függetlenségére vonatkozó reformok folytatódtak Egyiptomban, Tunéziában és Marokkóban is. A halálbüntetés, kínzások és a börtönviszonyok körüli kérdések további lépéseket igényelnek az államok többségében, ezekre az EU 80 millió eurós támogatást biztosít.

Ezen túlmenően az EU a partnerországokban a civil társadalmak kapacitásépítésére, azok civil kontroll képességére irányuló eszközöket,[75] továbbá a női jogokat erősítő, és a fiatalokat támogató (TEMPUS, ERASMUS stb.) programokat indított, továbbá tematikus regionális programok (rendőrség, migráció, kommnikáció) indítását tervezi.[76]

---

[73] Az Unió 2012-re a további politikai események és gazdasági problémák súlyosbodása láttán felismerte, hogy a szomszédságból jelentkező biztonsági fenyegetés legyőzése egy rájuk vonatkozó átfogó konfliktusmegelőzési és béketeremtési stratégia kidolgozását igényli. 2013-ra pedig az EU-nak szembesülnie kellett az észak-afrikai arab országok demokratizálódási folyamatainak torzulásaival, akár Líbia vagy Egyiptom eklatáns példáival, amelyekre adandó válaszai és megoldási javaslatai immár nemzetközi partnerek - elsősorban az USA - bevonását teheti szükségessé.

[74] http://europa.eu/pol/cfsp/index_hu.htm

[75] Civil társadalmi eszköz /Civil Society Facility (CSF) és az Európai Demokráciáért Alapítvány /European Endowment for Democracy (EED).

[76] http://ec.europa.eu/world/enp/docs/2013_enp_pack/2013_southern_mediterranean_en.pdf

I.3.3 A COTONOUI MEGÁLLAPODÁS, ÉS ELŐZMÉNYEI

Az Európai Gazdasági Közösségek (EGK) és fejlődő országok közötti politikai, gazdasági és társadalmi kapcsolatok és együttműködés kialakítása már a Római Szerződés 1957. évi aláírásával megkezdődött (legalábbis egyes fejlődő országok viszonylatában), majd a két **Yaoundéi Egyezménnyel**,[77] és az azokat követő négy **Loméi Egyezménnyel**[78] szélesedett ki, és intézményesült. Ezen fejlesztési célokat megfogalmazó megállapodások elsősorban a célországokbeli gazdasági fejlődést, és az életszínvonal emelését tartották központi kérdésnek, amely alapján az **afrikai, karib-tengeri és csendes-óceáni térség országaiból** (AKCS-országok)[79] származó összestermék (99,5%) szabadon juthatott be a Közösségbe. Ugyanakkor a kölcsönösség adott szintje[80] az EGK számára csak a legnagyobb kedvezményt élvező státuszt biztosította az AKCS-országokban. A IV. Loméi Egyezményhez fűzött záradék mozdult el a partnerség irányába, amelynek értelmében egy államnak nyújtott segítség részben, vagy teljes egészében felfüggeszthetővé vált az emberi jogok, demokrácia és jogállamiság stb. megsértése esetén.

A felek az utolsó Loméi Egyezmény lejárta után az együttműködésnek valódi partnerséggé alakítását tűzték ki célul, a korábbi fejlesztési célokat meghaladva már a szegénység csökkentése - hosszabb távon - felszámolása, és az AKCS-országoknak a világkereskedelmi rendszerbe történő teljesebb integrációja révén, a fenntartható fejlődés célkitűzéseinek tiszteletben tartása mellett, amely elősegíti azok békéjét, biztonságát, politikai stabilitását és demokratikus berendezkedését. Ezzel a megállapodás aláírói együttesen lépnek fel a millenniumi fejlesztési célok (MFC)[81] fokozatos megvalósításáért.

---

[77] Az afrikai államok, köztük Madagaszkár és Mauritius (ASMM csoport) a két Yaoundéi Egyezmény (1964–69 és 1971–75) keretében társult az EGK-val.

[78] Az első Loméi Egyezményt (1975–80) további három követette (1981–85, 1986–90, 1990–2000). Az utolsó tízéves időtartamra szólt, 1990. március 1-jén lépett hatályba.

[79] AKCS-országok (African, Caribbean and Pacific Group of States, APC countries) az EGK-val fejlesztési együttműködési megállapodást kötő harmadik világbeli országok csoportja, amelyek kétharmada afrikai állam. Közülük a Zöld-foki Köztársasággal az EU a CM keretein belül egy speciális partnerséggel erősítette kapcsolatait, hivatkozással a Szigeteknek az észak-atlanti régió (Azori-szigetek, Madeira és Kanári-szigetek) iránt mutatott növekvő érdeklődésére, valamint a felek biztonságra és fejlődésre vonatkozó kölcsönös érdekeire. Lásd: 1. számú Függelék.
http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/index_hu.htm

[80] A kereskedelmi akadályok asszimetrikus, egyoldalú és időhatáros lebontása történt az európai fél részéről.

[81] http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/r12533_hu.htm

Az így életre hívott - 2000. június 23-án 20 éves időtartamra aláírt - **Cotonoui Megállapodás** (MC)[82] a partnerek egyenlőségén és a fejlesztési stratégiák feletti önálló rendelkezésen alapuló (ötévente felülvizsgálatra kerülő) keretet biztosít az EU és az AKCS-országok közötti, ez utóbbiak gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését célzó két évtizedes együttműködésnek. A „partnerség" kifejezésel a megállapodás kölcsönös kötelezettségvállalást és felelősséget takar, így abban a demokrácia, a felelősségteljes kormányzás és a migráció kérdésével foglalkozó politikai párbeszéd, valamint a civil társadalom széles körű bevonása kap hangsúlyt. A megállapodás az AKCS-országok fenntartható gazdasági fejlődésére, valamint a világgazdaságba történő zökkenőmentes és fokozatos integrációjukra is összpontosít a kereskedelmet, a beruházásokat, a magánszektor fejlesztését, a pénzügyi együttműködést és a regionális integrációt ötvöző stratégián keresztül.[83]

A megállapodás rendszeres politikai párbeszéd biztosításával és a hatékony multilaterális rendszer megteremtése érdekében megerősíti az AKCS–EU kapcsolatok intézményi és politikai dimenzióját. A béke megszilárdítására és a konfliktusok megelőzésére és megoldására irányuló politikák formálása a regionális kezdeményezésekre és a helyi kapacitásokra, valamint a regionális szervezetek – mint az Afrikai Unió partnerként való – bevonására összpontosít. Ezen felül ösztönzi az emberi jogok, a jogállamiságon alapuló demokratikus elvek, és az átlátható és felelősségteljes kormányzás kialakítását, a tagállami felelősséget hangsúlyozva. A biztonság kérdéskörében olyan problémákra keresi a megoldást, mint a tömegpusztító fegyverek elterjedése, a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) joghatóságának elismertetése,[84] valamint a terrorizmus és a csempészet elleni küzdelem.

---

[82]Szövegét és módosításait kihirdette a 204/2007. (VIII. 2.) Korm. rendelet, és a 116/2012. (VI. 15.) Korm. rendelet. *A Cotonouban 2000. június 23-án aláírt 2000/483/EK partnerségi megállapodás egyrészről az afrikai, karibi és csendes-óceáni államok, másrészről az Európai Közösség és tagállamai között.* (Cotonou Benin atlanti-óceáni kikötővárosa, fontos gazdasági-kereskedelmi központja.) Forrás: http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12101_hu.htm

[83] Anna Caprile-Armelle Douaud: Az afrikai, karibi és csendes-óceáni országokkal fenntartott kapcsolatok: A Yaoundéi és a Loméi Egyezményektől a Cotonoui Megállapodásig.
Forrás: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_6.5.4.pdf

[84]Az EU nemzetközi kapcsolataiban is elkötelezetten törekszik az ICC joghatóságának mind szélesebb körben való elismertetésére, az erre vonatkozó szerződési záradék az ICC létrehozása óta tipikus kelléke az EU megkötött (pl. fejlesztési, partnerségi) megállapodásainak.

A megállapodás a gazdasági és kereskedelmi együttműködés keretében - a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) szabályainak megfelelően - lehetővé teszi az AKCS-államok számára a teljes értékű részvételt a világkereskedelemben. Támogatja a segélyezés hatékonyságához fűződő elvek érvényesülését, valamint a felelősségteljes költségvetési gazdálkodásra irányuló intézkedéseket.

A megállapodás különleges elbánásban részesíti a legkevésbé fejlett - tengerparttal nem rendelkező, vagy szigete(ke)n elhelyezkedő - AKCS-országokat, valamint a konfliktust nemrégiben lezáró országokat, amelyeket a ***legsérülékenyebb államok***[85] terminológia fed le. Ezen országok bizonyos területeken külön figyelmet kapnak, mint például az élelmezésbiztonság, a regionális együttműködés és a szállítási- és kommunikációs infrastruktúrák terén.

A fejlesztési támogatás pénzügyi háttérét az Európai Fejlesztési Alap biztosítja, amelyet a következő egyedi eszközök támogatnak: *az AKCS államok támogatására irányuló európai vízalap*; *AKCS–EU energiakeret; Afrikai békefenntartási mechanizmus; a súlyosan eladósodott AKCS-államoknak nyújtott kivételes támogatások; a fegyveres konfliktusokban érintett AKCS-államokkal folytatott együttműködés*.[86] A fentieket kiegészítik egyes az államok gazdasági ágazatait külön támogató együttműködések, mint *az Afrikával létrejött partnerség a gyapotipar fejlődése érdekében*, vagy *a hagyományos AKCS-banánszállítók számára biztosított segítségnyújtás*.[87]

---

[85] Búr Gábor szerint az afrikai országok a *gyenge államok, bukott államok* stb. szinonímákkal jelzett államkudarcok tanulmányozásának legfőbb alanyai. Búr Gábor: Államkudarcok Afrikában In: Csizmadia-Tarrósy (szerk.): Afrika Ma. Tradíció, átalakulás, fejlődés.- Pécs 2009. p. 75-77.

[86] Az EU a CM keretében támogatja a konfliktusok békés rendezését az AKCS-országokban, és elsődlegesen igyekszik megakadályoznia a támogatások és források katonai célú felhasználását. http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/r12104_en.htm

[87] http://access2eufinance.ec.europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/index_hu.htm

I.3.4 STRATÉGIAI PARTNERSÉG DÉL-AFRIKÁVAL[88]

Az EU és a Dél-afrikai Köztársaság kapcsolatai a 1990-es években erősödtek fel, főként a fejlesztési támogatás keretében. A két fél önálló partnerségének keretét a kereskedelmi, fejlesztési és együttműködési megállapodás képezi, amelyet az ágazati együttműködések különféle formái egészítenek ki, az országnak a Cotonoui Megállapodásban biztosított minősített tagságán felül. Dél-Afrika regionális és globális ereje révén vált fontos partnerévé az EU-nak, miután az apartheid rendszer bukását követően demokratikus berendezkedésű országgá vált, amely jelentős gazdasági erővel is rendelkezik: a Dél-afrikai Vámuniónak (SACU),[89] és a Dél-afrikai Fejlesztési Közösség (SADC) [90] össz GDP-jének egymaga 75 %-át biztosítja.[91]

Dél-Afrika kulcsszerepet játszott az Afrikai Unió létrehozásában is, továbbá a NEPAD[92] alapító tagja.

Az ország részt vesz az El Nem Kötelezettek Mozgalmában (ENKM),[93] aktív tagja a G20-aknak,[94] és a Brazíliát, Oroszországot, Indiát és Kínát tömörítő BRIC[95] országokhoz is csatlakozni tudott 2010-ben.

---

[88] http://europa.eu/legislation_summaries/development/south_africa/index_hu.htm

[89] Southern African Customs Union. Vámúniót öt dél-afrikai állam alapította 1970-ben. Bővebben lásd IV. Fejezetben.

[90] South African Development Community. A politikai, szociális és gazdasági problémákra megoldást kereső regionális szervezet az egész kontinens ásványkincsekben leggazdagabb régiójában jött létre 15 tagállam integrációs törekvései által. Forrás: http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/sadc.html

[91] Ugyanakkor a negatívumok között kell említeni a kissebbségek helyzetét, az országba irányuló migrációt, az idegengyűlöletet és HIV/AIDS fertőzöttség rendkívül magas szintjét.

[92] New Partnership for Africa's Development/ Új Partnerség Afrika Fejlesztéséért. Lásd: IV. Fejezetben

[93] A Mozgalom létrejöttét a delolonizáció folyamata, valamint a hidegháború és a tömb-rendszer váltotta ki. A nemzetközi szervezet olyan országokat tömörít, amelyek formálisan nem kötelezték el magukat valamely másik hatalmi tömb mellett vagy ellen. 2010-ben 118 állam volt tag, 18 pedig megfigyelő státuszban csatlakozott. Lásd: Csicsmann László: *Az el nem kötelezett országok mozgalmának hanyatlása a hidegháborús nemzetközi rendszer alkonyán* című tanulmányát. http://www.diplomacia.hu/doc/Az%20el%20nem%20k%C3%B6telezettek%20mozgalma.pdf

[94] A G20 a világ 19 legnagyobb gazdaságát és az Európai Uniót tömörítő szervezet. A 20 „ország" gazdasága felöleli a világ bruttó nemzeti össztermékének 90, és a világkereskedelem 80 százalékát. Szintén ezekben az országokban él a világ lakosságának kétharmada.

[95] A gyorsan fejlődő országok kezdőbetűiből összeálló BRIC mozaikszó megalkotójának előrejelzése szerint a „tagok" egyesített gazdasági eredményei 2050-re túlszárnyalhatják a napjainkban leggazdagabbnak számító országok jelenlegi teljesítményét. 2010-ben a Dél-afrikai Köztársaság felvételével a mozaikszó BRICS-re módosult.

Dél-Afrika a Nemzetközösség tagja.[96]

Az EU és Dél-Afrika közti kapcsolat jogi alapját a 2004-ben életre hívott kétoldalú **kereskedelmi, fejlesztési és együttműködési megállapodás** (KFEM)[97] adta, amely eredményeképpen Dél-Afrika legfőbb kereskedelmi partnere az EU, amellett, hogy ő a legfőbb donor is.

A felek kapcsolatukat 2007-ben egy koherensebb stratégiai együttműködési forma[98] irányába mozdították el, erősebb politikai együttműködéssel és közösen meghatározott célokkal mind regionális, mind kontinentális és globális szinteken.

Az EU és Dél-Afrika kapcsolatai, a politikai-gazdasági együttműködés az afrikai béke- és biztonság kérdéskörében is jelentősek, hiszen Dél-Afrika belülről, a régiója és a kontinens biztonsági rendszerének kiépítésében és működtetésében meghatározó szerepet játszik, amelyet viszont az EU kívülről támogat.

I.4. KÖTELEZETTSÉGEK ÉS KIHÍVÁSOK

I.4.1 AZ EURÓPAI UNIÓ HOZZÁJÁRULÁSA A MILLENNIUMI FEJLESZTÉSI CÉLOK MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ[99]

A nemzetközi közösség az ENSZ **2000. évi** millenniumi csúcstalálkozóján fogadta el **millenniumi nyilatkozatát**,[100]amelyben elkötelezte magát a különböző formában megjelenő **mélyszegénység** erőteljes csökkentésének világméretű terve mellett.[101] A millenniumi nyilatkozatban megfogalmazott **millenniumi fejlesztési célok** (MFC)**:** *a szegénység és az éhezés csökkentése a világon; az alapfokú oktatás*

[96] Nemzetközösség (Commonwealth of Nations) olyan nemzetközi szervezet, amelyet a Brit Birodalomból kialakult független államok (54 tagjából egy jelenleg fel van függesztve) hoztak létre. Az 1926-ban alakult, eredetileg Brit Nemzetközösségnek (British Commonwealth of Nations) nevezett szervezet 1947-ig létezett ezen a néven. (Sokszor ma is így említik, de ez politikailag nem korrekt, mivel a közösség egyenrangú partnerek társulása, és a britek nincsenek kiemelt helyzetben.)

[97] Trade, Development and Co-operation Agreement. Az EU és Dél-Afrika határozatlan idejű kereskedelmi, fejlesztési és együttműködési megállapodásának célkitűzései, hogy erősítsék a bilaterális és regionális párbeszédet, az ország gazdasági és társadalmi átalakulását, valamint az ország gazdasági integrációját Afrika déli régiójába és a világgazdaságba.

[98]The South Africa-European Union Strategic Partnership-Joint Action Plan.
Forrás: http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st09/st09650.en07.pdf

[99]Millenium Headline Goals, MHG.
A Bizottság 2005. április 12-i közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak – *A millenniumi fejlesztési célok megvalósítása felé való haladás felgyorsítása – Az Európai Unió hozzájárulása* címmel.
http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/r12533_hu.htm

[100]United Nations Millenium Declaration. http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm

[101]A legfőbb millenniumi fejlesztési cél szerint a világon mélyszegénységben (napi 1,25 dollárnál is kevesebb jövedelemből) élő személyek számát a felére kell csökkenteni 2015-g.

biztosítása mindenki számára; a nemek közötti egyenlőség elősegítése; a gyermekhalandóság csökkentése; a várandós nők egészségének javítása; küzdelem a HIV/AIDS és más betegségek ellen; a fenntartható környezet biztosítása; részvétel az egész világra kiterjedő fejlesztési partnerségben.

- Az Európai Unió 2005-ben konkrét kötelezettségvállalásokat tett e célkitűzések 2015-ig történő megvalósítására,[102] ezek körében a haladás gyorsítása érdekében javaslatokat dolgoztak ki, különösen a fejlesztési célú finanszírozás és a fejlesztési politikák koherenciája kérdésében azzal az elsődleges céllal, hogy az **új megközelítés első számú kedvezményezettje Afrika legyen,** amelynek szubszahari területe a millenniumi célok elérésében jelentősen lemaradt a többi kedvezményezettől.[103]
- Az EU 2008. évi millenniumi fejlesztési jelentése[104] megállapította, hogy 2000. óta világszerte csökken a szegénység, azonban a fejlődő országok előrehaladása nem egyenletes mértékű. Ezen okokból szükséges az EU fejlesztési támogatási szintjét tovább emelni, míg a támogatotti oldalon kötelezettséget kell vállalni a gazdasági és intézményi kormányzásuk javítására.
- A MHG 2010. évi ENSZ-értékelésekor újabb kötelezettségvállalásokat határoztak meg az éhség, a szegénység és a betegségek elleni küzdelemhez. Az EU vállalása az uniós fejlesztési biztos szavaival: *„Európának továbbra is a legmegbízhatóbb vezető szerepét kell játszania a szegénység elleni küzdelemben (...) Be kell tartanunk ígéretünket, hogy több és jobb segélyt adunk.”*[105]
- Az ENSZ 2012. évi millenniumi fejlesztési célok megvalósulásáról szóló jelentése[106]szerint három kulcsfontosságú területen, mint a kirívó szegénység felére csökkentésére, a 200 millió nyomornegyedben élő életkörülményeinek javítására, és az ivóvízhiánnyal küzdők számának felezésére vonatkozó célok

[102]Ez elsősorban a tagállamok fejlesztési támogatásokra (ODA) szánt költségvetésük – a korábbi vállalásokat meghaladó – növelését jelentette, amely min. 0,51%-os ODA/GNI arányt (2010-ig), 2015-ig pedig az ENSZ által rögzített 0,7%-os GNI arányt eredményezhet.
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0132:HU:NOT
[103]Az EU támogatja az afrikai országokat, hogy saját kezükbe vehessék a fejlődésüket, koncentrálva többek között a kormányzás javítására, az afrikai kereskedelem és hálózatok összekapcsolására, és a környezet fenntarthatóságának kérdéseire.
[104] http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/mdg_paper_final_20080916_en.pdf
[105] http://ec.europa.eu/news/external_relations/100421_hu.htm
[106] http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG%20Report%202012.pdf

a határidő előtt megvalósultak, míg a továbbiak eléréséhez a kormányok további elkötelezett tevékenysége szükséges. Az ENSZ kiemeli, hogy a folyamat nem állhat meg, a szegénység elleni küzdelmet 2015. után is folytatni szükséges majd.

- A jelentés szerint 2015-ben az elért eredmények ellenére még mindig 600 millió ember fog tisztítatlan forrásból ivóvizet inni, majd 1 milliárd ember fog még mindig kevesebb, mint napi 1,25 $-ból élni. Ezen felül mind a szülő nők, mind a csecsemők halandósága, a fertőző betegségek elleni küzdelem, valamint az éhínség és az alapfokú oktatáshoz hozzájutás is kulcskérdések maradnak. Az alapvető egészségügyi ellátáshoz hozzáférés, a biodiverzitás megőrzése, az üvegházhatásért felelős gázkibocsátás csökkentése, a nemek közötti egyenlőség elérése mind a további jövő feladatai maradnak. A fejlődés egyenetlensége, országok, régiók közti eltérése, a vidék és városi életfeltételek markáns különbsége továbbra is fennáll, ezért az ENSZ 2012 júliusában létrehozott magas szintű munkacsoportja készít ajánlásokat a millenniumi fejlesztési program utáni fejlesztési menetrendjére 2015-től. [107]

I.4.2 AZ EU BIZONYTALAN HELYZETEKRE ADOTT VÁLASZAI[108]

Az Európai Unió Bizottsága szerint: [109]

„Az Unió, mint fő humanitárius segítségnyújtó és fejlesztési támogató, tagállamaival együtt a világ legnagyobb donorja, valamint mint a nemzetközi politikai és biztonsági kérdések meghatározó szereplője, aki különös felelősséggel bír a bizonytalan helyzetekre adott válaszok tekintetében."

Az EU Tanács - mint az Európai Unió másik fő fóruma - a következőképpen definiálja a problémakört:[110]

„1. A Tanács hangsúlyozza, hogy a bizonytalan helyzetek a fejlődés és a béke jelentős akadályát képezik. A bizonytalanság növelheti annak kockázatát, hogy meghiúsul a millenniumi fejlesztési célok elérése, valamint regionális és globális

[107] http://www.un.org/millenniumgoals/beyond2015.shtml

[108] *Az EU bizonytalan helyzetekre adott válaszai felé – a fenntartható fejlődés, stabilitás és béke érdekében történő, nehéz körülmények közötti kötelezettségvállalásról* szóló Bizottsági közlemény. Forrás:http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0643:HU:NOT

[109] http://europa.eu/legislation_summaries/humanitarian_aid/r13019_hu.htm

[110] *A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői által elfogadott következtetések az EU bizonytalan helyzetekre adott válaszairól* szóló dokumentuma. Forrás: http://register.consilium.europa.eu/pdf/hu/07/st15/st15118.hu07.pdf

biztonsági kockázatokat is jelenthet. Következésképpen elengedhetetlen, hogy az EU – a fejlesztési politikával kapcsolatos európai konszenzus keretében – választ dolgozzon ki a bizonytalan helyzetekre."

A bizonytalan helyzetek jelentős mértékben gátolják a fenntartható fejlődést, a regionális stabilitást és a nemzetközi biztonságot. A bizonytalan helyzetek több tényezőből fakadnak, ilyen például a gazdaság szerkezeti bizonytalansága, a demokratikus kormányzás bizonyos hiányosságai, a környezet károsodása vagy a természeti erőforrásokhoz való hozzáférés nehézsége. Ilyen helyzetekben az állam nem hajlandó, vagy nem képes teljesíteni kötelezettségeit a szolgáltatásnyújtás, az erőforrásokkal való gazdálkodás, a jogállamiság, valamint az állampolgárok biztonságának, jogainak és szabadságának védelme és fejlesztése terén.

Az EU Bizottsága 2007-ben átfogó stratégiát dolgozott ki a harmadik országokbeli bizonytalan helyzetekre vonatkozóan, amely a koherens megközelítés jegyében az Unió rendelkezésére álló különböző (politikai, diplomáciai, humanitárius, fejlesztési és biztonsági) eszközeinek összehangolt használatát segíti elő a veszélyeztetett államokban és térségekben, nagymértékben érintve az afrikai országokat is.[111]

Az EU a közösségi eszközöket (fejlesztés, stabilitási eszköz stb.), a KKBP és KBVP mechanizmusait, a tagállamok által nyújtott segélyeket, valamint az Afrikai békefenntartási mechanizmust [112] kombinálva ad válaszokat a bizonytalan helyzetekre. A folyamatok időrendje szerint elsőként hosszú távú fejlesztési együttműködésekkel biztosítják a stabilizálást,[113] amikor ez már nem elégséges az EU politikai és diplomáciai eszközöket alkalmaz, végül - *a gyorssegély, a helyreállítás és a fejlesztés közötti kapcsolatok* [114] stratégiai keretből - a humanitárius következmények felszámolása és a válság utáni fázis kezelése következik.

[111] A stratégia felhasználja például a korai előrejelző, elemzési, nyomonkövetési és értékelési eszközöket, továbbá megelőző intézkedések végrehajtásában fontos szerepet betöltő fejlesztési együttműködéseket, és a politikai eszközöket.
[112] Az EU az EFA terhére vezette be a finanszírozási mechanizmust, amelynek révén az Afrikai Unió és a regionális szervezetek - az afrikai felelősségvállalás elve értelmében - több kapacitással rendelkeznek az afrikai békefenntartási műveleteik indításához. Bővebben: V. Fejezet.
[113] A bizonytalan helyzetekben gyakran elsődleges kérdés a béke, a biztonság és a fejlesztés összekapcsolása. A fejlesztési együttműködés kezeli az erőszak megnyilvánulásait, valamint a bizonytalanság és az erőszakos konfliktusok alapvető okait.
[114] Linking, relief, rehabilitation and development, LRRD.

I.4.3 AZ EU 2009. ÉVI FEJLESZTÉSI JELENTÉSE: A TÖRÉKENYSÉG LEKÜZDÉSE AFRIKÁBAN

A fejlesztési céloknak az új globális kihívásokkal való összeegyeztetése céljából az Európai Bizottság és hat tagállam[115] 2009. évi kezdeményezése a fejlesztési problémákra való jobb rálátás, és a törékenységre vonatkozó stratégiai megközelítés és koherensebb politikai intézkedések érdekében összegzi a rendelkezésre álló tudást, és támogatja az európai kutatók és a politikai döntéshozók között kapcsolatot megteremtését.

Ennek keretében egy évente kiadásra kerülő **Európai Fejlesztési Jelentés** (EFJ)[116] készül, amelynek első kötete a *törékenység*[117] összetett és többdimenziós kérdéskörével foglalkozik, szubszaharai Afrikára fókuszálva, ahol a legtöbb törékeny állam található napjainkban.

Maga a törékenység kérdése az EU és Afrika vonatkozásában már 2007-ben, a közös EU-Afrika stratégiai partnerség születésekor felmerült, mint a felek által meghatározandó fogalom, amelyet a kezelésére alkalmas eszközök és intézkedések meghatározása és kidolgozása követ.[118]

A törékeny államokban a millenniumi fejlesztési célok teljesítése akadozik, és egy tartós lemaradás, szakadék keletkezik köztük, és a többi alacsony jövedelmű állam között. A rossz gazdasági mutatókhoz gyakran társulnak a gyenge kormányzás, illetve legitimációs problémák, amennyiben pedig ezek konfliktusok vagy háborúk kitöréséhez vezetnek, komoly biztonsági kihívással kell szembenézni.

Forrás: http://europa.eu/legislation_summaries/humanitarian_aid/r10002_en.htm

[115]Finnország, Luxemburg, Nagy-Britannia, Németország, Spanyolország és Svédország.

[116]A 2009-es jelentés címe: *A törékenység leküzdése Afrikában - egy új európai szemlélet kialakítása*. Forrás: http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/research-development/documents/erd_report_2009_hu.pdf

[117]Törékeny az olyan alacsony jövedelmű állam, amelynek állampolgárai a gyenge állami kapacitás, vagy gyenge állami legitimáció következtében sebezhetők. Becslések szerint a világ 7 milliárd lakosának negyede él törékeny államokban, amelyekben az lakosság egyharmadának az egy főre eső jövedelme 1,25 dollár alatt marad, illetve az 5. életévét meg nem érő gyermekek fele, és a szülő nők halálozásának egyharmada kötődik hozzájuk. A Világbank besorolása szerinti azon alacsony jövedelmű négy állam közül három fegyveres konfliktussal sújtott, amelynek CPIA (ország politikai és intézményi értékelési index) mutatója 3,2 vagy az alatti. Forrás: http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/STRATEGIES/EXTLICUS/0,,contentMDK:22230573~pagePK:64171531~menuPK:4448982~piPK:64171507~theSitePK:511778,00.html

[118]Az Európai Parlament állásfoglalása a fejlődő országokban kialakult törékeny helyzetekre való uniós reagálásról: "*Az Európai Parlament… üdvözli a tényt, hogy a közös EU–Afrika stratégia keretében az EU és Afrika párbeszédet folytat majd a „törékeny helyzet" fogalmáról, hogy egyetértés születhessen a jövőben végrehajtható intézkedésekkel kapcsolatban; üdvözli a tényt, hogy ezt a párbeszédet a cselekvési terv már előirányozza;"* (15. pont) Forrás: P6_TA(2007)0540

A tanulmány egy érdekes kérdést feszeget, amikor azt vizsgálja, hogy a mai törékenység a korábbi gyarmati lét örökségei közé tartozik-e:

„*Afrikának a Szaharától délre eső részén az állami intézmények kialakításának négy eleme hozható összefüggésbe az államok törékenységével.*

- *Az első ezek mesterséges jellege: a gyarmati államok létrejötte egy olyan elem bevezetését jelentette, amelynek semmi köze nem volt a gyarmatosított területek társadalmi, intézményi és kulturális jellemzőihez.*
- *A második az erőforrások kivonását célzó jellegük: az állami intézmények szerkezetét úgy alakították ki, hogy azok az erőforrásokat a gyarmatosító hatalomnak adják tovább a helyi fejlődés ösztönzése helyett.*
- *A harmadik a jellegükből fakadó kifelé irányultságuk: az állam szoros gazdasági kapcsolatokat teremtett a gyarmatosító hatalommal, és politikailag is függött tőle.*
- *A negyedik a hatalom közvetett gyakorlásával függ össze: a gyarmatok igazgatásának azon rendszerével, amelyet a Brit Birodalom vezetett be, de amelyet Franciaország és Belgium is alkalmazott saját gyarmatain*."[119]

Mivel a fejlesztéspolitikán túl komoly biztonságpolitikai vonzatai vannak, a törékenység problémaköre az egész nemzetközi közösséget - benne az Uniót is - aggodalommal tölti el. Ebből kifolyólag az európai biztonsági stratégia kulcsfontosságú kihívásaként van számon tartva.

A törékeny helyzetek kezelését tovább nehezíti, hogy ezek egymástól nagyfokban eltérő társadalmi, gazdasági, politikai stb. körülményeket fednek le, amelyek kezelése egyedi, testreszabott megközelítést igényel. Ezzel összefüggésben az adományozó országok és a partnerországok az *„államépítésről és béketeremtésről szóló nemzetközi párbeszéd*" keretében közösen arra törekednek, hogy konszenzusra jussanak a bonyolult körülmények között végrehajtandó beavatkozások célkitűzéseit és elveit illetően."[120]

[119] Forrás: a fent megjelölt tanulmány 3. Fejezete (63. o.)
[120] Forrás: a fent megjelölt tanulmány bevezetése.

I.5. AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS AZ AFRIKAI UNIÓ PARTNERSÉGI KAPCSOLATRENDSZERÉNEK ELŐZMÉNYEI ÉS EREDMÉNYEI. KULCSÁLLOMOK: KAIRÓ-LISSZABON-TRIPOLI

I.5.1 ELŐZMÉNYEK: A KAIRÓI CSÚCS ÉS AZ AZT KÖVETŐ ESEMÉNYEK

Az Európai Unió és Afrika közötti **első történelmi csúcstalálkozóra Kairóban** került sor 2000 áprilisában, amelyen elindítottak egy EU és Afrika közötti **strukturáltabb politikai párbeszédet**, többek között a miniszterek és vezető hivatalnokok rendszeres találkozói révén.

Az Európai Unió és Afrika közötti addigi hagyományos kapcsolatok **két regionális csoport**, az AKCS-országokhoz tartozó afrikai államok, és a Földközi-tenger partján elhelyezkedő afrikai országok részvételével,[121] elkülönülten folytak. Az új évezred elején azonban az Európai Unió új párbeszédet kezdeményezett Afrikával, hogy a meglévő intézkedések megerősítését célzó, átfogó **partnerséget** alakítson ki a kontinens egészével. Meg kell jegyezni, a kontinentális kapcsolatok mellett, azokat kiegészítve és erősítve az EU több esetben régiós, vagy egyes államokat érintő partnerségeket is létrehozott eltérő, vagy speciális érdekek mentén.[122]

Ennek részeként megalkottak egy c**selekvési tervet,** amely **hat átfogó területre** helyezi a hangsúlyt, többek között gazdasági, kereskedelmi fejlesztés, a biztonsági helyzet, a szegénység felszámolására irányuló fejlesztés, és a jó kormányzás és demokratikus elvek tisztelete körében.[123] Ezeken belül nyolc szűkebb cselekvési területet határoztak meg, mint a konfliktusok megelőzése és rendezése; regionális együttműködés és integráció; környezetvédelem; fertőző betegségek elleni küzdelem; élelmezésbiztonság; az emberi jogok és a demokrácia; az ellopott vagy illegálisan exportált kulturális javak visszaszolgáltatása; és Afrika külső adósságának kezelése.[124]

---

[121] Lásd előző részben.

[122] Lásd később a Dél-afrikai Köztársasággal, a Zöld-foki Köztársasággal, vagy az Észak-Afrikával létrehozott újabb keletű partnerséget.

[123] Cairo Plan of Action. Forrás: http://unctad.org/en/Docs/tb24d2.en.pdf

[124] A Világbank 1996-ban életre hívott, a súlyosan eladósodott szegény országokra (Heavily Indepted Poor Countries, HIPC) irányuló kezdeményezése különösen nagymértékben érinti az afrikai országokat: a programban szereplő 39 ország közül 36 a szubszaharai térségből kerül ki. Forrás: http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:20260411~menuPK:4876220~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html

A két fél - az EU és a közben átalakult afrikai regionális intézményrendszert 2002-től képviselő Afrikai Unió[125] - különböző szinteken rendszeres találkozókat tart a cselekvési terv végrehajtásának nyomon követése érdekében. Ennek három fő színtere: az állam- illetve kormányfők csúcstalálkozói, a csúcstalálkozók közötti időszakban tartott miniszteri találkozók, valamint a két régiót képviselő csoportok találkozói. Az Európai Unió és Afrika közötti párbeszédről 2003 júliusában bizottsági közleményt tettek közzé, amely a párbeszéd újraindítását, és az intézményi kapcsolatok szorosabbra fűzését javasolta az afrikai kontinens politikai természetű, illetve fejlesztéssel kapcsolatos problémáinak megoldása érdekében.[126]

Az AU maputói csúcstalálkozóján felmerült igényre reagálva az EU Tanácsa 2003 év végén határozott az **afrikai békefenntartási mechanizmusnak**[127] az EFA finanszírozásával történő létrehozásáról, amely az AU, az afrikai regionális szervezetek és a nemzetközi közösség (ENSZ stb.) együttműködését feltételezte.

A folyamat előrehaladtával az EU kötelezettséget vállalt arra, hogy 2010-ig évente 20 milliárd euróval növeli a hivatalos **fejlesztési támogatása** összegét, amelynek felét Afrikának juttatja. Az Európai Unió világszinten ekkor már egy ideje **Afrika legnagyobb adományozójának** számított, mégis szükség volt a közösségi finanszírozás jelentős emelésére. 2005 júniusában az EU vállalta, hogy a Közösség egészében a hivatalos támogatás arányát 2010-ig a bruttó nemzeti jövedelem (GNI) 0,56%-ára, 2015-ig pedig 0,7%-ára emeli. A tízedik EFA keretéből Afrika szubszaharai része számára mintegy évi 4 milliárd euró állt rendelkezésre.

2005. októberben az AU-EU közös bizottsági ülésén a EU Bizottság elfogadta az ***EU Afrikával kapcsolatos stratégiájáról***[128] szóló közleményt, amelyet az Európai Tanács 2005 decemberében hagyott jóvá. A stratégia a **belső uniós politikai koherencia** megerősödését, a Bizottság és a tagállamok Afrikával kapcsolatos politikáinak összehangolását, és a millenniumi fejlesztési célok[129] elérésére tett (afrikai) erőfeszítések **együttes cselekvési keretben** történő támogatását határozta meg.

---

[125]Lásd önálló fejezetben. (IV. Fejezet)
[126]A maputói csúcson már az EU Bizottság is jelen volt, kifejezve az EU támogatását az AU felé.
[127]Lásd később részletesen.
[128]*Az EU Afrika-stratégiája: európai-afrikai egyezmény Afrika fejlődésének gyorsításáért* című EU Bizottság közleménye.
Forrás: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0489:HU:NOT
[129] http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/r12533_hu.htm

I.5.2 AZ EURÓPAI UNIÓ AFRIKA-STRATÉGIÁJÁNAK SAROKPONTJAI

Az Európai Unió vállalásai a 2005. évi Afrika-stratégia alapján:

- Az EU növeli **támogatásait** a millenniumi fejlesztési célok megvalósításának előfeltételeként azonosított területeken: a **béke, a biztonság** és a **felelősségteljes kormányzás** terén, amelyek alapfeltételei a gazdasági növekedésnek, valamint a társadalmi és a környezeti kohéziónak megteremtésének.
- Tevékenységek széles skáláján keresztül kiemelten támogatja az afrikai **béke és a biztonság előmozdítását,** az **afrikai békeműveletektől** a **konfliktusmegelőzést** célzó átfogó megközelítésig. További célok között szerepelt a terrorizmus és a tömegpusztító fegyverek terjedése elleni küzdelemben való együttműködés, a leszerelés és lefegyverzés, valamint a veteránok reintegrációjára vonatkozó regionális és nemzeti stratégiák támogatása.
- A felelősségteljes **(jó) kormányzás** megteremtése, valamint az emberi jogok és demokratikus értékek védelme érdekében az EU hozzájárul a központi intézmények felállításához.
- A szegénység hatékony csökkentése terén a makrogazdasági stabilitás támogatásával és az integrált regionális piacok létrehozásának elősegítésével ösztönzi a gyors és diverzifikált gazdasági növekedést Afrikában.
- A kontinens nagyrészére jellemző mélyszegénység [130] felszámolása a legsérülékenyebb rétegek szociális védelmét is magában foglalja, az EU ennek jegyében támogatja az oktatást, a vízhez és megfelelő higiéniai körülményekhez, az alapvető egészségügyi szolgáltatásokhoz és az energiához való hozzájutást.
- A bevándorlási és menekültügyi politika részeként az EU különös figyelmet fordít a foglalkoztatáspolitikára, és a kulturális sokszínűség támogatására.

[130] A Nemzetközi Valutaalapnak az országok egy főre jutó éves GDP összehasonlítása 2009-2010-2011 években mutatja, hogy a legszegényebb országok előfordulása az afrikai kontinensen kiugró. Forrás: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/weorept.aspx?sy=2009&ey=2011&sort=country&ds=%2C&br=1&c=512%2C941%2C914%2C446%2C612%2C666%2C6

- A biodiverzitás megőrzésére, az éghajlatváltozás negatív hatásainak csökkentése az afrikai kontinens egyedülálló és sajátos természeti környezetét, mint önmagában megtestesülő értéket célozza megőrizni.

Ezt követően 2005 decemberében az ötödik, bamakói EU-Afrika miniszteri találkozón a résztvevők elérkezettnek látták az időt a partnerségi kapcsolatok magasabb szintre emelésére: célul tűzték ki egy **közös EU-Afrika stratégia** megalkotását, amely meghaladja az egyoldalú fejlesztési politikákat a kapcsolatok előterébe helyező megközelítést, és a kölcsönösségen alapuló, valódi partnerségi kapcsolatok irányába mutat.

José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke ezt a következőképpen fogalmazta meg:

„Külkapcsolatainkban Afrikát kiemelten kell kezelni. Ideje meghaladni a paternalista gondolkodást, és túllépni a leegyszerűsített donor-kedvezményezett felfogáson, ennek megfelelően le kell bontani az Afrikáról Európában, illetve Európáról Afrikában kialakult sztereotípiákat. ***Szükségünk van ugyanis egymásra.*** *A közös partnerség a legjobb politikai stratégia arra, hogy felgyorsítsuk a millenniumi fejlesztési célok Afrikában történő megvalósítására irányuló folyamatát, és megválaszoljuk a mindkét fél előtt álló globális kihívásokat.”*[131]

A felek fentiekre irányuló szándékát az Európai Tanács 2006. decemberi ülésén, az AU pedig 2007. januári csúcstalálkozóján erősítette meg. Ezt követően májusban az EU és Afrika közötti nyolcadik miniszteri trojka (Brüsszel) jóváhagyta a **közös stratégia** nagy irányvonalait, majd a véglegesített stratégiát a résztvevők a 2007. decemberi **lisszaboni második EU-Afrika csúcstalálkozón** fogadták el.

I.5.3 A „VÁRVA VÁRT” LISSZABONI CSÚCS[132]

Két évvel az Európai Unió Afrika-stratégiájának (2005) elfogadása után, annak mérlegét megvonva a felek Lisszabonban a kapcsolatrendszer továbbfejlesztéséről döntöttek, és újraértelmezvén a partnerséget, az Afrika-stratégiát az EU és Afrika közötti **stratégiai partnerségi kapcsolat** szintjére emelték.

[131] http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-1864_hu.htm
[132] A kairói csúcsot (2000) tervezetten hároméven belül követte volna a következő találkozó, amely azonban néhány markáns politikai nézeteltérés miatt nem jött létre.

A fenti Barroso idézethez **Louis Michel** fejlesztési és humanitárius segítségnyújtásért felelős biztos az alábbiakat tette hozzá:

*„E csúcsra úgy kell tekintenünk, mint az **Európa és Afrika közötti kapcsolatok új korszakának nyitányára**. A csúcstalálkozónak pontot kell tennie a konzervativizmusból, illetve sokszor mindkét fél előítéleteiből táplálkozó viszony végére, és kiindulási alapot kell biztosítania a valós, mindkét fél számára kézzelfogható lehetőségek elismeréséhez. E cél elérése érdekében szorosan együtt kell működnünk afrikai partnereinkkel az egyenlő felek közötti partneri viszony kiépítésében, amely a jogok mellett a kötelezettségekre és a szavakon túl konkrét cselekvésre is kiterjed."*[133]

I.5.4 AZ EU-AFRIKA KÖZÖS STRATÉGIA (JAES)[134]

Az 53 afrikai ország és 27 EU-tagállam állam- és kormányfője aláírta az EU és Afrika értékekről, közös érdekekről és stratégiai célkitűzésekről szóló **Lisszaboni Nyilatkozatát,** továbbá elfogadtak egy közös stratégiát és 2008-2010 évekre szóló első cselekvési tervet. Ezek négy fő politikai célkitűzése: a **partnerség megerősítése** a felek egyenlősége mentén; a **béke és biztonság**, a jó kormányzás és az emberi jogok, a kereskedelmi, regionális és kontinentális integráció és fejlesztési kérdés további előmozdítása Afrikában; a **globális kihívásokra** adott közös válasz; és az **emberközpontú partnerség** előmozdítása.

A stratégiához mellékelt, az első három évre vonatkozó **cselekvési tervben** (2008–2010) öt közös kezdeményezés született kiemelten fontos területeken:

- **Energiaügyi partnerség**, amelynek célja az addigi párbeszéd megerősítése (meglévő eszközök [135] felhasználásával azok kiegészítése), főként az energiaforrásokhoz való hozzáférés és az energiabiztonság témájában. Ehhez kapcsolódik az energiaszektorba történő beruházások növelése és fejlesztések irányítása - különös tekintettel az olajból és gázból származó bevételek

[133] Lásd: 133. sz. lábjegyzet.
[134] The Africa-EU Strategic Partnership. Joint Africa-EU Strategy.
Forrás: http://europafrica.files.wordpress.com/2006/10/africa-eu-strategic-partnership.pdf
[135] Um: az EU–Afrika infrastrukturális partnerség; az európai uniós energetikai kezdeményezés (EUEI); az AKCS energetikai kerete; a 10. EFA keretében zajló nemzeti és regionális indikatív programok; a környezetvédelemmel és a természeti erőforrások kezelésével foglalkozó tematikus program.

felhasználására -, többek között az éghajlatváltozásra való megfelelő reagálás részeként.

- A **partnerség az éghajlatváltozás területén** a katasztrófák kockázatának csökkentése, az erdőirtás megfékezése, a fejlődő országok globális szénpiacon való részvételének támogatása, a környezetbarát technológiák támogatása, és az éghajlatváltozás környezeti hatásainak hatékonyabb nyomon követése terén kívánja megerősíteni az EU és az AU közötti együttműködést.[136]

A **migráció, a mobilitás és a foglalkoztatás területén** működő partnerség keretében létrehozták az afrikai alapú **migrációs megfigyelőállomások hálózatát** a kontinensen belüli és kontinensek közötti (Afrika-Európa) migrációra vonatkozó információk gyűjtése, elemzése céljából. A **mobilitás** kapcsán a partnerség törekszik arra, hogy erősítse a migrációval kapcsolatos afrikai információs és igazgatási kapacitásokat. Feladata, hogy **jobb afrikai munkahelyek** megteremtésérével az afrikaiak számára valódi alternatívát biztosítson az Európába történő kivándorlás helyett.

- **Partnerség a demokratikus kormányzás területén** előmozdítja a közös érdekű kormányzási kérdésekről folytatott párbeszédet egy olyan fórum létrehozásával, amely a nemzeti kormányzati szervek mellett a regionális és helyi szervezeteket, valamint a nem állami szereplőket is összesíti.
- **Politikai és intézményi struktúra vonatkozásában** az EU és az AU intézményei közötti párbeszéd megerősítésére van szükség, különösen az Európai Parlament és a Pánafrikai Parlament, illetve az Európai Bizottság és az AU Bizottsága között.

A beazonosított **stratégiai prioritások nyolc partnerségben** testesülnek meg, amelyek fejlődését a következő, 2010-es csúcstalálkozón értékelték. Ezek a partnerségek a következő területeket fedték le: béke és biztonság, demokratikus kormányzás és emberi jogok, kereskedelem és regionális integráció, a millenniumi fejlesztési célok megvalósítása, az energia, éghajlatváltozás, migráció, mobilitás és

[136] A partnerség előzményeként 2007-ben az AU vezetői az Addisz-abebai Nyilatkozatban elkötelezték magukat arra, hogy – az afrikai kontinenst egészében súlyosan fenyegető – éghajlatváltozást beépítik a nemzeti és szubregionális fejlesztési politikáikba, programjaikba és tevékenységeikbe.

foglalkoztatás, valamint a tudomány, az információs társadalom és az űrkutatás témái.

A számunkra legfontosabb a **béke és biztonság partnerség,** amelynek alapkoncepciója, hogy azok mindenkor a fenntartható fejlődés alapját képezik. A két fél saját békéje és biztonsága megteremtésén túl, illetve azon keresztül törekszik a globális biztonság megteremtésére is. E területen a közös stratégia célja, hogy Afrika és az EU képes legyen megfelelően és időben reagálni a biztonsági fenyegetésekre együttműködve a képességek fejlesztésében.

- A dokumentum leszögezi, hogy a biztonság és stabilitás kérdése – a partnerség lényegéből fakadóan – nem csupán az afrikai felet érinti, hanem a saját térfelén az EU-nak is szembe kell néznie kihívásokkal. A feladatok és tapasztalatok (információ) megosztása hozzájárul mindkét kontinens és a globális biztonsághoz is.
- Az afrikai kontinensen a *Béke és Biztonság Afrikai Struktúrájának* (APSA) és intézményeinek kialakítása az EU támogatásával történik, majd lényegének megfelelően az *afrikai tulajdon koncepció* [137] értelmében a jövőben meghatározó szerepet vállal az afrikai béketeremtés, békefenntartás és békeépítés folyamataiban.
- A képességépítés alapja az AU-s és a regionális konfliktuskezelő mechanizmusok megfelelő pénzügyi támogatása, csakúgy, mint az afrikai béketámogató műveletek fenntartható és rugalmas finanszírozásának biztosítása mind afrikai, mind EU részről.
- A partnerség támogatja az újabb közös és globális biztonsági kihívások (szervezett bűnözés, terrorizmus, kulturális és természeti kincsek tiltott kereskedelme, drogkereskedelem stb.) kezelésére vonatkozó nemzetközi együttműködést, mint a hatékony fellépés szükséges szintjét. Emellett a kis- és könnyű fegyverek, és a tömegpusztító fegyverek elleni küzdelem is közös összefogást igényel a felek részéről.
- A két fél a fentieken túl saját és megosztott biztonsági környezetén kívül is igyekszik együttműködni egymással, különös tekintettel a Közel-Kelet térségére.

[137] African Ownership.

I.5.5 CSÚCSTALÁLKOZÓ TRIPOLIBAN

Líbia adott otthont 2010 novemberében az EU és Afrika következő, harmadik csúcstalálkozójának, amely *új távlatokat kívánt nyitni a két földrész közötti együttműködésben*.

Ennek keretében az afrikai és európai uniós vezetők közös tervet fogadtak el a következő három évre a befektetéseket, a gazdasági növekedést és a munkahelyteremtést serkentő intézkedéseikről, és tovább folytatták a millenniumi fejlesztési célok eléréséről szóló diskurzust, amelynek középpontjában a szegénység csökkentése és felszámolása áll.[138]

A fentiek a Tripoli Deklarációban,[139] illetve a hozzá kapcsolódó EU-AU második cselekvési tervben (2011-2013)[140] nyertek formát.

A béke és biztonsági partnerség erősítésére vonatkozó rendelkezések a második cselekvési terv alapján:

- A partnerség vonatkozásában eredményesnek értékelték az APSA kiépítését, és a további feladatként működőképessé tételét határozták meg az afrikai biztonsági kihívások kezelése érdekében.
- A kiemelt fontosságú Prodi-bizottság jelentésének[141] utánkövetése az afrikai béketámogató műveletek kiszámítható, fenntartható és rugalmas finanszírozását támasztotta alá. A kapacitásépítő intézkedések, köztük az Amani Afrika[142] új ciklusa kaptak prioritást a konfliktusmegelőzés és válságkezelő műveletek során.

[138] A kérdés fontosságát és mindent átható dimenzióját támasztja alá, hogy az európaiak a szegénység, a béke és a biztonság, valamint az emberi jogokkal kapcsolatos kérdések megoldását tekinti egy 2010-es Eurobarometer felmérés szerint az EU-Afrika kapcsolatok legfontosabb vonatkozásainak. Forrás: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_353_en.pdf

[139] http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/doc_tripoli_declaration_en.pdf

[140] http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/doc_jaes_action_plan_2011_13_en.pdf

[141] Prodi-Panel Report. Lásd: Joint Africa EU Strategy Action Plan 2011-2013.

[142] Az Amani Africa ciklus az Afrikai Készenléti Haderő (ASF) működőképessé tételére szolgál képzések, és a kontinentális döntéshozatali folyamatok értékelése által. Az első ciklus 2008 novemberében indult, és az AU-nak biztosított az ASF-doktrínája körében képzést, - a politikai-stratégiai döntéshozatali szinttől egészen a műveletek kivitelezésén és finanszírozásán keresztül – ezáltal fejlesztve a kontinentális válságkezelési képességet. Az Amani Africa II (2011-2014) ciklusa az előző eredményekre építve az AU készenléti haderejének gyors telepítési képességeit teszteli többdimenziós béketámogató műveletek végrehajtásában, nevezetesen egy népirtással fenyegető helyzetben, 14 napos készenléttel történő szimulációval.

- A vonatkozó ENSZ BT határozatok végrehajtása érdekében kiemelt feladatként jelölték meg a civilek - különösen a gyermekek - védelmét[143] a fegyveres konfliktusok során, továbbá a nők szerepének megerősítését a béke és a biztonság folyamataiban,[144] beleértve a konfliktusok rendezésének minden szakaszában biztosítandó részvételüket.
- Az együttműködést hangsúlyozták olyan helyi kapacitások kiépítésében, amelyek alkalmasak a határokon átnyúló hatású jelenségek - mint az éghajlatváltozás, a bűnözés és a terrorizmus – okozta biztonsági fenyegetések átfogó, és egységes módon történő kezelésére.

A Kairó, Lisszabon és Tripoli városokban megtartott csúcstalálkozókon legmagasabb politikai szinten megszületett jövőbeli irányvonalak, koncepciók és tervek csupán a valós folyamatok látványtervét biztosítják. A megvalósulás és működés értékelése időben távolabb jelentkezik: természetesen mind az EU, mind az afrikai fél értékeli a partnerség konkrét eredményeit, minőségét, amely a következő lépések megtervezéséhez elengedhetetlen. Az EU oldaláról ez egyrészt általános, másrészt a kül- és biztonságpolitikáról szóló értékelések formájában történik. A speciális értékelések egy következő fejezethez kapcsoltan, míg az EU általános jelentésének biztonságpolitikai vonatkozásai 2011. évre nézve az alábbiakban kerülnek ismertetésre.

A jelentés előszavát idézve: *„Az Európai Unió kiállt mindazok mellett, akik a szabadságért, a demokráciáért és a jólétért harcoltak.”*[145]

Az **EU éves általános jelentése**[146] szerint 2011-ben az Unió válságkezelési képessége megmérettetett egyrészt a gazdasági válság elhúzódása, másrészt az észak-afrikai felkelés-sorozat történései által, amelyek európai és nemzetközi viszonylatban is fontos politikai- biztonságpolitikai vonzattal jártak. A jelentés szerint az EU gyorsan reagált az eseményekre, és a konkrét Líbiát érintő lépéseken túl, nagyobb dimenziót átfogva az észak-afrikai régióra új stratégia, új partnerség létrehozását kezdeményezte. Emellett tovább erősítette a két szervezet intézményei közti

[143] BT 1674 (2006) és1894 (2009) számú határozatai.
[144] BT 1325 (2000) és 1820 (2008) számú határozatai.
[145] 2012. évben az EU Nobel-békedíjat kapott, amellyel járó pénzjutalmát jelentősen kiegészítve négy olyan projektnek adományozta, amelyek konfliktusok sújtotta térségekben élő gyermekek számára biztosítanak oktatást. A négy közül az egyik 11 ezer kongói és etióp gyermeket (korábbi gyermekkatonákat) támogat.
[146] Általános jelentés az Európai Unió tevékenységeiről – 2011. http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf

kapcsolatokat, és magát az afrikai békefenntartási mechanizmust, valamint célzott támogatásokat utalt ki egyes országok számára.

A jelentés 4. fejezete az *Erősebb EU a világban fontos*! cím alatt tárgyalja az év külpolitikai és biztonságpolitikai eseményeit, és az EU arra adott akcióit, válaszlépéseit. Ezek közül az afrikai kontinens régióit és országait érintőek a következők:

- Az Európai Bizottság és az AU Bizottságának ötödik találkozóját május végén (2011) tartották meg, amelyen az aktuális nemzetközi fejlemények, és a közös megközelítés megvitatása mellett a két intézmény közötti szoros, és bizalomra épülő partnerséget erősítették tovább.
- Az EU által az Afrikai Unió kérésére 2003-ban létrehozott afrikai békefenntartási mechanizmus támogatása[147] - a kontinentális és regionális kapacitások megerősítése által, és elsősorban az afrikai vezetésű béketámogató műveletek finanszírozásával - tovább biztosította a konfliktusmegelőzést, és az azt követő stabilitás előmozdítását. 2011-ben az EU 300 millió euróval töltötte fel az APF-et, az AU és az afrikai regionális szervezetek (RECs) számára a 2011–2013 közötti időszakban elérhető forrásként: a konfliktusmegelőzés, -kezelés és megoldás, valamint a békeépítés terén a kontinentális, és regionális kezdeményezések támogatására.
- Az EU a nigeri 2011. áprilisi demokratikus választások, és az ennek köszönhető demokratizálódás hatására úrra kezdte a 2009-ben felfüggesztett fejlesztési együttműködést, továbbá 25 millió eurós költségvetés-támogatást nyújtott az afrikai országnak, elsősorban a szegénység elleni, a szociális ágazatokon keresztül (oktatás és egészségügy) megvalósított küzdelemre.
- További támogatásban részesült 2011-ben a Szomáliában 2007-ben indított - az Afrikai békefenntartó mechanizmus (APF) által finanszírozott[148] - AMISOM afrikai béketámogató művelet, amely ezidőben egyrészt az átmeneti föderális intézmények a stabilizációra irányuló erőfeszítéseit támogatta, ezáltal a megbékélés és újjáépítés feltételeit segítette elő, másrészt a humanitárius segítség célba juttatását biztosította.

[147] A pénzben kifejezett támogatás mértéke a kezdetektől 2011-ig meghaladta a 700 millió eurót.
[148] Az APF 208,4 millió EUR-val járult hozzá a misszióhoz.

- A súlyos ismétlődő szárazság Afrika szarván a régió egyes részein élelmezési válságot okozott, amely mellé egyes régiókban konfliktus társult. Ennek kezelésére az EU 984 millió euró értékű humanitárius segítséget küldött, amely gyorssegélyként került felhasználásra 13,3 millió fő szomáliai, etióp, kenyai és dzsibuti lakosnak. Az éhínség és konfliktusok elől menekülő szomáliaiak, [149] valamint a szárazság által érintett területek leginkább sebezhető népessége uniós humanitárius segítségben részesült, amely összesen több mint 5,6 millió embert érintett.[150]
- Az Unió jelentős humanitárius segítséget nyújtott Líbia részére is, amely közel 155 millió eurót tett ki. A válság első szakaszában az EU a Líbiából a szomszédos országokba menekülő emberek kivonását támogatta, köztük az uniós és harmadik országbeli állampolgárok evakuálását. Ezt követően az EU elsősorban a Líbián belüli civil társadalom szenvedéseinek csökkentésére egészségügyi támogatást nyújtott, védelmet biztosított a legsebezhetőbb embereknek, valamint humanitárius célú aknamentesítést végzett.[151]

A **2012. évre vonatkozó általános jelentés**[152] szerint az EU számára az egyik legfontosabb külpolitikai vonatkozású eseményt - egyben kihívást - az észak-afrikai szomszédainál lezajlottak jelentették. Erre való válaszul kidolgozta a térségre vonatkozó új szomszédságpolitikáját, amelynek középpontjában a reformokat jutalmazó „többért többet" elv alkalmazása áll, amellyel a politikai reformokat vállaló partnereit ösztönözi a fenntartható demokratikus átalakulásra. Az emberi jogok, mint a külkapcsolatokban elsődleges prioritás deklarálása mellett az EU egy stratégiai keretet dolgozott ki, a hozzá kapcsolódó cselekvési tervvel.[153]

---

[149] Több mint 950 ezer szomáliai keresett menedéket az országon kívül, többségük kenyai menekülttáborokban. Ezek közül Dadaab 450 ezer nyilvántartott emberrel a világ legnagyobb menekült-komplexumává vált.

[150] Az uniós hozzájárulás a régiónak nyújtott globális segítség több mint harmadát tette ki.

[151] Ennek részeként az EU két lépcsőben 30 millió euróra emelte a líbiai humanitárius katasztrófa megszüntetésére előirányzott összeget, átcsoportosította az európai szomszédságpolitika keretében futó projekteket, és 17 millió eurós mentőcsomagot ajánlott Tunéziának is humanitárius segítség gyanánt, továbbá technikai és anyagi segítséget nyújtott Olaszországnak a délről, tömegesen érkező menekültek kezeléséhez a Hermes 2011 projekten keresztül. Forrás: http://www.bruxinfo.hu/cikk/20110308-uj-partnersegi-viszony-az-eu-es-eszak-afrika-kozott.html

[152] Általános jelentés az Európai Unió tevékenységeiről – 2012. http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2012_hu.pdf

[153] A Parlament és a Tanács közös közleménye *„Emberi jogok és demokrácia az Európai Unió külső tevékenységének középpontjában – Egy hatékonyabb megközelítés felé"* címmel. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0886:FIN:HU:HTML

Az egyes országokat-régiókat, műveleteket és témákat illető konkrét EU-s tevékenységek 2012. évben az alábbiak:

- Az Afrikai Unió és a RECs égisze alatt folyó válságkezelő és béketámogató műveletekre az APF keretéből az EU támogatást nyújtott: Madagaszkáron, Kenyában, valamint az Úr Ellenállási Hadserege (LRA) ellen indított műveletek esetében, továbbá az AU szomáliai művelete (AMISOM) és a Közép-afrikai Köztársaságban folyó misszió (MICOPAX) részére. Az afrikai készenléti erők működőképessé tételének az Amani Africa II. program keretében folytatódott a támogatása.
- Az Afrika szarvát érintő átfogó EU-s megközelítés jegyében, a külső támogatási programok mellett folytatódtak az EU tengerhajózás biztonságát erősítő műveletei (Eunavfor-ATALANTA), és a regionális tengeri kapacitásépítést célzó (EUCAP Nestor) műveletek és programok („kritikus tengeri útvonalak" programja, tengerbiztonsági program).
- Az afrikai régiók és országok vonatkozásában az EU együttműködést folytatott olyan kiemelt témákban, mint a kábítószerkereskedelem elleni küzdelem (Nyugat-Afrika), az emberkereskedelem megfékezése, továbbá a *Terrorizmus Elleni Globális Fórum* tagjaként az EU kiemelten kezelte a terrorizmus elleni küzdelmet támogató finanszírozási kapacitás megerősítését Afrika szarva térségében.
- Az Afrikára vonatkozó uniós politika prioritásai továbbra is a jó kormányzás, az emberi jogok tiszteletben tartása és a gazdasági reformok voltak. Ennek keretében az EU támogatta Etiópiában és Malawiban az alkotmányos hatalomváltást. Emellett több országban - Ghánában, Szenegálban, Sierra Leonéban - nyújtott segítséget a választási folyamatokhoz.
- 2010. óta az EU Mali, Mauritánia és Niger kormányaival működik együtt a Száhel öv biztonságával és fejlesztésével kapcsolatos európai uniós stratégia kidolgozásában és végrehajtásábant, a biztonság, a jó kormányzás és a fejlesztés egyidejű előmozdítása céljából helyi, nemzeti és regionális szinten.
- 2012. júliusban az EU Nigerben új missziót (EUCAP SAHEL) indított a belbiztonsági erők kiképzésére és megerősítésére a helyi bűnözés - főként az Európát is érintő, fokozódó kábítószer-kereskedelem és a terrorizmus - elleni hatékony fellépés érdekében.

- A Szahel övet érintő súlyos élelmiszer- és élelmezési válság enyhítésére az EU az élelmezésbiztonságra irányuló fejlesztési támogatásán (164 millió euró) felül közvetlen segítséget nyújtott Burkina Fasónak, Csádnak, Malinak, Nigernek, Mauritániának és Szenegálnak (220 millió euró).
- A Kongói Demokratikus Köztársaságban 2012-ben ismét törékennyé vált a politikai és biztonsági helyzet: a 2011. novemberi elnök- és parlamenti választás körüli visszásságok, és a „Március 23. mozgalom" (M23) fegyveres csoportnak a kongói nemzeti hadseregből való kiválása következtében újra fellángolt az ország keleti részét érintő konfliktus. Az EU választási megfigyelő missziója mellett aktív motorja volt a térségre vonatkozó diplomáciai erőfeszítéseknek.

I.5.6 AZ EURÓPAI UNIÓ, AFRIKA ÉS KÍNA KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS PÁRBESZÉD[154]

A háromoldalú partnerség az Afrikai Uniónak az EU-val és Kínával kialakított kétoldalú politikai párbeszédek, valamint az Európai Unió és Kína közötti párbeszéd kiterjesztését célozza. A lisszaboni csúcson életre hívott közös EU-Afrika partnerség céljai közé tartozik a más felekkel és nemzetközi támogatókkal való együttműködés ösztönzése is. E kétoldalú partnerség, továbbá a Kína–Afrika Együttműködési Fórumon (FOCAC) [155] 2006-ban elfogadott új kétoldalú stratégia [156] összekapcsolásával az Európai Unió, Afrika és Kína közötti **háromoldalú partnerséget** hoztak létre, amely a két stratégiai partner segítségével hozzájárul a globális fejlesztési kihívások kezeléséhez, és az együttműködési stratégiák afrikai igényekhez való közelítéséhez, összességében Afrika stabil és tartós fejlődéséhez.

A partnerség középpontjában négy elsőbbségi célkitűzésnek áll: **a biztonság megerősítése és a békefenntartó műveletek támogatása**; a fenntartható és megfizethető infrastruktúra kialakítása; a környezet és a természeti erőforrások fenntartható kezelése (figyelemmel a gazdasági és kereskedelmi fejlődésre); és a mezőgazdasági termelés növelése és élelmezésbiztonság.

---

[154] A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának (2008. október 17.) – *Az EU, Afrika és Kína: Útban a háromoldalú párbeszéd és együttműködés felé.*
http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/rx0002_hu.htm
[155] Forum on China-Africa Cooperation. A Fórum eddigi 5 csúcstalálkozóit ért meg. Lásd: 137. oldal.
[156] Az együttműködés elsősorban a kereskedelemre, beruházásokra, infrastrukturális projektekre, és a társadalmi és képzési célú segélyekre irányul.

A kezdeményezés Kína globalizációs céljaival és azok markáns afrikai megjelenésével áll összhangban. Kínának az afrikai kontinensre irányuló egyre fokozódó politikai és gazdasági érdeklődése, és az ennek eredményeként Afrika államaiban és régióiban megjelenő, növekvő és dollár milliárdokat jelentő gazdasági érdekeltségei - köztük a kínai migránsok ezreinek képében megjelenő kisvállalkozásokkal - releváns kérdéssé teszi: Vajon Kína „stratégiai partner, gazdasági versenytárs vagy gyarmatosító" lesz-e Afrikában hosszútávon?![157]

A fentieket kísérő európai (és afrikai) aggodalmak által is ösztönzött hármas partnerség vonatkozásában pedig annak életképessége a fő kérdés, mivel ezidáig komoly eredmények nem születtek a területen.

I.6. KONKLÚZIÓ

Ebben a fejezetben az Európai Unió külkapcsolati hálójának Afrikához kapcsolódó legfontosabb elemei kerültek bemutatásra. Az egyes elemek, uniós szakpolitikák általános jellemzését azoknak az afrikai államok felé irányuló konkrét megjelenési formáik követték, közülük is a szomszédságpolitika és a fejlesztéspolitika kialakulása, vonatkozásai és állomásai több figyelmet kaptak. Ezt követte az EU-nak az Afrikai Unió megszületésével egyidejű kapcsolatrendszerének, partnerségi rendszerének bemutatása, a három csúcstalálkozó köré csoportosítva.

Az afrikai országokat támogató fejlesztési együttműködési Cotonoui Megállapodás jelentősége abban áll, hogy jelzi azt a globális tendenciát, amelyet az ENSZ Milleniumi Deklarációjában meghirdetett, a célországok fejlesztésének előterébe helyezett szegénység felszámolása jelent. Ennek során a donorok ösztönzése mellett a célországok saját aktivitása, felelősségvállalása, és a helyi viszonyok befogadóvá tétele a folyamat kulcsa (ownership).

Ehhez kapcsolódóan az EU fejlesztési politikáját folyamatosan formálja, és a 20 éves elkötelezettséget jelentő Cotonoui keret mellett az alakuló globális partnerségből (szintén milleniumi cél) is kiveszi saját részét. Az AU létrejöttének idejétől, mint a legfőbb afrikai (tárgyaló)partnere, az EU elsődlegesen a vele való kapcsolatrendszeren keresztül (EU-Afrika stratégia, majd közös stratégia…) építkezik Afrikában. A lisszaboni csúccsal pedig új fejezet nyílt az Európai Unió és

[157] Tarrósy István: Kína terjeszkedése Afrikában.
In: http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1047&title=kina-terjeszkedese-afrikaban

az afrikai országok között, a hosszú távú együttműködés kereteinek intézményesülésével.

Az afrikai államok döntő többségének problémái manapság a valódi elköteleződés és hiteles cselekvés hiányából, történetesen a kormányzás elégtelenségeiből fakad elsődlegesen. A belső problémák, a hatalmi elit kizsákmányoló politikája ellentmond a felelősségteljes kormányzás elveinek. Ez a kritika számos alkalommal illeti az afrikai politikai rendszereket, ugyanakkor az alapkérdés, hogy a demokratikus értékek és berendezkedés - amely mellett az AU is letette voksát - milyen módon és formában életképesek az afrikai rendszerekben. Ezek felismerése és megfelelő végrehajtása megköveteli az EU részéről a sajátosságok tiszteletén alapuló támogatást.

Ugyanakkor ez egy verseny is, amelyben régi és új szereplők kerülnek látótérbe, a támogatói kör bővül. Fontos kérdés, hogy az afrikai fejlődést ez a verseny, a szándékok és megvalósulásuk mentén segíti, támogatja-e?!

Az EU részéről fontos kezdeményezés volt az EU-Afrika-Kína fórum életrehívása, amely a manapság legtöbbet emlegetett, világgazdasági szerepében rendkívül megerősödött Kína afrikai jelenlétét kívánta befolyásolni, jelenleg inkább kevesebb sikerrel. Kína a fejlesztésben saját utat követ, és elsősorban kereskedelmi együttműködések létrehozásán keresztül támogatja afrikai partnereit. Motivációi a gazdasági erőforrások és a kereskedelmi fölény megszerzésére irányulnak.[158] Egyes afrikai körökben tetszetős politikája középpontjában az ideológiamentesség, a feltételes segítségnyújtás elvetése áll, amely éles kritika a nyugati, elsősorban európai együttműködésekkel szemben. Ugyanakkor a kínai modell előnyei mellet a hátrányok, adott esetben a káros jelenségek semleges és szakszerű feltárása, kezelése létfontosságú az afrikai oldalnak, amely így a támogató Európának is feladatot szab.

[158] Chris Alden: Kína az afrikai kontinensen. Publikon Kiadó, 2010. p. 21-22.

II. FEJEZET

AZ EURÓPAI UNIÓ KÜL- ÉS BIZTONSÁGPOLITIKÁJA, ÉS A KÖZÖS VÉDELMI POLITIKA[159]

*„Az **európai biztonság- és védelempolitika (EBVP)/ közös biztonság- és védelempolitika (KBVP)**[160] a több mint 10 éves története alapján az európai integráció egyik legdinamikusabban fejlődő területének mondható, és ezt a tendenciát a Lisszaboni Szerződés 2009. decemberi hatálybalépése tovább erősítette."*[161]

Rendeltetéséből, jellegéből és céljaiból fakadóan a politika lényeges eleme az EU Afrikával, azon belül az Afrikai Unióval és az egyes országokkal való kapcsolatrendszerének. Témánk szempontjából a politika konkrét lépései, amelyek a szomszédos kontinenst is érintik, vagy éppen direkt vele kapcsolatosak a meghatározóak. Úgy is tekinthetjük, hogy az EBVP egyes fejlődési állomásainak az afrikai biztonsági kérdések részint katalizátorai, részint terepmunkái lettek. Ezen túlmenően pedig az Afrikai Unió létrejöttével (2002) a KBVP intézménye, fejlődése egyfajta integrációs *modellelemként* is szolgál az afrikai fél számára.

Az EU KBVP műveleti szerepvállalása a 2003 januárjában indított első uniós válságkezelő misszió[162] óta folyamatosan erősödik. A KBVP ernyője alatt az utóbbi években számos civil és katonai válságkezelő misszió indult, amelyek több kontinensen is fontos, jelentős hozzáadott értéket biztosítottak/biztosítanak a NATO, ENSZ és más – regionális, szubregionális – keretekben végrehajtott béketeremtő, illetve békeépítő, béketámogató műveletekhez. *„A KBVP jövőbeni fejlődési irányait tekintve egyértelműen kirajzolódik egyrészt a polgári válságkezelési dimenzió erősödése, másrészt az **afrikai műveleti terület mind hangsúlyosabbá válása**."* [163]

---

[159] A fejezet váza elsődlegesen a Magyar Külügyminisztérium honlapján található információkon, illetve EU dokumentumokon alapul.

[160] Common Security and Defence Policy, CSDP

[161] A magyar vélemény a KÜM tolmácsolásában:*„A Lisszaboni Szerződés által bevezetett újítások (...) megvalósulása, működőképessé válása esetén azonban egy olyan forgatókönyvvel is számolni kell, amely az eddig konszenzusos tagállami építkezésen alapuló KBVP-t esetleg látható módon „kétsebességessé" alakítja. Magyar részről egy ilyen esetleges szcenáriót elkerülendőnek tartunk, mivel ezzel nemzetközi szinten a KBVP fellépés fő karakterének számító egységes, uniós jellege kérdőjeleződne meg."*
http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/

[162] 2003 januárjában Bosznia Hercegovinába telepített EU-rendőri misszió (EUPM).

[163] http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/kbvp/eu_biztonsag_vedelempol_ebvp_tortenet.htm

Az alábbiakban a legfontosabb általános eredmények, és az Afrika-specifikus elemek kerülnek röviden bemutatásra, mielőtt a politika legmarkánsabb elemének számító EU-s béketámogató szerepvállalás kerülne terítékre.[164]

II.1. AZ INTÉZMÉNY FEJLŐDÉSE

Az európai védelmi dimenzió gondolata a hidegháború utáni megváltozott európai biztonságpolitikai környezet eredménye. A NATO szavatolta kollektív védelem feladataiban való részvétel mellett Európa felismerte, hogy az európai problémák rendezésében nagyobb szerepet kell vállalnia, amelyhez hiteles katonai erőre támaszkodó, önálló cselekvési képességét kellett megteremtenie.

Ez tükröződött a 1997. évi Amszterdami Szerződésben, amely a KKBP részeként deklarálta a **petersbergi feladatokon** alapuló **közös védelmi politikát** (KBVP), amelynek célja a **biztonságpolitikai döntéshozatal autonóm képességének megteremtése**, az EU külső fellépési potenciáljának megerősítése a konfliktus megelőzéssel [165] és válságkezeléssel kapcsolatos polgári, és katonai képességek fejlesztése révén.

Az Európai Unió közös biztonság és védelempolitikája (KBVP)[166] alapjait megteremtő **katonai képesség** meghatározása,[167] majd a 60.000 fős gyorsreagálású katonai erő és 5.000 fő rendőri erő/készenléti alakulat felállítása egy komplex folyamat eredménye, amely a döntéshozók szándékával indult, majd a képességek tagországi felajánlásával valósult meg.[168]

---

[164] Lásd: következő fejezetben.

[165] EU Programme for the Prevention of Violent Conflicts.
Forrás: http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/01/st09/st09537-re01.en01.pdf

[166] Az EBVP kiindulópontját a Maastrichti Szerződés jelentette, amely a közös kül- és biztonságpolitika (KKBP) útnak indítása mellett kilátásba helyezte az európai közös védelemi együttműködés lehetőségét. Maastricht továbbá funkcionális kapcsolatot létesített a Nyugat-Európai Unióval, amely egyrészt hozzájárul – a tagállamok mellett – a NATO kollektív védelmi feladataihoz, másrészről saját hatáskörében járhat el a 1992-ben megfogalmazott „*petersbergi feladatokban*", amelyek a válságkezelési, válságmegelőzési, béketeremtő és humanitárius típusú feladatok Európában. Továbblépés, hogy a NYEU egyes funkcióit a 2000. év végéig az EU átvette.

[167] A EBVP feladatának formális kijelölésére, a szükséges katonai képességek nagyságrendjének meghatározására és az intézményi háttér megalapozására az EU Tanács 1999 decemberi helsinki ülésén került sor. Az EBVP-vonatkozású döntések előkészítésére, a helyzetelemzésre, javaslattételre, illetve a műveletek operatív irányítására létrehozták az új politikai és katonai szerveket: Politikai és Biztonsági Bizottságot, Katonai Bizottságot és a Katonai Törzset. Ezzel átalakult az EU közös kül- és biztonságpolitikájának szervezeti rendje, a Politikai és Biztonsági Bizottság a KKBP egészének operatív irányításáért felelős testületté vált.

[168] A tagországok az un. képességfelajánlási konferenciákon jelentették be hozzájárulásaikat.

Az Európai Tanács 2003 decemberében elfogadta az **Európai Biztonsági Stratégiát,**[169] amelyben az EU globális szereplőként való megjelenésének ambícióját fogalmazta meg a közös kül- és biztonságpolitika területén. A dokumentumba foglalt stratégiai célkitűzések eléréséhez szükséges volt egy jól működő, az új típusú biztonsági kihívásokra hatékony válaszokat adó európai biztonság- és védelempolitikára, amely a tagállamok részéről a katonai és polgári válságkezelő képességek arányos fejlesztését feltételezte. A Stratégia elfogadásával az EBVP keretében, a globális biztonsági kihívások változásaira válaszul megjelentek az ún. *új típusú petersbergi feladatok.*[170]

Annak érdekében, hogy a saját katonai képességei alkalmassá tegyék a vállalt válságkezelő műveletek (eredményes) vezetésére 2010-re, az EU a tagállamok számára meghatározta a **katonai képességfejlesztési célkitűzéseit,**[171] fókuszban az interoperabilitással, [172] az erők bevethetőségével és fenntarthatóságával. Ezek megvalósítására a tagországok 2007. jan. 1-től vállalták az uniós válságkezelő műveletekhez az EU Tanácsának döntésétől számított tíz napon belül bevethető, gyorsreagáló zászlóalj-harccsoportok rendelkezésre bocsátását.[173]

A Lisszaboni Szerződés 2007-ben számos, a kül- és biztonságpolitika, azon belül az EBVP, amely elnevezés közös biztonság és védelempolitikára változott, KBVP) területén folytatott együttműködés elmélyítésének irányába mutató újítást tartalmaz azzal, hogy a KBVP területén továbbra is fennmarad a kormányközi együttműködési forma, illetve a konszenzusos tagállami döntéshozatal. A bevezetett

---

[169] A Stratégia a „Biztonságosabb Európa egy jobb világban" címet kapta.
Forrás: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf

[170] Lásd lejjebb.

[171] Az EU 2010. évi katonai képességfejlesztési célkitűzéseit (Headline Goal 2010) az Európai Tanács 2004. június 15-én fogadta el. Emellett a tagállamok védelmi képességei fejlesztésének összehangolása, a védelem ipari és technológiai alapjainak megerősítése és harmonizálása, a katonai fejlesztések és a beszerzések koordinálása és ezáltal hatékonyabbá tétele érdekében hozták létre 2004-ben az Európai Védelmi Ügynökséget (European Defence Agency, EDA).

[172] A fogalom jelentése: együttműködésre való képesség. *„A NATO prágai csúcsértekezletét megelőzően, (...) a védelmi miniszterek négy kiemelt jelentőségű műveleti képességterületet azonosítottak. Ezekben szerepelt a műveleteket végrehajtó erők interoperabilitásának fejlesztése. A műveleti interoperabilitás az eredményes és hatékony együttműködést biztosító átfogó, kölcsönös képesség, amely feltételezi, megköveteli az egyes funkcionális területeken – vezetés, felderítés, logisztika, stb. – fennálló megfelelő szintű interoperabilitást. Mindezek alapját pedig az információs és a technikai interoperabilitás képezik."* Forrás: Dr. Munk Sándor ezds.: *Az adaptív interoperabilitás fogalma és szükségessége katonai informatikai rendszerek esetében* című tanulmánya (1. o.) Forrás: http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2006/1/03_Munk_Sandor.pdf

[173] Magyarország – 2007 második félévére vonatkozó – harccsoport-hozzájárulása az olasz-magyar-szlovén Többnemzeti Szárazföldi Kötelékre (Multinational Land Force, MLF) épült. Ezt követően 2012 második felében vállaltunk harccsoport-készenlétet.

újítások - mint az állandó strukturált együttműködés, kölcsönös segítségnyújtási klauzula és a szolidaritási klauzula - közül a témát szorosan érintők:

- Az Unió **külügyi és biztonságpolitikai főképviselői** tisztségét a Lisszaboni Szerződés hívta életre.[174] Az azt betöltő személy feladatai: az EU közös kül- és biztonságpolitikájának koordinálása, ezen belül hagyományos diplomáciai és külpolitikai feladatok, válságreagálás koordinálása, és az EU képviselete nemzetközi fórumokon (stb). A főképviselő a Külügyek Tanácsának elnöke, és egyben a Bizottság egyik alelnöke, aki az Unió külső tevékenységeinek összhangjáról gondoskodik. A főképviselő munkáját a 2011-ben létrehozott Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) [175] segíti.
- Az **Európai Külügyi Szolgálat** önálló uniós szervként való létrehozásával a külügyi és biztonságpolitikai főképviselő a közös kül- és biztonságpolitika irányításához, és az EU külső tevékenységei közötti összhang biztosításához kapott segítséget.
- A hagyományos petersbergi feladatokon (humanitárius és mentési műveletek, konfliktus megelőzés, békefenntartás, válságkezelés, béketeremtés, katonai tanácsadó és segítségnyújtó feladatok, konfliktus utáni stabilizáció) felül a Lisszaboni Szerződés jogilag intézményesíti az Európai Biztonsági Stratégiában már megjelenő olyan új típusú feladatokat is, mint például a közös lefegyverzési műveletek, harmadik országok terrorizmusellenes erőfeszítéseinek támogatása, vagy a biztonsági szektor reformjára irányuló műveletek.
- A Tanács a válságkezelési műveletek végrehajtásával a részt venni szándékozó, és a szükséges képességekkel rendelkező tagállamok egy csoportját is megbízhatja ekkortól.
- A műveleteket előkészítő tevékenységek finanszírozására tagállami hozzájárulásokból feltöltött „indulási alap" (start-up fund) létrehozására kerülhet sor, amely a gyors reagálás képességét javítja.

[174] Az Európai Tanács a Parlament hozzájárulásával 2009 novemberében Catherine Ashtont nevezte ki öt évre az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének, aki jelenleg is betölti a pozíciót.
[175] European External Action Service. A Szolgálat munkatársai az Európai Bizottságnak, a Tanács Főtitkárságának és az uniós tagországok diplomáciai szolgálatainak állományából kerülnek ki. Forrás: http://eeas.europa.eu/background/index_hu.htm

II.2. VÁLSÁGKEZELÉS

Az Európai Unió nagy jelentőséget tulajdonít a válsághelyzetekre vonatkozó következetes uniós megközelítésnek, amely révén gondoskodni lehet arról, hogy a Bizottság által mozgósított eszközök, és az európai biztonság- és védelempolitika fellépései kiegészítsék egymást.

Európai Unió szerepet vállal a válságciklus minden szakaszában, a megelőző stratégiáktól kezdve a válságot követő helyreállításig és újjáépítésig. Az Unió programjai, és a konkrét eszközök - például a Stabilitási Eszköz [176] - révén számottevő forrásokkal segíti a politikai válsággal küzdő országokat. A *békeépítési partnerség*[177] által az EU erősíteni kívánja a válságok megoldásában, kezelésében fellépő partnerei képességeit.

A KBVP keretében a kezdetektől három kontinensen kerültek végrehajtásra EU válságkezelő műveletek, ezek közül az afrikai területeken ez idáig(!) Bissau-Guineában, Nigerben, a Kongói Demokratikus Köztársaságban (KDK), Szudánban/Darfúrban, Csádban, a Közép-afrikai Köztársaságban (CAR/KAK), Szomáliában és Maliban. Ezek polgári, katonai, illetve vegyes típusú műveletek (voltak), és ennek megfelelően **reformokat** (átfogó és szektorális reformok pl.: rendőrségi, igazságszolgáltatási és vámügyi területeken), valamint a **kapacitásépítés támogatását** szolgálják. Ezen túlmenően elősegítik az ellenségeskedések végére pontot tevő megállapodások létrejöttét, és gondoskodnak a megállapodások betartásáról. Fontos erőfeszítést jelentenek a polgári lakosság, a menekültek, a humanitárius munkát végzők és az ENSZ munkatársainak védelmében.

[176] Az IfS alkalmas a hosszú távú nemzetközi, regionális, tagállami és helyi kapacitás kiépítésére a globális és regionális fenyegetések kezelése érdekében. A gyorsreagálási mechanizmus nyomán 2007-ben létrehozott IfS finanszírozásával a Bizottság jelentős mértékben fokozta a konfliktusmegelőzés, a válságkezelés és a békeépítés terén végzett munkáját. A válságreagálási projektek felölelik a közvetítési folyamatok támogatását, a bizalomépítést, az ideiglenes kormányzatok, a jogállamiság megerősítését, átmeneti igazságszolgáltatást stb., akár a válság kialakulásának stádiumában is. Eddig a források legnagyobb részéből Afrikában, az ázsiai és csendes-óceáni térségben, valamint a Balkánon, a Közel-Keleten, Latin-Amerikában és a Karib-térségben valósultak meg projektek. Forrás: http://www.eeas.europa.eu/ifs/index_hu.htm

[177] A békeépítési partnerség a Stabilitási Eszköz újító jellegű részét alkotja, célja, hogy erősítse a civil társadalomban meglévő szakértelmet, elmélyítse a civil társadalom és az EU intézményei közötti párbeszédet. Címzettjei azok a civil társadalmi szervezetek, amelyek a válságokat és katasztrófákat megelőző, és/vagy azt követő időszakban képesek fellépni pl. korai riasztó rendszer kiépítésével, mediációval, békítéssel. A partnerség emellett alkalmas az EU és más nemzetközi szereplők (ENSZ, AU) együttműködésének támogatására is. Peace-building Partnership (PbP).

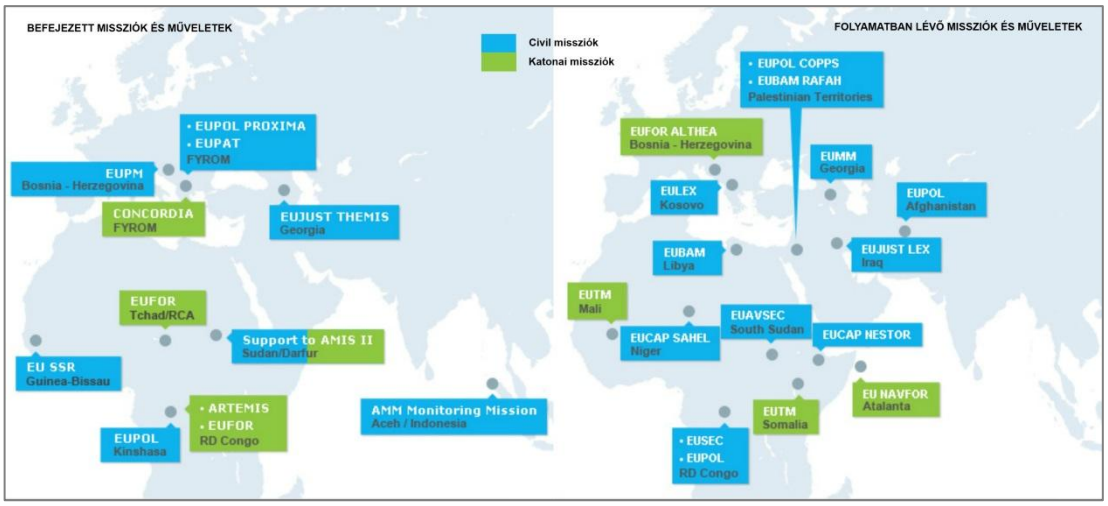

5. számú ábra: az EU befejezett és jelenlegi katonai és polgári válságkezelő műveletei (Forrás: http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/completed/index_en.htm http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/index_en.htm Letöltés:2013. jún.1.)

II.2.1 POLGÁRI VÁLSÁGKEZELÉS

A katonai erő mellett az EU nagy hangsúlyt fektet a **polgári válságkezelési képességek** [178] párhuzamos kialakítására, amely képességek jelentős hozzáadott értéket biztosítanak az EU számára nemzetközi fellépései során. Elsősorban aktívan tud részt vállalni a konfliktus utáni stabilizáció és nemzetépítés feladataiban is.[179]

Ennek alapjául az **EU polgári válságkezelő képességeinek középtávú (2008-ig szóló) fejlesztésével kapcsolatos célkitűzései** szolgálnak, amely a tagállamok polgári válságkezelési képességeinek 7 területét célozza fejleszteni: rendőri, jogállamiság erősítése, közigazgatás erősítése, polgári védelem, a különleges képviselőt támogató képességek, monitoring, „gyorsreagáló" szakemberek. Ezt fejleszti tovább a 2010-es céldátumú képességfejlesztési dokumentum.[180]

Ugyanakkor pont a polgári műveletek iránti igényből fakadóan egyes kritikák szerint a képesség erőteljes átértékelésére és megújítására lenne szükség, a gyorsaság, biztonság és önállóság hármas követelménye jegyében, hogy a többdimenziós békeműveletek valóban hatékonyan működhessenek.[181]

[178] Felelőse a Polgári Válságkezelési Bizottság. Képesség fontos pillére az 5.000 fős rendőri alakulat.
[179] A képesség jelentőségét és kiaknázottságát az ábrán jelölt polgári műveletek számbeli többsége is szemlélteti.
[180] Civilian Headline Goal 2008, és Civilian Headline Goal 2010.
[181] Daniel Korski-Richard Gowan: Can the EU rebuild Falling States-A Reiew of Europe's Civilian Capabilities http://ecfr.eu/page/-/ECFR18_-_Can_the_EU_rebuild_failing_States_-_a_Review_of_Europes_Civilian_Capacities.pdf

II.2.2 A VÁLSÁGKEZELÉSBEN EGYÜTTMŰKÖDŐK

A KBVP jövőbeni fejlődése szempontjából kulcsfontosságú tényező az EU-NATO együttműködés alakulása, hiszen a transzatlanti térség biztonságpolitikai kihívásai közösek. Mindkét szervezet rendkívül fontos szerepet játszik a konfliktus sújtotta régiók stabilizálásában, a konfliktusok megoldásában, ezért a közös műveleti helyszíneken a szervezetek közötti stratégiai partnerség, harmonizált fellépés a NATO és az EU műveleteinek sikere szempontjából is fontos. Miképp az USA (NATO-n keresztül) továbbra is védelmet nyújt Európának, az EU részvételével támogatja az USA-vezette műveleteket más térségekben.[182]

Az EU-NATO együttműködés intézményes alapja az keretmegállapodás (Agreed Framework, 2003), amelynek *Berlin Plusz* megállapodás-csomagja biztosítja az EU részére a NATO egyes kollektív eszközeinek és képességeinek igénybevételét katonai válságkezelő művelete során. Ennek alapját a megfelelő információcsere és az EU és NATO katonai képességfejlesztési tevékenysége közötti transzparencia és koherencia megteremtése biztosítja.[183]

A kapcsolatrendszer alakulását Afrikára vetítve, elemzések szerint a NATO-műveletek súlypontja várhatóan Európán kívülre helyeződik és középtávon felvetődik, hogy a szervezet milyen szerepet vállal az afrikai kontinens problémáinak megoldásában. *„Ha a NATO meg akarja találni helyét és szerepét az ENSZ újonnan formálódó globális biztonsági rendszerében és antiterrorista stratégiájában, akkor a világszervezettel kapcsolatos jövőbeni stratégiai munkamegosztás kezdeményezésében proaktív szerepet kell vállalnia. Egy hangsúlyos Afrika-jelenlét jól segíthetné az EU-kapcsolatok fejlődését is.”*[184]

A fentiek mellett a közös európai biztonság- és védelempolitika végrehajtása során az EU támaszkodni kíván a szervezeten kívüli országok, különösen a nem EU-tag európai NATO-tagállamok, és az EU-tagjelölt országok hozzájárulására, akik haderő-felajánlással élhetnek.[185]

---

[182] Gazdag Ferenc: Az európai integráció és külpolitika, Osiris Kiadó, Budapest, 2005. p. 389.
[183] A NATO-EU képességcsoport (NATO EU Capability Group) 2003. óta működik.
[184] Szenes Zoltán: A szövetség jövője In: Nemzet és Biztonság, 2009. május p 43-44. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/szenes_zoltan-a_szovetseg_jov__je.pdf
[185] Az EU több afrikai műveletében is vettek és vesznek részt nem EU-tag európai államok.

II.2.3 MEGSZORÍTÁSOK, SZANKCIÓK

A nemzetközi jogot vagy az emberi jogokat megsértő, illetve a jogállamiságot és a demokratikus elveket tiszteletben nem tartó intézkedésekkel szemben az EU diplomáciai, illetve gazdasági szankciókat alakított ki.[186] Ezek megvalósulhatnak saját hatáskörben az EU önálló fellépéseként, illetve az ENSZ BT egyes döntéseinek végrehajtásaként. Az EU szankciói irányulhatnak harmadik országok kormányai, nem-államalkotó entitások illetve egyének ellen is. Eszközei lehetnek: diplomáciai szankciók, harmadik országokkal történő együttműködések felfüggesztése, sport- és kulturális események bojkottja, kereskedelmi megszorító intézkedések (általános, vagy speciális jelleggel, mint pl. a fegyverembargó), pénzügyi megszorítások, repülési tilalmak és belépéssel (vízumkényszer stb.) kapcsolatos megszorítások, tilalmak.[187]

Az Unió emellett élen jár a kézi- és könnyűfegyverek tiltott felhalmozása és kereskedelme elleni nemzetközi küzdelemben is.

II.3. AZ EURÓPAI UNIÓ AFRIKÁRA VONATKOZÓ BIZTONSÁGPOLITIKAI DOKUMENTUMAI

A **főképviselő 2009-es évi jelentése** (az Európai Parlament számára a KKBP fő szempontjairól és alapvető választásairól) alapján az afrikai kontinens biztonságpolitikai értékelése, továbbá az EU biztonságpolitikai jellegű fellépése az alábbi régiókat, országokat érintette elsődlegesen:

- **Afrika szarva térségnek** az EU kiemelt figyelmet szentelt: a térségre irányuló politikát fogadott el, szomáliai kötelezettségvállalását tovább erősítette, az EUNAVFOR Atalanta műveletét meghosszabbította, továbbá a szomáliai biztonsági erők kiképzéséhez való hozzájárulás céljából katonai KBVP misszió indítását határozta el.[188]

[186] A szankciók olyan diplomáciai és gazdasági intézkedések, amelyek alkalmasak a nemzetközi jogot, jogállamiságot, demokratikus értékeket, emberi jogokat stb. sértő politikák, intézkedések vagy cselekmények megváltoztatására. Forrás: http://www.eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/index_en.htm

[187] Példa az EU 2011-ben Zimbabwe-vel szembeni korlátozásai: a kormánnyal való kapcsolat felfüggesztése, a demokrácia, jogállamiság és emberi jogok aláásásával gyanúsított személyek és szervezetek elleni egyéni szankciók és fegyverembargó. Forrás: European Commission: Restrictive measures. Forrás: http://www.eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/index_en.pdf#2

[188] Az Európai Parlament a térségre vonatkozó állásfoglalásai: *a 2009. január 15-i az Afrika szarva térségben kialakult helyzetről szóló állásfoglalás* (P6_TA-PROV(2009)0026), illetve *a 2009. november 26-i, a szomáliai partok menti kalózkodással szembeni politikai megoldásról szóló állásfoglalás* (P7_TA-PROV(2009)0099).

- Az Unió folytatta a **Nagy Tavak régióban** zajló négy békefolyamat megfigyelését, támogatta a 2010-es választások előkészítését KDK-ban. Megállapította, hogy a lázadók aktivitása ellenére is mind a KDK és Ruanda közötti kapcsolatokban, mind a burundi békefolyamatban is eredmények születtek, ugyanakkor a stabilizációra mutató jelek ellenére a KDK keleti részén továbbra is világ legsúlyosabb humanitárius válsága áll fenn.
- A Száhil övben fennálló törékeny biztonsági helyzetet - amelyhez elsősorban fejlesztéssel kapcsolatos problémák, drog, illegális migráció, az Al-Qaida sejtjeinek tevékenysége, fegyverkereskedelem, fegyveres lázadások, a fiatalkori munkanélküliség járul hozzá - az EU egy Mauritánia, Mali és Niger támogatásával megvalósuló uniós kezdeményezéssel tervezte kezelni. Ennek keretében az uniós eszközök és az EU tagállamainak kétoldalú segítségnyújtási programjai a fejlesztésre, a biztonságra, a jó kormányzásra, az emberi jogok tiszteletben tartására és a jogállamiságra irányulnának.
- Bissau-Guinea politikai és biztonsági helyzetében 2009-ben bekövetkező romlás miatt az Unió meghosszabbította az EU SSR GUINEA BISSAU elnevezésű KBVP-misszió megbízatását.
- Szudánban súlyosbodott a darfúri konfliktus, továbbá az átfogó békeszerződés (CPA) végrehajtásának lassú üteme, az elnök elleni Nemzetközi Büntetőbíróság általi vádemelés és az arra válasz szudáni retorziók, valamint az uniós fejlesztési együttműködés akadályai miatt (nemzetközi nem kormányzati szervezeteket toloncolt ki az országból, Cotonoui megállapodást nem ratifikálta) a humanitárius helyzet.
- Madagaszkáron a 2009 márciusában bekövetkezett puccs miatt az Afrikai Unió felfüggesztette az ország tagságát a szervezetben, és nemzetközi kapcsolattartó csoportot állított fel a békés megoldás keresésére, amelyet az EU támogatott.

Az Európai Parlament 2009. március 24-i állásfoglalásának[189] a béke és biztonság területén belül az afrikai vonatkozású megállapításai, javaslatai:

- A békére és biztonságra vonatkozó partnerség előrehaladását megfelelőnek, a válsághelyzetekről az AU és az EU politikai párbeszédet tovább fejlesztendőnek tartja annak érdekében, hogy a konfliktus megelőzéstől és konfliktusmegoldástól egészen a konfliktus utáni újjáépítésig és béketeremtésig felölelje a folyamatokat.
- Első számú célkitűzésnek határozza meg a **Béke és Biztonság Afrikai Struktúrájának** (APSA) végrehajtását, és felhívja az érintetteket az afrikai békefenntartási mechanizmus finanszírozásának végleges megoldására.
- Támogatja az nemzetközi közösségnek az AU békefenntartási műveletek támogatását meghatározó, az ENSZ mandátum keretében működő AU–ENSZ-bizottság 2008. szeptemberi létrehozását.

Az **Európai Parlament 2011. május 11-i kül- és biztonságpolitikai témájú állásfoglalása** [190] általános megállapításaihoz fűzött afrikai vonatkozású kiegészítések[191] a KKBP irányvonalainak a téma szempontjából fontos vetületeit mutatják be, míg az állásfoglalás második részéből kizárólag az Afrikára vonatkozó pontok kerültek ismertetésre az alábbiak szerint.

A KKBP-re vonatkozó állásfoglalásában a Parlament a KBVP-fellépések átfogó politikába történő ágyazását javasolja, „*amely a válságban lévő országokat és térségeket célozza, ahol az EU értékei és stratégiai érdekei forognak kockán, és ahol a KBVP-műveletek valódi hozzáadott értéket nyújtanának a béke, stabilitás és jogállamiság előmozdításában (...)*”

Fontos stratégiai prioritásnak jelöli a nemzetközi válságkezelési partnerségek megerősítését, a többi szereplővel (ENSZ, NATO, AU, EBESZ és harmadik országok) folytatott párbeszédet, fellépések összehangolását, információ és erőforrás megosztást. Az EU részéről pedig a válságkezelésben használt uniós eszközök

---

[189] *„Egy évvel Lisszabon után: az EU-Afrika partnerség működése”* címmel (P6_TA-PROV(2009)0151). http://eeas.europa.eu/cfsp/docs/2009_annualreport_hu.pdf

[190] Az Európai Parlament 2011. május 11-i állásfoglalása a közös kül- és biztonságpolitika (KKBP) fő szempontjairól és alapvető választási lehetőségeiről szóló, a 2006. május 17-i intézményközi megállapodás II. része G. pontjának (43)bekezdése alapján az Európai Parlamenthez intézett 2009-es éves tanácsi jelentésről (2010/2124(INI) P7_TA(2011)0227

[191] Szerző részéről.

egymás közti, és a helyi eszközökkel való koordinációjának megteremtését a hatékonyság növelése, és a jobb erőforrás kihasználás jegyében.

Az EU-t érintő külpolitikai és biztonsági kihívások között nevesíti a Parlament az energiafüggőség kockázatát, a migráció jelenségét és a globális éghajlatváltozás kérdéskörét, amelyek mindegyike a nemzetközi kapcsolatokon belül is a fejlődő – elsősorban afrikai – országokkal való közös ügyként jelentkezik Európában. Ezeken felül az új típusú, nem hagyományos biztonsági fenyegetések – számítógépes támadások, világméretű bűnhálózatok stb. – is egyre gyakrabban jelentkeznek az afrikai kontinensről, mint a globalizációs folyamatok negatív vetületei, különösen az infrastruktúra és a telekommunikáció rohamszerű fejlődése és - az afrikai országokban megfigyelhető - terjedése által.[192] Ezek elhárítására és kezelésére vonatkozó megfelelő stratégiák kidolgozása az EU határain túlnyúlik, nemzetközi együttműködést igényel.

Az uniós külpolitikának és külső fellépésnek prioritásként kell kezelnie a demokrácia, a jogállamiság, a felelősségteljes kormányzás és az igazságos társadalmak előmozdítását, amely az afrikai társadalmak szempontjából elsőrendű kérdés. A vallás és hit szabadságának a kérdése, és a vallások közötti párbeszéd a Parlament szerint szintén a KKBP új kulcsfontosságú kérdése. Afrikában a vallási megosztottság, különösen az iszlám, a keresztény és a törzsi vallások viszonyrendszere meghatározó politikai, társadalmi vetülettel rendelkezik. Amíg az országhatárok nem jelentenek valós kulturális választóvonalat, az egyes országokban a vallási vezetők politikai hatalma komoly befolyásoló tényező, így egyben lényeges eleme a biztonsági kérdéseknek.[193]

Az EU kiemeli még a nők békében és konfliktushelyzetekben játszott szerepének érvényesítését a KKBP-vel kapcsolatos politikák és intézkedések keretében.

[192] A telekommunikációs eszközök egyik legújabb piaci robbanása a fiatal afrikai társadalmakban megszülető kereslethez köthető. Lásd: http://www.origo.hu/techbazis/20120904-afrikaban-lassan-teljes-lesz-a-mobillefedettseg-ennek-akar-pozitiv-gazdasagi.html

[193] Lásd bővebben: Aszalós László Attila: Kelet–Afrika és a keresztény egyházak in Korunk 2001. április. http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=2001&honap=4&cikk=6561

Az állásfoglalás Afrikára vonatkozó pontjai az alábbiak:

- A Parlament támogatja az Afrikai Unióval és más afrikai regionális szervezetekkel folytatott partnerségeket az afrikai kontinens stabilitási és biztonsági problémáinak kezelése terén, és más fontos területeken (demokratikus kormányzás, emberi jogok, az éghajlatváltozás és a millenniumi fejlesztési célok elérése). Fontosnak tartja az AU még teljesebb felelősségvállalását a saját kontinensén a biztonsági és stabilitási problémáival összefüggésben (békefenntartó missziók), amelyhez intézményépítési és döntéshozatali folyamatok megszilárdítása révén az EU segítséget nyújt.
- Az Afrika szarva térség átfogó uniós megközelítését - és ezen belül a szomáliai állami intézmények erősítését - az EU részéről hosszú távú megoldásokkal szükséges támogatni.
- Az EU támogatja az átfogó békemegállapodás végrehajtását Szudánban, és munkálkodik a további rendezésre váró kérdések (hosszú távú regionális stabilitás) érdekében, egyben felhívta a főképviselőt a Dél-Szudán közelgő függetlenségével járó következményekre, és a kihívásokra történő felkészülésre.
- A 2010. novemberi elefántcsontparti elnökválasztás és az azt követő törvénytelen hatalomátvétel kapcsán felhívja a feleket a választási eredmény tiszteletben tartására, annak megfelelően a hatalom békés átadására, és a közrend helyreállítására.
- A Száhil övre vonatkozóan az EU-nak átfogó megközelítést szükséges elfogadnia a biztonsági és stabilitási problémákkal kapcsolatban. A terrorizmust és a transznacionális szervezett bűnözést súlyos fenyegetésnek tartja mind a térség országaira, mind az Európai Unióra nézve, amelynek megoldását, továbbá a nyugat-szaharai konfliktus rendezését, és a térség országai körében a konszenzusépítés folyamatát az AU-val együttműködve kell megoldani.
- Ugyan a EU Tanács Zimbabwéra vonatkozóan megújította a korlátozó intézkedéseit, a fejlődés érdekében az EU felszólította a SADC-országokat,[194]

[194] Lásd: IV. Fejezet.

hogy nyújtsanak segítséget a szabad és tisztességes választások, és a hatalomváltás lebonyolításához.

- A Bissau-guinea-i KBVP misszió 2010 szeptemberi bezárását a EU Parlament nem helyeselte, és a Bissau-guinea-i szervezett bűnözés elleni küzdelemben való részvételt sürgette az EU részéről.

A fentiekből látható, az Európai Unió felismerte, hogy a hatékony multilateralizmus jegyében vezető szerepet kell vállalnia a nemzetközi együttműködésben. Elő kell segítenie a nemzetközi konszenzust és külpolitikájában az uniót érintő globális természetű közös ügyeket kell előtérbe helyeznie: mint a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelem, a járványok felszámolása, az éghajlatváltozás, a millenniumi fejlesztési célok elérése, a szegénység felszámolása, az energiabiztonság kérdése, a tömegpusztító fegyverek non-proliferációja, a békés konfliktusrendezés és a leszerelés, a migráció kezelése, valamint az emberi jogok és a polgári szabadságjogok előmozdítása.

A felsorolt kérdések mindegyike megjelenik az EU-nak Afrikához fűződő kapcsolatrendszerében, a külkapcsolati rendszer teljes spektrumát lefedve azzal, hogy közülük néhány speciálisan, kiemelten is szerepel az EU politikáiban, valamint a stratégiai partnerség fogalom- és eszköztárában.

Az Unió tagállamaként Magyarországnak is részt kell venni a közös politikák végrehajtásában. A kül- és biztonságpolitika kormányközi jellegéből adódóan a szabályozás tagállami szintjén biztosítani kell az országra háruló feladatok megvalósítását. Bár az Afrikai Unióval, mint nemzetközi szervezettel Magyarország elsődlegesen az EU-n keresztül kerül kapcsolatba, az egyes afrikai országokkal a saját külpolitikai irányelveink mentén, és saját kapcsolatrendszerünkön keresztül érintkezünk.

A magyar biztonságpolitika vonatkozásait elsődlegesen a **Nemzeti Biztonsági Stratégia** (2012) [195] dokumentuma határozza meg, amely - a tendenciáknak megfelelve - az országunkat érintő biztonsági fenyegetések és kihívások közé sorolja a **regionális konfliktusokat.** Ezeket az alábbi módon definiálja:

„Az instabil régiók, az államok közötti és államokon belüli konfliktusok, a gyenge vagy működésképtelen államok, valamint a világban zajló erőteljes

[195] 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

fegyverkezés potenciális veszélyt jelentenek Magyarország és szövetségesei biztonságára. Az érintett térségekben tapasztalható instabilitás, a szegénység és a demokrácia-deficit, valamint a konfliktusok jellemzően etnikai és vallási háttere táptalajt jelentenek az országokon belüli erőszakhoz, fegyveres konfliktusokhoz, vagy az olyan, határokon átívelő fenyegetésekhez is, mint a szélsőségesség, a terrorizmus, vagy a fegyver-, kábítószer- és emberkereskedelem."

Magyarország továbbá szövetségeseivel részt vállal a válságok megelőzésére és kezelésére, valamint a stabilizációra irányuló erőfeszítésekben. Teszi ezt a távolabbi térségekben is, mások között támogatja az *„**észak-afrikai térségben megindult átalakulás demokratikus jellegének erősítését**."*

A gyakorlat aspektusából - a Magyar Honvédség és a Rendőrség, valamint a válságkezelés polgári oldaláról számos hozzájárulás történt és történik az EU, ENSZ stb. szervezetek afrikai válságkezelő, béketámogató tevékenységéhez, amely a jövőben - elsődlegesen az EU szerepvállalásaihoz igazodva - egy bizonyos mértékig fokozódhat.

II.4. A TERRORIZMUS ÉS NON-PROLIFERÁCIÓ ELLENI KÜZDELEM

A terrorizmus jelenleg a globális biztonságra, így az Európai Unióra és tagországai biztonságára, értékeire és polgáraira irányuló egyik legnagyobb fenyegetés, amellyel szemben globális és regionális szinten is védekeznie kell az EU-nak (is). A terrorizmus jelenségének természete, országokon átnyúló jellege miatt elsődleges fontosságú az okok, erőforrásai és kapacitásai elleni fellépés, amely során a nemzetközi kooperáció - politikai és végrehajtó szinteken - elengedhetetlen. A vonatkozó EU stratégia sarokpontja a demokrácia és a jó kormányzás támogatása, amellyel a radikalizálódást kiváltó okokat kívánják megakadályozni. [196]

Afrikai oldalról a jelenség ugyanolyan fenyegetést hordoz magában, azzal súlyosbítva, hogy a nemzetközi terrorszervezetek előszeretettel létesítenek/létesítettek bázisokat eldugott (afrikai és más) helyszíneken, ahol egyrészt

[196] http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_terrorism/index_hu.htm

sikeres lehet a toborzás,[197] másrészt akár az adott állam hallgatólagos, vagy aktív támogatását élvezhetik, ahogy ezt néhány afrikai állammal szemben kritikaként fogalmazta meg a világ, élén az USA-val.[198] A másik oldalról a terrorizmus, a kalózkodás és emberrablás az afrikaiakat is testközelből, azok elszenvedőiként érinti,[199] amely ellen több regionális egyezmény és intézkedés formájában felléptek.

Az Afrikai Egységszervezet több esetben is elítélte a szélsőségességet és fanatizmust, majd 1999-es terrorizmus megelőzéséről és terrorizmus elleni küzdelemről szóló átfogó Konvenciója[200] révén felfektette a terrorizmus elleni küzdelem kontinentális jogi kereteit. A folyamat az AU égisze alatt – tekintettel a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokra – tovább erősödött.[201] Ennek eredménye az AU-nak a Konvencióhoz fűzött 2004-es kiegészítő jegyzőkönyve, illetve az azt megelőző algíri terrorizmus elleni akcióterve.[202]

Az AU Közgyűlése a fenti, és más nemzetközi dokumentumokra - főként a BT 1267 (1999) és 1373 (2001) sz. határozatai - hivatkozva 2009-ben többek között fellépett a terrorizmus anyagi forrását jelentő váltságdíjak kifizetése ellen, javasolta a nemzetközi közösségnek a váltságdíj fizetés bűncselekménnyé nyilvánítását.

Az afrikai terrorfenyegetés értékelését, és az afrikaközi terrorizmusellenes együttműködést ösztönző, Algír városában 2004-ben létrehozott **Terrorizmussal Foglalkozó Afrikai Tanulmányi és Kutatóközpont** (CAERT)[203] működéséhez az Európai Unió 2007-ben (pénzügyi) támogatást biztosított azzal a céllal, hogy általa elmélyítse az AU tagállamainak együttműködését, és javítsa a terrorizmus elleni képességeik szervezettségét. A központ tevékenységébe tartozik a képzés és tanulmánykészítés, információgyűjtést, -megosztást és -elemzést szolgáló

[197] A gyermekek súlyosan érintettek a kérdésben: az afrikai kontinensen gyermekkatonák százezrei(!) estek ebben a formában is áldozatául a különböző konfliktusoknak. A nemzetközi közösség nemzetközi konferenciák és jogi egyezmények keretében foglalkoznak a témával, amely mellett a rehabilitációs programok támogatása létfontosságú. Lásd: Ádány (szerk): A fegyveres öszeütközések joga. Zrínyi Kiadó, Bp, 2009. p. 306-307.
[198] Az Amerikai Külügyminisztérium által a 2001 szeptemberi terrortámadások után kiadott listán a terrrorizmust támogató országok között szerepelt Líbia és Szudán is.
[199] Gondoljunk az 1998-as nairobi és Dar-es-Salaam-i követségek elleni támadások afrikai áldozataira, amely csak a jéghegy csúcsa.
[200] A Konvenció egyrészt definiálja a terrorista cselekményeket (1. cikk 3. pont), másrészről kivonja körükből a szabadság és önrendelkezés jegyében, a függetlenségért vívott, a gyarmatosítók és agresszorok elleni fegyveres harcot (3. cikk 1. pont).
[201] A 2001. szeptember 11-i merényleteket követően az EU-Afrika miniszteri találkozó végén a felek nyilatkozatot tettek közzé a terrorizmus elleni küzdelemről, kifejezve szándékukat, hogy együttesen lépjenek fel a terrorizmus felszámolása érdekében.
[202] 2002. szept. 14-i *Algiers Plan of Action for the Prevention and Combating of Terrorism.*
[203] Centre Africain d'Études et de Recherche sur le Terrorisme. http://www.caert.org.dz/

adatbázisok létesítése, valamint a terrorizmussal kapcsolatos felderítés és készültség ellátása.

Az EU a saját stratégiái keretében történő intézkedéseken túl támogatja biztonsági területen az afrikai (uniós) megküzdési stratégiákat. Példaként az uniós támogatással megvalósuló első pánafrikai kis és könnyű fegyverek (SALW)[204] csempészete elleni három éves akció (2010-2013),[205] vagy az AU 2011-es kis és könnyű fegyverek proliferációja kontrollját célzó saját stratégia[206] említhető.

A hagyományos fegyverek korlátozására, tiltására vonatkozó nemzetközi egyezményekben való részvétel szándéka az afrikai országok nagyrészéről fennáll, azok betartása, a civil kézben lévő fegyverek mennyisége viszont hatalmas probléma. Ahogy a gyalogsági aknák teljes tilalmát célzó Ottawai Egyezménynek csak Egyiptom, Líbia, Marokkó és Szomália nem részese, addig Angola és Burundi szerepel az aknamezőkkel legfertőzöttebb államok szomorú listáján.[207]

Az ABV fegyverek afrikai megjelenése inkább a jövőbeni fenyegetések közé tartozik,[208] ezzel szemben a kis és könnyű - hagyományos - fegyverek elterjedése, és óriási mennyisége jelenti az egyik legnagyobb veszélyt az afrikai társadalmak békéjére és biztonságára.

A téma érzékenységét bizonyítja, hogy 2012. év végén egy háromoldalú szakértői együttműködés született az EU, Afrika és Kína között a hagyományos fegyverek elterjedése elleni küzdelem jegyében.[209]

---

[204] A *Small Arms and Light Weapons* elnevezés felöleli a kis kaliberű és könnyű fegyverek széles körét, amelyek olcsóak, könnyű hozzájuk férni és a kezelésük is egyszerű. Ezért összességében ezek a fegyverek jelentik a legnagyobb fenyegetést az államok, közösségek és egyének biztonságára. Becslések szerint évente kb. fél millió embert ölnek meg, ebből 300.000 embert fegyveres konfliktusban. Az EU igyekszik akadályozni a fegyverek illegális kereskedelmét, redukálni a civil kézben lévő fegyverek számát, továbbá csökkenteni mind az egyének (önvédelmi eszköz használata), mind az állami szereplők fegyver iránti igényét. http://eeas.europa.eu/cfsp/salw/index_en.htm

[205] Lásd bővebben: http://www.africa-eu-partnership.org/node/798

[206] African Union Strategy on the Control of Illicit Proliferation, Circulation and Trafficking of Small Arms and Light Weapon. Forrás: http://unrec.org/docs/Strategy%20Final.pdf

[207] Ádány (szerk.): A fegyveres összeütközések joga. Zrínyi Kiadó, Bp. 2009. p. 230.

[208] Afrikában 1996-ban aláírták - hatályba 2009-ben lépett - az *afrikai nukleáris fegyvermentes övezet létrehozásáról* szóló egyezményt (ANWFZ Treaty/Treaty of Pelindaba), amely a részesek (eddig 35 állam ratifikálta) területén tiltja a nuklearis robbanó eszközökre vonatkozó kutatást, fejlesztést, gyártást, beszerzést, birtoklást stb., és a kontinensen kívülről származó radioaktív hulladék lerakását. A részesek kötelezték magukat a Nemzetközi Atomenergia Ügynökségnek a békés nukleáris tevékenységre vonatkozó előírásainak betartására.

[209] A 9 tagú szakértői csoport feladata ajánlásokat kidolgozni a területen történő együttműködés és párbeszéd támogatására, fókuszban a nemzetközi Fegyverkereskedelmi Egyezménnyel (Arms Trade Treaty, ATT). Forrás: Council Decision 2012/121/CFSP of 27 February 2012 in support of activities to promote EU-China-Africa dialogue and cooperation on conventional arms controls.

III. FEJEZET

AZ EURÓPAI UNIÓ BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEI AFRIKÁBAN

Az alábbiakban az Európai Unió válságkezelő, béketámogató afrikai műveletei kerülnek vázlatosan bemutatásra. A műveletek itt nem a klasszikus régió-bontásban, hanem a korábbi biztonságpolitikai elemzésben alkalmazott válság- és konfliktusgócok összefüggésében szerepelnek, mivel többnyire ugyan kötődnek egy adott földrajzi helyhez - mint Afrika szarva esetében -, azonban sokszor az eszkaláció folytán átlépnek ország- és régióhatárokat, más részről a „rengések" (utó)hullámai nagyon nagy területekre hatnak, terjednek ki. Ilyen esetekben egy konfliktus tehát természetéből adódóan átnyúlik ezeken az elméleti alkotmányokon (ország- régióhatárok), mint teszi ezt például Szudán és a szomszédos államai, vagy az Arab Tavasz eseményláncolata esetében, izgalmas összefüggéseket fölrajzolva.

A konfliktusok hátterének rövid, pár soros ismertetése nélkülözhetetlen az adott EU művelet bemutatásához, ugyanakkor teljes képet csak az összes azt érintő politikai, diplomáciai és katonai - pl. ENSZ, AU, RECs[210] stb. vezette művelet -, vagy gazdasági reakció adhatna, amelyek itt csak említés szintjén szerepelnek.

III.1. ÉSZAK-AFRIKA, ARAB TAVASZ, LÍBIAI POLGÁRHÁBORÚ

Az Arab Tavasz eseménylánca Líbiában 2011. év első felében polgárháborús helyzetet indukált, ez a civil lakosság ellen elkövetett súlyos jogsértésekkel járt, amelyre a nemzetközi közösség elítélően reagált. Az ENSZ a *védelmi felelősség* elve alapján felszólította a líbiai hatóságokat a civil lakosság védelmére, azonnali tűzszünet bevezetésére, és figyelmeztetett arra, hogy a helyzet emberiesség elleni bűncselekmények elkövetésével fenyeget. A repüléstilalmi zónát és a Kadhafi-rezsim elleni többi szankciót bevezető határozat elfogadásakor ugyan az állandó tagok közül Oroszország és Kína is tartózkodott, és a beavatkozás azon túl is morális dilemmát okozott, mégis mind a NATO, mind az EU vezette művelet felhatalmazást nyert az ENSZ Alapokmány VII. fejezete alapján.

[210] Regional Economic Community. A kifejezés az AU Regionális Gazdasági Közzösségeit jelöli, amelyekről későbbi fejezetekben több szó esik.

III.1.1. EUROR LIBYA–AZ EU HUMANITÁRIUS SEGÍTSÉGNYÚJTÓ MŰVELETE[211]

Az EU Tanácsának 2011. április 1-jei határozata[212] hívta életre az EUFOR líbiai misszióját. A műveletet - az uniós kül- és védelempolitika (KKVP) keretében -, az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala[213] által a régióban koordinált humanitárius segítségnyújtási tevékenység katonai biztosítására hívták életre. Ennek jegyében az EUFOR erők - az ENSZ részéről történő felkérés esetén - segítséget nyújtottak a kitelepített személyek evakuálásában és biztonságba helyezésében, illetve a speciális képességekkel támogatták a humanitárius szervezetek munkáját.

A művelet az ENSZ BT tárgykörben hozott határozatain alapult, amelyek a régió polgári lakosságának védelmét, és a humanitárius segítségnyújtás elérhetőségét biztosították.[214]

III.2. SZÁHEL ÖV, MALI ÉS NIGER

Az Arab Tavasz során kirobbant észak-afrikai forradalmak destabilizálták mind a Mediterránium, mind a Száhel térségét.[215] Elsősorban Líbiában, ahogyan korábban is, a legutolsó polgárháborúban fontos szerephez jutott felfegyverzett tuareg törzsek környező államokba történő szétszéledése, a helyi viszonyokat, főként Mali belső biztonsági helyzetét elkezdték átrajzolni. Maliban az északi tuaregek függetlenedési törekvései évtizedes múltra tekintenek vissza, azonban mindeddig a mali kormányok ellen tudtak állni nekik. 2011-ben azonban a tuareg felkelés mozgalommá szélesedett, és tervszerű támadásokat intézett a kormányzati intézmények és erők ellen. Mindeközben a hatalom erőszakos katonai átvétele, valamint az iszlamista csoportok hatalmi törekvései hozzáadódtak a szituációhoz, amely a nemzetközi

[211] EU military operation in support of humanitarian assistance operations in Libya.
[212] Decision 011/210/CFSP on a European Union military operation in support of humanitarian assistance operations in response to the crisis situation in Libya. A Martonyi János által szignált dokumentum a műveletet a BT 1970, és 1973 (2011) számú határozataira alapítja.
[213] UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA).
[214] A BT 1970 (2011) számú határozatát követően az EU szükségesnek ítélve, további korlátozásokat és szankciókat vezetett be a 2011/137/KKBP (2011. febr. 28.) tanácsi határozatával (fegyverembergót, repülés tilalmi zónát, meghatározott személyekre belépési tilalmat és pénzügyi források befagyasztását) Líbia, és a súlyos emberi jogi jogsértésekben felelős személyek ellen. Ennek végrehajtását a Tanács 204/2011. számú rendelete biztosította. Regulation (EU) 204/2011
[215] A Száhel öv (más átírásban Száhil) a Szahara déli részén Afrika teljes szélességében Burkina Faso, Csád, Eritrea, Etiópia, Gambia, Mali, Mauritánia, Niger, Szenegál, és Szudán államokon húzódik át. A rendkívül kedvezőtlen éghajlati viszonyok miatt aszállyal és éhínséggel leginkább sújtott terület „éhségöv”-ként is ismert.

közösség sürgős intervencióját tette szükségessé. Az EU fellépését megelőzte a térség (frankofón) államaiban fontos érdekeltségekkel rendelkező tagállama önálló segítségnyújtása. A francia fegyveres beavatkozást maga a mali kormány kérte, azonban a biztonsági helyzet hosszú távú stabilizációjához szélesebb összefogás látszik szükségesnek mind a szomszédos érintett államok, mind a nemzetközi szereplők részvételével.

A nigeri misszió a hiányzó láncszem az EU régióra vonatkozó stratégiai megközelítésében, és kiegészíti az EU fejlesztési és humanitárius segélyei által szponzorált tevékenységeket. Támogatja továbbá a nigériai biztonsági és fejlesztési stratégiát a szükséges végrehajtási tervek kialakításán, és alkalmazásán keresztül.[216] Az EU elkötelezettségét a hosszú ideje fennálló, a Száhel öv országai és Európa közti történelmi és kulturális kapcsolatokkal, illetve az évtizedek óta az EU tagállamaiban élő, dolgozó száhili diaszpóra létezésével magyarázza.[217]

III.2.1 EUTM MALI–MALI KIKÉPZŐ ÉS ÚJRASZERVEZŐ MISSZIÓ

Az EU Tanács 2012. januári döntésével a Mali Fegyveres Erők kiképzésére és újjászervezésére KKVP műveletet hozott létre.[218] E döntés adja a művelet jogi alapját, amelynek keretében a helyi fegyveres erők képességeit célozzák fejleszteni, az ország területi integritásának megőrzése érdekében. A művelet megindítását a mali biztonsági helyzet 2013. év eleji tovább romlása miatt az EU vezetői meggyorsították, így az 2013. február 18-án megkezdhette működését.

Az EUTM Mali 200 fős kiképző állománya[219] katonai kiképzést és tanácsadást nyújt a helyi hadseregnek mind a vezetés-irányítás körében, mind a logisztika, humán erőforrás, továbbá a nemzetközi humanitárius jog és emberi jogok védelme

---

[216] Az EU Tanácsa a tárgykörben hozott (fenti) határozatában kiemelte, *„hogy az Uniónak régóta érdeke, hogy a Száhil övben javuljon a biztonsági helyzet és felgyorsuljon a fejlődés. A közelmúltban pedig a terrorcselekmények gyakoribbá válása és a líbiai konfliktus következményei miatt sürgetővé vált a régióbeli uniós polgárok és uniós érdekek védelmének biztosítása, valamint annak megelőzése, hogy ezek a fenyegetések az Unióra is átterjedjenek, hozzájárulva emellett a regionális biztonsági fenyegetések csökkentéséhez."*

[217] http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eucap-sahel-niger

[218] A művelet a Tanács 2013/34/KKBP (2013. jan. 17.) és a 2013/87/KKBP (2013. febr. 18.) határozatain alapul.
Forrás: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:014:0019:0021:HU:PDF
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:046:0027:0027:HU:PDF

[219] A kisegítőket és a kiképzőket védő állomány kb. 450 fősre tervezett az Európai Külügyi Szolgálat tájékoztatása szerint. A kiképzőkhöz 10 főnyi magyar katona is csatlakozott 2013 tavaszán, a Kormány januári brüsszeli szándéknyilatkozatának megfelelően.
Forrás: http://bruxinfo.eu/cikk/20130117-a-mali-katonai-akcioban-is-reszt-vehet-magyarorszag.html

témakörökben. A művelet azonban nem rendelkezik katonai akciók végrehajtására mandátummal, ezt az egyes tagállamok tehetik az ENSZ BT által meghatározott mandátum keretein belül.[220] A missziót 15 hónap időtartamra tervezték, költségvetése 12,3 millió euró. A parancsnoksága Bamakóban működik, míg a kiképzés helyszíne ettől északra helyezkedik el.

III.2.2 EUCAP SAHEL NIGER–AZ EURÓPAI UNIÓ NIGERI KBVP-MISSZIÓJA

A Tanács 2012. július 16-án a közös biztonság- és védelempolitika (KBVP) keretében új polgári misszió létrehozásáról határozott, amely a nigeri hatóságokat fogja segíteni abban, hogy a Száhel övben a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelem terén kiépítsék saját kapacitásukat.[221] Az EUCAP SAHEL Niger elnevezésű misszió tevékenységének középpontjában elsősorban Niger áll majd.[222]

„A Száhil öv biztonságával és fejlesztésével kapcsolatos európai uniós stratégia végrehajtásával összefüggésben az EUCAP SAHEL Niger célja a nigeri hatóságok segítése saját biztonsági és fejlesztési stratégiájuk végrehajtásában, és a regionális irányítás fejlesztése a közös biztonsági kihívások elleni küzdelemben (...).”[223]

A misszió képzési, megfigyelési, tanácsadási és segítségnyújtási feladatokat lát el, hogy a Száhelben javuljon a nigeri hatóságok kapacitása, és a közös biztonsági kihívásokat kezelő regionális együttműködés. Végrehajtó szerepet nem tölt be.

A misszió megbízatása kezdetben 2 évre szól, amelyet 50 főnyi nemzetközi és 30 helyi személyzet lát el majd a *niameyi* (Niger) főparancsnokságon, és összekötőkkel Bamakóban (Mali) és Nouakchottban (Mauritánia) is. Az első évre 8,7 millió eurót különítettek el a költségvetésből a misszió céljára, amelyet 2012. augusztus elején indítottak.

---

[220] A biztonsági helyzet hirtelen romlása miatt - a franciák művelete - az AU és az ECOWAS vezetésével a környező országok által , és 2013 II. felére tervezett AFISMA bevetését előre is hozták.
[221] Jogalap: az EU nigeri KBVP-missziójáról szóló 2012/392/KKBP Tanácsi határozat (2012. júl. 16.) Forrás: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:187:0048:0051:HU:PDF
[222] C. Ashton uniós főképviselő szerint: *„A fokozódó terrortevékenység és a líbiai konfliktus következtében drámai mértékű a Száhil öv biztonsági helyzetének romlása. Az új missziónak köszönhetően a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelem terén megerősödik majd a helyi kapacitás. Az európai szakértők olyan képzést fognak nyújtani a nigeri biztonsági erőknek, melynek révén javulhat a területi ellenőrzés és a regionális együttműködés.”* Forrás: http://www.consilium.europa.eu/homepage/highlights/eu-mission-to-assist-in-fighting-terrorism-in-the-sahel?lang=hu
[223] Idézet a Tanács 2012/392/KKBP határozatának 2. cikkéből. Lásd 219. számú lábjegyzet alatt.

III.3. KELET-AFRIKA, AFRIKA SZARVA, SZOMÁLIA

Az Afrika szarva térsége jelenleg is az egyik legsúlyosabb humanitárius válsággal sújtott övezete az afrikai kontinensnek, és a világnak. Ez az évtizedes szomáliai polgárháború, a súlyos gazdasági és környezeti problémák (aszályok, éhínség), és a következtükben kialakult társadalmi- szociológiai és egészségügyi viszonyok (rendkívül alacsony megélt életkor, magas gyermekhalandóság, menekült és hontalan embertömegek) következménye. A térség instabil biztonsági helyzetét a megerősödő tengeri kalózkodás jelensége tovább rontja, amellett, hogy a nemzetközi segélyek célba jutását is akadályozza. A nemzetközi közösség elkötelezett támogatása nélkül a problémák felszámolása jelenleg elképzelhetetlen.

Az EU elsődlegesen hosszú távú segítségnyújtással járul hozzá a béke és biztonság tartós megteremtéséhez a térségben. Az EU társházigazdája volt a szomáliai biztonsági szektor reformját támogató adományozói konferenciának, továbbá aktívan támogatta a régió számára békés politikai megoldást nyújtó Dzsibuti Megállapodást. 2009-ben az EU úgy határozott, hogy egy átfogó megközelítés keretében növeli a Szomáliával szembeni kötelezettségvállalását, és 2011 novemberében *Afrika szarvára irányuló stratégiai keretet* fogadott el arra hivatkozással, hogy Afrika szarva térség stabilitása az EU stratégiai érdeke.[224]

Átfogó stratégiai céljai között pedig az újjáépítés, a demokratikus intézményrendszer (az átmeneti idő végéig új alkotmánnyal és az átmeneti intézmények helyett felálló intézményekkel) és a kormányzati struktúrák átalakítása, fejlesztése szerepel.[225] A jogállamiság feltételeinek megteremtése, az új szomáli kormány és az újjászervezett biztonsági szektor kialakítása többek között az EU KBVP misszióinak támogatásával történik. Emellett az EU az ECHO-n keresztül jelentős humanitárius segélyezést is nyújt Szomáliának, és a térség többi országának.

[224] *A KKBP fő szempontjai és alapvető választásai – 2011* című Az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének éves jelentése az Európai Parlament számára. Lásd 6.2.1. pontot.
[225] Council Conclusions on the Horn of Africa (2011. 11. 14.)
Forrás: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/126052.pdf

III.3.1 EUNAVFOR ATALANTA–AZ EU SZOMÁLIAI KATONAI TENGERI MŰVELETE[226]

Az ENSZ BT határozatai[227] és a nemzetközi jog keretein belül az EU történetének első haditengerészeti KBVP-művelete 2008. december 8-án indult, és jelenleg mintegy 1200 fővel,[228] 13 hadihajóval és 3 felderítő repülőgéppel működik.[229]

A katonai művelet célja az ENSZ Élelmezési Világprogramban (WFP) részt vevő hajók, valamint a Szomália partjainál hajózó, kalóztámadások által veszélyeztetett (kereskedelmi) hajók védelméhez történő hozzájárulás, a nemzetközi tengeri biztonság, és a régió országainak gazdasági tevékenysége és biztonsági állapota támogatása. Az *elrettentő jelenlét* megvalósítása mellett az EU az Afrikai Unió szomáliai missziójának (AMISOM) védelmét, támogatását is biztosítja.

A műveletet, amely sikeresen teljesíti a tengeri biztonságra vonatkozó küldetését, eredetileg egy évre indították, azonban a Tanács 2014 decemberéig meghosszabbította mandátumát. Az EU tagállamok mellett nem EU tagállamok (pl.: Norvégia, Ukrajna) is részt vesznek a műveletben.

Az EU más nemzetközi partnerekkel szoros együttműködésben a nemzetközi közösség egyik fő szerepvállalója az Afrika szarva térségben.[230] Az EU megerősítette kötelezettségvállalását azzal, hogy meghosszabbította az EU NAVFOR Atalanta KBVP-művelet megbízatását, és úgy határozott, hogy a szomáliai biztonsági erők kiképzéséhez való hozzájárulás céljából katonai missziót is indít.

---

[226] EU Naval Operation in the Somali Republic.

[227] Az Ao. VII. Fejezetére hivatkozással a BT az 1816 (2008) határozatában elítélte a szomáli partifelségvizeken való kalózkodás és rablást, és felszólította a tengeri kereskedelmi és hadihajózásban érdekelt államokat a fenti cselekmények elleni, az Átmeneti Kormánnyal együttes fellépésre. A BT további releváns határozatai 2008-ból: a 1814, 1838, 1846, 1851. 2009-ből: 1863, és a 1897 számúak.

[228] A művelet a Northwoodi Műveleti Parancsnokságnak van alárendelve, itt teljesített szolgálatot 1 fő magyar tiszthelyettes. Forrás:http://akadalymentes.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/honved-vezerkar/hirek/magyarok-haditengereszeti-muveletekben

[229] Az Atalanta műveletet előzménye egy az 1816 (2008) BT határozat támogatását célzó, a Tanács EU NAVCO elnevezésű katonai koordinációs fellépése (2008. szeptember 19-i 2008/749/KKBP közös fellépés). Lásd még: *Az Európai Parlament 2008. október 23-i állásfoglalása a tengeri kalózkodásról* /P6_TA(2008)0519/. Forrás: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0519+0+DOC+XML+V0//HU

[230] Az EU Afrika szarvára irányuló politikája keretében részt vesz a kalózkodás elleni nemzetközi kapcsolattartó csoport munkájában, azzal a céllal, hogy az EU művelet és a régióba telepített más haditengerészeti erők és eszközök (NATO, a Kombinált Tengeri Erők (CMF), Kína, India, Japán, Oroszország, Tajvan és mások egységei) hatékonyan működjenek együtt. Az EU támogatta Kína arra vonatkozó döntését, amely szorosabb együttműködést szorgalmazott az Ádeni-öbölben a tranzitfolyosó feletti ellenőrzésre kijelölt nemzetközi haditengerészeti erők között, rotáció alkalmazásával.

III.3.2 EUTM SOMALIA–AZ EU SZOMÁLIAI KIKÉPZŐ MŰVELETE[231]

A Szomália partjainál folyó kalózkodás és a belső biztonsági helyzet közti összefüggés miatt a válság megoldásához az EU szerint átfogó megközelítés szükséges. Az ENSZ BT 1872. (2009) számú határozata alapján az EU 2010. április 7-én indította a szomáliai biztonsági erők kiképzésére irányuló műveletét, amely a szomáli Nemzeti Fegyveres Erők kiképzésén keresztül a szomáli kormányt és intézményeit hivatott támogatni. A misszió a közös EU-Afrika Stratégia (JAES) béke és biztonsági partnerségének részét képezi.

Az Afrika szarva régióban az EU összetett fellépése a régió biztonsági helyzetének javítása iránti elkötelezett hozzáállását bizonyítja a jogállamiság, a demokratikus értékek és emberi jogok fókuszba helyezésével. A tevékenység felöleli a vezetés-irányítás rendszerének támogatását, továbbá a jövőbeni saját képzések megteremtését célzó helyi kiképzők (ki)képzésére[232] irányuló programok futtatását.

A művelet parancsnoksága Kampalában, Uganda fővárosában került felállításra, a kiképző tevékenység szintén ugandai helyszínű. Ennek keretében félévente 1000 fős szomáliai csoport alapkiképzését végzik az ugandaiak, az EU ehhez járul hozzá modulrendszerű, speciális képzéssel. A Magyar Honvédség állományából váltásonként max. 4 fő vesz részt az „EUTM Somalia" keretében működő kiképző erők kötelékében – a 1227/2011. (VII. 4.) Korm. határozat alapján.

A misszió együttműködik a helyi és nemzetközi szervezetekkel, és kiemelten az AU AMISOM[233] elnevezésű missziójával.

III.3.3 EUCAP NESTOR –AFRIKA SZARVÁN A REGIONÁLIS TENGERI KAPACITÁSÉPÍTÉST CÉLZÓ EURÓPAI UNIÓS MISSZIÓ[234]

Az EU Tanács döntése nyomán a KKVP keretében az Európai Unió 2012. nyár végén új, EUCAP Nestor elnevezésű képzési missziót indított annak érdekében, hogy segítse az Afrika szarván, és az Indiai-óceán nyugati partjánál fekvő államokat a

[231] European Union Training Mission in Somalia. Jogalap a Tanács 2010/96/KKBP (2010. febr. 15.), és a mandátum hosszabbításról szóló 2011/483/KKBP (2011. júl. 28.) és 2012/835/KKBP (2012. dec. 21.) határozatai.
[232] Az úgynevezett „train the trainer" programok, amelyek számos műveletben kaptak már fontos szerepet. A kurzusok keretében a jelölteket a hagyományos katonai kiképzés mellett a nemzetközi humanitárius jogra, az emberi jogokra és a polgári lakosság védelmére vonatkozó ismeretekre is oktatják.
[233] Lásd: V. Fejezet.
[234] http://consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eucap-nestor?lang=hu

kalóztevékenység elleni küzdelemhez szükséges kapacitások kiépítésében, valamint a hozzájuk tartozó felségvizeken a tengerhajózás biztonságának megerősítésében.[235]

A misszió az EU régióbeli erőfeszítéseit egészíti ki: az Európai Unió által vezetett tengeri erők (EUNAVFOR Atalanta) műveletét, valamint a szomáliai kiképzőmissziót. A missziót az EU a Nemzetközi Tengerészeti Szervezettel (IMO), az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatalával (UNODC), valamint az ENSZ Fejlesztési Programjával (UNDP) folytatott stratégiai partnerségben hajtja végre. A 175 fős misszió első körben két évig működik majd, 22,8 millió eurós költségvetéssel.

A misszió célja nem az, hogy közvetlenül vegye fel a harcot a kalózkodás ellen, hanem hogy felkészítse a régió államait erre a feladatra, elsősorban annak révén, hogy segíti őket a parti őrség kiépítésében, fejlesztésében, továbbá a kalózok kézre kerítésében. Az EUCAP Nestor olyan polgári misszió, amelyben katonai (tengerészeti) szakértők is részt vesznek. Parancsnoksága Dzsibutiban van. Kezdetben Dzsibutiban, Kenyában, a Seychelles-szigeteken, illetve Szomáliában nyújt képzést, a tevékenysége később Tanzániára is kiterjeszthető.[236] A misszió két fő feladatot lát el: a jogállamisággal összefüggő szektor megerősítése Szomáliában a parti őrség és a bírák képzése révén, továbbá a tengerhajózási kapacitások bővítése és tengerhajózás-biztonsági szaktanácsadás a régió többi országában.[237]

Az EUCAP Nestor az EU tágabb értelemben vett régióbeli politikájának részét képezi,[238] amelynek célja a béke, a stabilitás és a jólét előmozdítása[239] olyan szerteágazó tevékenységek révén, melyek politikai, diplomáciai, fejlesztési, biztonsági, valamint humanitárius dimenzióval rendelkeznek.[240]

---

[235] A művelet jogalapja: *az Afrika szarván a regionális tengeri kapacitásépítést célzó európai uniós missziróról (EUCAP NESTOR) szóló* Tanács 2012/389/KKBP határozata (2012. július 16.).
[236] Forrás: http://eunavfor.eu/about-us/mission/
[237] A tevékenységeket az érintett államok szükségleteihez igazítják, és az országokért felelős szakértői csoportok munkahelyi és helyszíni képzéseket tartanak. Emellett az EU *létfontosságú tengeri útvonalak program* 2009. óta működik a tengeri kapacitásépítés szükségletein.
[238] Kapcsolódik a kelet- és dél-afrikai - Indiai-óceán regionális kalózkodás elleni stratégia és cselekvési terv támogatása (EFA), amely hozzájárul a többi uniós erőfeszítéshez. *Az Afrika szarvára vonatkozó uniós stratégiai keret*. Forrás:http://ec.europa.eu/europeaid/news/horn_of_africa_en.htm
[239] Lásd: az EU Tanácsi következtetéseket (16876/09) az EU Külügyi Tanács. 2985. üléséről. Forrás: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/HU/foraff/112738.pdf
[240] Alexander Rondos, az EU Afrika szarváért felelős különleges képviselője szerint: *„Az Európai Unió (...) politikai (...) felfogásában a kalózkodás végérvényes felszámolásának egyetlen módja az, ha a bizonytalanság forrását kezeljük, hiszen a kalóztevékenység ebből táplálkozik."* Forrás: http://www.consilium.europa.eu/homepage/highlights/stepping-up-help-to-fight-piracy-off-the-horn-of-africa?lang=hu

III.4. SZUDÁN-DARFÚR, CSÁD ÉS A KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

Az ezredfordulóra a szudáni biztonsági helyzetet a több évtizedig húzódó polgárháború, az északi és déli államok közötti folyamatos ellentétek, az iszlamista kormánynak a nem iszlám lakosságra vonatkozó politikája, a félmilicista fegyveres csoportok összecsapásai, és a Darfúrt érintő emberiesség elleni bűncselekmények, menekültáradat jellemezte. A két országrész közötti nehezen megszületett békeegyezmény betartását a nemzetközi közösség volt kénytelen szavatolni (ENSZ UNMIS stb.), azonban az összetett konfliktusok nagyon lassan enyhültek, és a dél-szudáni elszakadási és függetlenségi törekvéseknek csak 2011-re sikerült a felhatalmazás szerinti népszavazással érvényt szerezni. Dél-Szudán önálló állammá válását követően is maradtak jelentős súlyú rendezetlen kérdések a két állam között, azonban a gazdasági érdekek (olajkincs kiaknázása) felülírják a politikai ellentéteket.

Az ország nyugati részén elhelyezkedő Darfúrban a 1990-es évektől komoly, a kormány intézkedései elleni törzsi lázadások harcai egészen a népirtásig fajultak, amelynek következtében a szomszédos Csádra és a Közép-afrikai Köztársaságra is kiterjedő biztonsági- (az áttelepülő milíciák tevékenysége miatt) és humanitárius válságot (menekülthullám)[241] eredményeztek. Az ENSZ, EU és AU beavatkozások ellenére a térség bonyolult és törékeny biztonsági helyzete, és a fenti országokon is túlmutató kiterjedése (Uganda, KDK, Etiópia, Eritrea) komoly kihívás a globális biztonságra nézve is, amely átfogó megközelítést, komoly erőfeszítést kíván mind a felek, mind a nemzetközi közösség részéről.

III.4.1 EU SUPPORT TO AMIS (DARFUR)–AZ EU AFRIKAI UNIÓT TÁMOGATÓ MISSZIÓJA A NYUGAT-SZAHARAI DARFURBAN

Az Európai Unió darfúri katonai-polgári vegyes típusú művelete az Afrikai Unió felkérésére válaszul indult 2005. júliusában, az AU AMIS elnevezésű missziójának támogatására, kisegítésére.[242] A misszió 2007. december 31-én zárult,

[241] A csádi humanitárius helyzetről és a menekülttáborokról lásd bővebben az MH ÖHP Tudományos Tanács Kiadványát. Besenyő-Hetényi-Jagadics-Resperger: Országismertető Csád, Seregszemle 2010. pp. 20-21.

[242] Az Afrikai Unió 2004 áprilisában hozta létre az AMIS-t. A helyzet bonyolultsága miatt az AU 2005. július 18-án kérte az EU támogatását (Council Joint Action 2005/557/CFSP, OJ L 188, 20.07.2005). Mindeközben az ENSZ BT is több határozatot hozott a konfliktus rendezésére, továbbá 2005-ben a Nemzetközi Büntetőbírósághoz fordult. Mivel a darfouri békemegállapodás sikertelennek bizonyult, a helyzet tovább súlyosbodott, a nemzetközi közösség - az ENSZ, az EU, AU, az Arab Liga és a nagyhatalmak (USA, Kína, Oroszország) - további elkötelezett beavatkozására volt szükség.

amikor az AMIS átadta feladatát az ENSZ-AU által közösen vezetett UNAMID elnevezésű missziónak.[243]

Az EU művelet célja az Afrikai Unió vezette misszió támogatása volt, annak Szudán Darfúr térségében kifejtett minden politikai, katonai és rendőri erőfeszítéseire vonatkozóan. Ennek során konkrét feladatai az afrikai katonák kiképzését, taktikai-stratégiai szállítások lebonyolítását, rendőri segítség- és képzés nyújtását ölelték fel.[244]

Az Európai Parlament több, a Tanácsnak, Bizottságnak, az AKCS–EU miniszteri tanácsának, a szudáni kormánynak, az Afrikai Uniónak és az ENSZ főtitkárának szóló állásfoglalásában kiemelten foglalkozott a darfúri konfliktussal, hivatkozva az ENSZ BT vonatkozó határozataira (különösen a 1706. (2006) számúra, amely felhatalmazást adott a 22 000 katonából és rendőrből álló új ENSZ békefenntartó erő bevetésére), továbbá a 2006. május 5-én aláírt darfúri békemegállapodásra (Abujai Megállapodás).

A Parlamentnek a *darfouri helyzetről szóló 2006. szeptember 28-i állásfoglalása*[245] megállapítja, hogy a humanitárius és biztonsági válsághelyzet továbbgyűrűzése, a tűzszüneti és a békeszerződés folyamatos megsértése, a szudáni kormánynak az ENSZ erőket akadályozó hozzáállása „**növekvő mértékben befolyásolja a közép-afrikai régió stabilitását, és fenyegeti a nemzetközi békét és biztonságot”.**

Ezért a Parlament - hivatkozva az ENSZ által deklarált *„védelmi felelősség”* elvére[246] is - többek között:

- sürgeti a szudáni kormányt, hogy fogadja el az ENSZ békefenntartó erőinek felvonulását;
- felhívja az ENSZ Biztonsági Tanácsát, hogy gyakoroljon nyomást a szudáni hatóságokra;

[243] Forrás: http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eu-support-amis-darfur/

[244] Hazánk két szakértővel vett részt a műveletben. Forrás: http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/26487/magyarok_a_bekefenntartasban.pdf

[245] P6_TA(2006)0387

[246] A védelmi felelősség doktrínája kimondja, hogy amennyiben a nemzeti hatóságok nem biztosítják egyértelműen a lakosság védelmét az emberöléssel, a háborús bűnökkel, az etnikai tisztogatással és az emberiesség elleni bűncselekményekkel szemben, úgy az ENSZ BT az Ao. VII. Fejezete értelmében fegyveres erő alkalmazása mellett határozhat. Lásd: Responsibility to Protect (RtoP vagy R2P).

- felszólítja a nemzetközi közösséget és a feleket, hogy találják meg a módját, miként járulhatnak hozzá az ENSZ missziójának sikeres fellépéséhez és a válság megoldásához;
- felszólítja Kínát és Oroszországot, hogy támogassák a békefenntartó erők felvonulását;
- felszólítja Kínát, hogy a 2006. szeptember 9-i Kína-EU közös nyilatkozatát tartsa tiszteletben (amely szerint „az Afrikai Uniós műveletről ENSZ műveletre történő átállás hozzájárulhatna a békéhez Darfourban”);
- támogatásra hívja fel az Arab Ligát;
- emlékeztet az ENSZ-nek (a ruandai népirtás után azzal a szándékkal tett) kötelezettségvállalásaira, hogy hatékonyabbá teszi politikai felelősségét Afrikában;
- felszólítja a feleket, hogy azonnal vessenek véget a katonai akciónak és tartsák magukat a tűzszüneti és a békemegállapodásban vállalt kötelezettségeikhez;
- felszólítja az EU-t, az Egyesült Államokat és másokat, hogy alkalmazzanak szankciókat;
- felszólítja a szudáni kormányt és a nemzetközi közösséget, hogy működjenek együtt a Nemzetközi Büntetőbírósággal a büntetlenség felszámolása érdekében;
- felszólítja az ENSZ BT valamennyi állandó tagját, hogy vállaljanak átfogó felelősséget, és ne gátolják Szudán darfúri régiójában a béke, a biztonság és a stabilitás elősegítését célzó intézkedéseket;
- felszólítja a feleket, különösen a szudáni kormányt, hogy biztosítsa a segélyezési tevékenységet;
- felszólítja a nemzetközi közösséget a közel 3 millió embernek nyújtott humanitárius segély növelésére.

III.4.2 EUAVSEC SOUTH SUDAN–EU LÉGIKÖZLEKEDÉS VÉDELMI MISSZIÓJA[247]

Az EU 2012 októberében Dél-Szudán kérésére indított új polgári missziója célja, hogy a dzsubai (Juba) nemzetközi repülőtéren megerősítse a légiközlekedés védelmét. A misszió az Unió közös biztonság- és védelempolitikájának keretében

[247] Aviation Security Mission in South Sudan.

kerül végrehajtásra, és része annak az átfogó uniós stratégiának, amely a januári népszavazást követően 2011. júliusban függetlenné vált országot hivatott támogatni.

A misszió végrehajtó mandátummal nem rendelkezik: direkt módon nem végez biztonsági ellenőrzéseket, hanem arra törekszik, hogy kiépítse a dél-szudáni hatóságok erre irányuló kompetenciáit és kapacitásait. [248]Olyan területek, mint a légtér-kontroll, repülésbiztonság, szárazföldi- és a vízi határellenőrzés kívül esnek a misszió megbízatásán. Ezzel szemben segítő-tanácsadó szerepet kapott a dél-szudáni Közlekedési Minisztérium keretében felállítandó légiközlekedés-biztonsági szervezet felállításában, amely a repterek, repülőgépek, repülő személyzet és utasok elleni jogellenes cselekményeket hivatott megelőzni, kezelni.[249]

A misszió megerősíti a fővárosi (dzsubai) repülőtér biztonságát annak érdekében, hogy az megfeleljen a nemzetközileg elfogadott előírásoknak, és terroristák és szervezett bűnözés célpontjává ne válhasson, mivel Dél-Szudán és a régió fejlődése szempontjából is stratégiai szerepet tölt be.[250] Feladatai között tanácsot nyújt a dél-szudáni hatóságoknak a légiközlekedés védelmével kapcsolatos kérdésekben,[251] képzéseket tart a repülőtéren dolgozó biztonsági és bűnüldöző személyzet számára, technikai támogatást nyújt, és segíti a biztonsági tevékenységek koordinálását.

A missziót mandátuma 2014. januárban jár le. Parancsnoksága a fővárosban, Dzsubában van, 44 fő nemzetközi és 20 fő helyi résztvevő tevékenykedik benne.[252]

A fentiekkel párhuzamosan az EU - mások mellett - az ENSZ vezetésével megvalósítandó Dél-Szudán államépítési stratégiájának együttműködő partnere.[253]

---

[248] http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/euavsec-south-sudan/mission-description/index_en.htm

[249] http://consilium.europa.eu/media/1766613/euavsec_press_release_121011short.pdf

[250] Dél-Szudán nem rendelkezik tengerparttal, úthálózata gyengén kiépített, az ország így nagymértékben a légiközlekedésre van utalva. A dzsubai repülőtér biztonságának javítása révén több utas és áru érkezhet az országba, amely fellendítheti a kereskedelmet és az ország fejlődését.

[251] A légiközlekedés biztonság nem fedi az ettől eltérő jelentésű repülésbiztonság fogalmát, amely repüléssel kapcsolatos technikai-biztonsági kérdéseket tartalmazza. Az angol az *aviation security* és *aviation safet*y megkülönböztetést használja.

[252] A misszió 12,5 millió euró költségvetéssel rendelkezett. Emellett az EU a 2010–2013-as időszakra 285 millió euró fejlesztési támogatást irányzott elő Dél-Szudánnak elsősorban a jogállamiságot, infrastruktúrát, utak-, egészségügyi intézmények- és iskolák építését célzó projektek finanszírozására. Az EU jelentős humanitárius segítséget is nyújt az országnak más nemzetközi partnerekkel együttműködésben. A kereskedelem terén az EU vám- és kvótamentes bejutást biztosít piacaira a *„mindent csak fegyvert nem”* direktíva alatt. http://www.consilium.europa.eu/homepage/showfocus?focusName=eu-aviation-security-mission-in-south-sudan-to-start-in-october&lang=hu

[253] Az ENSZ dél-szudáni tevékenységi körét lásd: http://ss.one.un.org/.

III.4.3 EUFOR TCHAD/RCA–AZ EU CSÁDBAN/KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁGBAN MŰKÖDŐ KATONAI MISSZIÓJA[254]

Az ENSZ Biztonsági Tanács 1778 (2007) számú határozata alapján a 2008. március 15-én egyéves mandátummal indított misszió célja a csádi menekülttáborok lakóinak, valamint a nemzetközi polgári személyek biztonságának garantálása, továbbá a humanitárius segélyszállítmányok célba juttatása volt, a darfúri konfliktusnak a szomszédos államok területére ható következményei okán. Az EUFOR jelenléte (járőrök és célzott műveletek) az ENSZ erő telepítésére alkalmas műveleti környezetet biztosította, azonban az EU politikai- diplomáciai szinten a művelet átadását (2009. március 15.)[255] követően is aktív szerepet vállalt a térségben, különösen Szudánban, és mind a fejlesztést, mind a humanitárius segélyezést folytatta. A művelet az EU egyik legnagyobb afrikai missziója volt, 19 állam közel 3.700 fős műveleti területre telepített állományával. Magyarország 3 törzstisztet biztosított a művelet párizsi parancsnokságára, a művelet hátterét képező 600 fős állományba.[256]

III.5. NAGY TAVAK TÉRSÉGE

Az EU a ’90-es évek közepe óta a kezdetektől kiemelten kezeli a Nagy Tavak térségében kitört fegyveres konfliktusok és háborús helyzet megfékezését. Ennek keretében a Tanács 1996-ban különmegbízottat nevezett ki a régióba, aki a régiót érintő válság békés és fenntartható rendezéséhez járult hozzá.[257] Az EU a térség válsággal érintett valamennyi országában (Uganda, Burundi, Ruanda és KDK) jelentős humanitárius és segélyezési tevékenységet fejtett ki. Ezen felül az EU KKBP keretében béketámogató műveleteket indított, majd a megszülető EU-Afrika partnerség keretében tovább folytatta szerepvállalását.

Az EU a Kongói Demokratikus Köztársaságban 2003. óta folyamatosan több katonai és rendőri misszióval is támogatja az átmenet folyamatait, miután a 1996-1997 és 1998-2002 közötti konfliktusokat követően a KDK kormánya felkérte a

[254] EU Military Operation in Tchad/RCA. http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/

[255] Az ENSZ MINURCAT misszióját a BT 1861 (2009) számú határozatával hozta létre. (UN mission in the Central African Republic and Chad)

[256] Besenyő-Hetényi-Jagadics-Resperger: Országismertető Csád, Seregszemle 2010. pp. 99-100.

[257] Aldo Ajello megbízatása 2006. évig tartott, majd 2007-2011. között Roeland van de Geer kapott megbízást a térség átmenet utáni és demokratikus folyamatainak támogatására. Forrás: http://eeas.europa.eu/policies/eu-special-representatives/index_en.htm

biztonsági szektor reformjának támogatására. Az Ituri tartományi humanitárius helyzet javítására indított három hónapos (2003) **ARTEMIS műveletet** - az EU Tanács döntései alapján az ENSZ MONUC missziónak ideiglenes segítséget nyújtó - **EUFOR RD Congo,** 2005 áprilisától 2007-ig a kongói kormány biztonsági szektor reformját támogató **EUPOL Kinshasa**, majd a rendőrség reformját támogató **EUPOL RD Congo** (2007-2009), és a hadsereg átalakítását célzó **EUSEC DR Congo** (2005-) műveletei követték.

Az EU folyamatosan megfigyelte és támogatta a Nagy Tavak régiójában zajló békefolyamatokat.[258] A KDK és Ruanda közötti kapcsolatokban a 2009. év folyamán beálló javulás ellenére a KDK keleti területeinek biztonsági helyzete komoly politikai és katonai kihívással terhes, különösen a ruandai FDLR[259] lázadóinak semlegesítése, és a kongói lázadóknak a KDK fegyveres erőibe történő integrálása terén. Burundiban ugyan a hutu lázadó FNL[260] letette a fegyvert és politikai párttá alakult, továbbá 2010-ben lebonyolították a választásokat, a LRA által elkövetett bűncselekmények továbbra is komoly veszélyforrást jelentenek a tágabb régióra (KDK, Közép-afrikai Köztársaság, Dél-Szudán) nézve is.[261]

A stabilizáció beindulása ellenére a KDK keleti részén továbbra is a világ egyik legsúlyosabb humanitárius válsága áll fenn, amelyet az országra jellemző gazdasági válság és a következtében óriási méreteket öltő bűnözés jelensége kísér.

---

[258] Az EU támogatja az AU Lord's Resistance Army (LRA) elleni regionális együttműködési kezdeményezését, és pénzügyileg támogatja az LRA-val kapcsolatos ügyekkel foglalkozó afrikai uniós különmegbízott hivatalát és a közös műveleti központ felállítását, amelynek részeként feláll egy 5.000 fős erő (Uganda, a KDK, a Közép-afrikai Köztársaság és Dél-Szudán részéről) a gyors és hatékonyan LRA elleni fellépés biztosítására. Forrás: az EU főképviselő 2012. ápr. 19-i nyilatkozata (8955/1/12 REV 1).

[259] Democratic Forces for the Liberation of Rwanda.

[260] National Forces of Liberation.

[261] Az EU bilaterális támogatásokban részesítette a LRA tevékenysége által sújtott négy országot, többek között a LRA-tól való elpártolást segítő programok támogatásával, fejlesztési támogatási programokkal, amelyek célja a jogállamiság megerősítése, a helyi kormányzási képességek kiépítése és az LRA volt tagjainak visszailleszkedése eredeti közösségeikbe, továbbá a LRA tevékenységei miatt lakóhelyüket elhagyni kényszerülők otthonaikba történő visszatérése. Az EU a régióra vonatkozó humanitárius segélyprogramja keretében gondoskodik az LRA tevékenysége által sújtott lakosság alapvető szükségleteinek kielégítéséről. (Az Unió 2011-ben 9 millió eurót fordított erre a célra.) A többoldalú megközelítés jegyében pedig az EU ösztönzi a partnereket (ENSZ és az AU), hogy átfogó stratégiával válaszoljanak a LRA tevékenységére.

III.5.1 ARTEMIS–AZ EU KONGÓI KATONAI MISSZIÓJA[262]

Az Európai Tanács 2003. június 12-én elfogadott döntése és a műveleti terv jóváhagyását követően indult az ARTEMIS művelet,[263] amely 2003. szeptember 1-jén fejeződött be. A művelet jogi alapját a BT 1484 (2003. máj. 30.) számú határozata képezte, amelyben az ENSZ felkérte tagállamait Kongó Ituri régióban felállítandó stabilizáló erő létrehozására. Feladata a biztonsági helyzet helyreállítása, stabilizálása, a buniai[264] humanitárius helyzet javítása volt.[265]

Az Artemis volt az EU első Európán kívüli önálló katonai művelete, amely francia vezetés alatt álló közel 1.500 főnyi állományával bár sikeresen stabilizálta és előkészítette Bunia és környéke biztonsági helyzetét az ENSZ erők (MONUC) érkezéséig, az etnikai tisztogatásokat nem sikerült megakadályoznia.[266]

A szűken meghatározott mandátumban foglaltak sikeres teljesítése a határozott katonai fellépésnek, a légitámogatásnak és a hatékony hírszerzésnek voltak köszönhetőek. Ugyanakkor a szűk területi korlát és az állomány alacsony létszáma alkalmatlan volt a tágabb környezet eseményeinek befolyásolására.[267]

III.5.2 EUPOL KINSHASA–AZ EU RENDŐRI MISSZIÓ KINSHASÁBAN[268]

A biztonsági helyzet további javítása céljából a Tanács elhatározta, hogy egy **megfigyelői, mentori és tanácsadói missziót** hoz létre Kinshasában. Az EUPOL Kinshasa mint az Európai Biztonsági és Védelmi Politika kereteibe illeszkedő első EU polgári válságkezelő művelete, 2005. áprilisban indult, majd 2007. július 1-étől az EUPOL RD Congo vette át tevékenységét.[269] A misszió együttműködött az ENSZ missziójával, továbbá afrikai rendőrségi szakértők is helyet kaptak benne.

---

[262] EU Military Operation in the DR of the Congo.
[263] Az EU ennek alapján a kongói katonai művelet felállításáról szóló a 2003/423/CFSP számú közös fellépés dokumentumban rendelkezett. Council Joint Action 2003/423/CFSP of 5 June 2003.
[264] Bunia város a KDK keleti részén található Ituri tartomány központja, tartományi fővárosa.
[265] Az EU 1996. óta folyamatosan nyomon követte a térsége biztonsági helyzetét, és többféle módon próbált beavatkoznia a konfliktus békés lezárása és a stabilizáció érdekében.
[266] Rácz András-Róth András: Az Európai Unió katonai akciója a Kongói Demokratikus Köztársaságban: az EUFOR RD Congo In: ZMNE SVKK ELEMZÉSEK 2006/2. http://portal.zmne.hu/download/svki/Elemzesek/2006/SVKK_Elemzesek_2006_2.pdf
[267] Besenyő-Gyarmati-Hetényi-Pető-Szijj-Resperger: Országismertető Kongói Demokratikus Köztársaság, Seregszemle 2010. p. 116.
[268] EU Police Mission in Kinshasa.
[269] A művelet mandátumát az EU Tanács dokumentuma határozta meg. Council Joint Action 2004/847/CFSP of 9 December 2004.

A művelet kulcsszerepet játszott a kongói nemzeti rendőrség munkájának támogatásában a demokratikus átmenet időszakában, különösen a 2006. évi általános választások idején. Célja a nemzeti rendőri erőkkel létrehozott és kongói vezetés alatt álló IPU támogatása, a kb. 30 főnyi EU személyzetnek az IPU különböző vezetési szintjeit ellenőrző, tanácsadó feladataival. A művelet ezzel párhuzamosan kiterjedt a nemzeti rendőrség reformjára és átszervezésére, és az IPU kiképzési programjára.

III.5.3. EUSEC RD CONGO–AZ EU A BIZTONSÁGI SZEKTOR ÁTALAKÍTÁSÁT SEGÍTŐ MISSZIÓJA A KONGÓI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁGBAN[270]

A kongói kormány hivatalos felkérésére az EU[271] létrehozta tanácsadó- segítő misszióját, amely 2005. június 8-án kezdte meg működését, tevékenységét pedig - mandátumának többszöri hosszabbítását követően - 2013. szeptember 30-án fejezi be. A misszió célja a Kongói Hadsereg (FARDC) reformjának elősegítése,[272] és a hatóságok támogatása egy olyan hatékony biztonsági apparátus kiépítésében, amely garantálja a biztonságot, védve a demokratikus értékeket, betartva az emberi jogokat és a jogállamiság, továbbá a jó kormányzás és a transzparencia kritériumait.[273]

A kormányzás reformja mind az általános, mind a védelmi területen központi kérdése az ország tartós stabilitása létrehozásának. Ennek érdekében a misszió szoros együttműködésben áll az EU rendőri missziójával (EUPOL Kinshasa), az EU helyi képviseletével, az ENSZ-szel és más nemzeti és nemzetközi szereplőkkel.

III.5.4. EUFOR RD CONGO–AZ EU KONGÓI KATONAI MISSZIÓJA[274]

Az EU az EBVP műveletét az ENSZ MONUC[275] műveletének támogatására hozta létre 2006. július 30-án, a választási folyamatok idejére. Az EU vezette műveletre a BT 1671 (2006. ápr. 25.) számú határozata adott felhatalmazást, amelyhez a helyi hatóságok is hozzájárultak. Eredményeként az első szabad kongói

[270] EU Security Sector Reform Mission in the Democratic Republic of the Congo.
[271] Council Joint Action 2005/355/CFSP of 2 May 2005.
[272] A hadsereg reformja a katonai szabályzatok kidolgozásán át felöleli a katonák azonosítására szolgáló biometrikus rendszer kiépítését is. A misszió kb. 60 fős EU-s állománya - köztük 2 magyar - Kinshasa, Goma, Bukavu és Bunia városokban működik.
[273] http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eusec-rd-congo/

[274] EU Military Operation in the DR Congo. http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eufor-rd-congo/
[275] United Nations Organisation Mission in the Democratic Republic of the Congo.

választások sikeresen, magas részvételi arányt produkálva zárultak. Ezt követően a misszió 2006. november 30-án befejezte működését.[276]

III.5.5. EUPOL RD CONGO–AZ EU KONGÓI RENDŐRI MISSZIÓJA[277]

A tevékenységét 2007. július 1-jén megkezdő misszió a biztonsági szektor reformjának keretén belül a rendőrség, illetve az igazságügyi szervezetrendszer átalakítását támogatta a 2011. szeptember 30-ig meghosszabbított mandátuma alatt.[278]

A reform segítségével a kongói nemzeti rendőrség professzionális és multi-etnikus erővé szervezése történt meg, amelyet a rendőrség és az igazságszolgáltatási rendszer közötti szükségszerű együttműködés megteremtése egészített ki.

A KDK-beli átmenetben és megbékélési folyamatokban a specifikus helyzetre tekintettel jelentős figyelmet szenteltek a nemek közti egyenlőség és az emberi jogok kérdései, továbbá a fegyveres konfliktusban részt vett gyermekek helyzetének rendezésére.

III.6. NYUGAT-AFRIKA, SZÁHEL ÖV

A Bissau-guineai kormány 2006 novemberében a biztonsági szektor megreformálásának céljából kidolgozta Nemzeti Biztonsági Stratégiáját, amelyet 2007-ben a biztonsági és védelmi ágazatok szerkezetátalakítására és korszerűsítésére vonatkozó cselekvési terv, valamint a kábítószer-kereskedelem elleni terv követett. 2007 májusában az EU Tanács és Bizottság közös információgyűjtő missziójával az Európai Unió a fentiek támogatásának lehetőségeit mérte fel, amelynek eredményeképpen úgy határozott, hogy az EU-Afrika stratégiai partnerség keretében egy EBVP misszióval támogatja Bissau-Guinea biztonsági ágazati reformfolyamatait. Mivel az ország politikai és biztonsági helyzete 2009-ben egyes katonai és politikai vezetők - köztük az elnök - meggyilkolását követően tovább romlott, a nemzetközi jelenlétet fenn kellett tartani.

[276] A Magyar Honvédség két törzstiszttel járult hozzá a misszió működéséhez a potsdami műveleti parancsnokságon.
[277] EU Police Mission in the DR of the Congo. http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eupol-rd-congo/
[278] Council Joint Action CFSP of 12 June 2007.

A biztonsági helyzetet a katonai junta hatalomszerzési törekvései, a tüntető ellenzék emberáldozattal járó feloszlatása, nemi erőszak és más súlyos bűncselekmények nagyszámú előfordulása jellemezte, amely kiváltotta a nemzetközi közösség erőteljes nyomását, a politikai és biztonsági környezet normalizálásának és a felelősök megbüntetésének igényével. Ehhez járult hozzá az EU missziója segítségével megerősített biztonsági szektor.

A nemzetközi erőfeszítések ellenére a hadsereg 2012 áprilisi hatalomátvétele után a biztonsági helyzet és a közbiztonság tovább romlott, amelyet a szervezett bűnözés, elsősorban a kábítószercsempészet súlyosbít.

III.6.1 EU SSR GUINEA-BISSAU–AZ EU BISSAU-GUINEA BIZTONSÁGI SZEKTORÁNAK REFORMJÁT ELŐMOZDÍTÓ MISSZIÓJA[279]

A 2008. júniusban indított mintegy 40 fős, eredetileg egy évesre tervezett, később 2010. szeptember 30-ig meghosszabbított mandátummal rendelkező KKVP misszió elsődleges célja a béke és stabilitás elősegítése érdekében a Bissau-guineai biztonsági szektornak, a helyi hatóságokkal szoros együttműködésben történő átalaktása volt.[280]

A művelet a helyi kormány nemzeti Biztonsági Szektor Reform (SSR) Stratégiájában megfogalmazott feladatok (a hadsereg és a biztonsági erők csökkentése és újjászervezése) végrehajtásának támogatását, valamint a hadsereg és biztonsági erők oktatását, felszerelését és képességépítést végzett. Ennek során tanácsadó és segítő tevékenységet fejtettek ki a helyi hatóságok javára. A katonai, rendőri és ügyészségi tanácsadók támogatásával sikerült lefektetni mind a katonai, mind a rendőri szervezetrendszer stratégiai szintű jogi alapjait, illetve másodlagos szabályait.

Az ENSZ és ECOWAS[281] szervezeteivel is együttműködő művelet vezetése a támogató egységgel, és egy politikai tanácsadóval a fővárosban települt. A misszió tanácsadói egyrészről a nemzeti szárazföldi-, tengerészeti- és légierő mellett,

[279] EU mission in support of Security Sector Reform in Guinea-Bissau. http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eu-ssr-guinea-bissau/index_en.htm

[280] Az EU Politikai és Biztonsági Tanácsa (PSC) gyakorolta a politikai ellenőrzést és a stratégiai iránymutatást a művelet fölött, amelynek kezdő költségvetése 5,65 millió euró volt. (*Council Joint Action 2008/112/CFSP of 12 February 2008 on the European Union mission in support of security sector reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR GUINEA-BISSAU)*).

[281] Economic Community Of West African States. Lásd bővebben a IV. fejezetben.

másrészt a rendőrség, az ügyészi szolgálat és a nemzeti Interpol iroda mellett tevékenykedtek.

Tekintettel arra, hogy a misszió teljesítette a mandátumában foglaltakat, 2010 szeptemberében befejezte tevékenységét. [282] Azonban az igazsághoz tartozik, hogy az ország biztonsági helyzetét ezt követően is erős instabilitás, és a jogállamiság követelményeinek megsértése jellemzi. Az alkotmányos rend megsértése, egyes polgári és katonai vezetők jogellenes fogvatartása és a büntetlenség nagy aránya továbbra is erős biztonsági kockázatokat hordoz, amellyel a nemzetközi közösségnek számolnia kell.

III.7. KONKLÚZIÓ

Az EU afrikai jelenléte nem kicsinyelhető le pusztán azon az alapon, hogy az általa vállalt műveletek sikeressége, és az adott válságpontok biztonsági helyzete a megítélés fő szempontja.

Értékelni kell az elkötelezettség erős szintjét, amely elsősorban az európai és afrikai biztonsági kérdések összefüggéseiben (szervezett bűnözés, migráció, diaszpórák, gazgasági érdekek stb.), és a gyarmattartók és volt gyarmatállamok ma is szoros kapcsolataiban keresendők, továbbá értékelni kell az áldozatvállalás nagyságát mind uniós, mind tagországi szinten, amelyet a fenti műveletek is bizonyítanak.

Ennek ellénére nem mehetünk el amellett, hogy az EU (vagy tagországi) műveletek némelyike kevésbé sem (volt) sikeresnek nevezhető, illetve a ráfordítás és az eredmény teljes aránytalanságot mutatott. Ez a közelmúlt és a mai afrikai viszonyok közepette jellemző nemcsak az EU, de más nemzetközi beavatkozók műveleteire, akcióira is. Alig említhető olyan válságzóna, ahol az EU és szövetségesei tartós sikert, illetve a biztonsági rendszer olyan szintű stabilizálódását érték el, amely önálló lábán megáll, és kellő alapot képes biztosítani a gazdasági és társadalmi fenntartható fejlődés számára.

Természetesen a kép nagyon árnyalt, de egy sajnálatos jellemzője ezen műveletek egy részének az is, amikor az adott szervezet olyannyira nem képes

[282] A KKVP művelet mellett az EU Fejlesztési Alapja (EFA) és az országban működtetett más tevékenységei a régió stabilitása, biztonsági helyzetének javítása iránti európai elkötelezettséget mutatják, amelyek a társadalmi és gazdasági fejlődés előfeltételei.

műveleti mandátumát teljesíteni, hogy egy másik szervezet másik missziójának kell segítségére sietnie. (pl. AMIS→EU SUPPORT TO AMIS→UNAMID)

Ennek messzemutató okait az afrikai speciálisokra hivatkozva nem elemzem. Ugyanakkor az EU oldalán jelentkező legjellemzőbb hibákkal és problémákkal szükséges szembenézni a jövőbeni sikerek esélyének megteremtése érdekében.

Egy másik fiaskó, amikor a vállalt mandátumban foglaltakat a művelet tulajdonosa teljesítettnek, és a műveletet sikeresen befejezettnek nyilvánítja, miközben a politikai és biztonsági rendszer instabilitása továbbra is olyan mértékű, hogy az súlyos fenyegetést hordoz magában. Mint Bissau-Guineában is, ahol az események ezt bizonyították is, vagy éppen KDK-ban, és Szomáliában, ahol egy művelet rendkívül szűk felhatalmazása ugyan sikerrel teljesült, azonban alkalmatlan volt, nem vette elejét, hogy a „közvetlen" környezet rombadőljön, népírtás és humanitárius katasztrófa következzen be.

Búr és Taróssy (2012) tanulmánya szerint Szudán és Eritrea mellett e két utóbbi államból menekül a legtöbb háborús, polgárháborús menekült, hogy szomszédos országokba (Csád, Kenya) eszkalálja a konfliktusa egy vetületét.[283]

Míg az EU, és tagállamainak adakozó kedvével továbbra sincs nagyobb baj, kritikus szemmel kell nézni a támogatások célpontjait, azok eloszlását és az arányosság kérdését. Nem várható el a volt gyarmattartó államoktól, hogy kevésbé preferálják volt gyarmaországaikat, de valamilyen módon szükséges lesz a támogatói és beavatkozási kedv- és hajlandóság összehangolását uniós elevk szerint megvalósítani. Ez a támogatottak érdekei mellett az EU politikai érdeke, amely összességében az európai integrációt erősítheti, vagy gyengítheti.

Egy másik kritikus kérdés az EU oldaláról a „demokrácia-export" erőltetése, amely jószándékkal ugyan, de sablonokba kényszerítené egy óriási és sokszínű kontinens népeit, országait, miközben eredményessége és főképp (afrikai) népszerűsége erősen megkérdőjelezhető (márcsak a legközelebbi szomszéd észak-afrikai muszlim államokban gondolkodva). A teljesen eltérő társadalmi, politikai és vallási környezet befogadóképessége láthatóan erősen korlátos (lásd még az erősen

[283] Búr, Gábor-Tarrósy, István: *Az afrikai vándorlás hátteréről és jellemzőiről*. In: Tarrósy-Glied-Keserű (szerk): Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között. 2012., p. 105.

nyugat felé forduló Egyiptomot is), amelynek felismerése, tiszteletbentartása és a hozzá való alkalmazkodás lehet a kiindulóalapja mindennemű demokratikus érték- és intézményrendszer kiépíthetőségének.

Ugyanakkor az EU jelenleg nem éri el az Afrikáért folyó küzdelem tekintetében egyes országok politikai és gazdasági cselekvési szintjét (Kína), miközben Afrika a globális geopolitikai verseny egyik fő színterévé válik. Ennek felismerése és a megfelelő súlyú politikai és gazdasági lépések megtétele az EU létkérdésévé válhat a közeljövőben.

IV. FEJEZET

AZ AFRIKAI UNIÓ

„Unite we must. Without necessarily sacrificing our sovereignties, big or small, we can here and now forge a political union based on defence, foreign affairs and diplomacy, and a common citizenship, an African currency, an African monetary zone, and an African central bank. We must unite in order to achieve the full liberation of our continent. We need a common defence system with African high command to ensure the stability and security of Africa. We have been charged with this sacred task by our own people, and we cannot betray their trust by failing them. We will be mocking the hopes of our people if we show the slightest hesitation or delay in tackling realistically this question of African unity."[284]

Kwame Nkrumah

Az **Afrikai Unió** (AU/Unió) olyan **regionális pánafrikai**[285] **szervezet**, amelynek legfőbb célkitűzése, hogy a béke és fejlődés jegyében egységes afrikai kontinens jöjjön létre. Az Unió tagállamai közötti politikai és gazdasági integráció a fejlődés fellendítését, a szegénység megszűntetését és a kontinensnek a világkereskedelembe történő integrálását célozza. Az afrikai országok egységének, szolidaritásának és együttműködésének az előmozdítása, szuverenitásuk és területi

[284] Idézet Nkrumah *"The People Of Africa Are Crying For Unity"* című, az Afrikai Egységszervezetet létrehozó 1963. május 24-i addisz abebai ülésen elhangzott történelmi beszédéből. Forrás: http://www.newafricanmagazine.com/special-reports/other-reports/10-years-of-the-au/kwame-nkrumah-the-people-of-africa-are-crying-for-unity

[285] A pánafrikanizmus az afrikaiak szolidaritását világszerte támogaó ideológia és mozgalom, azzal a koncepcióval, hogy az afrikai leszármazottak egysége és felemelkedése a gazdasági, társadalmi és politikai fejlődésük alapja. Az ideológia központi gondolata, hogy az afrikai emberek és országok sorsa összefonódik, és a kontinensen vagy a diszpórákban élőknek nemcsak a történelme, a sorsa is közös. Ehhez képest a *Négritude* ideológia és mozgalom a 30-as években a frankofón fekete értelmiség által kimunkált, a francia rasszizmussal szembeszálló közös fekete identitástudat, szintén a feketék (afrikaiak és a diaszpórák) egységének és összefogásának szükségességét hirdette. Forrás: http://exhibitions.nypl.org/africanaage/essay-pan-africanism.html

integritásuk védelme, valamint a gyarmatosítás maradványainak felszámolása jelentik a szervezet legfőbb feladatait.

Az AU számára az **Afrikai Egységszervezet** (Organization for African Unity, OAU)[286] kezdeményezései követték ki az utat. Az OAU 1999 júliusában a kontinens integrációs folyamatainak felgyorsításáról szóló döntést hozott, állam- és kormányfői pedig ugyanazon év szeptemberében aláírták a **Sirte-i Deklarációt**, amely végül az Afrikai Unió létrejöttéhez vezetett.

IV.1. A POLITIKAI INTEGRÁCIÓ KIALAKULÁSA

Az afrikai vezetők 1991 júniusában írták alá az **Abujai Megállapodást** az **Afrikai Gazdasági Közösség** létrehozásáról, amely 1994 májusában lépett hatályba. Ezt követően 1999. szeptember 8-9. között a líbiai Sirte-ben az Állam- és Kormányfők Gyűlésének ülésén az OAU vezetői elfogadták azt a deklarációt, amely a politikai és gazdasági integrációt sürgette, többek között az eljövendő szervezet intézményeinek felállítását gyorsította, köztük a Pánafrikai Parlamenttel.

Dr Salim Ahmed Salim az OAU főtitkára által összehívott soron következő addisz abebai találkozón (2000. ápr. 17-21.) a szakértők kidolgozták mind az AU Alapító Szerződésének, mind az Afrikai Gazdasági Közösség Alapokmányának tervezeteit. Az OAU államfői loméi (Togo) csúcstalálkozójukon 2000. július 10-12. között végül jóváhagyták az AU és parlamentje alapításáról szóló okiratait. 2001-ben Lusakában az afrikai vezetők az AU létrehozásának menetrendjét rajzolták fel, végül **2002. július 09-én Durban** városában (Dél-Afrika) összeült az Unió első Államfői Közgyűlése.

Az AU közvetlen előzménye a 2001-ben meghirdetett **Új Partnerség Afrika Fejlődéséért** (New Partnership for Africa's Development, NEPAD) elnevezésű társadalmi-gazdasági program, amely azzal a céllal született, hogy biztosítsa, támogassa a demokrácia, a stabilitás, a jó kormányzás, és az emberi jogok érvényesülését, továbbá ösztönözze a gazdasági fejlődést az egész afrikai kontinensen.

[286] Az OAU az 1960-as években a dekolonizációs törekvéseket felkarolva jött létre, azonban kritikusai szerint utolsó éveiben kiüresedett zsibvásárrá vált. Ugyanakkor az AU kritikusai szerint az a kérdés, hogy az Unió sikeresebb és eredményesebb tud-e lenni az elődszervezeteinél, célozva arra a tényre, hogy a vezetőinek többsége azokból áll, akiket az OAU élén a „Diktátorok Klubjába” soroltak. (A szervezetet magyarul szokták AESZ-ként is rövidteni.)

A fizikai valójában 2002. évben létrejött Afrikai Unió így az Afrikai Egységszervezet jogutódja, s mint ilyen mindenekelőtt segíti az afrikai nemzetek egységét megteremteni, törekszik a demokrácia és a jó kormányzás elérésére, a szegénység leküzdésére, és a fenntartható fejlődés beindítására tagállamaiban.

Az elődd Afrikai Egységszervezetet a gyarmatrendszer megbomlása után 32 független afrikai állam hozta létre 1963. május 25-én, az addig létező afrikai regionális tömbök összevonásával. A regionális nemzetközi szervezet célja az afrikai államok szolidaritásának előmozdítása, szuverenitásuk, függetlenségük és területi integritásuk védelme, a gyarmatosítás és az apartheid rendszer maradványainak felszámolása volt.[287] A politikai célkitűzéseket gazdaságiak erősítették tovább, mint az államok fejlesztésére irányuló együttműködés koordinálása, továbbá az ENSZ keretein belül a nemzetközi együttműködés elősegítése.

Az Afrikai Unió eszméje - a nagy elődd pánafrikanista politikusok Nkrumah, Kenyatta, és Nyerere (e tekintetben mindenképpen) követőjeként számon tartott[288] - líbiai Moammer Kadhafi által az „Egyesült Afrikai Államok" víziójaként, részint az Európai Unió mintájára fogant. A szervezet felépítése részben szintén hasonló az Európai Unióéhoz, legfőbb szervei a Közgyűlés és a Bizottság a kezdetektől, a Pánafrikai Parlament 2004 márciusától működik, mint az egész kontinenst érintő kérdések fóruma, és az Unió kormány- és államfőinek (Közgyűlés) tanácsadó szerve. A sor más szerven kívül a kezdetektől tervben van egy emberi jogi bíróság, egy központi bank és valutaalap, valamint 2023-ra egy *Afrikai Gazdasági Közösség* közös valutával.

Szemben az OAU ***be nem avatkozás politikájával***, az AU katonai eszközökkel is meg kívánja előzni, ha szükséges oldani a tagállamaiban kialakuló konfliktusokat, többek között a 2004-ben életre hívott **Béke és Biztonsági Tanács** (AU Peace and Security Council, PSC) és a saját gyorsreagálású erői segítségével.

---

[287] Mint az egész kontinensre kiterjedő tömörülés, az OAU fórumot teremtett a tagoknak, ahol egyénileg, illetve együttesen léphettek fel nemzetközi színtéren az őket érintő kérdésekben. Az OAU Afrikai Felszabadítást Koordináló Bizottságán keresztül a tagállamok az egész kontinens nevében kerestek nemzetközi támogatást a szabadságért való, és az apartheid elleni küzdelemhez. Lásd: *OAU Coordinating Committee for the Liberation of Africa*.

[288] Természetesen egyetlen esetben sem lehet párhuzamot vonni az érintett politikusok személyisége, sem munkássága között, de afrikai viszonyok között nem ritka egyes markáns személyiségek felemás megítélése mind regnálásuk idején, mind az utókor szemében. A „diktátortól" a „nemzet jóságos atyjáig" terjedő jelzők skálája nem egyszerűen politikai-ideológiai viszonyulás kérdése, hanem sok esetben történelmi ténykérdés. Példa erre maga Kwame Nkrumah is, a pánafrikanizmus ikonikus alakja.

A szervezet békefenntartói több-kevesebb sikerrel léptek fel már többek között Burundi, Szudán (Darfúr tartományban), Szomália fegyveres konfliktusaiban, mindenképpen megmutatva a szervezet növekvő erejét, elkötelezettségét és önbizalmát. [289] Az afrikai népek és kormányok szervezeten keresztüli felelősségvállalása a saját kontinensükön zajló konfliktusok, háborúk megelőzésére és megoldására egy békésebb, és biztonságosabb jövőképet vetíthet nemcsak Afrika, de az egész világ elé is.[290]

IV.2. GAZDASÁGI INTEGRÁCIÓ

„*Az Afrikai Egység mindenekfelett egy politikai hatalom* (political kingdom), *amely csak politikai értelemben elérhető. A társadalmi és gazdasági fejlődés csak ezen a politikai királyságon belül jöhet el, és nem fordítva. (...) Egyesülnünk kell!*"[291]

Az OAU alapító atyja szerint a politikai uniónak a közös védelmen, külügyeken, diplomácián, közös állampolgárságon, afrikai közös valután, monetáris zónán és központi bankon kell alapulnia. Nkrumah ugyanakkor kiemeli, hogy közös gazdasági tervek kellenek, a gazdasági hatalomnak afrikai kezekben kell összpontosulnia, hogy biztosítsa a biztonság és a politikai rezsimek stabilitását.

A fentiek alapján az integrációs folyamat elsőre ellentétes irányúnak tűnhet az európaihoz, az Európai Gazdasági Közösségek (Európai Unió) létrejöttéhez viszonyítva, amely a gazdasági integrációból nőtte ki magát, azzal a megjegyzéssel, hogy az EGK születésének előzményei – a második világháború utáni európai egyensúly és a fegyverkezés megakadályozásának célja – nyilvánvalóan politikai indíttatásúak voltak. Valójában Afrikában is a kezdetektől jelen volt a gazdasági integrációs törekvés, azonban a tagállamok és az egész kontinens általános szegénysége és rendkívül rossz gazdasági mutatói miatt[292] az nem válhatott az

[289] Az önbizalom az AU kritikusai szerint időnként megalapozatlan, amikor a szervezet beavatkozása egy adott konfliktusban politikailag nem kellően megalapozott, vagy nem megfelelően előkészített (katonai taktikai szempontok szerint), amely akár elodázhatja vagy súlyosbíthatja is a szituációt. Természetesen az effajta jogos kritika nem csak az AU-t illeti, a kontinensen fellépő más nemzetközi szereplők is megtapasztalnak hasonló kudarcokat.

[290] A jelenleg a világban előforduló konfliktusok és háborúk jelentős része az afrikai kontinensen zajlik. Lásd: http://www.globalsecurity.org/military/world/war/

[291] További részlet Nkrumah 283. sorszámú lábjegyzetben megjelölt beszédéből.

[292] Kivételek természetesen voltak és vannak, mint a Dél-afrikai Köztársaság, Botswana és Angola vagy korábban Líbia is, azonban ezek számaránya az egészhez viszonyítva kicsi, így még kiugró gazdasági teljesítményük is kevéssé tudja az összteljesítményt felfelé húzni. Ettől függetlenül nagyon fontos szerepet játszanak az afrikai gazdaság és kereskedelem mérlegében, és különösen a regionális gazdasági együttműködések keretében hatékony húzóerők. Ez politikai súlyukat is alátámasztja.

egységesülés igazi motorjává. Emellett a 20. századi politikai és társadalmi problémák (gyarmatrendszer- apartheid rendszer), amelyek felszámolására törekvés az évszázad közepén végül mederbe terelték és irányították az összefogást, egy sajátos történelmi helyzetben gyökereztek, amely egyedülálló és meghatározó tényezője volt a változások elindításának.

Az AU egységes gazdasági programjának legfőbb célja, hogy az afrikai kontinensre vonzza a külföldi befektetéseket, és a fejlett országokból érkező segélyeket. Az afrikai vezetők által 2001-ben Lusakában indított kezdeményezés merőben új prioritásokat és megközelítést ajánlott az afrikai államoknak a társadalmi-gazdasági fejlesztés területén, mind az afrikai fenntartható növekedést, mind a globális gazdasági részvételt célozva. Hiszen az értékek és erőforrások megőrzése, azok fenntartható felhasználása kulcsfontosságú egy olyan kontinensen, ahol a legtöbb törékeny és erősen eladósodott ország koncentrálódik a világon. A 14. Közgyűlés 2010 februárjában felállította a **NEPAD Tervező és Koordinációs Ügynökségét**, mint az AU technikai szervét, amely a NEPAD Titkárságot váltotta fel. Ezzel megvalósult a program AU-ba történő végérvényes integrációja.[293]

Mint stratégiai keret a NEPAD a kontinenst sújtó 21. századi kihívásokra törekszik választ adni, egyben egy olyan új lehetőség az afrikai országoknak, amely segíti őket a fejlődésük irányításában és a hatékony együttműködésben mind a társtagok, mind a nemzetközi partnerek viszonylatában. A hat fő terület, amelyen belül a programok és projektek futnak, felöleli a mezőgazdaság és élelmiszerbiztonság, a klímaváltozás, a regionális integráció és infrastruktúra, a gazdasági és társasági kormányzás és a humán fejlesztés területeit, valamint néhány mindent átfogó kérdést (nemek közti egyenlőség, informatika és kommunikációs technológia stb.).

A NEPAD akcióprogram Afrika fejlesztésére, egy összetett integrált fejlesztési terv, továbbá felhívás a világ számára, hogy partnerként támogassa Afrikát a saját (afrikai) tervei és menetrendje szerinti fejlődésében és cselekvési programjában. Ennek megfelelően a felgyorsított növekedés és fenntartható fejlődés, a szegénység

[293] A NEPAD a korábbi Millenniumi Partnerségi Program Afrika Megújulásáért (Millennium Partnership for the African Recovery Programme, MAP) és az OMEGA Terv (OMEGA Plan) egyesítése is egyben. Forrás: http://www.panapress.com/The-Omega-Plan-for-Africa--12-463651-20-lang2-index.html

visszaszorítása és Afrika globalizációban történő marginalizációjának megállítása a program fő célja.[294]

Az afrikai kontinenst jellemző gazdasági helyzet és az integrációs folyamat az elért eredmények ellenére is sajátosan kétarcú. Kritikusok szerint a valódi eredmények mellett a lefektetett célokat túlszárnyaló, „nagyratörő tervek" gombamód szaporodnak a kontinensen, a realitás talajától elrugaszkodva, miközben 2004-ben a Bizottság elnöke arra figyelmeztette az AU-t, hogy annak - hasonlóan Európának a világháború után az USA által biztosított- pénzügyi mentőövre lenne szüksége. Kérdéses tehát, hogy a többségében a szegénységgel és súlyos eladósodottsággal sújtott államokból álló AU valóban megengedhet-e magának olyan ambiciózus terveket, amelyek ugyan „21. századi beruházások", azonban amelyeket csak olyan külső tőke képes finanszírozni, ami aztán adósságspirállal fenyeget, míg mindeközben igaz az is, hogy az innováció, és a beruházások újabbakat vonzanak, amire Kína és a hozzá hasonló „nagylelkű" támogatók számítanak.

IV.3. POLITIKAI, INTÉZMÉNYI ELŐZMÉNYEK

A megindított történelmi folyamatok során, az afrikai egység gondolata mentén a gyarmati rendszerek felbomlásával a már függetlenné vált államok (Ghána, Líbia, Etiópia, Libéria, Marokkó, Tunézia, Szudán, Egyiptom) hívták életre azokat a találkozókat (Accrai Konferencia, 1958., Addisz-Abebai Értekezlet, Tuniszi és Kairói Találkozók, 1960.), ahol elsősorban a tagállamok közötti politikai együttműködést kívánták erősíteni. Mindeközben a pánafrikai mozgalom a következő évtizedekben háttérbe szorult, amint kiderült, hogy az újonnan függetlenné vált afrikai államok elképzelése az egység létrehozását illetően nagyban eltér egymástól, sőt a későbbiekben a hatalmi érdekek és nacionalista törekvések kerültek felszínre az igazi egység helyett.

Az egyes államok eltérő nézőpontok és érdekrendszerek mentén álláspontjuk képviselete érdekében csoportosulásokat, államszövetségeket hoztak létre, így jöttek létre a Brazzaville-i majd később Monrovia-, és a Casablanca-csoportok, valamint a viszonylag rövid élettartamú különböző (állam)szövetségek.[295]

[294] Forrás: http://www.nepad.org
[295] Paragi, Beáta: *Afrikai egységtörekvések* in: Horváth, Jenő (szerk.): Világpolitikai Lexikon (1945-2005), Osiris Kiadó, Budapest. 2005. p 16-18.

Az OAU 1963-as létrehozása mérföldkőnek számított az afrikai egységtörekvések történetében, mivel alapokmánya kimondta, hogy a szervezet az afrikai egység megteremtésének egyedüli letéteményese, így a többi hasonló célú szervezet vagy megszűnik, vagy beolvad. Ettől a ponttól az OAU hatáskörébe tartozott minden, ami az afrikai államok egységének, szolidaritásának megteremtését célozta.

Az OAU Alapokmányában meghatározott fő céljai:[296]

- az afrikai államok egységének és szolidaritásának megteremtése;
- az afrikaiak jobb életéért tett erőfeszítések koordinálása és erősítése;
- államok szuverenitásának, területi integritásának és a függetlenség elvének védelme;
- a gyarmatosítás minden formájának felszámolása;
- az ENSZ Alapokmány és az Emberi Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya érvényesülésére irányuló nemzetközi együttműködés támogatása;
- a céljaik megvalósítása érdekében a tagállami politikák koordinálása és harmonizálása (különösen a politikai és diplomáciai, gazdasági, oktatás és kulturális együttműködés, egészségügyi- higiéniai és táplálkozási, tudományos és technikai, végül a védelmi és biztonsági együttműködés terén).

A fent megfogalmazott célok érdekében a szervezet egységesülés mentén lefektetett alapelvei a minden tagállam szuverén egyenlősége, az államok belügyeibe való be nem avatkozás, a tagok szuverenitásához, területi épségéhez és függetlenséghez való elidegeníthetetlen joga és a viták békés rendezésére törekvés. Emellett fontosnak tartották a mindennemű politikai felforgató tevékenység (politikai gyilkosság) elítélését, továbbá a függésben lévő afrikai területek függetlenségének elnyerése iránti abszolút elkötelezettséget.

Bár az OAU Alapokmányának preambuluma meghirdette a szervezet tagállamainak az afrikai béke és biztonság kollektív megteremtése és fenntartása iránti elkötelezettségét, valójában ennek megvalósításában megjelenő erőtlenségük és kudarcaik egyik fő okaként a be nem avatkozás elvét szokás megjelölni. Ezen elv értelmében az OAU szervei (Végrehajtó Tanács, Állam- és Kormányfők

[296] Az OAU Alapokmány II. cikke.

Közgyűlése) kizárólag akkor voltak jogosultak valamely konfliktusban fellépni, ha az érintett felek azt kifejezetten kérték.[297] Ez a szigorú megkötés a szervezetet a „csendes megfigyelő" státuszába kényszerítette, ahonnan „tehetetlenül" nézte végig a 20. század második felének véres, népirtással, háborús és emberiesség elleni bűncselekmények sorával terhelt afrikai történelmét, amely az 1990-es években tetőzött. Persze mind a háttérben meghúzódó, mind a felszínen felbukkanó okok, köztük az afrikai államok demokratikus értékek iránti alacsony elkötelezettsége, a diktátorok és oligarchák évtizedes uralma, a máig gyakori puccsok mind az előző történelmi eseményekben, folyamatokban gyökereznek, de az OAU virtuális impotenciája, a gyarmat- és apartheid rendszer elleni sikeres küzdelme dacára is változásért kiáltott. Ennek megnyilvánulásaként hozták létre 1993-ban a Közvetítő, Békéltető és Választottbírósági Bizottságot (CMCA)[298] azzal a céllal, hogy az afrikai konfliktusokat hatékonyan megelőző, megoldó mechanizmust telepítsenek a preventív diplomácia és a békéltetés eszközei mellé.

A folyamat éppen csak megindult az OAU berkein belül, amikor a szervezet és az egész afrikai közösség - élükön a ruandai néppel - elszenvedte az egyik legsúlyosabb csapását 1994-ben. A tragikus események konzekvenciáit immár nem csak Afrikának, de az egész nemzetközi közösségnek le kellett vonnia – gondoljunk a félresikerült, minden tekintetben teljesen alultervezett ruandai ENSZ jelenlétre. Mindezek, és a még megoldatlan, állandó fenyegetést jelentő szomáliai, a libériai vagy a sierra leone-i helyzet adtak végső lökést egy Afrika békéjét, biztonságát érintő teljesen új paradigma kidolgozásának.

Ebben a tekintetben az Afrikai Unió a politikai integráció szorosabbra fűzésének céljával, azon belül is a hathatós védelmi, biztonsági együttműködés biztosításával, immár a be nem avatkozás elvét elvetve az Alapító Szerződésben fektette le az Unió jogát a válsághelyzettel (természeti, társadalmi, gazdasági, totális) küzdő tagországokba irányuló beavatkozására.

---

[297] Ez alapján Csád kérésére az OAU 1977-1982 között megkísérelte a csádi polgárháború rendezését elérni, de mind a közvetítő tevékenysége, mind a békefenntartó művelete kudarccal végződött. Forrás: Besenyő-Hetényi-Jagadics-Resperger: Országismertető Csád, Seregszemle 2010. pp. 88-92.
A téma részletezésére lásd: az OAU békefenntartásának csádi példáját feldolgozó tanulmányt: Sam G. Amoo: Flustrations of Regional Peacekeeping: The OAU in Chad, 1977-1982. http://www.cartercenter.org/documents/1208.pdf

[298] Commission of Mediation, Conciliation and Arbitration.

IV.3.1. AZ EGYSÉG KERESÉSE[299]

Az afrikai államok az OAU keretein belül számos kezdeményezéssel éltek mind a politikai, mind a gazdasági és társadalmi fejlődés előmozdítása terén, amelyek nyomán elért eredményeik követték ki az utat az Afrikai Unió létrejöttéhez. Ennek legfontosabb lépcsői:

- a Lagoszi Cselekvési Terv (1980);
- az Afrikai Emberi és Népek Jogainak Alapokmánya (1981);
- az Afrikai Emberi Jogi Bizottság létrehozása;
- a Grand Bay Deklaráció és Emberi Jogi Cselekvési Terv;
- az Afrikai Gazdasági Újjáépítési Elsőbbségi Program (1985);
- az OAU 1990-es Deklarációja;
- az Afrikai Gazdasági Közösséget létrehozó Szerződés (1994);
- a Konfliktus Megelőző, Kezelő és Megoldó Mechanizmus (1993);
- a Kairói Cselekvési Agenda (1995);
- Közös álláspont Afrika 1997. évi külső adósságállományáról;
- az Algériai Határozat (1999);
- a Loméi Deklaráció (2000) és a
- 2001. évi Lusakai Csúcsán elfogadott NEPAD.

Az Afrikai Unió, mint politikai-gazdasági integrációs szervezet előzményének kell tekinteni azon gazdasági egységtörekvéseket is, amelyek az afrikai államok politikai integrációját egyrészt szilárd alapra kívánták helyezni - hogy ez mennyire volt sikeres, más kérdés -, másrészt azt kiegészíteni, erősíteni szándékoztak. A gazdasági folyamatok a többiek mellett, párhuzamosan, helyenként (egyes régiókban) és időszakonként az integráció elsődleges formájaként működtek, máskor a politikai helyzet által időlegesen megbénultak (konfliktusok, háborúk idején).

Az **Afrikai Gazdasági Közösséget** (African Economic Community - AEC) az OAU kezdeményezésére az afrikai államok többsége 1991-ben az Abujai Megállapodás keretében hozta létre kölcsönös gazdasági fejlődésük érdekében. Hatályba 1994-ben lépett, és céljait hat lépcsőben tűzte ki megvalósítani – az egyrészről kényelmes, másrészről nagyvonalú – 2028. évi végső határidővel,

[299] Forrás: az AU hivatalos honlapja. http://www.au.int/en/about/nutshell

mégpedig a már működő Regionális Gazdasági Közösségek (RECs) tevékenységének koordinálásán, harmonizálásán keresztül.

1. Az első fázisként meghatározott Regionális Gazdasági Közösségek rendszerének létrehozása 1999-ben megvalósult, amikor az AEC Abujai Megállapodása az együttműködésre kiválasztotta a jelenlegi 8 Regionális Gazdasági Közösséget.
2. 2007-re befejeződött a Közösségeken belüli integráció megerősítése, valamint az integráció kifelé történő harmonizálása.
3. Harmadik lépésként minden régióban megvalósítandó szabad kereskedelmi övezet és vámunió bevezetése 2017. évre tervezett.
4. A kontinens egészére kiterjesztett szabad kereskedelmi és vámunió létrehozása 2019-re van előirányozva.
5. Az Afrikai Közös Piacot (African Common Market, ACM) 2023-ig kell felállítani.
6. A kontinentális gazdasági- és monetáris unió legkésőbb 2028-ra életbe lép.

A tagok céljai között szerepel a szabadkereskedelmi övezet, vámunió, közös piac, központi bank és közös valuta, végső soron egy gazdasági és pénzügyi unió felállítása. A szervezet pilléres felépítése a kontinens régióihoz[300] kapcsolódik, minden régió saját elsődleges gazdasági közössége az AEC építőeleme, azonban számos átfedés révén egyes államok kettő, vagy akár több közösségnek is tagjai. Emellett egy régiós közösségen belül speciális céllal, az együttműködés szorosabb formájaként alcsoportok is létrejöttek, jellemzően vám- és pénzügyi területen. Bár ezek a regionális szervezetek elsődlegesen gazdasági, kereskedelmi célkitűzéseket jelöltek meg, van példa politikai és katonai együttműködés felvállalására is.

Az AEC gazdasági célok mellett bátorít a társadalmi- kulturális fejlődés megvalósítására, a mobilizáció és a fejlesztés struktúráinak kiépítésére. Minden olyan területen megvalósuló fejlődést és együttműködést előtérbe helyez, amely az afrikaiak életszínvonalát emeli.

Az AEC kulcsszerve a **Gazdasági és Szociális Tanács** (ECOSOCC), amely meghatározza a társadalmi-gazdasági fejlesztési stratégiák, politikák és programok

[300] Gazdasági szempontból az afrikai kontinenst öt régióra szokás bontani, ezek: Észak-Afrika, Kelet-Afrika, Nyugat-Afrika, Közép-Afrika, és Dél-Afrika.

irányait. Emellett az ECOSOC felelős a területéhez tartozó Speciális Technikai Tanácsok (Specialized Technical Committees -STCs)[301] jelentéseit ellenőrizni.

A fent említett öt régió - és egyenként is az őket tömörítő államok - gazdasági érdekei, erőforrásai és potenciálja nagyon változatosak, ahogy a kontinens más szempontok alapján is a sokszínűség metaforája. A régiók gazdasági tömörülései közül az AEC által kiválasztott, és saját építőelemeként a regionális gazdasági integráció felelősévé nevezett szervezetek az alábbiak:[302]

1. A **Száhel Szaharai Államok Közösségét** (CEN-SAD)[303] 1998-ban Tripoliban hozta létre Kadhafi ösztönzésére Líbia, Mali, Csád, Niger, Szudán és Burkina Faso. A CEN-SAD az OAU 2000-es loméi csúcsán vált Regionális Gazdasági Közösséggé, továbbá megfigyelői státuszt kapott az ENSZ Közgyűlésében is (A/RES/56/92. számú ENSZ határozat). A Közösség fejlesztési terve ötvözi a tagállamok terveit a fenntartható társadalmi és gazdasági fejlődés különféle területein, eltörli az integráció előtt álló akadályokat és tilalmakat, biztosítva a szabad mozgást, kereskedelmet, a gazdasági tevékenység alapításához és tulajdonláshoz való jogot. Ezen felül tagállamaiban harmonizálja az oktatás, tudomány és kultúra rendszereit.
2. A **Kelet- és Dél-Afrikai Közös Piacot** (COMESA)[304] Burundi, Comore, Dzsibuti, Egyiptom, Eritrea, Etiópia, Kenya, Kongói Demokratikus Köztársaság, Líbia, Seychelle Köztársaság, Madagaszkár, Malawi, Mauritius, Ruanda, Szudán, Szváziföld, Uganda, Zambia és Zimbabwe alkotja. Az ENSZ Afrikai Gazdasági Bizottsága (ECA) kezdeményezésére 1965-ben a térségben elindított regionális gazdasági integráció 1978-ban egy Preferenciális Kereskedelmi Övezetben (PTA)[305] öltött testet, amely céljául tűzte a közös piaccá alakulását. Erre 1993-ban került sor az ugandai Kampalában. Mind a PTA, mind az abból kifejlődött COMESA - mint

[301] Az Speciális Technikai Tanácsok közül a vidéki gazdasági és mezőgazdasági ügyekért; az oktatás, kultúra és emberi erőforrásokért; a monetáris és pénzügyekért; az egészségügy, munka és szociális ügyekért; a kereskedelem, vám és migrációs ügyekért felelős tanácsok tartoznak hozzá. Forrás: http://www.business-africa.com/institutions/african-economic-community.html

[302] Ahogy maguk a régiók meghatározása is képlékeny, a határok változhatnak. Ezzel összefüggésben a Regionális Gazdasági Közösségek sem egy az egyben fednek le egy régiót, illetve egyes államok több közösséghez is tartozhatnak különböző szempontok alapján. Az AU az öt régióból jelenleg 8 Regionális Gazdasági Közösséget emel az uniós politika dimenziójába.

[303] Community of Sahel-Saharan States.

[304] Common Market for Eastern and Southern Africa.

[305] Preferential Trade Area for Eastern and Southern Africa.

regionális gazdasági integrációs szervezet - létrejötte összhangban állt a kontinensre kiterjedő gazdasági integrációs törekvésekkel, elemét alkotva a későbbi Afrikai Gazdasági Közösségnek. A szervezet három fő integrációs megközelítést képvisel, köztük a piaci, termék- illetve projekt alapú- és a fejlesztési integrációval. Az integráció magvát a piaci liberalizáció, az infrastrukturális fejlesztés és befektetés támogatás képezik, amelytől a fenntartható gazdasági növekedést várják.[306]

3. Az **Arab Maghreb Unió** (AMU) [307] elődszervezetének, az Állandó Konzultációs Maghreb Tanács (CPCM) felállításáról a 1964-ben Tuniszban megrendezett konferencián határozott Algéria, Líbia, Marokkó és Tunézia a négy tagállam fejlesztési terveinek harmonizálása, illetve az Európai Közösségekkel folytatott kereskedelmi és egyéb kapcsolatok bonyolítása céljával. Ugyan különböző okokból a terv csupán terv maradt, a törekvés a ’80-as években új lendületet kapott, amely az 1988. évi Zeraldai (Algéria) Csúcstalálkozón a Maghreb Főbizottság és egyéb specializált bizottságok létrehozását eredményezte. Mauritánia csatlakozásával bővült öttagúra a szervezet. Jelenleg a szervezet működőképességégét és sikerességét negatívan befolyásolja a nyugat-szaharai kérdés.
4. A **Közép-Afrikai Államok Gazdasági Közössége** (ECCAS)[308] az 1981-ben felállított Közép-Afrikai Vám- és Gazdasági Unió (UDEAC) szélesítésével jöhetett létre 1983-ban, amelyhez a Nagy Tavak Gazdasági Közösség (CEPGL) államai és mások is csatlakoztak.[309] Az UDEAC 6 országa 1994-ben létrehozta a **Közép-Afrikai Gazdasági és Valutauniót** (CEMAC) a gazdasági integráció mélyítésének szándékával, közös valutával. (Vele létesített először kapcsolatot az AEC.) Az ECCAS szervezetének működését azonban nehézségek jellemezték főleg a Nagy Tavak környéki konfliktusok miatt, így többnyire inaktív maradt az 1999. évi AEC-hez történő csatlakozásáig.

[306] Lásd bővebben: http://www.comesa.int/
[307] Arab Maghreb Union.
[308] Economic Community of Central African States.
[309] Az UDEAC országok: Kamerun, Közép-afrikai Köztársaság, Csád, Kongói Köztársaság, Gabon és Egyenlítői-Guinea. A CEPGL tagok: Burundi, Ruanda, és az akkori Zaire (mai nevén KDK). Hozzájuk csatlakozott még São Tomé és Príncipe, valamint az 1999-es teljes státuszáig megfigyelőként Angola.

5. A **Kelet-Afrikai Közösség** (EAC)[310] egy 2000. óta működő regionális kormányközi szervezet Kenya, Uganda, Tanzánia, Burundi és Ruanda részvételével, a tanzániai Arusha székhellyel. Célja a partnerállamok és más gazdasági közösségek politikai, gazdasági és társadalmi téren kifejeződő együttműködésének szélesítése és elmélyítése a kölcsönösség jegyében. Ennek érdekében a Közösség vámuniót hozott létre 2005-ben, közös piacot 2010-re, és 2012-re pénzügyi unió és politikai föderáció létrehozását tűzték ki célul.
6. A **Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége** (ECOWAS/CEDEAO)[311] 15 ország 1975-ben létrehozott regionális szervezete, amely a tagok mindenoldalú gazdasági - főképp ipari, közlekedési, természeti erőforrások, telekommunikációs, energia, mezőgazdasági, kereskedelmi, és pénzügyi - integrációját, illetve társadalmi és kulturális témák közelítését célozza. Az ECOWAS államok egy része 1994-ben létrehozta a Nyugat-Afrikai Gazdasági és Valutauniót (WAEMU). Az Unió 8 nyugat-afrikai állam (Benin, Burkina Faso, Elefántcsontpart, Mali, Niger, Szenegál, Togo és az egyedüli nem frankofón Bissau-Guinea) egyesülése, amelyen belül használatos közös pénznem a CFA frank.
7. A **Kelet-Afrikai Kormányközi Fejlesztési Hatóság** (IGAD)[312] 1996-os létrejöttének előzményei a régiót sújtó évtizedes szárazság és más természeti katasztrófák, amelyek nagyon súlyos gazdasági és ökológiai mutatókat eredményeztek a kelet-afrikai országokban. Ezek kezelése a nemzetek szintjén elégtelennek bizonyult, regionális összefogást kívánt. Afrika Szarván hat állam - Dzsibuti, Etiópia, Kenya, Szomália, Szudán és Uganda - az ENSZ segítségével hozta létre a terület fejlesztésére és a szárazság kezelésére hivatott kormányközi szervezetét, amelyhez később Eritrea is csatlakozott.

[310] East African Community.
[311] The Economic Community Of West African States. A szervezet nevének nagyon gyakran használt francia rövidítése a CEDEAO. Tagjai a fentiek mellett: Ghána, Gambia, Guinea, Libéria, Nigéria, Sierra Leone és a Zöld-foki Köztársaság.
[312] Intergovernmental Authority on Development.

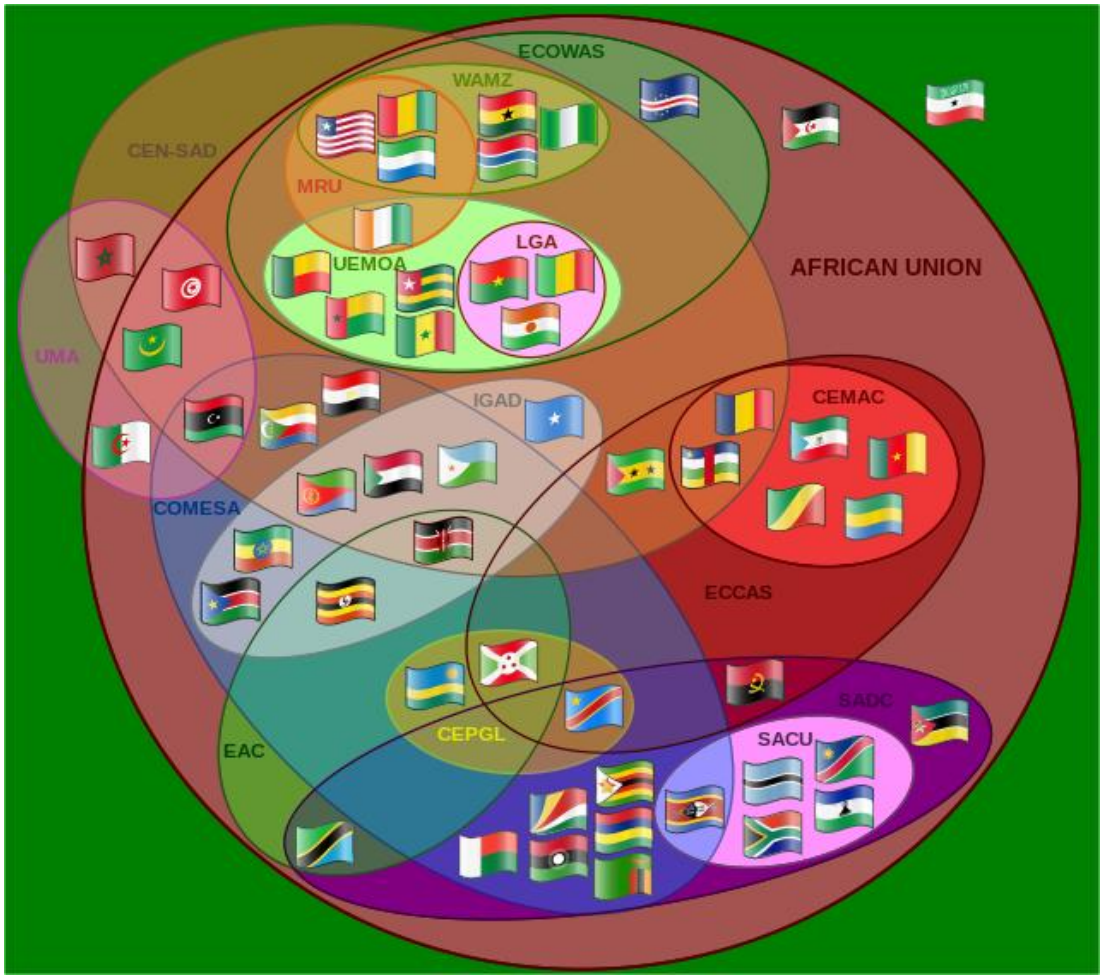

6. számú ábra: A RECs közötti átfedéseket, és a tagállamok hovatartozását szemlélteti a fenti diagram (Forrás: http://uniafr.org/current.html Letöltve: 2013. máj. 25.)

8. A **Dél-Afrikai Fejlesztési Közösség** (SADC)[313] 1980. óta működő, államok[314] laza szövetségeként alakult olyan fejlesztési projektek koordinálására, amelyek gazdaságilag függetleníteni tudták a résztvevőket az apartheid rezsim által kormányzott Dél-afrikai Köztársaságtól. A szervezet Koordinációs Konferenciából Fejlesztési Közösséggé fejlődésére 1992-ben került sor, a szervezet székhelye a botswanai Gaboronéba került. Az apartheid rendszerének felszámolását követően került be a tagok közé a Dél-afrikai Köztársaság, a továbbiakban pedig KDK, Madagaszkár, Malawi, Mauritius és a Seychelle Köztársaság.

[313] Southern African Development Community.
[314] Az alapító tagállamok: Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Mozambik, Szváziföld, Tanzánia, Zambia és Zimbabwe.

IV.4. AZ AFRIKAI UNIÓ SZÜLETÉSE

Az Afrikai Unió létrehozásáról 2000-ben Loméban határozott az afrikai államok közössége. Működését 2002-ben a dél-afrikai Durban-ben összehívott találkozón kezdte meg. Székhelye az etióp fővárosban Addisz Abebában van, tagállamainak száma jelenleg 54, a 2011-ben független állammá vált Dél-Szudán az utoljára csatlakozott tagállama. Az Uniónak egy kivételével tagja minden afrikai ország: a Marokkói Királyság az egyetlen, amely még nem csatlakozott az Unióhoz.[315]

A támogatók reményei szerint az Afrikai Unió sikeresebb, és idővel meghatározó szereplője lehet a kontinensen zajló konfliktusok és háborúk kezelésének. Az elődd Afrikai Egységszervezetnek gyakran róják fel, hogy a ’60-as, ’70-es években nem volt képes tartós békés állapotot fenntartani Afrika területén, amelyhez hozzájárult a szervezetet többször sújtó válság és politikai gyengeség is. Ugyanakkor az OAU a gyarmatrendszer és az apartheid rendszer elleni küzdelmét sikerrel zárta, de mindezzel együtt súlyos örökséget hagyott az Unióra, amelynek létrehozásában is alapvető igényként jelentkezett a kontinens békéjének és biztonságának megteremtése, mint a gazdasági- és társadalmi fejlődés alapfeltétele. Megszületése körülményei között antidemokratikus kormányzási modellek, fegyveres konfliktusok, törzsi- és polgárháborúk, az emberi jogok súlyos sárba tiprása, aszály és a vele járó súlyos éhínség, fertőző betegségek korlát nélküli terjedése,[316] humanitárius és környezeti katasztrófák sorozata említhető.

Az Unió az őt alkotó szuverén államok egyenlőségén alapszik, minden állam jogai és kötelezettségei azonosak, szavazati joguk egyenlő. Azonban a teljes jogú uniós tagság korlátozható, sőt a kizárás intézményét is ismerik. Az AU - államcsínyek esetén- többször élt már a felfüggesztés intézményével, az újbóli elismerés lehetőségét az alkotmányos rendhez történő visszatéréshez kötve.

[315] Ennek előzménye, hogy Marokkó 1984-ben kilépett az Afrikai Egységszervezetből, amikor az általa elfoglalt nyugat-szaharai területen folyó függetlenségi törekvést az OAU elismerte és támogatta azzal, hogy tagságot ígért a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaságnak. A területen a szembenálló felek közötti tűzszünetet 1991 óta az ENSZ máigg fennálló MINURSO missziója biztosítja. A témáról lásd bővebben: Besenyő János: A nyugat-szaharai válság. Publikon Kiadó Pécs, 2012. pp. 77-87.

[316] Az AIDS például az afrika államok közül gazdaságilag is kiemelkedő Dél-Afrika egyik legsúlyosabb problémája, közel 6 millió fertőzöttel. Lásd: Alec Russel: Harc Dél-Afrika lelkéért Mandela után. HVG, Bp. 2010. p 290-327.

Madagaszkár 2009. óta áll felfüggesztés hatálya alatt, mivel a jelenlegi vezető[317] katonai puccsal jutott a hatalomra, a korábbi legitim kormányzat pedig külföldre kényszerült menekülni. A legutóbbi események következtében az AU Béke és Biztonsági Tanácsa 2012. márciusában Malit függesztette fel, majd októberben visszaállította teljes jogú tagságát.[318]

Az Afrikai Unió tagállamaitól elvárja a kormányok demokratikus vezetését, mégis a kétkedők az erre irányuló politikai elkötelezettséget megkérdőjelezik rámutatva, hogy az afrikai demokráciák mellett máig megfér egyes nemzetek autokratikus vezetése is. Ez persze vitathatatlanul (súlyos) örökség, mégsem lehet kifogásként korlátlanul használni. Mindenesetre az AU érdemei az afrikai államok politikai integrációjában elismerésre méltóak, de mind a szervezet, mind maga a kontinens a hosszú útnak még csak az elején tart.

IV.4.1. AZ AFRIKAI UNIÓ CÉLKITŰZÉSEI

Az Unió az OAU gyarmatosítás- és apartheid elleni 1963-ban kezdett küzdelmét egy Afrika egészére vonatkozó, fejlesztési és integrációs célokat felvállaló regionális szervezetként folytatja tovább. A célok alábbi katalógusát fogalmazza meg a szervezet:[319]

- Nagyobb egység és szolidaritás az afrikai államok és népek között.
- A tagok szuverenitásának, területi integritásának és függetlenségének védelme.
- A kontinens politikai, társadalmi és gazdasági integrációjának felgyorsítása.
- Az afrikai kontinens és népek érdekeire vonatkozó afrikai közös álláspontot védelme.
- A nemzetközi együttműködés ösztönzése, különösen az ENSZ Alapokmány és az Egyetemes Emberi Jogi Nyilatkozat alapulvételével.
- Béke, biztonság és stabilitás megteremtése.

[317] Andry Rajoelina - előzőleg a főváros Antananarivo polgármestere volt - katonai puccsal szerezte meg hatalmát 2009-ben, emiatt a nemzetközi közösség nem ismeri el kormánya legitimációját. Nemzetközi szervezetek és nagyhatalmak próbálnak nyomást gyakorolni a helyzet külső rendezésére, a jelenleg is Dél-Afrikában élő elmozdított elnök visszatérését és szabad választásokat követelve. A következő elnökválasztás 2013 májusára van kiírva.
[318] http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-20075563
[319] AU Alapító Szerződés 3. cikke.

- A demokratikus elvek és intézmények, a néprészvétel és a jó kormányzás támogatása.
- Az emberi jogok és a népek jogainak védelme az Afrikai Emberi és Népek Jogainak Alapokmánya, továbbá más releváns emberi jogi intézmények alapján.
- A kontinens világgazdaságban és nemzetközi kereskedelemben való szerepe betöltéséhez szükséges feltételek megteremtése.
- A gazdaság, társadalom és kultúra fenntartható fejlődésének, továbbá az afrikai gazdaságok integrációjának támogatása.
- Együttműködés támogatása az emberi tevékenység minden területén, az afrikai emberek életszínvonalának emelése érdekében.
- Az Unió célkitűzéseinek fokozatos elérése a létező és a jövőbeni Regionális Gazdasági Közösségek közötti politikák koordinálása és harmonizálása érdekében.
- A kontinens fejlődésének elősegítése a kutatás és fejlesztés támogatása révén, különösen a tudomány és technológia terén.
- Nemzetközi partnerekkel való együttműködés a kontinens egészségügyi támogatása, és a megelőzhető fertőzőbetegségek felszámolása érdekében.

Az Uniós célkitűzéseket szolgáló alapelvek közül számunkra legfontosabb a közgyűlési döntésen alapuló **uniós beavatkozási jog** a tagállamokban háború, népirtás és emberiesség elleni bűncselekmények elkövetése esetén. /4. (h) pont/

A fenti szabályozás 2003-ban kiegészítésre, bővítésre került két további esetkörrel, ezek: *a tagállam legitim rendjét érintő súlyos fenyegetés;* és *az AU Béke és Biztonsági Tanács tagállami béke és stabilitás helyreállítására vonatkozó javaslata alapján* történő beavatkozás.

Ez tehát egyértelmű szakítás az elődszervezet által intézményesített be nem avatkozás doktrínájával, egyben biztonsági szempontból a legfontosabb különbség a két szervezet között.

IV.4.2. AZ AFRIKAI UNIÓ SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE, ÉS DÖNTÉSHOZATALI MECHANIZMUSA

Az Afrikai Unió kialakításakor a tagállamok az elődökénél szorosabb szervezeti együttműködés kialakítására törekedtek. Ugyanakkor, mint nemzetközi szervezet az Unió vegyes jelleget mutat, miképpen rendelkezik a klasszikus nemzetközi szervezetek fő jellemzőivel, amelyhez az Európai Unió – mint sui generis nemzetközi szervezet[320] - mintájából vett elemek kapcsolódnak. Ez az OAU egyszerű kormányközi jellegén túlmutat, ugyanakkor az integráció európai szintű modelljét nem éri el.[321]

Az Afrikai Unió jelenlegi elnöke 2013. január óta az etióp elnök Hailemariam Desalegn, aki benini kollégájától vette át a megbízatást.[322] A soros elnök évenkénti rotációs rendszer által kerül pozíciójába.

KÖZGYŰLÉS (ASSEMBLY)

Az AU legfőbb szerve, a politikai hatalom letéteményese az Állam és Kormányfők Közgyűlése. Évente ülésezik, és fő funkciói az Afrikai Unió közös politikáinak meghatározása, azok végrehajtásának ellenőrzése, az uniós költségvetés elfogadása, más szervek jelentéseinek és beszámolóinak elfogadása, továbbá az AU soros elnökének továbbá a szervek fő tisztviselőinek kinevezése (Bizottság, Bíróság). Joga továbbá újabb uniós szerveket létrehozni.

VÉGREHAJTÓ TANÁCS (EXECUTIVE COUNCIL)

A Közgyűlések üléseit az annak felelős, tagállamok külügyminisztereiből álló Végrehajtó Tanács készíti elő, amely évente legalább kétszer tart ülést. A Tanács az Unió legfőbb adminisztratív szerve, amely felügyeli a Közgyűlés határozatainak végrehajtását is. A Végrehajtó Tanács érdemi és eljárási kérdésekben is dönt. (Érdemi döntéseknél kétharmados, míg eljárási kérdések esetében egyszerű többséggel hozza határozatait.)

---

[320] Az EU a kormányközi szervezeteket meghaladó önálló hatáskörökkel, saját jogi személyiséggel és saját (intézményi) jogi normaalkotással rendelkezik, a föderációs szintet azonban nem éri el.

[321] Lásd bővebben: Tóth Norbert: Afrikai egységtörekvések a pánafrikanizmustól az Afrikai Unióig. www.afrikatanulmanyok.hu

[322] http://www.globalpost.com/dispatch/news/regions/africa/130128/hailemariam-desalegn-ethiopia-s-pm-new-african-union-assembly-ch

PÁNAFRIKAI PARLAMENT (PAN AFRICAN PARLIAMENT)[323]

A tagállamok az AU létrehozásával egyidejűleg írták alá a parlament összetételét, hatás-, feladatkörét és szervezetét tartalmazó alapokmányát, amellyel egy kontinentális tanácskozó szervet kívántak életre hívni. Azonban az Unió **Parlamentje** (PAP) csak 2004. március 18-án tartotta meg első ülését a tanzániai Gertrude I. Mongella elnökletével. Működése első szakaszában elsősorban tanácsadási, konzultációs és felügyeleti jogkörökkel rendelkezik, az integráció elmélyülésével majd - az EU Parlamentéhez hasonló - teljes törvénykezési jogkört szánnak neki. A parlament az AU azon szerve, amely biztosítja az emberek részvételét a kormányzásban, valamint a kontinens fejlesztésében és gazdasági integrációjában Ily módon egy közös platformot biztosít az összes afrikai számára, ahol felléphetnek a kontinensüket sújtó problémákkal, kihívásokkal szemben, és részt vehetnek a döntési mechanizmusokban.

A PAP 235 parlamenti képviselőjét 90 százalékban a tagállamokban közvetett módon választják, és csupán 7 tagállamban élnek a közvetlen választás intézményével. Üléseit Addisz Abebából a dél-afrikai Midrand városába helyezték. A parlamentet elnök, és négy alelnök vezeti.[324]

„Az Európai Parlament szoros kapcsolatokat ápol a Pánafrikai Parlamenttel már annak 2004. évi megalakulása óta. 2006-ban az EP létrehozta a PAP-hoz delegált első eseti küldöttséget. A jelenlegi 7. parlamenti ciklus kezdetén az Európai Parlament úgy határozott, hogy állandó parlamentközi küldöttséget hoz létre. E két parlament felelős a 2007-ben Lisszabonban elfogadott közös Afrika–EU stratégia végrehajtásának nyomon követéséért. A stratégia célja Afrika és az EU közötti kapcsolatok elmélyítése, valamint a globális kihívások közös kezelése. (...) A két küldöttség rendszeres találkozókat szervez Brüsszelben és Strasbourgban, valamint Midrandban (Dél-Afrikában), a PAP székhelyén.”[325]

---

[323] http://www.pan-africanparliament.org/

[324] A PAP jelenlegi nigériai elnöke Bethel Nnaemeka Amadi, alelnökei a kameruni Hon. Roger Nkodo Dang, az egyiptomi Hon. Moustafa El Gendy, a namíbiai Hon. Loide L. Kasingo és a ruandai Hon. Juliana Kantengwa.

[325] http://www.europarl.europa.eu/delegations/hu/dpap/home.html;jsessionid=613A119A632420405754DBBD2CACE4D1.node1

AFRIKAI BÍRÓSÁG ÉS EMBERI JOGOK BÍRÓSÁGA (AFRICAN COURT OF JUSTICE AND HUMAN RIGHTS)

Az AU bíróságai az egyik legellentmondásosabb, legnehezebben kiforrott területét adják a szervezetnek. Amikor az AU saját bíróságáról beszélünk, az alatt az **Afrikai Bíróságot** (The African Court of Justice of the African Union) értjük, amelyet az Európai Bíróság mintájára kívántak létrehozni, és eredeti szándék szerint az AU elsődleges bírósági fóruma lenne, amely az AU alapító szerződése értelmezéséből eredő viták eldöntésére hivatott. Emellett 1998. óta működik már egy **emberi jogi bíróság** (African Court on Human and Peoples' Rights) is.

A Bíróság Statútuma[326] már 2003 júliusában elkészült Maputóban, azonban csak 2009-ben lépett volna hatályba. Időközben azonban a kettő összevonásával helyükbe az **Afrikai Bíróság és Emberi Jogok Bírósága** lépett. Ez egyesítette az Afrikai Bírósággal a már működő Afrikai Emberi Jogi és Népek Jogai Bíróságát két kamarás felépítéssel, egy általános, és egy emberi jogi egyezmények körében működővel. Az egyesítéséről szóló egyezményt 2008-ban írták alá Egyiptomban, és az így létrehozott bróság a tanzániai Arusha városában kapott székhelyet.[327]

A Statútum[328] 28. cikke a **bíróság joghatóságát** szabályozza, ezek szerint a Bíróság jogosult állást foglalni:

- az AU alapító szerződésének értelmezése és alkalmazása;
- az Unió vagy az OAU más szerződése, és másodlagos jogforrására vonatkozó értelmezés, alkalmazás vagy érvényesség kérdése;

[326] Protocol of the Court of Justice of the African Union.
Forrás: http://www.au.int/en/content/protocol-court-justice-african-union

[327] Az egyesített bíróságot 16 nemzeti bíró alkotja, a Nyugat-Afrika régió kivételéve, ahonnan 4 bírót jelölnek, minden régiót 3-3 bíró képvisel 6 évig (egyszer újraválaszthatók), egy államból csak egy bíró küldhető egy időben. A bírák két kamarában üléseznek 8-8 fővel, azonban ha egy ügy megkívánja, teljes ülésben is eljárhatnak. A döntéshez teljes ülésen 9, a kamarákban 5 bíró szavazati többsége szükséges.

[328] Protocol on the Statute of the African Court of Justice and Human Rights http://www.africa-union.org/root/au/documents/treaties/text/Protocol%20on%20the%20Merged%20Court%20-%20EN.pdf

- az Afrikai Emberek és Népek Jogairól szóló Egyezségokmány, az Afrikai Nők Jogairól az előzőhöz csatolt Egyezmény, a Gyermekek Jogainak és Jólétének Egyezségokmánya, illetve minden emberi jogokkal kapcsolatos tagországi jogi aktus értelmezése és alkalmazása; [329]
- a nemzetközi jog bármely kérdése;
- az AU szerveinek minden határozata, döntése, iránymutatása körében.

Joghatósága kiterjed:

- a tagállamok egymás közti, vagy az Unióval kötött olyan szerződéseire, amelyek kikötik a Bíróság joghatóságát;
- bármely olyan tényre, amely egy tagállam, vagy maga az Unió rovására kötelezettségszegést okoz, továbbá az így keletkezett reparációra vonatkozó igény természete és mértéke meghatározására.

A Bírósághoz a Statútumában részes államok, továbbá az AU Közgyűlése, Parlamentje és az AU Közgyűlése által felhatalmazott bármely szerve, valamint korlátokkal az AU személyi állománya fordulhat jogérvényesítésért. Ugyanakkor a Bíróság nem nyitott az AU-nak nem tagállam országai, illetve olyan tagországok részére, amelyek nem ratifikálták a Bíróság Statútumát. (29. cikk)

A nevesített emberi jogi dokumentumok megsértése miatt a Bírósághoz fordulhatnak a részes államok, az Emberi Jogok és Népek Jogainak Afrikai Bizottsága, [330] az Afrikai Gyermekjogi Szakértők Tanácsa, [331] az AU-hoz vagy szerveihez akkreditált Afrikai Kormányközi Szervezetek, [332] az afrikai nemzeti emberi jogi intézmények, továbbá az AU-hoz akkreditált személyek és NGO-k. (30. cikk)

---

[329] Az emberi jogok védelme afrikai rendszerének alapdokumentuma - még az OAU égisze alatti - Emberek és Népek Jogairól szóló Afrikai Karta (Banjuli Charta), amely 1986-ban lépett hatályba. Ez a hasonló nemzetközi dokumentumoktól eltérően nem tesz különbséget az emberi jogok kategóriái között, mind az egyéni, mind a kollektív jogokat szabályozza. A Karta 20. cikke például a gyarmati hatalom vagy elnyomás alatt állók saját felszabadításához való jogát (2. bek.), illetve a népek idegen hatalom alóli felszabadításához a részes államok részéről nyújtott segítséghez való jogot deklarálja (3. bek.) Külön fejezetben (II. fejezet) rögzíti az emberi jogi kötelességeket, ezek között nevesíti az egyén legjobb képességei szerinti munkavégzés kötelezettségét, az adófizetési kötelezettséget (29. cikk. 6. bek.), továbbá az afrikai kulturális értékek védelmének megőrzésére és erősítésére (7. bek.), vagy az afrikai egység támogatására és előmozdítására vonatkozó mindenkori és minden szintű legjobb képességek szerinti kötelezettséget (8. bek.). A Karta második részében, mint nem bírói jogvédelmi intézményt felállítja az Emberi Jogok és Népek Jogainak Afrikai Bizottságát, amely az OAU-n belül hivatott előmozdítani az emberi és népek jogait, és biztosítani azok afrikai védelmét (30. cikk).
[330] African Commission on Human and Peoples' Rights.
[331] African Committee of Experts on the Rights and Welfare of the Child.
[332] African Intergovernmental Organizations.

A Bíróság által alkalmazott **jog forrásait** a Statútum 31. cikke sorolja fel.[333]

Az Afrikai Unió rendszerében működő fenti bíróság(ok) még az alakulás, formálódás időszakában van(nak), a rendszer alapjai kerültek lefektetésre, joggyakorlat, a munka, amely rájuk vár, nem kis feladat, ráadásul az uniós részben speciális, és újdonságnak számító jogi szaktevékenységet ölel fel, amely területen az Európai Unió együttműködése, segítsége nagy jelentőségű lehet.

Az emberi jogi bíráskodás szintén speciális jogterületet érint, azonban ennek nemzetközileg komoly előzményei, jól körülhatárolt joganyaga van, és az afrikai kontinensen is egy évtizedet meghaladóan működik már. Ezen a területen a nehézséget a kontinens nagyságából és az emberi jogi jogsértések potenciális nagy számából eredő teher jelenti, mindamellett, hogy a felderítettség, az esetek bíróság elé kerülése komoly nehézségeket okoz a mai afrikai objektív és szubjektív viszonyok közepette.

Az Unió keretein belül a tagországok nemzeti igazságszolgáltatási rendszereit vizsgálva szembetűnő, hogy egyes országokban ingatag, sokszor korrupcióval átszőtt igazságszolgáltatási rendszerek működnek. Ezek megújítása, megtisztítása elsődleges feladat, nem beszélve azokról a konfliktus sújtotta területekről, ahol a központi államhatalom és rendszerei időlegesen vagy tartósan ellehetetlenülnek. Az Afrikai Uniónak egyik fontos feladata ezen rendszerek lábra állítása, támogatása, amelyhez a nemzetközi segítségnyújtás jelentősen tud hozzájárulni. Ennek keretében nemzetközi, és AU missziók is célozzák a közigazgatás, az igazságszolgáltatási szektorok, rendszerek támogatását, reformfolyamatait.[334] Bár a büntetlenséget, a jogsértők, bűnelkövetők nagy számának felelősségrevonás alóli kibúvását nem szabad afrikai specifikus jelenségként értékelni, azonban biztonsági szempontból is rendkívül fontos a tendenciák visszájára fordítása.

[333] Jogforrások: AU alapító szerződése, a tagállamok által aláírt (ratifikált) általános és egyedi nemzetközi szerződések, a nemzetközi szokás, az univerzálisan, vagy az afrikai államok által elismert általános jogelvek. Ezen felül törvények, jogi döntések, vélemények, amelyek a nemzetek legfelkészültebb szakértőitől származnak, továbbá mind az Unió szervei által kibocsátott másodlagos jogforrások, mind bármely releváns jogszabály egy eset elbírálásakor kisegítő jelleggel számításba vehető. Ugyanakkor mindezeken felül a felek egyetértésével a Bíróság döntését méltányosság alapján is meghozhatja.

[334] Példa erre az EU EUPOL RD Congo, az EUSEC RD Congo vagy az EU SSR Guinea-Bissau missziója.

A BIZOTTSÁG (COMMISSION)

A Bizottság az AU kulcsfigurája, amely a napi működésben játszik központi szerepet, viszi a szervezet ügyeit és kiszolgálja az értekezleteket, konferenciákat. Élén a négy évre megválasztott elnök áll, aki jelentős jogosítványokkal rendelkezik: politikai és gazdasági lépéseket kezdeményezhet. [335] Az elnökön kívül tagja a helyettese és további 8 biztos, akik mind egy-egy témakör felelősei, [336] valamint az adminisztratív személyzet. A szerv összességében az AU politikáinak végrehajtását, és a különböző szervek adminisztratív támogatását, tevékenységük koordinációját végzi.

A Bizottság képviseli az Uniót, ellátja az érdekképviseletét, kidolgozza az Unió álláspontjának tervezeteit, stratégiai terveket és tanulmányokat készít a Végrehajtó Tanács részére. Kidolgoz, támogat, koordinál, harmonizálja az AU programjait és politikáit, biztosítja a nemek közötti esélyegyenlőséget az Unió programjai és tevékenységei körében. Ezáltal fontos szerepet játszik az integráció és fejlődés előmozdításában együttműködve mind a tagállamokkal, mind a Regionális Gazdasági Közösségekkel (RECs), mind magukkal az afrikai állampolgárokkal.

A Bizottság széleskörű feladatai a következőket ölelik fel:

- béke és biztonság megőrzése (konfliktus- megelőzés, kezelés, terrorizmus elleni küzdelem);
- politikai kérdések (emberi jogok, demokrácia, jó kormányzás, választójogi rendszerek, civil társadalmi intézmények, humanitárius kérdések, menekültek és kitelepített személyek);

[335] Az AU Bizottságát 2012. júliusától a dél-afrikai belügyminiszter-asszony Nkosazana Dlamini-Zuma vezeti első női elnökként. A bizottsági elnökségért folytatott küzdelem mind lefolyását, mind kimenetelét illetően erősen megosztotta az AU-t, a szoros választásokon alulmaradt, leköszönő gaboni Jean Ping és követői jelentős erőnek számítanak, ugyanakkor a bizottsági elnöki szék jelentőségének növekedése igazolhatja a választás eredményét, amellyel a kontinens szuperhatalmának tartott Dél-Afrika (női!) képviselője került pozícióba. Az események hátterében áll az a kritika is, amely szerint az AU a líbiai polgárháborúban elhibázottan túl korán lépett fel, és hogy a Bizottság Ping alatt nem adott megfelelő támogatást a Dél-Afrika által finanszírozott béketervnek (amely maga is kritika kereszttüzébe került, amiért nem szólította fel Kadhafit a távozásra), amelyek a konfliktus elmélyülését segíthették. A Líbia körüli vita végül kedvezően befolyásolta, a dél-afrikai elnök, Jacob Zuma feleségének Ping feletti választási győzelmét.
http://africanbusinessmagazine.com/features/organisations/au-commission-dlamini-and-ping-fight-to-a-standstill

[336] Politikai Ügyek Biztosa; Szociális Ügyek Biztosa; Kereskedelmi és Ipari Biztos; Gazdasági Ügyek Biztosa; Béke és Biztonság; Energia és Infrastruktúra; Emberi Erőforrás; Tudomány és Technológia; Vidéki Gazdasági és Mezőgazdasági Biztos.

- energia és infrastrukturális ügyek (energia, közlekedés, kommunikáció, infrastruktúra és turizmus);
- szociális ügyek (egészségögy, gyermekvédelem, kábítószer elleni küzdelem, népességpolitika, migráció, munka és foglalkoztatáspolitika, sport és kultúra);
- emberi erőforrás, tudomány, technológia (oktatás, információs technológia, emberi erőforrás, tudomány, technológia);
- ipar és kereskedelem;
- vidéki gazdaság és mezőgazdaság (élelmiszerbiztonság, állattartás, környezetvédelem, víz- és természeti erőforrások kezelése, elsivatagosodás);
- gazdasági ügyek (gazdasági integráció, monetáris politika, privát szektor, fejlesztés, befektetés, és erőforrás mobilizáció).

Témánk szempontjából külön kiemelést érdemel a Bizottság **Béke és Biztonsági Osztálya** (PSD), [337] amelynek feladata, hogy a kontinens békéje, biztonsága és stabilitása megőrzését, és megerősítését támogassa.

Ennek keretében:

- részt vesz a Közös Afrikai Védelmi és Biztonsági Politika (CADSP) [338] végrehajtásában;
- működteti a Béke és Biztonság Afrikai Struktúráját (APSA),[339] ezen belül a Kontinentális Korai Előrejelző Rendszert (CEWS)[340] és az Afrikai Készenléti Haderőt (ASF);[341]
- támogatja a konfliktus megelőzésre, kezelésre és megoldásra irányuló erőfeszítéseket;
- támogatást nyújt a konfliktus megelőzéshez kapcsolódó programokhoz, mint az AU Határ Programja (AUBP);[342]
- végrehajtja az AU konfliktus utáni újjáépítési és fejlesztési irányelveit (PCRD);[343]
- koordinálja, harmonizálja, valamint támogatja az afrikai béke és biztonsági programokat, köztük a Regionális Gazdasági Közösségek és (RECs) és

[337] The Peace and Security Department.
[338] Common African Defence and Security Policy.
[339] African Peace and Security Architecture.
[340] Continental Early Warning System.
[341] African Standby Force.
[342] AU Border Programme.
[343] AU's Policy Framework on Post-Conflict Reconstruction and Development.

Regionális Konfliktus Megelőzési, Kezelő és Megoldó Mechanizmust (RMs),[344] illetve az ENSZ és más nemzetközi szervezetek programjait.

A Béke és Biztonsági Osztály négy részleggel rendelkezik. A **Konfliktus Kezelési Részleg** (CMD)[345] működteti az Korai Előrejelző Rendszert, segíti a *Bölcsek Tanácsát,*[346] továbbá az AU és a RECs közti MoU-t.[347] Támogatja és koordinálja a konfliktus megelőzéssel és kezeléssel kapcsolatos tevékenységeket, mint a PCRD-t is. Műveleti területen felügyeli és összehangolja az AU Összekötői Iroda tevékenységét.

A Béketámogató Műveletek Részlege (PSOD)[348] tervezi, készíti elő és működteti az AU béketámogató műveleteit. Ennek kapcsán felelős a Készenléti Haderő és a Katonai Törzs Tanács (MSC)[349] működőképességéért.

A **Védelmi és Biztonsági Részleg** (DSD)[350] hosszú távú átfogó biztonsági kérdésekkel foglalkozik, így többek között a fegyverzetellenőrzéssel és leszereléssel, a terrorizmus elleni küzdelemmel és más stratégiai biztonsági kérdésekkel, a biztonsági szektorok reformjait is beleértve.

A **Béke és Biztonsági Tanács Titkársága**[351] a Tanács adminisztratív támogató szerve, amely munkája során biztosítja más szervekkel és intézményekkel a kapcsolattartást is.

BÉKE ÉS BIZTONSÁGI TANÁCS (THE PEACE AND SECURITY COUNCIL)

Az Unió **Béke és Biztonsági Tanácsa** (PSC) az elsőszámú felelőse az afrikai béke, biztonság és stabilitás előmozdításának. A szervezet hivatott felváltani az 1993-ban Tuniszban és Kairóban létrehozott *Afrikai Konfliktusok Megelőzésének, Kezelésének és Szabályozásának Mechanizmusa* Központi Szervét,[352]amelyet részben az ENSZ Biztonsági Tanácsa mintájára hozták létre.

[344] Regional Mechanisms for Conflict Prevention, Management and Resolution.
[345] Conflict Management Division.
[346] A Bölcsek Tanácsáról lásd később az AU Béke és Biztonsági Tanácsnál.
[347] Memorandum of Understanding. (A magyar jogban leginkább előszerződésként, előzetes megállapodásként vagy keretmegállapodásként értelmezhető.)
[348] Peace Support Operations Division.
[349] Military Staff Committee.
[350] Defence and Security Division.
[351] The Peace and Security Council Secretariat.
[352] Cairo Declaration (Declaration on the Establishment, within the OAU, of the Mechanism for Conflict Prevention, Management and Resolution). Central Organ of the Mechanism for the prevention, management and regulation of conflicts in Africa.

A Közgyűlés 2003. évi döntéseivel hozta létre és az AU Alapító Szerződésének kiegészítésével[353] illesztette a szervezet rendszerébe a Béke és Biztonsági Tanácsot, amelynek alapító dokumentuma (kiegészítő jegyzőkönyv)[354] 2003. december végén lépett hatályba, miután a szükséges számú tagállam ratifikálta a dokumentumot.[355] A Végrehajtó Tanács 2004. márciusi ülésén megválasztotta a PSC első 15 tagját, és elfogadta az eljárási szabályait. A PSC ünnepélyes nyitó ülését 2004. május 25-én - Afrika Napján - tartotta a tagok állam- és kormányfői szintű összetételével, az Afrikai Unió és a tagállamok képviselőinek jelenlétében. Összetételében a regionális egyensúly elve mellett számos más kritérium is érvényesül.[356]

A PSC létrehozásának céljai az afrikai béke, biztonság és stabilitás támogatása, a konfliktusok megelőzése, szükség esetén béketeremtés, békeépítés, konfliktus utáni újjáépítés előkészítése és végrehajtása, a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem koordinálása, valamint a demokratikus kormányzás, jogállamiság, emberi jogok és alapvető szabadságok védelmének előmozdítása.[357]

A PSC hatáskörében a Bizottság elnökével együttműködik a viták és konfliktusok megelőzésében, béketámogató műveletek előkészítését és telepítését engedélyezi, lefekteti ezek alapszabályait, az AU Alapító Szerződés alapján[358] javaslatot tesz a Közgyűlés számára az Unió tagállamokban történő beavatkozó lépéseire. Szankciókat vezethet be alkotmányellenesen megváltoztatott kormányzatoknál a **Loméi Deklarációnak**[359] megfelelően. Végrehajtja az Unió közös védelmi politikáját, felügyeli a különböző releváns nemzetközi és regionális egyezmények érvényesülését, a béke és biztonság területén együttműködik mind az ENSZ szerveivel, mind más nemzetközi szervezetekkel. (7. cikk)

A PSC feladatkörébe tartozó területeken előmozdítja a békét, biztonságot, korai jelző rendszert és preventív diplomáciát alkalmaz, béke megteremtése érdekében közvetítő, békéltető szerepet lát el. Hatáskörébe tartoznak a béketámogató

---

[353] Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union
[354] Elérhető: http://www.africa-union.org/root/au/organs/psc/Protocol_peace%20and%20security.pdf
[355] A jegyzőkönyv záró rendelkezéseiben (22. cikk 5. pont) az AU tagállamok egyszerű többségének ratifikációjához köti a hatálybalépést.
[356] Tagjai közül öt tagállam képviselőjét 3, további tíz tagot 2 éves mandátummal választanak a folyamatosság biztosítása érdekében. Az üléseit rendesen Addisz Abebában az AU székházában tartja.
[357] PSC Kiegészítő Jegyzőkönyv 3. cikke.
[358] Annak 4(h) cikke alapján.
[359] A 2000. évi OAU deklaráció a gyarmatrendszer utáni Afrikára jellemző kormányok alkotmányellenes változása (katonai és egyéb puccsok) ellen kívánt fellépni. (Declaration on the Framework for an OAU Response to Unconstitutional Changes of Government)

műveletek, békeépítés és konfliktus utáni újjáépítés, humanitárius akciók és katasztrófa management, és minden más, amit a Közgyűlés hozzá rendel. (6. cikk)

Munkájában a Tanácsot (PSC) Bölcsek Tanácsa,[360] mint konzultatív szerv segíti. Mellettük fontos szerepet kapnak az AU Bizottság, és a közös afrikai védelmi- és biztonságpolitika eszközei, mint a Kontinentális Előrejelző Rendszer, az Afrikai Készenléti Haderő, és a Speciális Béke Alap pénzügyi eszköze.

AZ ÁLLANDÓ KÉPVISELŐK BIZOTTSÁGA (PERMANENT REPRESENTATIVES' COMMITTEE)

Az Állandó Képviselők Bizottsága a Végrehajtó Tanács tanácsadó testülete, amely előkészíti a Tanács üléseit, tevékenységét is annak utasításai szerint végzi. Jogában áll albizottságokat és „ad hoc" csoportokat létrehozni.

TECHNIKAI BIZOTTSÁGOK (SPECIALIZED TECHNICAL COMMITTEES)

Az Afrikai Unió rendelkezik még 7 Állandó Technikai Bizottsággal is, amelyek miniszteri szinten tárgyalják az ágazatok[361] kérdéseit. Szakterületüket érintő ügyekben előkészítik az Afrikai Unió projektjeit, és beterjesztik a Végrehajtó Tanács elé. Felelősek a meghozott határozatok végrehajtásáért, és biztosítják az egyes bizottsági tevékenységek közötti harmonizációt.

A GAZDASÁGI- SZOCIÁLIS ÉS KULTURÁLIS TANÁCS (ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL COUNCIL)

A Gazdasági- Szociális és Kulturális Tanács (ECOSOCC) az Afrikai Unió tanácsadó szerve, mely a tagállamok különböző társadalmi - szakmai csoportjainak képviselőiből áll. Legfőbb feladata a civil társadalom képviselőinek bevonása az uniós politikák kidolgozásába, és végrehajtásába. Jogkörét, szervezeti és működési szabályzatát, valamint eljárásrendjét a Közgyűlés határozza meg.

---

[360] Angolul: *Panel of the Wise* (PSC Kieg. Jzkv. 11 cikk.) öt kiemelkedő afrikai személyiségből áll, akiket három éves ciklusra választanak meg. Feladatuk, hogy elősegítsék kontinensszerte a konfliktusok megelőzésére és kezelésére irányuló erőfeszítéseket, és véleményezzék a PSC elé kerülő kérdéseket. Az elsőként 2007 decemberében állt fel, olyan tagokkal, mint Salim Ahmed Salim az OAU korábbi főtitkára, Elisabeth K. Pognon a Benini Alkotmánybíróság elnöke, Ahmed Ben Bella Algéria korábbi elnöke, Miguel Trovoada São Tomé és Príncipe korábbi elnöke, valamint Brigalia Bam a Dél-Afrikai Független Választási Bizottság elnöke.
http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/capacity_building/panel_of_the_wise_en.htm

[361] Vidéki gazdasági és mezőgazdasági kérdések; monetáris és pénzügyi ügyek; kereskedelem, vám és bevándorlási ügyek; ipar, tudomány, technológia; energia, természeti erőforrások és környezet; közlekedés, kommunikáció és turizmus; egészség; munka és szociális ügyek; oktatás, kultúra és emberi erőforrás területei.

PÉNZÜGYI INTÉZMÉNYEK

Az Afrikai Unió három legfőbb pénzügyi intézménye az **Afrikai Központi Bank**, az **Afrikai Valutaalap** és az **Afrikai Beruházási Bank**. Ezeknek az intézményeknek a gazdasági hatása és kompetenciája jelenleg még korlátozott.

AZ AFRIKAI BIZTONSÁGHOZ SPECIÁLISAN KAPCSOLÓDÓ SZERVEK, INTÉZMÉNYEK

Az afrikai béke és biztonság feltételeinek biztosításához speciálisan kötődnek azok a nemzetközi büntetőbíróságok, amelyek a legutóbbi fegyveres konfliktusok és háborúk legfőbb felelőseit üldözik, büntetőjogi felelősségre vonásukat végzik, annak érdekében, hogy azok a nemzeti igazságszolgáltatási szervek hiányos kompetenciái (objektív vagy szubjektív akarati) okán ne maradhassanak büntetlenül. Ahogy az ENSZ BT is indokolja, egy ilyen fórum létrehozásának célja a legfőbb bűnösök felelősségre vonása, amelynek fontos szerepe van mind a konfliktus utáni helyreállítás, mind a béke megőrzésének biztosításában. A téma világszerte, így az afrikai kontinensen is érzékeny - politikával átitatott-, de a nemzetközi közösség nagyobb részének elkötelezettsége (többé-kevésbé) elegendőnek bizonyult a folyamatok működtetésére. A jelenleg létező nemzetközi büntetőbíróságok közül az állandó jellegű **Nemzetközi Büntetőbíróság** (ICC)[362] - amely felállítása óta máig kizárólag Afrikában(!) elkövetett emberiesség elleni és háborús bűncselekmények eseteiben indított eljárást (illetve vizsgálja az eljárás indítás feltételeit) - , az ENSZ BT által felállított ad hoc **Ruandai Nemzetközi Törvényszék** (ICTR),[363] továbbá a 2002-ben létrehozott **Sierra Leone Különleges Bíróság** (SCSL)[364] tevékenysége tartozik ide.

[362] Az 1998-ban százhúsz állam által a Római Statútummal felállított büntetőbíróság hágai székhellyel 2002-ben kezdte meg működését a létrejötte után a részes államok területén, vagy állampolgára által elkövetett, a Statútumban meghatározott bűncselekmények feletti joghatósággal. Jelenlegi részes államok között az afrikaiak többsége, 34 ország szerepel, közülük a bíróság Statútumához Afrikából elsőként Szenegál csatlakozott 1999-ben, legutóbb pedig Elefántcsontpart, amely 2013 májusában a 122. részes állam lesz. Az Észak-Afrikai országokat a 2011-ben csatlakozott Tunézia képviseli, Algéria, Egyiptom, Marokkó és Szudán aláírta ugyan, de még nem ratifikálta az egyezményt. Forrás: http://www2.icc-cpi.int/Menus/ASP/states+parties/African+States/

[363] International Criminal Tribunal for Rwanda, magyar hivatalos megnevezése: *az 1994. január 1. és 1994.december 31. között a Ruanda területén elkövetett népirtásért és a nemzetközi humanitáriusjog egyéb súlyos megsértéséért felelős személyek, valamint a szomszédos államok területén elkövetett népirtásért és egyéb hasonló jogsértésekért felelős ruandai állampolgárok megbüntetésére létrejött Nemzetközi Büntetőtörvényszék*. Az ENSZ BT 955. (1994. nov. 08.) sz. BT határozatában hozta létre.

[364] Special Court for Sierra Leone.

IV.5. AFRIKAI KONTINENS PARTNERSÉGI KAPCSOLATRENDSZERE

A következőkben bemutatásra kerülő partnerségi kapcsolatok egyrészről konkurálnak az Európai Unióval folytatott partnerségi politikával, másrészről számos területen nem teremtenek valódi versenyhelyzetet, míg akadnak a horizontjukon túlmutató kihívások. A kérdés afrikai szemszögből sokkal inkább az lehet, hogy a partnerekkel folytatott együttműködés formái, eszközei mennyiben szolgálják az afrikai érdekeket, célokat és szükségleteket, illetve valós hasznuk megtérülése melyik oldalon mutatkozik.

A 2000-es években Afrika a működő partnerségei mint az EU-val, Kínával, vagy Japánnal folytatott együttműködések - amelyeket ez időben szintén újradefiniáltak, élénkítettek és erősítettek - mellett a világ más részeivel is igyekezett együttműködést kialakítani a kontinens súlyának megszilárdítása végett. Ehhez járul hozzá a hagyományos Észak-Dél kapcsolatrendszer lassan, de egyre határozottabban történő erodálódása, és a Dél-Dél kapcsolatok irányába történő elmozdulás, amely Afrika szemszögéből az egyenlőbb félként történő kezelését, és gyakorlati oldalról az átültethető példák és megoldások átvételét jelentheti. Így születtek meg a hagyományos partnerségek mellett új kapcsolatok Dél-Amerikával, Törökországgal vagy a dinamikusan előretörő Indiával. Az új partnerek világgazdaságban betöltött növekvő szerepe és politikai súlya az érdeklődés egyik nyilvánvaló magyarázata. Ez azonban csak a felszín, ahogy a többi partner esetében is rendkívül bonyolult érdek- és kapcsolatrendszer hálójáról van szó. Hogy mennyire lesznek mind az újabbak, mind a régiek élet- és versenyképesek, ez nemcsak egy, hanem öt kontinens játékterén derülhet ki.

A kezdetek óta a partnerségek működtetése a donor-kedvezményezetti viszonytól a partnerek kölcsönös kötelezettségei és felelőssége irányába haladt, a mögöttes filozófia a felek számára nyereséges ügyletek létrehozása, a bizalom, egyenlőség és kölcsönös tisztelet talaján.[365] Afrikai oldalról a partnerségek az AU Stratégiai Terve[366] és a NEPAD Programja fejlesztési stratégiával összhangban állók, amelyek főként az iparosítás, az infrastruktúra fejlesztés, technológiai és iparjogvédelmi vívmányok és a humán erőforrás kiaknázására fókuszálnak.

[365] Az elv mögötti valóság sokszor szomorú képet mutat, gondoljunk a „bőkezű" Kína egyszemélyes vagy családi kisvállalkozásai által tönkretett afrikai könnyűiparra. A kínai jelenlét következményeiről lásd C. Alden korábban jelzett munkáját (2. fejezet).
[366] A Bizottság Stratégiai Terve.

IV.5.1. AU–EU STRATÉGIAI PARTNERSÉG AZ AU OLDALÁRÓL[367]

Az AU-EU partnerség - egyes alább következőkkel összehasonlítva - nem egy hosszú múltra visszatekintő kapcsolatrendszer, ami az intézményesülést illeti, ugyanakkor Afrika szempontjából a legjelentősebbek egyike. Hivatalos formát a 2000. évben Kairóban megtartott első EU-Afrika Csúcson öltött, majd a folyamat a 2007. évi Lisszaboni, és a 2010. novemberi Tripoli Csúcstalálkozókon folytatódott. Lisszabonban fogadták el a résztvevők az **EU-Afrika Együttes Stratégiát** (JAES)[368] és **Cselekvési Tervet**, amelyek a kontinensek szélesebb körű, és tágabb kontextusban értett integrációját célozzák, a globalizációs kihívásokra tekintettel. Mint ilyen, a partnerség számos területen tudott fontos eredményeket felmutatni, többek között a **béke és biztonság**,[369] a demokratikus kormányzás és emberi jogok, migráció és mobilitás, klímaváltozás vagy a regionális integráció témakörében. Ezzel együtt több még a teendő, és a feleknek a kudarcokból is le kell tudni vonniuk a következtetéseket. Afrika abban érdekelt, hogy az elkötelezett (bőkezű) EU és tagállamai valódi alternatívákat nyújtsanak a sokrétű afrikai problémákra, akár a biztonságpolitika, akár a fejlesztés oldalán.

IV.5.2. PARTNERSÉG AFRIKA ÉS AZ ARAB VILÁG KÖZÖTT

A felek közti formális kapcsolatok 1977-ben a Kairói Csúcson indultak, felismerve annak szükségességét, tekintettel arra, hogy a világ arab népességének kétharmada Afrikában él. A partnerség létrehozásának a kezdetektől kettős, politikai (Izrael-ellenesség) és gazdasági célkitűzései voltak az olajban gazdag és tőkeerős arab államok és a nyersanyagban bővelkedő, de szegény afrikai partnereik között. A partnerség átalakítására mégis majd három évtizeddel később a második Sirte-i Csúcson, 2010 októberében került sor, ahol a felek kifejezésre juttatták eltökéltségüket, hogy elődeik nyomdokán haladva felújítják a testvéri népek közötti szolidaritást.

A Csúcson elfogadták az Afrika-Arab Partnerség Stratégiájáról, az Együttes Afrika-Arab Cselekvési Tervről (2011-2016),[370] a katasztrófa elhárításra vonatkozó

[367] Forrás: http://www.au.int/en/partnerships
[368] Africa-EU Joint Strategy.
[369] Részleteiben lásd a következő fejezetben.
[370] Africa-Arab Partnership Strategy and the Joint Africa-Arab Action Plan 2011-2016.

Afrika-Arab Alapról, továbbá a Szudáni Béke Erőfeszítések támogatásáról[371] szóló határozatokat. A Sirte-i Nyilatkozat továbbá összegzi a feleknek a legfontosabb regionális és nemzetközi kérdésekre vonatkozó közös álláspontját.

A partnerség harmadik csúcstalálkozójára ezév novemberében kerülhet sor Kuvaitban a fejlesztések és befektetések jegyében. A találkozót 6 téma köré csoportosítják: politika és béke és biztonság; élelmezésbiztonság; kereskedelem és befektetések; a magán szektor fejlesztése; infrastrukturális fejlesztés és a nők szerepének fokozása a fejlesztésben.

A partnerség jelentőségét megkérdőjelezhetetlenül az afrikai arab népesség adja. Ugyanakkor a nem arab afrikai államok is érdekeltek lehetnek - gazdaságilag - a kapcsolatrendszerben, amely igazán a jövőben indulhat be, tekintve a konkrét lépések eddigi hiányát.

IV.5.3. AFRIKA–DÉL-AMERIKA CSÚCS (ASA)

Az együttműködés 2006 novemberében az Abuja (Nigéria) városában megtartott első Csúcstalálkozóval vette kezdetét, ezt követte 2009-ben a venezuelai,[372] majd a 2012. évi Malabo-i (Egyenlítői-Guinea) találkozó.

A partnerség elsősorban a politikai szolidaritásra épül a két térség történelmi gyökerei (mint pl. a transzatlanti rabszolgakereskedelem szenvedő alanyai) és azonos vonásai okán, ugyanakkor a gazdasági együttműködés és a fenntartható fejlődés területén van szükségük valódi projektek beindítására. Jelenleg a szükséges mechanizmusokat keltik életre.[373]

IV.5.4. AFRIKA–JAPÁN KAPCSOLAT (TICAD)[374]

A japán kezdeményezésre ötévente megrendezésre kerülő Afrika fejlesztését célul tűző konzultációs fórum 1993. óta létezik, afrikai prioritásokra törekvő együttműködéseket létrehozva.[375] A TICAD a kezdetektől nem egy hagyományos

[371] Resolution on the Support for the Peace Efforts in The Sudan
[372] Isla de Margarita, Bolivarian Republic of Venezuela.
[373] Az ASA partnerség előtt álló kihívások egyelőre a létfontosságú szervek (Stratégiai Elnökségi Bizottság, Állandó Titkárság és a Végrehajtó Titkárság) szerepének és működésük tisztázása, továbbá ezek kapcsolata a már létező szervekkel, valamint a programok és projektek pénzügyi folyamatai körül kulminálódnak.
[374] Tokyo International Conference on African Development.
[375] Az eltelt időben három további konferencia került megrendezésre 1998, 2003, és 2008 években.

értelemben vett partnerség, mivel a japán fél egyoldalú támogatást biztosít a másik fél fejlesztési szükségletei és kezdeményezései szerint.

A törekvésben a 2008. évi yokohamai konferencia egy új utat és fordulópontot jelentett, mivel az AU és Bizottsága részvételével immár egy szélesebb körű (valódi) partnerség alapjait kívánták lefektetni. A konferencián megszületett dokumentumok egyrészről speciális akciókat, másrészről a folyamatok intézményesítését tűzték célul az adott ciklusra, például egy nyomon-követési mechanizmust a hozzá tartozó intézményekkel. Japán részéről 2012-ben az AU Bizottsága társszervezőként elismerésre került, ezáltal a Bizottság aktívabb szerepet játszhat a szervezetben.

IV. 5.5. KÍNA–AFRIKA EGYÜTTMŰKÖDÉSI FÓRUM (FOCAC)[376]

A Fórumot Kína és az afrikai partnerországok mint közös miniszteri szintű konzultációs platform, valamint együttműködési mechanizmus céljával hívták életre 2000-ben Pekingben.[377] A 2012. évi Fórum egyik jelentős lépése volt, hogy az addig megfigyelői státuszban meghívott AU Bizottsága egy 2011. évi döntésnek megfelelően teljes jogú tagként lett elismerve.

A két platformból álló Fórum egyrészről a konzultáció erősítését és az együttműködés kiterjesztését, másrészről kölcsönös támogatást jelent a politikai párbeszéd és gazdasági együttműködés elősegítésével.

A FOCAC egy erős partnerség, amely jól teljesít, az együttműködés különböző területein mindkét félnek számos előnyt biztosítva.[378] A konkrét eredmények ellenére az afrikai félnek szükséges tovább erősödnie mind az üzleti lehetőségek, valamint az elérhető piacok terén.

[376] Forum on China–Africa Cooperation.

[377] Ezt további három ülés követte, minden második egy afrikai tagországban (2003. Addisz Abeba, 2009. Sharm El Sheik), a továbbiak Kínában kerülnek megrendezésre (eddig 2000., 2006. és 2012. években). A második pekingi találkozót ünnepélyes keretek között állam- és kormányfők részvételével tartották megemlékezve a felek diplomáciai kapcsolatainak 60 éves fennállásáról.

[378] Az AU új 2012-re elkészült addisz abebai székhelyépületét a kínai kormány finanszírozta, a kontinens iránti kínai érdeklődés és elkötelezettség jelképeként.

IV.5.6. AFRIKA–USA (AGOA)[379]

Az Egyesült Államok elnöke[380] 2000 májusában írta alá azt a törvényt, amely által az afrikai országoknak ösztönző lehetőségeket kívánnak biztosítani a saját gazdaságaik fejlesztése, és a nyitott piacok irányába mutató erőfeszítéseikhez. A szabályozás az USA piacaihoz való hozzáférést biztosítja azon országoknak, akik nem állnak az USA-val szabadkereskedelmi egyezmény hatálya alatt.[381] Az együttműködés az afrikai gazdasági és kereskedelmi rendszerek támogatásán keresztül erősebb piacokkal és hatékonyabb üzleti partnerekkel segíti az USA gazdaságát is.[382]

Számításba véve, hogy az együttműködés az Amerikai Kongresszus által kibocsátott törvény hatálya alatt áll, továbbá hogy bilaterális természetű, az AGOA nem az AU Stratégiai Partnerségei között számon tartott együttműködési forma, ugyanakkor az AU szándéka szerint egy USA-val kiépítendő partnerség alapját képezheti.

IV.5.7. AFRIKA–DÉL-KOREA PARTNERSÉGE

A dél-koreai kormány 2006-ban vetette fel a partnerség gondolatát, amelyről öt afrikai állam elnöke és huszonöt miniszter részvételével megtartott fórumon döntöttek Szöulban. Az itt született Nyilatkozat három évenkénti miniszteri szintű együttműködést írt elő. Ennek megfelelően 2009-ben a második Korea-Afrika Csúcstalálkozó már az AU égisze alatt került megrendezésre, amelyen az Unió és Korea egy Cselekvési Tervet dolgozott ki a kötelezettségvállalások végrehajtására. A harmadik fórumra 2012-ben szintén Szöulban került sor, ahol a résztvevők fejlesztési együttműködés, kereskedelem, befektetés és a béke és biztonság témakörökben értekeztek. Dél-Korea ígéretet tett arra, hogy gazdasági fejlődésének tapasztalatait átadja az afrikaiaknak, növelni fogja a fejlesztésre szánt támogatásait, és az AU székhelyén egy képzési központot fog a közeljövőben létrehozni. A béke és

[379] African Growth Opportunity Act.
[380] A hivatalban lévő elnök Bill Clinton volt.
[381] Marokkóval például 2006-ban kötött az USA szabadkereskedelmi megállapodást. Azonban az afrikai államok többsége kívül esik ezen szerződések körén, ugyanakkor folyamatban van néhány állammal (Ghána, Kenya, Mozambik), illetve több államot tömörítő régióval (Dél-Afrikai Vámunió) ilyen tárgyú szerződés megkötése.
[382] A kezdetek óta az AGOA három módosítást élt meg, 2002-ben jelentősen kitágították a kedvezményezett országokból érkező importot, továbbá 2015-ig újabb preferenciákat biztosítottak. (A textil ipar területén például egyes kevésbé fejlett afrikai országokból érkező termékek exportját támogatják.)

biztonság kérdésköre mind regionális, mind nemzetközi viszonylatban kölcsönös érdekek mentén került megvitatásra.

IV.5.8. AFRIKA–INDIA PARTNERSÉGI FÓRUM

Az együttműködés 2008 áprilisában az Új-Delhiben megrendezett csúcstalálkozón került elindításra, amelyet három szinten rendeztek meg. Itt két fő dokumentumot írtak alá, a Delhi Nyilatkozatot, továbbá az Afrika-India Együttműködési Keretről szóló Nyilatkozatot. (A második találkozóra 2011-ben Addisz Abebában került sor.) A 2010-1013 időszakra szóló első Afrika-India Cselekvési Terv alapján India a legkevésbé fejlett országok számára kedvezményes hitellehetőséget, a mezőgazdaság területén egyetemi ösztöndíjakat, továbbá szakképző iskolák és a pánafrikai E-hálózat létrehozását biztosítja. A partnerség súlyában és hatékonyságában is növekszik, és mindkét fél népei számára valós előnyöket hordozhat a konkrét projektek által.

IV.5.9. AFRIKA–TÖRÖKORSZÁG PARTNERSÉGE

A partnerséget a 2008. évben Isztambulban megrendezett Csúcstalálkozón fektették le, a korábbi előkészítő tárgyalások eredményeként. A partnerség célja a mindkét fél kölcsönös érdekein és egyenlőségén alapuló hosszú távú együttműködés, minden szinten és területen. Isztambulban rögtön elfogadtak egy közös Nyilatkozatot és egy Együttműködési Keretmegállapodást, amely kijelölte a felek együttműködési területeit, amelyhez 2010-2014-re egy Végrehajtási Tervet is csatoltak Törökország és több afrikai ország közti erős bilaterális kapcsolatok figyelembevételével. A partnerségben hatalmas lehetőségek rejlenek, azonban a végrehajtás jelenleg nem sok előrelépést mutat.

IV.5.10. INTÉZMÉNYKÖZI KAPCSOLATOK ÉS PARTNERSÉGEK

Az AU a fenti - kontinensközi illetve államokkal fenntartott - partnerségei mellett a Bizottságon keresztül hasonló regionális szervezetekkel, illetve intézményekkel is ápol partnerségeket, kapcsolatokat. Ezek körében szerepelnek az Arab Liga országaival (LAS),[383] az Amerikai Államok Szervezetével (OAS),[384] az Iszlám Együttműködés Szervezetével (OIC),[385] a Nemzetközösséggel[386] továbbá a Frankofón Államokkal[387] fenntartott kapcsolatok.

A Bizottság számos területen működik együtt a fenti szervezetekkel, és túl azon, hogy az afrikai államok többsége maga is tagja egyik vagy másik fenti szövetségnek és szervezetnek (értelemszerűen az amerikai szervezet kivételével), a tagországok mellett maga az Afrikai Unió is sokat profitál ezen kapcsolatokból, amely közül is mindkét oldal számára kiemelkedő fontosságú az AU arab államokkal ápolt különleges kapcsolata.

[383] The League of Arab States. Az 1945-ben létrehozott szervezet afrikai alapító tagja volt Egyiptom, mellette tagok Líbia (1953), Szudán (1956), Tunézia (1958), Marokkó (1958), Algéria (1962), Mauritánia (1973), Szomália (1974) Dzsibuti (1977), Comore-szigetek (1993).

[384] The Organization of American States. 21 tagország alapította 1948-ban ezt a regionális nemzetközi szervezet, amelyhez később az összes, amerikai kontinensen található független állam csatlakozott, tagok létszáma ma 35.

[385] The Organization of Islamic Cooperation. Az 1969-ben alapított szervezet 67 tagállama a világ lakosságának több mint egyötödét képviseli, kb. 1,6 milliárd fővel.

[386] The Commonwealth. A korábbi Brit Nemzetközösség 54 tagja közül 19 afrikai állam.

[387] La Francophonie: az 56 francia nyelvű tagországot tömörítő szervezet az ausztrál kontinens kivételével minden földrészen képviselteti magát, Afrikában 31 állam 355 millió főnyi lakossággal.

V. FEJEZET

BÉKE ÉS BIZTONSÁG AFRIKÁBAN

„Kétségkívül az Afrikai Unió legfontosabb feladata, hogy megpróbálja biztosítani a béke és biztonság fenntartását Afrikában, illetve helyreállítani ott, ahol nem létezik.” [388]

A 20. század második fele Afrikában a társadalmi és gazdasági nehézségek - helyenként krízisek - és az azokat kísérő véget nem érő fegyveres konfliktusok, háborúk időszakaként jellemezhető, azzal a statisztikával, amely szerint az afrikai államok többsége érintett volt valamely konfliktusos, háborús helyzetben. Ennek megfékezése, és a fenntartható béke és biztonság megalapozása egy hatékony, jól kimunkált biztonsági rendszer létrehozását igényelte, amelynek kardinális része maga az AU és a NEPAD is, valamint a 2003-ban létrehozott, önkéntes tagságú **Afrikai Szakértői Értékelési Mechanizmus** (APRM), [389] amely elsősorban a kormányzati rendszerek kiépítéséhez nyújt támogatást tagjainak.

Az AU intézményrendszerén belül elsősorban a Bizottság és az AU Béke és Biztonsági Tanácsa a biztonsági kérdések legfőbb fórumai, amelyek az **uniós biztonságpolitika három alapelvét** érvényesítik:

- az együttműködés fokozása a területen;
- a kapcsolatok erősítése az afrikai államokkal és biztonságpolitikájukkal;
- és a kontinens méltóságának emelése a konfliktusok és háborúk megelőzése által.

A PSC jegyzőkönyve három stratégiai intézményt jelöl ki az AU biztonságpolitikájában: a Bölcsek Tanácsát, a Kontinentális Korai Előrejelző Rendszert és az Afrikai Készenléti Haderőt, amelyek az Béke és Biztonság Afrikai

[388] Az idézet a nemzetközi médiában is foglalkoztatott ghánai újságírótól Cameron Duodu-tól származik, és a New Africa magazin 2012 júliusi számában jelent meg. http://www.newafricanmagazine.com/special-reports/other-reports/10-years-of-the-au/from-oau-to-au

[389] African Peer Review Mechanism. Az eszközről bővebben: http://aprm-au.org/

Struktúrájának alapelemei. Mindezek mellett az AU (is) szükségesnek látta egy közös afrikai védelmi- és biztonságpolitika (CADSP)[390] megalkotását 2004-től.

Az elmúlt évtizedben Afrika elkezdte kiépíteni a biztonsági struktúráját, és az AU önálló kezdeményezésekkel élt a kontinens békéje és biztonsága érdekében. Emellett a nemzetközi szereplőkkel is erősítette kapcsolatait, főleg az EU-val, amellyel stratégiai partnerség szintjére emelték kapcsolatrendszerüket.

Bár az intézményi háttér megteremtése megy a maga útján, a mögötte kialakult politikai vákuum, a politikai egység és integráció erőtlensége - egyesek szerint hiánya - a közös biztonságpolitika hatékony érvényesülését gátolja. Az afrikai államok eltérő gazdasági és politikai jellemzői, adott esetben a korábbi gyarmatbirodalmakhoz való kötődésük (kapcsolatrendszerük), magát az Uniót sújtó pénzügyi és erőforrás hiány, valamint a nemzetközi donorok támogatási hajlandósága és érdekei mind erőteljesen befolyásolják az afrikai uniós biztonsági rendszer működését. A képességépítés krónikus hiányosságai pedig szintén a rendszer alapjait veszélyeztetik. Ennek szükségszerű megoldása hívta életre az EU támogatással megvalósuló APSA rendszerét a Bölcsek Tanácsa, a CEWS és az ASF alrendszereivel.

V.1. AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL ÉPÜLŐ AFRIKAI BIZTONSÁGI RENDSZER

Az EU Parlament 2011. májusi állásfoglalásában[391] is hangsúlyozta, hogy az európai biztonság egyik fontos záloga az afrikai kontinens békéje és biztonsága, ezért támogatja a területet,a közös EU–Afrika Stratégia „béke és biztonság” partnersége keretében, továbbá kívánatosnak tartja az AU felelősségvállalását és határozottabb bevonását az afrikai konfliktusok kezelésébe. Ennek eszközeit többek között az APSA teljes kiépítésében, a korai előrejelzési és konfliktus-megelőzési képességek fejlesztésében, a Bölcsek Tanácsa szerepe erősítésében, és a szubregionális szervezetek képességeinek megerősítésében határozza meg.[392]

[390] Common African Defence and Security Policy.
[391] P7_TA(2011)0228 *Az Európai Parlament 2011. május 11-i állásfoglalása a közös biztonság- és védelempolitika alakulásáról a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése után* (2010/2299(INI)) (2012/C 377 E/07)
[392] A fenti állásfoglalás 89-90. pontjai alapján.

V.1.1. BÉKE ÉS BIZTONSÁG AFRIKAI STRUKTÚRÁJA (APSA)[393]

Az AU és a Regionális Gazdasági Közösségek által létrehozott *elméleti alkotmány* szerepe, hogy a megelőzéstől kezdve átfogja az afrikai kontinensen felbukkanó konfliktusok minden fázisának kezelését. Az intézmény legfőbb szerve az AU PSC, mint központi döntéshozó testület, mellette pedig a Kontinentális Korai Előrejelző Rendszer, a Bölcsek Tanácsa, valamint béketámogató műveletekben bevethető Afrikai Készenléti Haderő szerepel. Ezen felül a tagállamok és donorok hozzájárulásaiból hozták létre az Afrikai békefenntartási mechanizmust a PSC munkájának pénzügyi támogatására. Az afrikai regionális szervezetek (RECs/ RMS) alappillérei az átfogó biztonsági struktúrának, és a regionális komponensei mind a Kontinentális Korai Előrejelző Rendszernek, mind az ASF-nak.[394]

V.1.2. AFRIKAI BÉKEFENNTARTÁSI MECHANIZMUS (AFRICAN PEACE FACILITY)[395]

Az Afrikai békefenntartási mechanizmust (APF) az afrikai vezetők 2003-as maputói kérése alapján - az EU-Afrika béke és biztonsági partnerség keretében - az afrikai béke és biztonság támogatására hozták létre 2004-ben. Három fő területe a képességépítés, a béketámogató műveletek és a korai reagáló mechanizmus[396] fejlesztése. Az APF alapokat az EU 740 millió euróval támogatta, majd 2007-ben az AU az EU-val közösen az APF spektrumának szélesítéséről döntött. Így már a konfliktus megelőzést és a konfliktust követő stabilizációt, illetve a döntéshozatal és koordinációs folyamatok felgyorsítását is felöleli.

A **képességépítés** célja, hogy minden afrikai intézmény, amely a biztonság szektorában működik, rendelkezzen azon struktúrákkal és szükséges forrásokkal, amelyek alkalmassá teszik a biztonsági kihívások hatékony kezelésére. Ennek megvalósulását az EU úgy biztosítja, hogy az APSA különböző elemei működőképessé tételét, eredményesebb működését támogatja, amely által erősíthetők

[393] African Peace and Security Architecture. Forrás: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/capacity_building/apsa_en.htm
[394] Forrás: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/capacity_building/regional_economic_communities_en.htm
[395] http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/index_en.htm
[396] Early Response Mechanism.

az AU Bizottság és a Regionális Gazdasági Közösségek tervezésre és irányításra irányuló képességei.[397]

A **béketámogató műveletek** pénzügyi támogatása az APF egyik legfontosabb feladata, ennek keretében az EU komoly támogatást nyújt az AU és a regionális szervezetek béketámogató műveleteihez.[398]

A **korai reagáló mechanizmust** (ERM) azzal a céllal állították fel, hogy azonnal elérhető forrásokkal biztosítsa az AU-nak és a RECs-nek a konfliktusok, krízisek kezelésének legelső, kezdő fázisát. Az ERM azonnali finanszírozást biztosít az afrikaiak közvetítő tevékenysége, tényfeltáró műveleteik, valamint a béketámogató műveleteket megelőző tervezés első szakaszában.[399] A preventív diplomácia közvetítő eszköze, a műveletek tervezéséhez és indításához szükséges azonosítás és adatgyűjtés tartozik az ERM-hez.[400]

V.1.3. KONTINENTÁLIS KORAI ELŐREJELZŐ RENDSZER (CEWS)[401]

A kontinentális-, a regionális korai előrejelző rendszerekkel együttesen, a kontinensen felbukkanó konfliktusok előrejelzését és megelőzését végzi adat- és információgyűjtésen keresztül. Ez segíti a Béke és Biztonsági Tanácsot döntéseiben, illetve az Afrikai Készenléti Haderő csapatainak telepítésében. A rendszer EU támogatással megvalósult kiépítése és működőképessége folytán már képes megbízható adat- és információszolgáltatására egyes konfliktus zónákról.

[397] A közel 100 millió eurós támogatásból az ASF, RECs, AU Bizottság vezetési képességeit, továbbá az AUB Béke és Biztonsági Részlegét fejlesztették, erősítették a konfliktus előrejelző és megelőző képességeket stb.

[398] Az EU APF Komponensének (EU African Peace Facility Component) legfőbb célja, hogy az Afrikai Unió és a RECs béketámogató műveleti képességeit növelje. A Komponens összesen 34,7 millió euróval rendelkezik, amelynek nagy része (27 millió euró) az Európai Fejlesztési Alapból, a fennmaradó (7,7 millió euró) pedig az EU Bizottság Dél-Afrika rendelkezésére bocsátott fejlesztési költségvetésből tevődik össze. A támogatás nagyobb része egyrészt az AU Bizottság Béke és Biztonsági Részlege támogatására, és az ASF megerősítésére, kiképzésére és felszerelésére szolgált.

[399] Az ERM keretében 15 millió euró áll készen.

[400] Early Response Mechanism. Forrás: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/early-response-mechanism_en.htm

[401] Continental Early Warning System. Forrás: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/capacity_building/continental_early_warning_system_en.htm

V.2. AZ AFRIKAI UNIÓ BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEI[402]

Az EU az Afrikai Békefenntartási mechanizmuson keresztül, mint annak kiemelt tevékenységét támogatja az AU és a (szub)regionális szervezetek béketámogató műveleteit, hiszen amellett, hogy az EU saját kapacitásai terhére vállal válságkezelő és béketámogató műveleteket Afrikában, további célja, hogy a JAES együttműködés keretében az afrikai felet bátorítsa, és alkalmasságát erősítse a saját afrikai képességekkel kivitelezett műveletek során.

Az AU és tagállamai rövid idővel a szervezet megalakítását követően vállalták a kihívást és elindították történetük első béketámogató műveletét Burundiban, amely annak ellenére, hogy egy külső katonai jelenlétet követett, (dél-afrikai katonai jelenlét) korántsem volt „biztonsági játéknak" tekinthető: nagyon komoly szintű beavatkozást igényelt a háborús helyzet lezárását megelőző békeállapot előtt. (Ennek ellenére sikeressége erősen kérdéses.)

A burundi fellépést az elmúlt években számos másik követte a béketámogatás teljes spektrumát lefedve, több esetben időbeli átfedéssel, az erők megosztását megkívánva a szervezet részéről. Emellett a műveletek változatos formákban, önállóan, vagy más nemzetközi szereplőkkel együttműködésben, illetve a RECs elsődlegességével, annak nyújtott támogatás formájában valósultak/valósulnak meg.

Bár Afrika „konfliktus-térképe" és az azt fedő „missziós térkép" sokkal színesebb a nemzetközi partnerek (ENSZ, EU, nagyhatalmak stb.) jelenléte okán, az alábbiakban az afrikai főszereplőkkel megvalósult béketámogató műveletek rövid bemutatása következik.

[402] Forrás: http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/peace-support-operations/index_en.htm

V.2.1. AMIB (AFRICAN MISSION IN BURUNDI)

Az Afrikai Unió 2003. áprilisában hozta létre ENSZ mandátummal - a 2000. évi dél-afrikai katonai jelenlétet (SAPSD)[403] követően - az **AU első béketeremtő műveletét** Burundiban, amely a Nagy Tavak térségében zajló, népirtáshoz vezető polgárháború további következményeinek felszámolását célozta. Az AU misszió tényleges megbízása a béke megteremtése volt egy változó, dinamikus és erőszakkal fenyegető helyzetben. Maga a béketeremtő tevékenység az erőszakos konfliktus megelőzésére, és a megbékélési és újjáépítési folyamatok alapjainak letételére irányult.

Az AMIB több mint 3.000 katonáját Dél-Afrika, Etiópia és Mozambik biztosította, feladatuk a békefolyamat és a biztonsági helyzet figyelemmel kísérése volt. Ennek részeként folytatták egyes politikusok védelmének ellátását, továbbá lefegyverzési műveletek keretében felügyelték és biztosították a lefegyverzési központok működését, és a katonák társadalomba való visszaillesztési programjait.[404]

A művelet jelentőségét - azon túl, hogy az adott biztonsági helyzetben az ENSZ nem volt hajlandó békefenntartókat küldeni - az adta, hogy ez volt az Afrikai Uniónak fennállása óta az első teljesen önállóan kezdeményezett, tervezett és végrehajtott művelete. Így fontos mérföldkövet jelentett az AU béketámogató szerepének felvállalását és kivitelezését illetően, egyfajta vizsgának tekinthető: sikere, hogy Burundi nagy részén létrehozta a relatíve békés állapotot, és megteremtette az ENSZ misszió feltételeit az országban. Az AMIB jelenléte nélkül a biztonsági helyzet valószínűleg súlyosbodhatott, a konfliktus eszkalálódott volna. Mégis az FNL milícia[405] az ország néhány részén továbbra is komoly fenyegetést jelentett, és más olvasatban az ENSZ csapatok bevonulása elkerülhetetlen is volt a biztonsági helyzet fenntartása érdekében.[406]

---

[403] South African Protection Support Detachment. A műveletnek nem volt békefenntartói, vagy bármily más beavatkozásra szóló mandátuma, egyedüli feladata az átmeneti kormányba és parlamentbe visszatérni szándékozó hutu politikusok személyi védelmének ellátása volt.

[404] 2006 októberére 20.000 katonát fegyvereztek és szereltek le, de a gazdasági lehetőségeik hiánya, a munkanélküliségük továbbra is komoly biztonsági fenyegetést hordozott magában.

[405] Forces Nationales de Libération.

[406] 2004. máj. 21-én ENSZ BT 1545. (2004) számú határozatával kéksapkás békefenntartók érkeztek az országba. A korábbi AMIB erőket integrálták az ENSZ békeműveletébe (Peace Operation in Burundi, ONUB). Az ONUB 2006 decemberben befejeződött és átadta a feladatokat az ENSZ burundi irodájának (Integrated Office in Burundi -BINUB), amely a nemzetközi segítségnyújtást koordinálja. A BINUB technikai segítséget is nyújt az átfogó biztonsági szektor reformnak, benne a burundi rendőrség és hadsereg kiképzésével, amely mellett a nemzeti leszerelési és lefegyverzési programot, valamint a katonák társadalomba történő visszaillesztését is támogatja.

V.2.2. AMIS (THE AFRICAN UNION MISSION IN SUDAN)

Az **Afrikai Unió szudáni AMIS missziója** 2004. április és 2007. december között a szudáni kormányerők és a kormányellenes lázadók közti polgárháború megfékezésére szolgált. Mint az AU eddigi legnagyobb volumenű művelete,[407] többek között APF finanszírozásból valósulhatott meg. Feladata az általános biztonsági helyzet megteremtése Szudánban, amely alkalmas biztosítani a humanitárius célok megvalósítását, a menekültek hazatérését, a darfuri polgári lakosság védelmét, valamint a 2004. évi humanitárius tűzszüneti megállapodásban és a 2006-os darfuri békeszerződésben foglalt rendelkezéseket. Emellett a fegyveresek visszaillesztése a polgári életbe, aknamentesítéshez szükséges követelmények meghatározása, tűzszünettel kapcsolatos jelentések értékelése.

A misszió mandátuma 2007. december 31-én megszűnt, ettől az időponttól az AU-ENSZ közös, UNAMID elnevezésű művelete vette át a szerepét.

Problémát okozott, hogy az AMIS I korlátozott anyagi és személyi forrásai miatt nem volt képes ellátni a kitűzött feladatokat.[408] 2005-ben az AU és a szudáni kormány újabb tárgyalások során megegyeztek, hogy a növelik a misszió létszámát és kiterjesztik annak feladatkörét.[409] Az AMIS II nagyobb létszáma ellenére sem volt képes teljes körűen ellátni feladatát, mivel a létszáma a felelősségi terület nagyságához mérten aránytalan volt. Ezen felül az AMIS II munkáját akadályozta a darfúri infrastruktúra hiánya is, a mandátum tartalmának tisztázatlansága és a fogadó felek érdektelensége, ellentevékenysége. A fenti problémák kezelésére az AU AMIS III programjában már egy sokkal robosztusabb békefenntartó egység telepítését tűzte ki célul, amely létszámát folyamatosan akarta növelni az ENSZ által jóváhagyott keretig (12 ezer fő).

[407] A 7500 főnyi békefenntartó Botswanából, Egyiptomból, Dél-Afrikából, Ghánából, Gambiából, Maliból, Nigériából, Szenegálból, Ruandából, és Zambiából érkezett.
[408] 2007-ben az AU jelentette, hogy az AMIS személyzetet ért támadások, a katonák fizetésének folyamatos kiesése és hadifelszerelés hiányosságai miatt a misszió nem képes elérni kitűzött célját.
[409] Az elsődleges terv szerint 3.770 fő vett volna részt a misszióban, azonban 2005 márciusában is csak 2.200 fő volt az AMIS II állományában.

V.2.3. AMISEC (AFRICAN UNION MISSION IN SUPPORT OF ELECTIONS IN COMORES)

A 2006. májusi Comore-szigeteki Unió választásainak biztosítására indított AU műveletnek az ország stabilitását kellett szavatolnia a választások idejére. Fő célja a biztonsági környezet megteremtése a szabad, befolyásmentes és tiszta választások érdekében.[410]

Ezt követően a Szigetek egységét és területi integritását folyamatosan veszélyeztető Anjouan tartomány[411] elszakadási törekvései miatt az egységet támogató AU több alkalommal kényszerült az ügyben állást foglalni és fellépni: az EU pénzügyi támogatásával megvalósuló, az anjouani választások lebonyolítását segítő **MAES művelet**[412] mandátumát 2007. végéig meghosszabbította az AU, míg a PSC szankciókat helyezett kilátásba az együttműködést elutasító anjouani hatóságok ellen.[413]

A helyzet végső rendezését az AU 2008. júniusi ***Operation Democracy*** művelete biztosította, amely támogatást nyújtott a comore-i hadseregnek az alkotmányos rend és az uniós kormány hatalmának helyreállításában Anjouan szigetének ellenőrzés alá vonásával.

A művelet sikerét elsősorban az adta, hogy eltért az addigi uniós (AU) PSO műveletektől, amennyiben időben és terjedelemben szűk korlát és világos mandátum jellemezte. (Ugyanakkor más volt abban is, hogy a legjelentősebb támogató államok ezúttal távol maradtak -Dél-Afrika kifejezetten ellenezte a műveletet.)

Az AU comore-i missziója közel 500 békefenntartót számlált, katonai és polgári komponensből állt. A vezető nemzet Dél-Afrika volt, mellette Egyiptom, KDK, Mozambik, Nigéria, Ruanda, Madagaszkár és Mauritius vett részt az APF-ből finanszírozott műveletben.

---

[410] A Comore-szigeteki Unió 1975. évi függetlenségét követően a Szigeteket a következő évtizedekben politikai instabilitás jellemezte. Az elnök 2005-ben az ENSZ és az AU Bizottságához fordult a 2006 májusában lebonyolítandó választások technikai, logisztikai és pénzügyi biztosítása érdekében.

[411] A három szigetből álló Unió egyik szigete az elszakadási törekvéseket dédelgető Anjouan.

[412] Dél-afrikai, tanzániai és szudáni részvétellel állt fel a művelet (Mission d'Assistance Electorale aux Comores/ AU Electoral and Security Assistance Mission).

[413] Az AU PSC kérte a Comore-szigeteki megbékélést segítő partnereit - ENSZ, Arab Liga, Frankofónok Nemzetközi Szervezete, Indiai-óceáni Bizottság és EU -, hogy folytassák az AU válságkezelés támogatását.

V.2.4. UNAMID (AU/UN HYBRID OPERATION IN DARFUR)

Az, hogy az **ENSZ és az AU** egyedülálló **közös szudáni békefenntartó művelete**[414] a szudáni kormány beleegyezését elnyerve az AU AMIS művelete helyébe léphetett, egyrészt komoly diplomáciai eredmény volt 2007-ben, másrészt az AMIS sikertelenségének szükségszerű következménye is. A művelet mandátumát évente hosszabbítják, jelenleg 2013. július 31-ig érvényes. Az öt darfuri országrészben 35 helyszínen települt a misszió, amelynek fő feladatai a polgári lakosság védelme, a humanitárius segítségnyújtáshoz szükséges biztonsági szint fenntartása, az egyezmények betartásának és végrehajtásának ellenőrzése, belpolitikai folyamatok, illetve az emberi jogok és a jogállamiság támogatása egy bonyolult, és gyakran ellenséges politikai, biztonsági környezetben.

A művelet létszáma a 20.000 fő katonával 2011 közepére megközelítette lehetséges maximumát a, akikhez 6.000 fő rendőr és jelentős polgári személyzet csatlakozott. Ezzel az egyik legnagyobb ENSZ békefenntartó műveletnek számít, és többségében afrikai állományból áll a szudáni kormány kérésének eleget téve.

A helyzet bonyolultsága, a békemegállapodások folyamatos megsértése, a menekültek óriási száma, a humanitárius segélyre szoruló tömegek, és a művelet komoly anyagi és logisztikai hiányosságai is hozzájárulnak ahhoz, hogy a polgárháború eszkalálódásával a régió instabilitása veszéllyel fenyeget.[415]

V.2.5. AMISOM (AFRICAN UNION MISSION IN SOMALIA)

Az **AU szomáliai műveletét** az AU Béke és Biztonsági Tanácsa - ENSZ határozat alapján - 2007 januárjában indította eredetileg 6 hónapos mandátummal, amelyet többször is meghosszabbítottak. Eredeti felhatalmazása a szomáliai megbékélés és párbeszéd támogatását, és a kulcsfontosságú infrastruktúrák védelmét célozta, az átmeneti föderációs intézmények eredményes munkája és 2012. szeptemberi megszűnése, a *Nemzeti Biztonsági és Stabilizációs Terv* végrehajtása, a lefegyverzés és a humanitárius műveletek biztosítása mellett. A mandátum alapján a békefenntartók létszáma valamivel 17.000 fő felett lett maximálva, amelyet a konfliktus és a rendezés elhúzódása okán el is ért.

[414] Az ENSZ Alapokmány VII. Fejezete szerinti művelet konkrétan a BT 1769 (2007) számú határozatán alapul.
[415] Besenyő János: Országismertető Szudán. Sereg Szemle Kiadvány, 2010. pp 125-126.

Az Európai Unió a kezdetektől az AMISOM fő támogatója, egyrészt az APF-en, másrészt kétoldalú szerződéseken keresztül,[416] míg a fennmaradó költségeket az ENSZ és más donorok biztosították.[417] Az APF pénzügyi támogatása az EU-nak a szomáliai béke és fejlesztés támogatására vonatkozó hosszútávú és átfogó törekvésének fontos része.[418]

Az AU e műveletével szintén nem könyvelhet el egyértelmű sikereket, amelynek legjelemzőbb okai, hogy a tagországok vonakodva küldtek katonákat, és az AMISOM a viszonylag nagy létszáma ellenére sem volt képes feladatait maradéktalanul végrehajtani, ami a konfliktus megoldását jelentősen elodázta.

V.2.6. MICOPAX (THE MISSION FOR THE CONSOLIDATION OF PEACE IN CENTRAL AFRICAN REPUBLIC)

Az **ECCAS vezette**, 2008 közepén indított - a CEMAC 2002-es FOMUC műveletét felváltó - MICOPAX béketámogató művelet célja a Közép-afrikai Köztársaságban a béke és biztonsági helyzet helyreállítása és fenntartása a 2004-2007 közötti bozótháború, majd a 2012-ben kitört kormányellenes lázadás után a polgári lakosság védelme, a nemzeti megbékélési folyamat és a politikai párbeszéd támogatása segítségével.

A közel 400 katonából és a 2010-ben hozzájuk csatlakozott 150 főnyi rendőri erőből álló kontingens feladatai között a civil lakosság védelme, terület biztonságának fenntartása és a helyreállítási folyamat támogatása - a DDR

[416] Németország például 2011-ben 3,5 millió euró értékű felszereléssel támogatta az AMISOM burundi katonáit. Az EU keretében ezen felül Németország a szomáliai segélyek kb. 20%-át fedezi, amely mellett csak 2011-2012. években közel 35 millió eurós humanitárius és átmenetet támogató segélyt is nyújtott az országnak különféle nemzetközi szervezeteken, így a Nemzetközi Vöröskereszten keresztül. Németország 20 év után kinevezte az első szomáliai nagykövetét a 2012-ben megalakult új szomáliai kormányhoz. Forrás: http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Aussenpolitik/Friedenspolitik/Krisenpraevention/Wo-helfen-wir/110321-AU-Somalia.html

[417] 2011. évben Szomália 5 legnagyobb humanitárius segélyezője: az USA, az EU, Nagy-Britannia, Ausztrália, a Török Vörös Félhold Társaság és Szaúd-Arábia voltak. A 30-as listán 14 európai ország szerepel a többiek (köztük nemzetközi szervezetek) mellett. Forrás: http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2012/02/gha-somalia-briefing-paper-feb-2012-final.pdf

[418] 2013. márciusban az EU további 33 millió euróval erősítette az AMISOM működését, így eddig összesen 444 millió eurót költött rá. Az EU Tanácsa által 2011. november 14-én elfogadott Afrika szarvára vonatkozó Stratégiai Keret az előzőeken túl politikai, diplomáciai, polgári, humanitárius, fejlesztési és katonai dimenziókat is tartalmazott. Ez utóbbi vonatkozásában lásd: az EU régiós saját katonai műveleteit (EUNAVFOR Atalanta, EUTM Somalia, EUCAP NESTOR).

műveletek [419] segítségével - szerepel. A műveletek finanszírozása az APF-ből történik, amelyet az EU-AU partnerség keretében az Uniók és az ECCAS időszakos közös értékelő missziói egészítenek ki.

A MICOPAX műveletéről is elmondható, hogy eddig csak részeredményeket értek el, és a tartós politikai rendezés hiányában a lázadók folytatják a harcot, időnként jelentős sikereket (katonai és politikai) elérve a nemzetközi művelet támogatta kormányerőkkel szemben.[420]

V.2.7. ECOMIB (ECOWAS MISSION TO SUPPORT THE TRANSITION)

Az **ECOWAS Átmenetet Támogató Missziója** a nyugat-afrikai államok részvételével 2012 májusától Bissau-Guinea-ban megvalósuló békefenntartó művelet, amelyet többek között az *Angolai Katonai Támogató Misszió* (MISSANG)[421] sikertelensége nyomán romló biztonsági helyzet tett szükségessé. A művelet küldetése, hogy támogassa az alkotmányos rend helyreállítását, garantálja VIP személyek biztonságát és a humanitárius tevékenységet az országban, a tervezett biztonsági ágazati reformot megelőzően.

A kontingens első részét Burkina Faso rendőri egysége biztosította a régiós készenléti haderő (regional standby force) részeként, amelyhez szenegáli, elefántcsontparti és nigériai katonai-, rendőri- és civil erők csatlakoztak. A misszió eredeti hat hónapos mandátumát novemberben további hat hónappal meghosszabbították. Az ECOWAS pedig a felálló átmeneti kormányra tekintettel kérte az AU-t a szankciói felfüggesztésére, valamint a nemzetközi közösséget egy értékelő misszió indítására a beindított konszenzus-folyamatok támogatására.[422]

A biztonsági helyzet és a nemzetközi erőfeszítések látszólagos eredménytelensége, a belső okok mellett nagyrészben a nemzetközi partnerek egymás közti nézeteltérésén (pl. az ECOMIB rendezési terve nem élvez teljeskörű támogatást a BT tagok körében, így az nem kapott a BT-től felhatalmazást) alapul. Eközben az eseményekben való felelősségüket emlegetve az átmeneti kormány is

[419] Disarmament-Demobilization-Reintegration. A békefenntartás klasszikus feladata a fegyveresek lefegyverzése, leszerelése és társadalomba történő visszaintegrálása.
[420] A lázadók 2013. tavaszán a fővárost fenyegették. Lásd: http://www.france24.com/en/20130322-rebels-fomac-forces-bagui-capital-central-african-republic
[421] Angolan Military Assistance Mission in Guinea Bissau. A misszió feladata a helyi haderő és rendőri erők reformjának és technikai felújításának támogatása volt.
[422] Lásd lejjebb: ECOWAS/AU/CPLP /EU/UN együttes értékelő misszió.

komoly vádakkal illeti a nemzetközi szereplőket. A helyzetet tovább súlyosbítja, hogy a szervezett bűnözés a káoszt kihasználva a kábítószerkereskedelem által jut további forrásokhoz, amelyből való részesedéssel a nemzetközi közösség vádolja a katonai vezetést, és ezen keresztül az átmeneti kormányt.[423]

V.2.8. AFISMA (AFRICAN-LED INTERNATIONAL SUPPORT MISSION TO MALI)

Az **Afrikai Vezetésű Nemzetközi Támogató Misszió** az **ECOWAS** által létrehozott katonai művelet, amelynek feladata az észak-mali konfliktus rendezése, az iszlamista lázadókkal szemben az ECOWAS-tag Mali kormányának támogatásával. A művelet felhatalmazása az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2085. (2012. december 20.) számú határozatán alapul. Eszerint 1 évre szóló mandátumát 2013 szeptemberében kezdte volna meg, azonban a biztonsági helyzet 2013. januári romlása miatt az ECOWAS úgy határozott, hogy az erőket azonnal telepíteni szükséges. Így 2013. január 17-én az AFISMA keretében elsőként Nigéria megkezdte szárazföldi és légierős csapatok telepítését Maliba.[424]

A művelet célja, hogy a civil lakosság védelme érdekében a mali hatóságok visszanyerjék az irányítást az ország északi területei felett. Az AFISMA támogatást nyújt a mali fegyveres erőknek „helyreállítani" képességeiket, hogy sikeresen visszaszorítsák Észak-Maliban mind az iszlám lázadó csoportok, mind a szeparatista tuareg lázadók fegyvereseit.

A misszió anyagi forrásait nemzetközi donorok adták össze.[425] A pénzbeli mellett képzési, támogató, logisztikai szolgáltatás, katonai eszközök és felszerelés biztosítása is szerepelt a hozzájárulások között (pl.: fegyver, üzemanyag).

---

[423] 2012 novemberében az ENSZ is szükségesnek látta UNIOGBIS (UN Integrated Peacebuilding Office in Guinea-Bissau) missziója mandátumát 2013 február végéig meghosszabbítani. http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2012-12/guinea-bissau_1.php

[424] A biztonsági helyzet súlyosságára tekintettel francia kérés alapján Oroszország 2013 március elején hajlandónak mutatkozott tárgyalni a Biztonsági Tanácsban ENSZ békefenntartó misszió létrehozásáról Maliban, azonban akkor még nem volt tisztázott, hogy a művelet miként érintené a jelenleg működő afrikai uniós AFISMA műveletet. Reuters: Russia says it's ready to discuss U.N. force for Mali. 2013. márc. 6. Forrás: http://news.yahoo.com/russia-says-ready-discuss-u-n-force-mali-131753168.html

[425] A misszió finanszírozását az ECOWAS államok mellett többek között Dél-Afrika, Gabon, Marokkó, Algéria, Japán, Bahrein, az Egyesült Államok, Japán, az EU, az ENSZ, Kína, India, Németország, Finnország, Norvégia, Svájc vállalta. A legnagyobb donorok az USA, Japán, az EU és az AU, mellettük a már korábban beavatkozó Franciaországgal. Az afrikai országok a teljes költség 23%-t biztosítják. Lásd: http://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/02/20132148940690455.htm

A művelet várhatóan 2013. július 1-jével fejeződik be, egyben átadja helyét az ENSZ MINUSMA műveletének, miközben a biztonsági helyzet Észak-Maliban továbbra is törékeny, és a fegyveres harcok mellett az újra erősödő szélsőséges csoportok öngyilkos merénylőket küldenek nemzetközi katona és polgári célpontok ellen egyaránt. Mindeközben a folyamatok továbbterjedésének veszélye miatt az ENSZ az egész Száhel régióra vonatkozó átfogó és koherens fellépést sürget a konfliktusrendezésben, előtérben az afrikai szereplőkkel (AU, ECOWAS) való hatékony együttműködéssel.[426]

V.2.9. NEM KATONAI (NEM FEGYVERES) MEGFIGYELŐ ÉS ÉRTÉKELŐ MISSZIÓK

Az alábbi példák az AU-nak és más afrikai szereplőknek politikai jellegű, vagy nem teljes egészében a béke és biztonság szegmensén belüli, főként a demokrácia és „jó kormányzás" megvalósulását segítő tevékenységét szemléltetik. A nemzetközi közösség tagjai mellett számos esetben az AU és afrikai regionális szervezetek is szerepet vállalnak a demokratikus folyamatokat (választások, alkotmányozás folyamata, államigazgatási szektorok reformjai) támogató-, megfigyelő-, vagy válság- és konfliktus helyzetet értékelő műveletekben. Sikerességük természetesen a politikai és biztonsági helyzet minőségén, a kiindulási és célállapot közötti eltérés nagyságán (és irányán) mérhető. Közös jellemzőjük, hogy a békés állapotok idején - azon belül a biztonsági helyzet eltérő szintjein - alkalmazhatóak, ugyanakkor a katonai jelenlétet igénylő (fegyver nélküli, vagy fegyveres) béketámogató beavatkozások időben megelőzhetik, időnként velük párhuzamosan haladhatnak, rosszabb esetben pedig követik őket.

JOINT ECOWAS/AU/CPLP/EU/UN ASSESSMENT MISSION TO GUINEA BISSAU

A Bissau-guineai hatóságok kérésére 2012. december 16-21. között az ECOWAS/AU/CPLP[427]/EU/UN **együttes értékelő missziót** hozott létre Bissau-Guineában. A misszió célja a politikai és biztonsági helyzet megfigyelése, a kiújuló válság okainak vizsgálata, a megegyezés lehetőségeinek felmérése, továbbá

[426] http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2013-06/mali_8.php

[427] A Portugál Nyelvű Államok Közössége (Community of Portuguese Speaking Countries) kormányközi szervezetet 7 ország 1996-ban hozta létre, a portugál nyelvű országok barátságának erősítése céljával. Tagjai: Portugália, Brazília, Angola, Zöld-foki Szigetek, Bissau-Guinea, Mozambik, és São Tomé és Príncipe. Kelet-Timor 2002-ben, függetlensége elnyerése után csatlakozott a Luzofón államokhoz. A szervezet tagsága körében szerepet vállalt rendezési folyamatokban pl: São Tomé és Príncipe és Bissau-Guinea államcsínyeit követően.

ajánlások megfogalmazása az ország rövid- közép- és hosszú távú kihívásainak kezelésére, illetve egy felállítandó monitor rendszer létrehozására.[428] Az értékelő misszió a MISSANG, valamint az annak helyébe lépő ECOMIB tevékenységének támogatására szolgált.[429]

STO (AFRICAN UNION SHORT-TERM OBSERVATION MISSION TO KENYA)

Az AU Bizottság 2013. februárjában engedélyezte az **AU Kenyai Rövidtávú Megfigyelő Misszióját** a március 4-én tartandó általános választások idejére, amely kiegészíti az AU *hosszú távú megfigyelői- szakértői tevékenységét*. A 60 fős missziót a korábbi mozambiki elnök Joaquim A. Chissano vezette, a résztvevők pedig az Állandó Képviselők Bizottságát, az Regionális Gazdasági Közösségeket, a Pánafrikai Parlamentet és civil szervezeteket képviselték.

[428] Az ország 2011 decemberében elszenvedett egy sikertelen államcsínyt, amelyet az államfő 2012 januári halála miatt március közepén előrehozott elnökválasztás követett. A megfigyelők szerinti szabad és törvényesen lefolytatott választások eredményét azonban választási csalásra hivatkozva több jelölt nem fogadta el, és az eredmény eltörlését, a választások megismétlését követelte. A közös ECOWAS/AU/UN misszió a patthelyzet feloldása érdekében érkezett az országba. Ez, továbbá a MISSANG mandátuma körüli félreértés a Kormány és a katonai vezetés nézeteltéréséhez, majd katonai puccshoz vezetett április 12-én, amelyet a nemzetközi közösség egyöntetűen elítélt, és az alkotmányos rend helyreállítását követelte. A puccs belsőleg is mély politikai szakadékot eredményezett a politikai pártok között. Az Átmeneti Paktumban végül az átmeneti időszakot 12 hónapban maximálták, amelynek végén érvényes elnök- és parlamenti választásokat kellett tartani. A Paktum azonban a jelentős ellenzéki pártok távolmaradása miatt életképtelennek bizonyult mindaddig, amíg a két legjelentősebb politikai párt meg nem egyezett a parlamenti helyek és pozíciók elosztásában 2012 novemberében.

[429] Az AU PSC 2013 március 22-i ülésén hozott határozatában üdvözölte a biztonsági-politikai helyzet javulását az országban, különös tekintettel arra, hogy a legnagyobb politikai pártok részt vesznek az átmenet folyamataiban. Ugyanakkor sürgette az Átmenet Ütemtervének (Transition Roadmap) nemzetgyűlés általi elfogadását, és felszólította őket, hogy az alkotmányos rend teljes megújítása érdekében 2013december 31-ig tartsák meg a választásokat.

V.3. A REGIONÁLIS GAZDASÁGI KÖZÖSSÉGEK BIZTONSÁGI DIMENZIÓBAN BETÖLTÖTT SZEREPE

A kontinentális szuperszervezet „árnyékában" a régiókon belül a biztonsági helyzet alakításában is meghatározó szerep jut egyes regionális szervezeteknek, amelyek a saját felelősségi körükben átfogó jelleggel - a biztonsági struktúra regionális szintjének kiépítésével -, továbbá együttműködőként is fontos feladatokat vállalnak a struktúra működtetése során. Számos példát szolgáltat erre a kontinens számtalan helyi és regionális konfliktusa, amelyek rendezésében a „segíts magadon" elve[430] alapján az AU-nak, és a regionális szervezeteknek kell a békét és biztonságot szavatolniuk, amennyiben az érintettek saját (állami) szinten arra nem képesek.[431]

A biztonság speciális afrikai rendszerében a *„gazdasági"* jelzővel illetett regionális szervezetek hordozzák azt az erőt (erőforrást) és képességet, amely a politikai- társadalmi és ezeken átszűrődő biztonsági kérdésekre konkrét válaszokkal rendelkezhetnek. Így válhat érthetővé, hogy az afrikai biztonságpolitikának hogyan lehetnek alapelemei un. gazdasági közösségek, illetve az is, hogy a fenti kifejezés valóban idézőjelet kíván.

A nyolc RECs közül a **Közép-Afrikai Államok Gazdasági Közössége** (ECCAS) biztonsági vonatkozású tevékenységén keresztül kerülnek szemléltetésre a fentiek.[432] A közép-afrikai régió egy évtizedes múlttal rendelkező integrációs folyamatait a '90-es években kirobbant konfliktusok láncolata katalizálta, amelyre muszáj volt helyben politikai és biztonsági válaszokat adni. Az ECCAS szervezete az AU és az EU „bátorítása" mellett felvállalta a régiós válságmegelőzés, válságkezelés jelentette feladatokat, amelynek keretében mind az intézményrendszer kiépítését, mind az eszközök hozzárendelését megkísérelték megvalósítani.[433]

---

[430] Az elv, mint az afrikai béke és biztonság szavatolásának kulcseleme az AU és afrikai államok, valamint a többi afrikai szereplő által a saját afrikai biztonsági környezetért vállalt felelősséget és ennek megfelelő cselekvést jelenti. (Amikor majd az AU Készenléti Hadereje egy másik kontinensen fog szerepet vállalni, az afrikai béke feltehetően már nem lesz veszélyben.)

[431] Állami szinten rendezettnek a saját államok által sikeresen kezelt helyzetek tekinthetők, míg a szomszédos, vagy baráti államok által nyújtott segítséget már tágabb dimenzióban érdemes értelmezni. Lásd például a SAPSD, vagy a MISSANG műveleteket.

[432] Ehelyütt példaként azért az ECCAS szerepel, mert egyrészről egy igen összetett, a régió majd minden országát érintő konfliktus-sorozattal terhelt biztonsági helyzetet kezel a régió belső erőforrásaival, másrészt teszi ezt helyenként jól, máskor rosszul. Tehát egymagában – más sikeresebb, vagy kisebb kihívásokkal szembesülő régiókhoz képest – alkalmas az eredményes és kudarcra ítélt kezdeményezések szemléltetésére.

[433] http://www.ceeac-eccas.org/

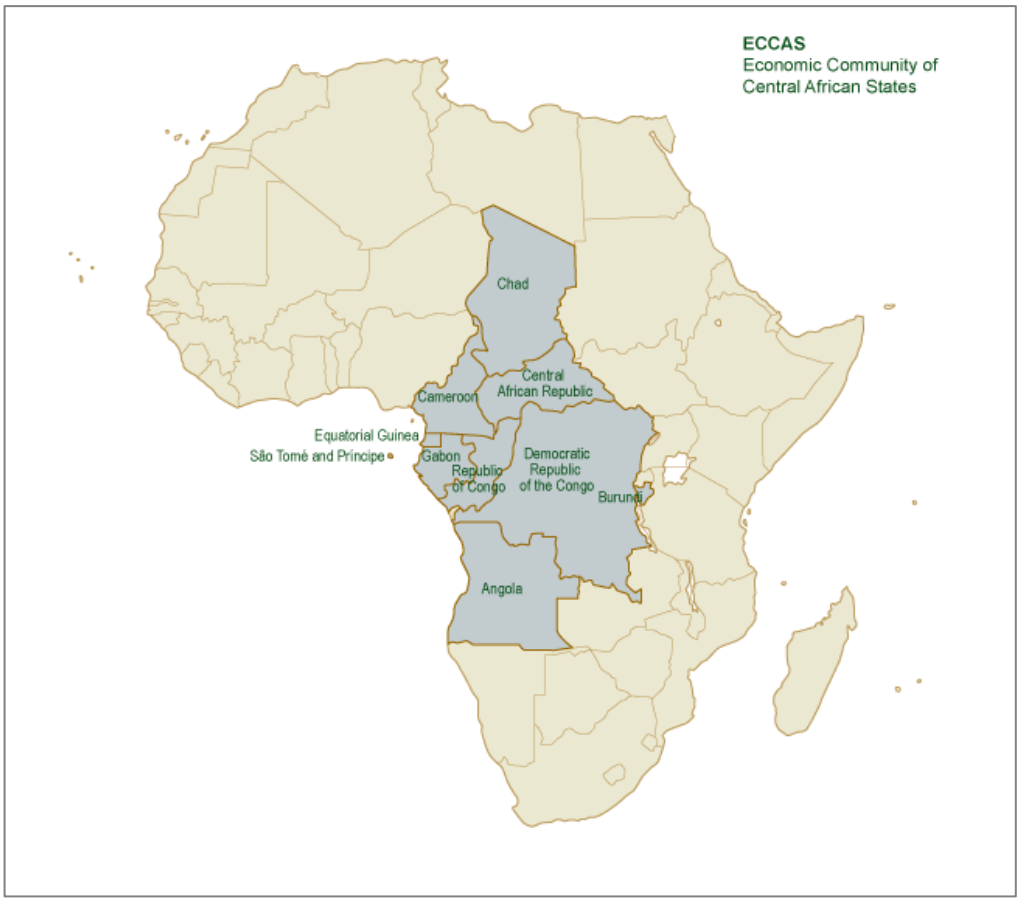

7. számú ábra: Az ECCAS országok
(Forrás: http://www.tdrp.net/en/ECCAS.php Letöltve: 2013. ápr. 20.)

- A béke és biztonság területén első lépcsőben a közép-afrikai országok már 1994-ben az ENSZ konzultációs bizottsági ülésén elfogadtak egy agresszió-ellenes szerződést.
- A Közép-afrikai Köztársaságban (CAR) fennálló válság során 1997-ben az ECCAS tagországok közvetítőként léptek fel, amellyel hozzájárultak a Bangui Békeszerződés létrejöttéhez. A szerződés betartásának biztosítására gaboni vezetéssel hozták létre a **MISAB** elnevezésű missziót [434] 1997 februárjában.
- Az ECCAS 1999. júniusi malabói államfői konferenciáján a résztvevők négy kiemelt területet jelöltek meg a szervezet számára, amelyek sorában is első volt a béke fenntartására, a biztonság és stabilitás biztosítására szolgáló képességek fejlesztése, mint a gazdasági- és pénzügyi integrációs folyamatok előfeltétele.

[434] Inter-African Mission to Monitor the Bangui Accords.

- Az ECCAS államfői 2000. év februárjában Malabóban kölcsönös segítségnyújtási paktumot írtak alá.
- Ezt megelőzően 1999. februári yauondé-i ENSZ vezette konferencián (a közép-afrikai biztonsági kérdésekkel foglalkozó ENSZ Tanácsadó Bizottsága részvételével) vetődött fel, majd 2002-ben Malabóban született döntés a régió békéje és biztonsága előmozdítása céljával felállított **Közép-Afrika Béke és Biztonsági Tanács** (COPAX) [435] intézményéről. A COPAX a nemzeti haderők és rendőri szervek vezetőivel, a döntések előkészítésére és a tervezésre hivatott Védelmi és Biztonsági Bizottsággal (CDS),[436] a **Közép-Afrikai Többnemzetiségű Haderővel** (FOMAC),[437] és a Korai Előrejelző Rendszerrel (MARAC)[438] működik.[439]
- Az AU és a RECs 2002-ben Durban-ben elfogadták a biztonságra, stabilitásra, fejlődésre és együttműködésre vonatkozó egyetértési nyilatkozatukat (MOU).
- Ugyanezen év októberében a Közép-afrikai Köztársaságban (CAR) a CEMAC FOMUC missziójával [440] átvette az ENSZ MINURCAT műveletének feladatrendszerét a lakosság védelme, továbbá a helyi hadsereg létrejöttének támogatása céljával.
- Az ECCAS közvetítőként lépett fel 2003. júliusban a São Tomé és Príncipében elkövetett államcsíny után.
- Októberben a vezérkari főnökök brazzaville-i találkozóján döntés született egy dandár méretű békefenntartó erő felállításáról a közép-afrikai térségben, amely egyben a régió által az Afrikai Készenléti Haderőnek felajánlott közép-afrikai dandár lesz. Ezen felül egy közös békefenntartó kiképző központ és kétévenkénti közös katonai gyakorlatok létrehozását is tervbe vették.
- Az ECCAS 12. államfői konferenciáján (2005) létrehozták az ECCAS Titkárság Választási Egységét, amely 2011-ig hét rövid idejű választási

[435] Council for Peace and Security in Central Africa. Tagjai: Kamerun, Közép-afrikai Köztársaság, Kongói Köztársaság, Egyenlítői-Guinea, Gabon és São Tomé és Príncipe.
[436] Defence and Security Commission.
[437] Multinational Force of Central Africa. A Haderő nem állandó jellegű, a tagok katonai kontingenseiből áll.
[438] Early Warning Mechanism of Central Africa.
[439] Az ECCAS államok válságkezelő, békefenntartó kapacitásának növelése céljából 2000-ben Gabonban regionális békefenntartó gyakorlatot („Gabon 2000”) hajtottak végre a francia, az afrikai békefenntartó kapacitások erősítése irányuló RECAMP koncepció alapján.
[440] Multinational Force in Central African Republic.

megfigyelő missziót hajtott végre (Angola, Egyenlítői-Guinea, Gabon, CAR, Kongói Köztársaság stb.).

- Az ECCAS tagállamok 2008-ban kijelölték a regionális készenléti dandár számára felajánlott erőiket.
- Ugyanebben az évben Kinshasában a CEMAC tagok a csádi eseményekről tárgyaltak, és felszólították tagjaikat a segítségnyújtásra.
- Egy másik konfliktus feloldása érdekében a CEMAC a CEN-SAD mellett tevékenyen segítette a CAR kormánya és a lázadó csoportok közötti átfogó békemegállapodás[441] aláírását Libreville-ben, 2008 júniusában.
- 2008. júliusban a FOMUC művelet feladatait az ECCAS MICOPAX elnevezésű művelete vette át.
- Az AU béke és biztonsági struktúrájának és a régiós eseményeknek való megfelelés céljából 2009. februárban módosították a COPAX-szerződést, elsősorban az AU PSC és a többi RECs közötti szinergiák és interoperabilitás elősegítése érdekében.
- Egyenlítői-Guinea, Gabon, Kamerun és São Tomé és Príncipe a Guinea-öbölben növekvő biztonsági kockázat miatt biztonsági stratégia kidolgozását és monitor művelet indítását kezdeményezték 2009 júniusában.
- Az AU Határ Program részeként az ECCAS Határ Program 2009. júniusban lépett életbe.
- Októberben az ECCAS államfői Kinshasában tartották csúcstalálkozójukat azzal a céllal, hogy megoldást találjanak az ország (KDK) keleti területén fennálló válsághelyzetre.
- A 2010. május-június között Angolában megtartott „Kwanza 2010 gyakorlat" sikere folytán az AU érvényesítette a FOMAC akkreditációját.
- A Közép-afrikai Köztársaság elhúzódó fegyveres konfliktusának az ECCAS égisze alatt 2013. januárban köttetett Libreville-i Megállapodás (LA) kívánt véget vetni.[442]

[441] Comprehensive Peace Agreement.

[442] Az Libreville Agreement aláírását követően a harc kiújult, ezért az AU és a nemzetközi közösség korlátozások és szankciók bevezetését helyezte kilátásba a Seleka lázadó csoporttal szemben, akit az elmúlt hónapok során többször felszólították a harcok befejezésére és a békeszerződés betartására. Az AU PSC 2013 március 23-i határozatában felszólította tagállamait, hogy az APSA és a CADSP rendszerein keresztül támogassák az ECCAS-nak és a CAR kormánynak a helyzet rendezésére, az alkotmányos rend megszilárdítására szolgáló erőfeszítéseit. Ezen felül az LA betartását megsértőkkel szemben a PSC utazási tilalmat és pénzügyi források befagyasztását rendelte el.

Az EU oldaláról az ECCAS biztonsági dimenziójának célzott támogatása a következőkben mutatkozott meg:

- 2003 januárjában az EU pénzügyi megállapodást kötött az ECCAS-val: aki a COPAX rendszerén keresztül felelős a térség békéjéért és biztonságáért.
- A 2004-ben létrehozott Afrikai békefenntartási mechanizmus lehívható támogatást biztosított a FOMAC részére.
- Ezt követően pedig 2006. évben az EU az EFA terhére 4 millió euróval támogatta az ECCAS képességeit, köztük a MARAC működését.

Az előzőek akár egy szépen működő rendszerre is utalhatnának, azonban a régió biztonsági helyzete, a válsággócok sokasága és egymásra hatása egy többrétegű, nagyon komplex politikai-biztonsági helyzetet eredményez. Ehhez képest a regionális erőfeszítések ez idáig elégtelennek bizonyulnak, különösen, mivel e régióban a tagok politikai irányultsága és érdekellentéteik önmagukban is az intézményi keretek szétfeszítését, illetve azok eredménytelenségét okozzák.

Az egyes országok bizalmatlansága, vezetőik gyenge elköteleződése a biztonsági problémák regionális szintű kezelésére, és ennek következtében az integráció- és intézményrendszerében történő részvétel és beruházási hajlandóság alacsony volta miatt a rendszer nem tudja elérni teljes kapacitását. Ehelyett több ország a hagyományos, kétoldalú kapcsolatok síkján gondolkodik, amely további érdekellentéteket szül. Ezen túl a válságok és konfliktusok mindig tágabb kontextusban is jelentkeznek, amelyre értelemszerűen regionális szintű együttműködés adhat csak megfelelő válaszokat.

A fentiekből következően a közép-afrikai régióban különösen fontos az integrációs lehetőségek újragondolása, és az integrációs intézményrendszer iránti szolidaritás és lojalitás megerősítése. Az ECCAS reformjával együtt meg kell történnie a régió biztonsági prioritásai meghatározásának, és a már megszületett dokumentumokban foglaltaknak érvényt kell szerezni. El kell érniük, hogy a regionális béke és biztonság struktúrája szavatolhassa, hogy a legsúlyosabb biztonsági problémák a régió hatókörén belül maradjanak, és ott nyerjenek megoldást. Hosszú távon pedig a politikai integráció ebben a régióban (is) utat mutathat a balul sikerült gazdasági egységtörekvéseknek is.

A RECs részéről szubregionális szinten többnyire jól érvényesül az igény egy hatékony kontinentális biztonsági rendszer felállítására, amelynek alapjai a térségek (méret)arányos[443] struktúrái. Ugyanakkor a kapacitás és hatékonyság érvényesülése ellen hatnak - így ezekre elsődlegesen szükséges megoldást találniuk - a tagállamok elkötelezettségének eltérő szintjei, a tagok belső problémái és egymás közötti nézeteltérései, kapcsolati válságaik, valamint az előzőek miatt is a külső donoroktól való függőségük. Ráadásul a regionális megoldások megvalósulása helyett a hatékonyságot aláásó, hagyományos politikai mechanizmusok éledhetnek fel, amelyek elsődlegesen - a szuverén egyenlőséggel takarózva - a be nem avatkozás (kényelmesebb) pozíciójába helyezkednek.

Miképpen nem kérdés, hogy a RECs megkerülhetetlen a kontinens békéje, biztonsága és stabilitása biztosításában, az is nyilvánvaló, hogy ez súlyos terhet és kötelezettségeket jelent a (szub)régiók számára. Ha elkötelezettségük megfelelő szintű is, számos gátló tényezővel és mechanizmussal kell még megküzdeniük, hogy a tartós békeállapot beköszönthessen az Afrikai kontinensen.

Ezek körében az egyik kulcskérdés a belső biztonsági kockázatok és problémák felszámolása, mivel ezek gyengítik leginkább a támogatókkal, nemzetközi partnerekkel történő – jelen rendszerben elengedhetetlenül szükséges – biztonságpolitikai együttműködés, köztük az EU-val létesített stratégiai biztonsági partnerség érvényesülését.

Más oldalról a globális szereplők megjelenése, a nemzetközi partnerek[444] a térség politikai fejlesztése iránti erős, és növekvő elkötelezettsége egyrészről reménykeltő afrikai szempontból, azonban mind Afrikának, mind az EU-nak számolnia kell a folyamatok gyengítő hatásaival az Afrika-EU biztonsági együttműködésre nézve. Ezért elsősorban új, **hatékony konfliktus-megelőzési stratégiákat** kell kidolgozni.

[443] Az arányosságnak elsődlegesen a saját régiós célokhoz, ambíciókhoz és kihívásokhoz és a kontinentális rendszerhez kell igazodnia, távolról sem a többiekhez viszonyulni, mivel az egyes térségek között markáns különbségek léteznek, a cél nem is ezek megszüntetése.

[444] Elsősorban az USA, Kína, Franciaország és Nagy-Britannia, másrészről a BRICS országok értendők alatta.

A régiók adottságaiból, és eltérő fejlődési irányaiból adódó különbségek megfelelő szintű (afrikai) uniós kezelése egyfelől kihívást jelent, másrészről viszont fontos kiaknázandó lehetőséget nyújt, mivel a regionális felelősök megoldási javaslatai és tapasztalatai alapján az AU (és a többi RECs) sokrétűen tájékozott, adekvát válaszokat adhat a saját és a kontinentális biztonsági kérdésekre is.

Bár a RECs-ek több olyan belső strukturális kihívással néznek szembe, amelyek gyengítik az összteljesítményt és az afrikai államok stratégiai partnerségét, mégis a kontinentális biztonsági rendszer szempontjából döntő jelentőségű lépéseket tettek, élet- és működőképes intézményeket és mechanizmusokat hoztak létre.

Az afrikai integrációs folyamatokban egyébként is zászlóvivőnek számító **ECOWAS** szervezetéhez kötődik Afrikában az a **biztonsági paradigmaváltás**, amely az állam-biztonság (*state security*) irányából az egyéni, emberi biztonság (*human security*) felé tolta el a kérdéseket és a rájuk adandó válaszokat. Szintén itt fogalmazódott meg markánsan a demokratikus értékrend és jó kormányzás, valamint az annak következményeként kibontakozó békeállapot, biztonság és stabilitás összefüggése. Ezzel a hagyományos biztonsági stratégiák elvetését, és az új kihívásoknak megfelelő(bb) változat életbe léptetését vonta maga után.[445]

Az ECOWAS részéről a dolgok aprópénzre váltása Nyugat-Afrikában többek közt az 1999. évi *konfliktus-kezelési mechanizmusról, béke fenntartásról és biztonságról szóló jegyzőkönyv*[446] megszületésével, a 2008-as Konfliktus Megelőzési Keret (ECPF)[447] létrehozásával, valamint több békefenntartó művelettel[448] történt.

A nyugat-afrikai térség pozitív biztonságpolitikai vívmányai mellett meg kell említeni a tagországok elégtelen szintű együttműködési hajlandóságát,[449] amely a béke és biztonság szavatolása területén a legnagyobb kihívást állítja a szervezet elé. További problémát jelentenek a hatékony konfliktus megelőző mechanizmus és képességépítés hiányosságai, illetve a műveletek alacsony pénzügyi és logisztikai ellátottsága.

---

[445] http://www.oecd.org/swac/publications/38826090.pdf
[446] Protocol relating to the Mechanism for Conflict Prevention, Management, Resolution, Peacekeeping and Security.
[447] ECOWAS Conflict Prevention Framework.
[448] A már említetteken kívül Libériában 1990-ben és 2003-ban, Sierra Leone-ben 1997-ben, és 2002-ben Elefántcsontparton.
[449] A régió sajátos problémáját jelenti a frankofón és anglofón államok tömbösödése, és a tömbök és országaik közti politikai-gazdasági ellentétek, és megosztottságuk.

Egy más fajta példát kapunk délebbre haladva: a **SADC** jellemzően kevés hajlandóságot mutat az aktív és „kemény” politikai-biztonsági fellépés irányában, helyette a „soft power” eszközeivel operál a béke és biztonság kérdéskörében. Ezzel a dél-afrikai régióban megerősítette a **proaktív diplomácia koncepcióját**, míg békefenntartó műveletet utoljára 1998-ban hozott létre. Ugyan itt is vannak jócskán homokszemek a rendszerben, a tagállamok közti *kollektív önvédelem* 2003-as deklarálásával, valamint a saját békefenntartó - ASF részére felajánlott - készenléti dandár felállításával (2008) komoly eredményeket értek el. A jövőben a strukturális problémák (szegénység, HIV, korrupció, bűnözés, stb.) felszámolása szükséges a béke és biztonsági mechanizmusok és a régiós stabilitás erősítéséhez.

V.4. KONKLÚZIÓ

Az AU béketámogató műveleteinek első évtizedét két szakaszra lehet bontani, amennyiben az első évek műveletei (2007-ig) polgárháborús, hosszú idejű konfliktusok felszámolásában, békeszerződések feltételeinek megteremtésében majd azok betartása feletti őrködésben nyilvánultak meg. Ezen konfliktusokat (Uganda, Szudán, Szomália stb.) az érintettek nagy száma, a polgári lakosság hosszan tartó szenvedése, és humanitárius beavatkozás szükségessége jellemezte. Ezek az AU és a többi nemzetközi beavatkozó részéről komoly áldozatokkal járó, hosszan tartó műveletek kivitelezését, és a változó biztonsági környezethez való rugalmas alkalmazkodást igényelték. A békefolyamatok megindulását követően pedig a leszerelés és lefegyverzés (DDR) jelentik a béketámogatás következő fázisát.[450]

Az elméleti (katonai) kategóriák megfeleltetése mellett[451] fontos megvizsgálni a műveletek alapjait, jogi kereteit, mandátumukat. A fenti jellemzőkkel bíró, klasszikusnak nevezhető béketámogató műveletek az ENSZ BT határozatai által megszabott keretekben, az Alapokmány VII. Fejezete alapján foganatosíthatók.[452]

Ezzel szemben a MAES és a Demokrácia Művelet (Comore-szigetek) egyértelműen az alkotmányos rend elleni „hatalomszerzési gyakorlat” megfékezésére irányult, ilyen értelemben egy másik típusú béketámogató műveletnek tekinthető. Itt a szerepvállalás mögött markánsan az AU által deklarált elv húzódik, amely szerint a

[450] A múlt idő használata nem minden esetben jogos a korábban említett műveletekre vonatkozóan, itt az általános megfogalmazás indokolja.
[451] Értve alatta a béketámogató műveletek generációs besorolását.
[452] „Eljárás a béke veszélyeztetése, a béke megszegése és támadó cselekmények esetében” cím alatt.

szervezet elítéli a kormányok alkotmányellenes változását, és fellép ellene a szervezeti tagság felfüggesztése és más korlátozások által, végső esetben pedig katonai műveletekkel is beavatkozik. Az AU intervenciós joga ebben a formában kezd testet ölteni a szervezet akcióiban…

A jelen időben zajló események (Mali) újabb fordulópontot jelenthetnek az AU elkötelezettsége és ereje tekintetében. Egyelőre azonban csak óvatos következtetéseket lehet levonni arra vonatkozóan, hogy a szervezet béketámogató műveletei milyen irányba fordulnak. Az AU a továbbiakban kevésbé ambiciózus, szűk mandátumú műveleteket vállal majd, vagy visszatér a nehezebb feladatokhoz, amelyek nagyobb kockázattal és áldozatvállalással járnak, és amelyet senki más nem hajlandó vállalni. Az AU oldaláról ez természetesen, egy rendszer részeként nagyban függ a többi (fő)szereplő (ENSZ, EU stb.) ambíciószintjének alakulásától. Arra azonban lehet számítani, hogy a nemzetközi közösség érdekei alapján bátorítani fogja az AU-t a felelősség felvállalására.

Ebben az esetben további kérdés, hogy a tagállamok, főként az eddigi kulcsszereplők a jövőben hogy fognak reagálni az AU béketámogatásra való felkéréseire, amely meghatározó lesz a szervezet béketámogató képességére nézve.

A nemzetközi partnerek (EU, USA, Franciaország stb.) részéről mind az AU, mind a RECs a donori támogatás növelését várja, és olyan hatékony formában, hogy azok a szervezet(ek) béke és biztonsági prioritásaihoz, továbbá a (be)fogadóképességhez igazodjanak.

Azért, hogy a politikai és biztonsági együttműködés ne ismételje a gazdasági integráció hibáit és kudarcait, a szervezetnek következtetéseket kell levonnia az eddigi tapasztalataiból, és azokat felhasználni a jelen tevékenységeinek és a jövő irányainak kijelölésére. Az értékelés lehetőséget biztosít adott intézményi lépések elégtelenségének vagy helytelenségének felismerésére, az összetett regionális politika ellentmondásai feltárására, a partnerek tevékenységének reális kritikájára, továbbá a globális biztonságpolitikai kontextus „taposóaknáinak” hatástalanítására.

A kontinentális biztonság sokdimenziós kérdése a 21. századi Afrika legfőbb politikai célkitűzése/projektje. Ugyanakkor mivel a régiók és kisebb térségek eseményei és tapasztalatai adják össze a nagy egészet, létfontosságú a helyi és régiós szervezetek gyakorlatának a kontinentális szintű béke és biztonsági rendszerben

történő mérlegelése. Természetesen a régiók képességei és integrációs szintjük öt régió esetében is nagy szórást mutatnak: egyes régiók politikai integrációja fejletlenebb, intézményi hatékonyságuk alacsonyabb másokénál,[453] amely a kontinentális rendszer asszimetriáját eredményezi. A régiók, mint „biztonsági komplexumok" esélyesek az afrikai biztonság érdekében az eredményes fellépésre.[454] Ezt is figyelembe kell vennie az AU-nak a kontinentális biztonsági struktúra kiépítése, a támogatások megtervezése, az erőforrásai elosztása során. Nem lehet egyetlen régió sem mostohagyermeke, mert ez komoly politikai-társadalmi veszteségek révén üthet vissza az egész afrikai kontinensen.

[453] A bővebben is elemzett közép-afrikai régió az egyik eklatáns példa a fentire, ahol a helyi kormányok ambíciói és opportunizmusa komoly gátját képezik a hatékony, működőképes politikai és biztonsági együttműködésnek. Ebből kifolyólag, a régió integrációs szervezetének béke és biztonsági struktúrája életre leheléséhez a tagok valódi elköteleződését szükséges valamiképpen megnyerni.

[454] Benkes Mihály: Az afrikai biztonság a 20-21. század fordulóján. In: Deák (szerk.) Biztonságpolitikai kézikönyv. Osiris Bp. 2007. p. 447.

VI. FEJEZET

AFRIKA BIZTONSÁGI HELYZETÉT VESZÉLYEZTETŐ BELSŐ KIHÍVÁSOK[455]

Az alábbiakban két afrikai válságövezetet kerül röviden bemutatásra, amelyek jellemző példaként szolgálnak a kontinens számos kihívására. Ezek az EU és az AU számára jelen időben kiemelkedően fontos térségeket érintenek: az Afrika szarva térséget, Szudánt és térségét. Az elemzésekből látható, hogy a régiók több hasonló kihívással küzdenek, de számos sajátosság is megtalálható. Többek között állandó kihívás, hogy a gyarmati határok nem egyeznek az etnikumok elhelyezkedésével, amely komoly konfliktusokhoz vezet(ett). Emellett sok ország támogat(ott) vallási-etnikai alapon gerillamozgalmakat, vagy szélsőséges csoportokat.

Amint érzékelhető, a válságok természete számottevően eltérő. Ez speciális, differenciált válaszokat igényel a nemzetközi közösség (EU!) és az AU részéről. A konfliktusokban rejlő kockázatok és a nemzetközi reakcióinak ismertetése mellett javaslatok szerepelnek az EU eszközeinek lehetséges fejlesztési irányaira.

A sorban először a Siad Barre elnök bukását követő szomáliai események kerülnek bemutatásra, amelyek kihatással voltak/vannak az egész **Afrika szarva térségre**. A térség elemzése során láthatóvá válik, hogy az nem csak korunk egyik legsúlyosabb polgárháborús övezetévé vált, amely az országot a káoszba süllyesztette, hanem közvetlen veszélyt jelent a nemzetközi biztonságra is. Szomália gazdasági-szociális nehézségei és a klánok közötti ellentétek hozzájárultak a szélsőséges iszlamista erők térnyeréséhez, és a kalózkodás felerősödéséhez. A fenyegetettség csökkentése érdekében a nemzetközi közösség és a szomszédos országok több alkalommal fegyveresen is beavatkoztak Szomália belpolitikai válságaiba. 2012-ben új parlament alakult és új alkotmány lépett életbe, amellyel véget ért a sok éven át tartó átmeneti periódus. Az eredmények ellenére az ország súlyos gazdasági, politikai és társadalmi kérdései részben megoldatlanok, ezek továbbra is destabilizálják a térséget, amely így a nemzetközi közösség, köztük az EU segítségére szorul.

[455] Bálint Tamással folytatott kutatásaim alapján készített cikkek szolgálnak jelen fejezet alapjául.

A második válság övezet **Szudán és térsége**. Szudán függetlenné válását követően (1956) az ország etnikumai között felszínre törtek az addig elfojtott etnikai-, társadalmi- és vallási alapú feszültségek. A muzulmán és más vallási felekezetekhez tartozó lakosság konfliktusai az ország déli és nyugati részén jelentkeztek a legélesebben. Ez Szudán déli tartományainak elszakadásához, Dél-Szudán létrejöttéhez vezetett. A fiatal állam a Szudánnal fennálló problémi mellett jelentős számú belső, államszerkezeti és társadalmi kihívással küzd. Ezen felül az ENSZ csapatok nagyszámú jelenléte ellenére a nyugati Darfúr térségben továbbra is fennállnak a szembenálló felek közötti feszültségek, és folyatódnak a fegyveres összecsapások. Emellett a szomszédos országok biztonsági helyzetét veszélyezteti a nagyszámú menekült helyzete, valamint a térségben továbbra is jellemző etnikai-, gazdasági- és ideológiai érdekektől vezérelt csoportosulások határokon átnyúló tevékenysége.

A továbbiakban részletezve a fenti térségek biztonsági helyzetét, ismertetésre kerülnek az adott térségre jellemző főbb kockázatok és kihívások. Ezek rendszerezésével láthatóvá válnal azok a főbb biztonsági helyzetet érintő problémák, amelyekben az EU és az AU is érintett, vagy azzá válhat.

VI.1. AFRIKA SZARVA

Az Afrika szarvának nevezett térség történelmi múltja és stratégiai elhelyezkedése ellenére mára az egyik politikai és gazdasági válságokkalhatárokon belül létesíthettek önálló államokat. Az így létrejövő államok gazdasági és biztonsági helyzete azonban nagymértékben függött a két nagyhatalom támogatásától. Amikor 1991-ben az USA és a Szovjetunió megvonta támogatását a szomáliai Siad Barre kormányától, az annak bukásához, az államszervezet felbomlásához, és államok közötti konfliktusokhoz vezetett a térségben.

Az elmúlt évtizedek természeti katasztrófáit, gazdasági és politikai kríziseit, és fegyveres konfliktusait a helyi államok nem tudták kezelni, ezek szükségessé tették a nemzetközi közösség különböző formákban történő beavatkozását, akik nem pusztán a régió stabilitására, a helyi biztonsági helyzet rendezésére és gazdasági fejlesztésére törekedtek, és humanitárius katasztrófával leginkább sújtotta területe a kontinensnek. Az itt élők államaikat a történelmi események és politikai lehetőségek szorításában hozták létre: a hidegháború alatt a kelet-afrikai országok az egykori gyarmattartók által meghúzott, hiszen a régió problémái és konfliktusai túllépnek annak határain, és a nemzetközi biztonság, nemzetközi politika és gazdaság szintjén is megjelennek.

VI.1.1. A KONFLIKTUS ELŐZMÉNYEI ÉS ESEMÉNYEI A RÉGIÓBAN

1991-ben Szomália észak-nyugati része, **Szomáliföld** kinyilvánította függetlenségét, míg az észak-keleti **Puntföld** 1998-ban autonóm területté vált az államegységen belül. Az ország déli és délkeleti részén klánok és iszlám radikális csoportok küzdöttek a terület feletti ellenőrzésért. 2002-ben a szomáliai frakciók - Szomáliföld kivételével - fegyverszüneti egyezményt írtak alá a kenyai Eldoret-ben, amely alapját képezte a szövetségi alkotmánynak, és a 2004-es átmeneti/ideiglenes szövetségi kormány- (TFG) és parlamentalakításnak (TFP).[456]

2006-ban az **Iszlám Bíróságok Legfelsőbb Tanácsa** (SCIC)[457] támadást indított a TFG és támogatói ellen, amely eredményeképpen ellenőrzése alá vonta az ország déli részét. A kormány etióp segítségért folyamodott, akikkel közösen 2006

[456]Transitional Federal Goverment, Transitional Federal Parliament.

[457]Supreme Council of Islamic Courts. A korábbi Iszlám Bíróságok Szövetség (Union of Islamic Courts, UIC) iszlamista fegyveres vezetői a Barre rezsim összeomlása után a saría által próbálták uralmukat, és a jogállamiságot fenntartani. Az UIC szoros kapcsolatot tartott fenn az Al-Qaida terrorszervezettel, magát a támogató Al-Shabab szervezetét pedig az USA nemzetközi terrorszervezetnek nyilvánította. Forrás: http://www.globalsecurity.org/military/world/para/icu.htm

végére felmorzsolták a SCIC katonai erejét, és a szervezetet felbomlásra késztették.[458] Az iszlám szélsőségesek elűzése azonban a kalózkodás fokozódását vonta maga után. A kormány szélsőségesek elleni küzdelmét nehezítette, hogy a kormányerők alegységei különböző klánok tagjai, akik között több alkalommal fegyveres összecsapás volt.[459]

8. számú ábra: Afrika szarva
(Forrás:http://www.africa-confidential.com/article-preview/id/3229/Dangers_and_dilemmas_in_the_Horn_of_Africa Letöltve: 2013. máj. 11.)

2008-ban a kormányellenes ARS Djibouti szárnya békeegyezményt kötött a TFG-vel, majd részt vett a 2009-ben szervezett elnökválasztáson is.[460]

2009-ben az etióp csapatok kivonultak Szomáliából, ami hatalmi vákuumot eredményezett a térségben. A radikális iszlám milíciák és a klánok kihasználva a helyzetet megtámadták az átmeneti kormány és az Afrikai Unió szomáliai

[458] A SCIC a Szövetség Szomália Újrafelszabadításáért (Alliance for the Re-Liberation of Somalia Djibouti, ARS), az Asmara, valamint a Shabab milíciákra bomlott.
[459] 2007-ben az 1. Szomáliai Dandárba tartozó Marehan és Majerteen klánok harcosai között fegyveres összecsapás volt Kismayo ostrománál.
[460] Az elnökválasztást Sheik Sharif Sheikh Ahmed, az ARS-D vezetője nyerte.

missziójának egységeit (AMISOM). 2009-ben az **Al-Shabab milícia** általános támadást indított Mogadishu ellen, amelyet a kormány csak a kormányhű milíciák bevonásával tudott elhárítani. A biztonsági helyzet jelentős romlása miatt az elnök rendkívüli állapotot hirdetett, és a szomszédos országok beavatkozását kérte.

2010-ben az Al-Shabab 76 halálos áldozattal járó merényletet követett el Uganda fővárosában, és növelte támadásainak számát az AMISOM erők ellen. Akciókat hajtott végre kenyai intézmények ellen is, és polgári személyeket rabolt el. Az Al-Shabab térnyerése miatt Jean Ping - az AU Közgyűlés ekkor hivatalban lévő elnöke - további csapaterősítést kért több afrikai országtól.[461]

2011-ben kenyai csapatok megindították a *Védd a Nemzetet* hadműveletet.[462] A TFG hadereje, az AMISOM és a kenyai csapatok együttes támadása jelentős károkat okozott a terrorszervezetnek, amely visszaszorult az általa ellenőrzött területek nagy részéről, és több stratégiai fontosságú települést fel kellett adnia. A műveletet követően az Al-Shabab a hagyományos harceljárásokról gerillahadviselésre, és terrorakciók végrehajtására tért át.

2012-ben az AU ismét kérte az ENSZ Biztonsági Tanácsát, hogy járuljon hozzá az AMISOM létszámnöveléséhez, és biztosítson további anyagi forrásokat az elért eredmények megszilárdításához, valamint - a stratégiai koncepciónak szerint - a műveleti terület kiterjesztéséhez. Ezt a BT 2036 (2012) számú határozatában támogatta. A *II. Szomália Konferencia*[463] során a résztvevők hangsúlyozták, hogy az ország a békeépítés új fázisába lépett, amelynek keretében törekedni kell az új kormány megválasztására.[464]

2012 augusztusában az ország hivatalosan lezárta eddigi átmeneti időszakát, amelynek mérföldkövei az új szövetségi alkotmány elfogadása, az új parlament felállítása, és az ország új elnökének megválasztása voltak.

---

[461] Angola, Dél-Afrika, Ghána, Guinea és Nigéria.

[462] Operation Linda Nchi. A művelet elsődleges célja egy a kenyai-szomáliai határtól kezdődő 100 km mélységű ütköző zóna létrehozása volt. A művelet másodlagosan a térségben tartózkodó Al-Shabab mozgalom fegyveres csoportjainak felszámolásra irányult.

[463] A nemzetközi közösség aktivitását jelzik a 2012 májusi isztambuli konferenciát megelőző 2010-es isztambuli, a 2012 februári és 2013 májusi Londonban megrendezett Szomália-konferenciák. Forrás:http://index.hu/kulfold/2012/02/23/szomalia-konferencia_legicsapassal_kalozok_ellen/ http://www.breuerpress.com/2012/02/23/szomalia-konferencia/

[464] A TFG mandátuma 2012 augusztusában járt le.

- 2005-től folyamatos kihívást jelent a kormány és szerveinek elhelyezése. 2005-ben Jahwar és Baidoa lettek kijelölve az ország fővárosainak. 2007-ben több kormányszerv áttelepült Mogadishuba is. A 2009-es etióp kivonulást követően az Al-Shabab és a Szomáliai Iszlám Front (IFS) [465] elfoglalta Baidoát, ekkor több parlamenti képviselő elhagyta az országot.
- 2007-ben elkezdődött a kormány újraegyesítései programja, amely a mérsékelt SCIC tagok TFP-hez való csatlakozását célozta. 2008-ban az ARS-D elfogadta a kormány feltételeit, majd az elnökválasztást követően egységkormányt alakított. A TFG-hű klánok egymással való versengése azonban beárnyékolja az újraegyesítési folyamatot. Az ellenzéki erők - az Al-Shabab terrorszervezetet, a JIS, az Anole ellenállócsoport és az ARS-A - megalapították az **Iszlám Pártot** (HI),[466] amely továbbra sem volt hajlandó a kiegyezésre, és fegyveresen támadta a TFG erőit és támogatóit.
- 2007-től az éhínség, az iszlám fegyveresek visszahúzódása, a kormány tehetetlensége a vízi határok védelme és az illegális halászat megakadályozása terén, mind hozzájárultak a kalózkodás terjedéséhez. A kalóztámadásokra a nemzetközi közösség hadiflotta küldésével válaszolt.
- 2008-ban az USA és az EU által szponzorált *Food Security Analysis Group* megállapította, hogy a nemzetközi erőfeszítések ellenére a humanitárius segítségnyújtásban részesítettek és a kitelepítettek száma radikálisan növekszik. Az otthonukat elhagyók elsősorban Közép-Szomáliából és Puntföldről származnak, amelyeket kritikus szárazság és éhínség jellemez. A menekülthelyzet jelentős terheket ró a szomszédos Etiópiára és Kenyára is.
- Szomáliföld és Puntföld kapcsolata továbbra sem rendezett. A konfliktus egyik fő oka, hogy a vitatott hovatartozású *Sool* és *Sanaag* térségek még nem kerültek hivatalosan egyik fél ellenőrzése alá sem. A felek helyi tanácsok felállításával, korlátozott erejű támadásokkal, ellentétes gazdasági szerződésekkel, továbbá *államváltással* [467] próbálnak nyomást gyakorolni egymásra. A nem kormányszintű kezdeményezések jellemzően fegyveres

[465] Islamic Front of Somalia.
[466] Islamic Party, helyi megnevezése: Hisbi Islam (HI).
[467] A két országrész határán élő klánok és települések hovatartozásukat a pillanatnyi politika viszonylatában határozzák meg.

összecsapásokban végződnek. Emellett az egykori brit gyarmat Szomáliföld ragaszkodik függetlenségéhez, míg Puntföld a TFG-t támogatja.

- A TFG hadereje mind struktúrában mind humánerőforrás tekintetében rendezetlen. Tényleges felépítése áttekinthetetlen, amely lehetőséget ad a korrupcióra. A haderő személyi állományát továbbra is a klánok [468] biztosítják, akik egymással is rivalizálnak. A TFG-fegyveresek lojalitása, fegyelmezetlensége továbbra is súlyos probléma.[469]

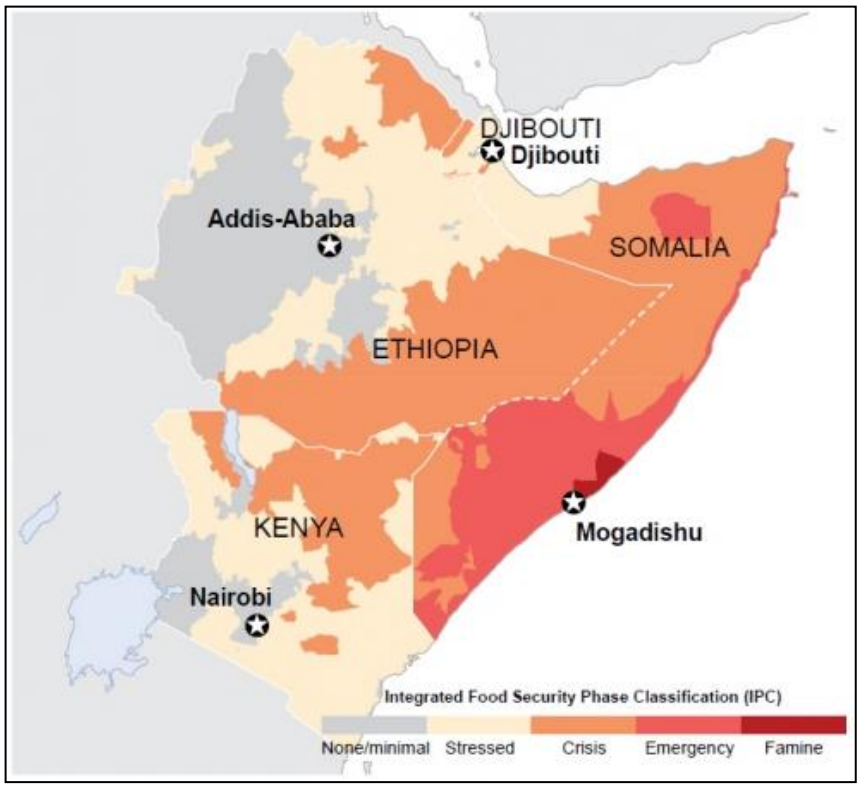

9. számú ábra: Az éhínség sújtotta területek elhelyezkedése. (http://www.sphereproject.org/news/update-on-the-joint-standards-initiative-deployment-to-the-horn-of-africa/ Letöltés: 2013. ápr.10.)

- Extrém szegénység, szárazság, éhínség és az elpusztított infrastruktúra jellemzi Szomáliát. Ugyanakkor a környezeti nehézségek ellenére aktív gazdasági tevékenység zajlik az országban. Ennek oka, hogy számos szomáliai kikötőváros [470] belépőpont az afrikai kereskedelmi hálózatba. Emellett az ország gazdaságát meghatározó tényező az állattenyésztés és kereskedelem is, amely elsősorban az Arab-félsziget országaiba irányul. Az

[468] Majerteenal klán, Marehan klán, Rahanwhein klán, Hawiye klán, Abgalal klánja és a Saadal klánja.
[469] 2008-ban jelentős számú TFG-fegyveres hagyta el a haderőt és csatlakozott milíciákhoz, valamint a katonák számos esetben megtagadták a kapott parancs végrehajtását.
[470] Mogadishu, Marka, Kismaayo.

Öböl-országok [471] kihasználva Szomália függőségét, jelentős hatást gyakorolnak annak politikájára és gazdaságára. A szomáliai gazdaság fenntartásához jelentősen hozzájárul a szomáliai diaszpóra pénzügyi segítségnyújtása is.

- A kormányellenes fegyveres csoportosulások továbbra is komoly fenyegetést jelentenek a kormány és szövetségesei számára. A HI és annak tagjai elkötelezettek a kormány és a nemzetközi erők elleni harcban, és nem hajlandók a kormánnyal való kiegyezésre. A HI ezért folyamatosan támadja az említett szervezetek fegyveres és polgári erőit. A diaszpóra anyagi támogatása szintén megjelenik a fegyveresek pénzügyi forrásai között is.[472]

VI.1.3. NEMZETKÖZI KÖZÖSSÉG FELLÉPÉSE

- Az ENSZ 1992-ben az UNOSOM művelet felállításával próbálta kezelni a szomáliai biztonsági helyzet romlását. Ezt erősítve az USA elindította US Operation Restore Hope műveletét, amelyet a későbbiekben bevontak az újjászervezett UNOSOM II-be. A műveletek azonban nem hozták meg a várt eredményt, és súlyos áldozatokat követeltek a békefenntartóktól.[473] Az ENSZ 1995-ben végleg kivonult csapataival az országból, azóta politikai úton kíván hatást gyakorolni a konfliktusban résztvevő felekre.
- A szomáliai kormány 2006-ban békefenntartók telepítését kérte az AU-tól és az Arab Ligától saját védelmére, és a fegyveres erők felállításában való részvételre. Az etióp kormány vállalta a feladatot, és egyedül bevonult az országba. Az SCIC legyőzését követően az AU elkötelezett maradt a békefenntartó művelet létrehozásában, amelyet az ENSZ BT is támogatott. Felkérést követően 2007-ben Uganda és Burundi közel 2.350 katonát telepített az országba, míg más felajánlók [474] nem küldtek csapatokat az **AMISOM**-ba.[475]
- Az AU az ENSZ bevonását igényelte, viszont az csak egy kisebb létszámú polgári és katonai tanácsadókból álló kontingenssel támogatta a

[471] Szaúd-Arábia, Jemen, Egyesült Arab Emirátusok.
[472] Egyes nemzetközi szervezetek becslése szerint 500 millió és 1 milliárd USD közé esik a diaszpórától érkező anyagi támogatás.
[473] 1993-ban 24 pakisztáni és 18 amerikai katona vesztette életét a Szomáliai Nemzeti Szövetséggel folytatott fegyveres összecsapásokban.
[474] Nigéria, Ghána és Malawi.
[475] Az AMISOM jelenleg közel 8000 fős, amelyben 3520 katona Burundiból, 4480 Ugandából vesz részt.

műveleteket.[476] 2007 végén a BT 1772 számú határozatában az AMISOM gyengeségeire hívta fel a figyelmet, és támogatásának lehetőségeit vizsgálta, de nem vette át a művelet irányításának felelősségét az AU-tól. 2011-ben az AU kezdeményezte, hogy a kenyai OLN műveletben résztvevő alakulatok csatlakozzanak az AMISOM-hoz.

- Szomália megosztott külkapcsolataiban is. Puntföld Etiópiával tart fenn jó kapcsolatot, amelyet több esetben kihasznál Szomálifölddel szemben is. Jemennel informális kapcsolatot tart, amely teret ad a halászattal kapcsolatos kérdések megvitatására. Az USA folyamatosan támogatta hírszerző szolgálatát, viszont a kalózkodás terjedése miatt kapcsolatuk marginalizálódott. Szomáliföld alacsonyszintű formális kapcsolatokat ápol Etiópiával. Ugyanakkor a két ország kereskedelmi egyezményt kötött 2002-ben, amelyben Szomáliföld engedélyezi Etiópiának a Berbera kikötő használatát.
- A klánok közötti konfliktusok több esetben átnyúlnak az országok határain. 2008-ban kereskedelmi és biztonsági kapcsolatok mélyítéséről történt egyeztetés. Az ország több esetben kereskedelmi vitát folytatott Dzsibutival, akivel 2009-et követően fokozta gazdasági, politikai és biztonsági kapcsolatait. Dél-Afrika hivatalosan elismerte Szomáliföld függetlenségét.
- Az EU 2009-ben indította **kiképző missziója**t (EUTM-I)[477]Ugandában. A misszió célja, hogy az EU és ugandai tanácsadók kiképezzék a szomáliai haderő kijelölt katonáit. A kiképzés, annak magas költsége, a szomáliaiak alacsony motivációja, és az eltérő vallási háttér miatt alacsony hatásfokú. A kezdeményezés mégis mutatja, hogy az EU kiemelten érdekelt a térség biztonsági helyzetének rendezésében.
- A TFG a nemzetközi szervezetek[478] és a környező **arab államok** általános támogatását élvezi. A *szomáliai egységet* legfőképpen Egyiptom, Líbia, Szaúd-Arábia és az Egyesült Arab Emirátusok támogatják. Az Emirátusok nem avatkozik Szomália belügyeibe, ugyanakkor az ország hadurainak és cégeinek pénzügyi központja Dubaiban van.

[476] Az 1992-95 között működő ENSZ béketeremtő alegység (UN Operation in Somalia, UNOSOM) nem tudta végrehajtani feladatát, így a kudarc miatt az ENSZ nem szándékozott közvetlenül részt venni az új misszióban.
[477]Europan Union Training Mission I. Az ENSZ BT 1872 (2009) számú határozatában hagyta jóvá a misszió létrehozását.
[478] ENSZ, Arab Liga, Kelet-Afrikai Kormányközi Fejlesztési Hatóság (IGAD).

- Az ország olajkitermelési szerződést írt alá **Kínával**, és kínai telekommunikációs cégek jelentek meg a fővárosban. Kína humanitárius- és újjáépítési segélyekkel is támogatta a TFG-t.
- Szomália függetlenségét elnyerve létre akarta hozni **Nagy Szomáliát**, ellenőrzése alá kívánta vonni az akkor Francia Szomáliának nevezett országot, Etiópiával és Kenyával. 1977-ben az Etiópiával vívott vesztes háborút követően az ország lemondott területi követeléseiről, így Dzsibutiról is. 2000-ben **Dzsibuti** és Szomáliföld közötti kapcsolat vált feszültté az Artai Újraegyesítési Konferenciát követően. Szomáliföld az elszakadási törekvéseit látta veszélyeztetve, ezért bojkottálta azt. Dzsibuti több ellenintézkedést léptetett életbe az ország ellen. A kezdeményezés kihatással volt a dzsibuti-etióp kapcsolatokra is. Etiópia térségbeli befolyását látta veszélyeztetve, viszont az Eritrea elleni közös fellépés[479] csökkentette a két ország közötti feszültséget.
- Az 1998. és 2000. között zajló eritreai-etióp háború során a szemben álló felek, kihasználva a térségbeli etnikai viszonyokat, felfegyvereztek szomáliai csoportokat[480] is. 2001-ben **Eritrea** elismerte a szomáliai Átmeneti Nemzeti Kormány (TNG),[481] viszont ellenérdekelt volt az etiópok által támogatott TFG létrehozásában. 2006-ban ezért Eritrea fegyverekkel és megerősítő erőkkel támogatta a SCIC-t, majd annak bukását követően az ARS-A-t, a Shahab terrorszervezetet és a JIS-t.
- Az ország folyamatosan kiállt az IGAD kezdeményezésű szomáliai békefolyamat mellett, amelynek eredményeképpen megalakult 2004-ben az Átmeneti Szövetségi Kormány. A SCIC nem ismerte el a TFG-t és támadta. Az AU felkérést követően Etiópia bevonult Szomáliába, ahol felszámolta a SCIC fegyvereseit, majd onnan 2009-ben kivonult. A fenyegetettség miatt Etiópia szoros kapcsolatot tart fenn az amerikai haderővel, és fedett műveleteket hajt végre a szomáliai támogatású Ogaden Nemzeti Felszabadítási Front (ONLF)[482] csoportjai ellen. Etiópia törekszik mind

[479] Etiópiának és Dzsibutinak is vannak területi követelései Eritreával szemben.
[480] Szomáliai közvetítők juttatták fegyverhez az Etióp Oromo Felszabadulási Front tagjait is (Ethiopian Oromo Liberation Front, OLF), akik szomáliai területről támadtak etióp célpontokat.
[481] Transitional National Government.
[482] Ogaden National Liberation Front. Az elnevezés az 1977-es szomáliai-etióp háborúra utal, amelynek célja az etiópok Ogaden tartományának megszerzésével Nagy Szomália létrehozása volt.

hivatalos mind nem-hivatalos csatornákon keresztül befolyást gyakorolni a TFG-re és Szomáliföldre.

- **Kenya** az észak-keleti tartományában élő nagyszámú, és jelentős területet benépesítő szomáli kisebbség miatt közvetlenül is érintett szomszédja belpolitikai válságának megoldásában. A helyzetet súlyosbítja, hogy a szomáliai belbiztonsági helyzet miatt jelentős számú szomáli lépte át a határt, és él menekülttáborokban. A szomáliai szélsőségesek több esetben ezekben a táborokban, vagy innen kiindulva hajtottak végre támadásokat a szomáliaiak és a helyiek ellen. Ettől vezérelve Kenya aktív szerepet játszott az újraegyesítési és az államépítési kezdeményezésekben. Közvetített a TNG ellenzéke között is, amelynek eredménye a 2001-es Nakaru-i egyezmény.[483] Az egyezmény sikertelenségét követően, a későbbiekben megalakult kenyai támogatással a TFG. Diplomáciai siker, hogy 2009-ben Kenya és Szomália egyetértési nyilatkozatot írt alá, amelyben Kenya vállalja, hogy technikai, továbbá a biztonság, migráció és a gazdaság területét érintő támogatást nyújt az új kormánynak. Az ország lakosai elleni Al-Shabab akciók miatt, és AU felkérésre Kenya megindította az OLN műveletet 2012-ben.
- Az ENSZ 1995-ös kivonulását követően az **Egyesült Államok** aktívan hozzájárult a helyi hírszerző szervek kiképzéséhez és működtetéséhez. A 2006-os etióp beavatkozást hírszerzési adatokkal támogatta. Az USA és európai szövetségesei folyamatos technikai és humán hírszerzést folytatnak az Al-Qaida terrorszervezet tevékenysége miatt. Az USA hadereje több esetben légicsapást hajtott végre feltételezett Al-Qaida célpontok ellen.[484] A Kenyában rendezett Eldoret-i újraegyesítési tárgyalásokon politikai nyomásgyakorlással eszközölte ki a felek közti megegyezést, míg 2009-ben Sheikh Sharif Sheikh Ahmed elnök beiktatását követően politikai és pénzügyi támogatásáról biztosította a kormányt.

[483] Az egyezmény egy új kormány létrehozását célozta.
[484] Az Egyesült Államok hadereje légicsapást hajtott végre 2008 márciusában Al-Qaida tagok ellen, míg áprilisban az Al-Shabab szervezet egyik vezetőjét likvidálták.

VI.1.4. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

1. Az átmeneti intézmények ugyan átadták feladataikat a demokratikusan megválasztott szerveknek, azonban a klánok és iszlám szélsőségesek továbbra is destabilizálják az országot. *Az EU szaktanácsadókkal (elsősorban közigazgatási, védelmi területekről) támogathatná a szomáliai kormány erőfeszítéseit az államapparátus kialakításában, és annak fenntartásában.*
2. Az országot sújtó természeti és humanitárius válságok (éhínség, munkanélküliség) nagymértékben hozzájárulnak a biztonsági helyzet romlásához. *Az EU eddigi humanitárius műveleteit érdemes lenne kiegészíteni egy munkával a segélyért programmal, amely során a helyiek a térségben végezhető munkával váltanák ki a segélyeket. Ez továbbra is képes lenne az EU-Afrika szarva országok kapcsolatainak ápolására, továbbá biztosítaná a lakosság munkával való lekötését, amely csökkenthetné a szélsőséges vagy gazdasági bűnözői csoportokhoz való csatlakozást.*
3. A veszélyek között említendő, hogy jelentős problémát okoz az értelmiség jelentős kiáramlása a térségből. *Az EU támogathatná a klánezetők és gyermekeik európai intézményekben történő oktatását, valamint hozzájárulhatna a szomáliai oktatási intézmények fejlesztéséhez. A lépés erősíthetné a politikai-gazdasági-társadalmi kapcsolatokat az ország értelmisége és az EU között.*
4. A szomáliai szélsőséges biztonsági helyzet miatt több ezren elhagyták az országot, és a szomszédos országokba menekültek. *Az EU Afrika stratégiája nem korlátozódik csak a biztonsági elemekre, viszont annak hatékony alkalmazása növeli az EU térségbeli befolyását. Ezért az EU-nak javasolt továbbra is pénzügyi dotációval támogatni a menekülteket befogadó országokat.*

VI.2. SZUDÁN ÉS TÉRSÉGE

2011-ben Szudán a déli tartományok elszakadásról szóló népszavazással hívta fel magára a nemzetközi közösség figyelmét. Az ország függetlenné válása reményt ébresztett a szakadár ország területén élőknek és példát adtak több önállóságáért küzdő afrikai etnikai-vallási csoportosulásnak. A helyi lelkesedés mellett a nemzetközi közösség is várakozással tekint az ország biztonsági helyzetének alakulására, mert annak gazdasági-társadalmi kihívásai hatást gyakorolnak többek között az EU térségbeli politikájára is.

VI.2.1. SZUDÁN ÉS DÉL-SZUDÁN

1955-ben az országban lévő etnikai és vallási feszültségek, valamint a társadalmi megosztottság miatt háború tört ki Szudán északi és déli államai között. A konfliktus elmélyüléséhez nagymértékben hozzájárult az ország brit megszállása alatt kialakított közigazgatási rendszere, amely a két országrészben elkülönülve működött. A háború 1972-ben ért véget, amikor a felek békeegyezményt kötöttek.[485]

1977-ben Szudán kormánya bevezette az iszlámtörvénykezést, amely újabb társadalmi feszültségekhez vezetett. 1983-ban ismét kiéleződtek az ellentétek a két országrész között, miután Nimeri elnök olyan föderatív állammá szervezte át Szudánt, amely magába foglalta Dél-Szudán területét. Ezt a déli államok az Addisz-Abebában megszerzett autonómiájuk elleni lépésként értelmezték. Ezt követően a déliek megalakították a Szudáni Népi Felszabadítási Mozgalmat/Hadsereget (SPLM/A),[486] amely fegyveres csoportjaival harcot indított függetlenségéért.

Az évek során a nemzetközi közösség határozottan követelte a felek közötti megbékélést, amely hatására a kormány és a SPLM/A 2002 júliusában aláírta a Machakos Protokollt (MP).[487] A békeegyezmény végrehajtásának ellenőrzésére az ENSZ BT 1590 (2005) számú határozatában felállította UNMIS misszióját.[488]

---

[485] Az addisz abebai egyezmény autonómiát biztosított a déli államok részére.
[486] Sudan People's Liberation Movement/Army.
[487] Machakos Protocol. A keretegyezmény szerint Szudán déli része önálló államigazgatási területté vált 6 évre, amely után referendummal döntenek a terület kiválásáról, és az önálló állam létrejöttéről.
[488] United Nations Mission in Sudan. A misszió feladata a tűzszünet megfigyelése, a SPLA és a kormány közös integrált szervezetének támogatása és monitorozása, a fegyveres csoportok lefegyverzése, rendőrség újraszervezése, az emberi jogok elismerésének és a jogállamiság előmozdítása, a 2011-es függetlenségi referendum feltételeinek megteremtése, továbbá a kitelepítettek és a menekültek visszatérésének elősegítése, és aknamentesítés volt.

2005-ben a szudáni kormány és a SPLM/A között folytatódtak a tárgyalások Kenyában, amelynek eredménye az Átfogó Békeegyezmény (CPA)[489] aláírása volt. A CPA rendelkezett a hatalom megosztásáról, a javak elosztásáról, az abyei, a dél-kordofáni és a kék-nílusi konfliktusok rendezéséről, továbbá biztonságerősítő lépésekről.A szudáni kormány több esetben kísérletet tett a CPA végrehajtási fázisának késleltetésére, ennek ellenére 2011-ben Szudán déli régiójában megtartották a népszavazást a terület elszakadásról. A népszavazáson résztvevők 99%-a Dél-Szudán függetlensége mellett tette le voksát. Dél-Szudán elszakadását hivatalosan ugyan elfogadta Szudán, ellenben számos területen nem történt megegyezés a felek között: a két ország határvonalának rendezése, [490] az olajbevételek és kiadások egyeztetése, [491] a lakosság állampolgárságának véglegesítése[492] terén.

10. számú ábra: a szudáni olajlelőhelyek elhelyezkedése.
(http://news.bbcimg.co.uk/media/images/59320000/gif/_59320761_sud_map_oil_2.gif Letöltés: 2013. jan. 31.)

[489]Comprihensive Peace Agreement. Az egyezmény magába foglalja még a továbbiakat: Biztonsági Intézkedések Protokoll (2003), Javak Megosztásának Protokoll (2004), Hatalommegosztás Protokoll (2004), Dél-Kordofán/NUba Hegyek és a Kék Nílus Államok Konfliktuskezelési Protokoll (2004), Abyei Konfliktuskezelési Protokoll (2004).

[490] A CPA értelmében dönteni kellett volna például Abyei térség hovatartozásáról, amely az egyik leggazdagabb olajlelőhely.

[491] Az olajlelőhelyek 75 %-a Dél-Szudánban található, amely nem rendelkezik megfelelő infrastruktúrával, ezért Port Sudan kikötőjét és a Szudán kőolajvezetékét kell igénybe vennie.

[492] Szudáni csapatok közel 170.000 lakost üldöztek el Abyei és Dél-Kordofán térségekből.

Az olajbevételek körüli vita 2012 közepén a két országot az újabb háború szélére sodorta. Felismerve egymásra utaltságukat 2012 évvégén Szudán és Dél-Szudán képviselői végül megegyeztek a dél-szudáni olajexport újrainedításáról, egymás valutájának elismeréséről, és egy demarkációs vonal létrehozásáról. Ez utóbbi csak 2013. év elején kezdett tényleges formát ölteni.[493]

VI.2.2. DÉL-SZUDÁN-ENSZ-EU-SZUDÁN

Szudán 2005-ben hozzájárult ahhoz, hogy az ENSZ békefenntartó missziót telepítsen az ország déli régiójába. Az ENSZ folyamatosan meghosszabbította az UNMIS mandátumát, amelyet 2011-ben jogutódja (UNMISS)[494] követett. A misszió feladatait - anyag, eszköz és létszám hiány miatt - azonban csak korlátozottan tudta végrehajtani.[495] Az ENSZ csapatok látszólagos tétlensége miatt a helyi vezetők a nemzetközi szervezetet is vádolják a kialakult helyzetért. Emellett 2011-ben az ENSZ - reagálva a Szudán Abyei régióban kialakult konfliktusra - létrehozta a térség védelmét szolgáló belső biztonsági erőt (UNISFA)[496] is.

A BT 2012-ben jóváhagyta az Afrikai Unió által javasolt Szudánt és Dél-Szudánt érintő roadmap-et, és felszólította a dél-szudáni kormányt az együttműködésre, és a 2011-ben - mindkét fél által jóváhagyott - Biztonságos Fegyvermentes Határövezet[497] létrehozásának végrehajtására.

A térség stabilitásának elősegítése érdekében az EU 2012-ben úgy döntött, hogy a közös biztonság- és védelempolitika keretében felállítja légiközlekedésvédelmi misszióját (EU EUAVSEC)[498] Jubában, hogy az EU szakértői támogatással hozzájáruljon Dél-Szudán légiközlekedésének biztonságához a fővárosi nemzetközi repülőtéren.

---

[493] Terv szerint április 4-ig fegyvermentessé kell tenni a két ország közötti ütköző zónát. Az ütköző zóna létrehozása létfontosságú a kőolaj-kitermelés és export újraindításához.
[494] BT 1996 (2011) sz. határozata. A BT 2057 (2012) sz. határozatában 2013. július 15-ig meghosszabbította a misszió mandátumát.
[495] Az előzőekben említett dél-szudáni etnikai-gazdasági konfliktusok során az ENSZ csapatok ugyan kitelepültek az érintett térségbe, de nem voltak képesek a lakosok védelmére.
[496] Az ENSZ BT 1990 (2011) számú határozata. A művelet célja a két ország határának ellenőrzése a térségben. A UNISFA fel van hatalmazva a polgári lakosság és a humanitárius szervezetekben dolgozók védelmére
[497] Safe Demilitarised Border Zone, SDBZ.
[498] EU Aviation Security Mission-South-Sudan. Lásd bővebben:III Fejezet.

- A két ország határán terül el több fontos olajlelőhely is, amelyek hovatartozásáról nem történt érdemi megegyezés a kormányok között. A felek kihasználva a bizonytalanságot, fegyveres erőket is bevetnek azok birtoklásáért.
- Szudán és Dél-Szudán egymást vádolja a kormányellenes fegyveres csoportok anyagi és technikai támogatásáért, amelyek a két ország felségterületét használják felkészülési bázisként, majd onnan intéznek támadást a kormányerők ellen.
- Dél-Szudán - a rendőri és katonai erők hiányosságai miatt - nem képes kezelni a közösségek közötti fegyveres összecsapásokat.
- A helyzetet súlyosbítja, hogy a probléma szorosan köthető a lakosság szegénységéhez, a civilek birtokában lévő nagymennyiségű fegyverhez, a korlátozott erőforrásokért (víz, föld)[499] folyó küzdelemhez, és az említett független biztonsági intézmények és helyi kormányszervek hiányához.[500]
- Emellett a kormány a támadások kivizsgálása és adekvát szankciók életbeléptetése helyett általános amnesztiát alkalmaz.[501] A bizalomerősítő intézkedések nélkülözése, és az említett hiányosságok az etnikumok közötti konfliktusok mélyüléséhez, etnikai tisztogatáshoz[502] vezethet.
- Dél-Szudán nem rendelkezik megfelelő oktatási és szociális intézményi háttérrel. Az ország fejlesztési statisztikái szerint minden 50 gyerekből egy végzi el az általános iskolát, és a felnőtt lakosság 85 %-a írástudatlan.
- A közszférára általánosan jellemző a magas korrupció.

[499] A területen élő népcsoportok egyik legfőbb foglalkozása a szarvasmarhatartás. A törzsek egymás közti rivalizálásuk során marhalopásokat követnek el, ami súlyos személyi veszteségekkel jár együtt. 2006-ban az SPLM/A lefegyverzett és a szervezetbe beolvasztott több milíciát, többek között a Fehér Hadsereget is (White Army). A törzsek folyamatos fegyveres összecsapásai miatt, azok újraszervezték és felfegyverezték magukat.
[500] In: PSC Report, No.31, February 2012.
[501] In: PSCR, No.31, February 2012.
[502] 2011. december 23. és 2012. január 5. között zajlott Dél-Szudán eddigi legnagyobb belső fegyveres összecsapása, amely során a Lou Nuer törzs Fehér Hadseregének tagjai rajtaütöttek számos, a Murle törzshöz tartozó falun Jonglei tartományban. Az incidens során 3.000 személy életét vesztette, 60 ezer fő elmenekült. A két törzs közti összecsapások 2008. óta folyamatosak.

VI.2.4. DARFÚR

1970-től Szudán nyugati térségében a megoldatlan gazdasági, etnikai problémák fegyveres összecsapásokhoz vezettek a földművelő és a pásztorkodással foglalkozó törzsek között. A helyzetet súlyosbította, hogy a ’90-es években a muzulmán kormány a fennálló problémákat arab fegyveres milíciák (pl.: Janjaweed) felfegyverzésével és támogatásával, valamint a lakosság etnikai és vallási összetételének megváltozatásával akarta kezelni. Válaszul a darfúri törzsek fellázadtak, és 2003-ban a Szudáni Felszabadítási Mozgalom/Hadsereg (SLM/A)[503] és az Igazság és Egyenlőség Mozgalom (JEM)[504] fegyveresei rendszeresen támadták a kormányerőket, és annak arab nomád szövetségeseit a Janjaweedeket.[505]

A Janjaweed milícia tevékenysége miatt az ENSZ BT 2004-ben vizsgálatot rendelt el[506] a feltételezett darfúri tömegmészárlás ügyében. Ezt követően több ország[507] a harcok befejezésére, és a fegyveresek lefegyverzésére szólította fel a kormányt. Az ENSZ szankciókat foganatosított: fegyverkereskedelmi tilalmat rendelt el a nem kormányzati erők számára; később a BT – orosz és kínai nyomásra – az SLM/A-t és JEM mozgalmakat szólította fel a harcok beszüntetésére; 2005-ben utazási tilalommal és pénzügyi eszközök befagyasztásával szankcionálta a darfúri tűzszünetet megsértőket; és a feltételezett mészárlás ügyét[508] átadta az ICC-nek.[509]

2004-ben Szudán nyugati részén folytatódtak az összecsapások a kormányhű csoportosulások és az SLM/A, valamint a JEM fegyveresei között. A biztonsági és a humanitárius helyzet romlása miatt az ENSZ főtitkár katonai beavatkozással fenyegette meg a kormányt, és követelte a Janjaweed lefegyverzését. 2004-ben az Afrikai Unió[510] és a szudáni kormány megegyezett, hogy a darfúri övezetbe

[503] Sudan Liberation Movement/Army.
[504] Justice and Equality Movement.
[505] Besenyő János: Országismertető Szudán. Sereg Szemle Kiadvány, 2010. p 112-114.
[506] BT 1556 (2004) sz. határozata: nem specifikus szankciókat helyezett kilátásba Szudán olaj érdekeltségei ellen.
[507] Algéria, Angola, Brazília, Fülöp-szigetek, Kína, Oroszország és Pakisztán.
[508] BT 1556 (2004), 1574 (2004) és 1593 (2005) sz. határozatai.
[509] Az ICC 2007-ben elfogató parancsot adott ki Ahmed Harun, a szudáni kormány volt belügyminisztere és Ali Muhammad Ali Abdel-Rahman, a Janjaweed milícia volt parancsnoka ellen. 2009-ben lrendelte Omar Haszan Ahmed al-Bashir szudáni elnök letartóztatását a térségben elkövetett háborús és emberiesség elleni bűncselekmények miatt. Besenyő János: iOrszágismertető Szudán. Sereg Szemle Kiadvány, 2010. p 124-125.
[510] Szudán belső konfliktusainak kezelésekor elsősorban az AU intézményét fogadja el közvetítőként és segítőként a nemzetközi közösség részéről.

megfigyelőket (AMIS I-II-III) telepítenek. A művelet nem hozta meg a várt eredményeket.[511]

2006-ban a szudáni kormány és az SLM/A aláírta a **Darfúri Békeegyezményt** (DPA), [512] amely megteremtette a lehetőségét az ENSZ békefenntartó misszió telepítésének. A szudáni kormány - többszöri elutasítása után - 2007-ben végül beleegyezett ENSZ csapatok Darfúrba való telepítésébe. Az AU és az ENSZ egyeztetéseket követően 2007-ben a BT jóváhagyta[513] az AMIS-t követő közös AU-ENSZ műveletet (UNAMID)[514] Darfúrban.

2007-ben a lázadó csoportok közös képviseletükről és céljaikról egyeztettek Tanzániában és Líbiában, egyetértettek Darfúr autonómiájának kérdésében.

2008-ban a szudáni kormányerők és arab milíciák megtámadtak több lázadókézen lévő települést Darfúr régióban. Válaszul a lázadók támadást hajtottak végre Kartúm környéki települések ellen, és műveleteik kiterjesztésével fenyegették a fővárost. A fegyveres összecsapások mindkét részről súlyos áldozatokkal jártak.

2009-ben a térség biztonsági helyzetének viszonylagos javulása lehetővé tette a béketárgyalások előkészítését. 2010-ben és 2011-ben a lázadó vezetők (LJM[515] és JEM) több alkalommal tárgyaltak a szudáni vezetéssel és nemzetközi mediátorokkal Dohában. Márciusban a kormány bejelentette, hogy további kettő tartományt hoz létre Darfúr régióban,[516] ami a felek közötti feszültség mélyülését eredményezte. Ez új DPA-t kidolgozását kívánta, amelyet a LJM és a szudáni kormány elfogadott, az SLM/A viszont elutasította azt.

2012-ben a régió biztonsági helyzete tovább romlott, amely hatására az ENSZ BT az UNAMID misszió további bővítéséről döntött.[517] 2013-ban az SLM/A és a JEM ismét támadta a szudáni kormány erőit Dél-Darfúrban és Észak-Kordofánban.

---

[511] Lásd: V.2.2 alfejezet.
[512] Darfur Peace Agreement, DPA.
[513] BT 1769 (2007) sz. határozata. 26 ezer fős békefenntartó erő telepítését engedélyezte a térségben.
[514] Az AMIS misszió teljesen beolvadt az UNAMID-ba. Az új művelet minden szükséges eszközzel megvédheti a lakosságot, a humanitárius szervezetek tagjait és saját magukat.
[515] Liberation and Justice Movement, LJM. A Felszabadítási és Igazság Mozgalom 10 kisebb lázadó csoportból alakult 2010-ben.
[516] Darfúr így 5 tartományból állna. A kormány átláthatóbb és hatékonyabb közigazgatás megteremtésére hivatkozott, míg az ellenállók befolyásuk korlátozását, és népcsoportjaik megosztását látták a kezdeményezésben.
[517] BT 2062 (2012) számú határozata. Jelenleg 21.350 fő vesz részt a műveletben.

VI.2.5. A KÖRNYEZŐ ORSZÁGOK

KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

A szudáni polgárháború során az SPLM/A több esetben elhagyta Szudán területét, és bázisokat alakított ki a Közép-afrikai Köztársaságban (CAR). SPLM/A itt hajtotta végre csoportjainak újraszervezését, és készült fel a szudáni kormányerők elleni műveletekre. A szudáni kormány számos alkalommal vádolta a CAR vezetését az SPLM/A támogatásával, akik ezt a határok ellenőrzésének nehézségére hivatkozva utasították vissza.[518]

Az ENSZ a térség polgári lakosságának védelmére 2007-ben létrehozta a MINURCAT missziót,[519] amelyhez az EU is csatlakozott EUFOR[520] missziójával. A műveletek keretében a felek megfigyelőket küldtek Kelet-Csádba és a Közép-afrikai Köztársaság észak-keleti térségébe. 2010-ben Csád kérte az ENSZ művelet befejezését, amely a BT 1923 (2010) számú határozata alapján megtörtént.

CSÁD

A két ország - Csád és Szudán - kapcsolatára nagy hatást gyakorol a térségben található nem-arab törzsek helyzete. A jelenlegi csádi vezetés ahhoz a Zaghawa törzshöz tartozik, amely a két ország határán él. A ’90-es években ennek okán a szudániak elősegítették a Zaghawa törzshöz tartozó Idriss Déby elnök hatalomra jutását, és kiegyensúlyozott kapcsolat alakult ki az országok között.

2003-ban a szudáni kormány arab törzsek és arab félkatonai szervezetek felfegyverzésével és támogatásával próbálta visszaszorítani a Darfúrban élő nem-arab törzsek kezdeményezéseit, amely a darfúri konfliktus elmélyüléséhez vezetett. A fegyveres összecsapások átterjedtek Csádra is. A konfliktus ideiglenes megoldásaként tűzszüneti egyezményt írtak alá 2003-ban. Ugyanakkor a Janjaweedek továbbra is folytatták akcióikat a nem-arab törzsek ellen Szudánban és Csádban, ezért az országok viszonya ismét feszültté vált.[521]

2006-2007-ben Szudán és Csád több esetben felfüggesztette állami szintű kapcsolatait egymással, mert a kormányok továbbra is egymást vádolták az ellenzéki

[518] 2001-ben a CAR az 1000 km-t meghaladó határszakaszt mindösszesen 4000 fővel ellenőrizte.
[519] BT 1778 (2007) számú határozata.
[520] Az EUFOR mandátuma 2009-ben lejárt.
[521] A csádi vezetés 20005-ben Szudánt a milíciák, a szudáni vezetés Csádot a JEM és az SLA fegyvereseinek támogatásával vádolta, amely fegyveres konfliktusig fajult. Ezt követően a két ország több bizalomerősítő kezdeményezést dolgozott ki, és tűzszüneti megállapodást léptettek életbe (2006).

fegyveres csoportok támogatásával.[522] A felek 2007-ben újabb fegyverszüneti megállapodást kötöttek.

2008-ban a konfliktusban érintett felek[523] a szemben álló fél fővárosát támadták. Mindkét kormány a támadásokat a másik fél belügyekbe való beavatkozásnak ítélte. Ezt követően 2009-ben a felek ismét megerősítették szándékukat, hogy nem avatkoznak be egymás belügyeibe.

A két ország kapcsolatát jelenleg is nagymértékben meghatározza Darfúr biztonsági helyzete. A térségben lévő megoldatlan etnikai, vallási, gazdasági problémák miatt törzsek közötti összecsapások folytatódnak, amelyeket az ellenérdekelt országok továbbra is kihasználnak. Az UNAMID jelenléte hozzájárul a fegyveres milíciák és törzsek megfigyeléséhez, elősegítve a térségbeli konfliktusok számának csökkentését. Az UNAMID létszáma és a felelősségi terület nagyságának aránytalansága miatt, az arab fegyveres milíciák azonban továbbra is támadják a határmenti nem-arab törzseket.

VI.2.6. A RÉGIÓ

KONGÓI DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG ÉS UGANDA

2007-ig a térség országai több esetben felhasználták a szomszédos államok területén működő ellenálló mozgalmakat saját belső hatalmuk megszilárdítására, és régióbeli politikai előny megszerzésére. Többek között **Uganda** az Úr Ellenálló Hadseregének (LRA) támogatásával vádolta Szudánt, míg az a SPLM/A-nek nyújtott segítséget rótta fel Ugandának. A két ország közötti kapcsolat 1995-ben érte el mélypontját, amikor is megszakítottak minden kapcsolatot egymással. Feszült kapcsolatuk 2002-ben enyhült, amikor a szudáni vezetés megengedte ugandai csapatoknak, hogy LRA csoportokat számoljanak fel területén.[524]

2008-ban a **Kongói Demokratikus Köztársaság** (KDK) és Uganda elindította „Mennydörgő Vihar" fedőnevű műveletet, amelynek célja a KDK területén rejtőző LRA csoportok felszámolása volt. A művelet eredménye, hogy az LRA részekre

[522] A csádi kormány a Janjaweedek folyamatos határsértései, és támadásai ellen tiltakozott a szudáni kormánynál. A szudániak a csádi haderő határ menti akcióit kritizálták.
[523] 2008. februárban a Egyesült Erők a Demokráciáért és a Fejlődésért (UFDD), az Egyesült Erők a Demokráciáért és az Alapvető Fejlődésért (UFDDF), a Demokratikus Erők Gyűlése (RDF) félkatonai szervezetek támadták N'Djamenát, Csád fővárosát; míg májusban a JEM tette ugyan ezt Szudán fővárosa ellen.
[524] „Iron Fist" művelet.

szakadt, ugyanakkor vezetőjét nem sikerült elfogni, és a csoport továbbra is támadásokat hajtott végre a lakosság ellen. A művelet sikertelenségének egyik fő oka az országok hadseregei közötti együttműködés hiánya volt. 2012-ben ezért az USA Afrikai Különleges Műveleti Parancsnoksága (SOCAFRICA)[525] mentori és technikai támogatást ígért a konfliktusban érintett országoknak az LRA végleges felszámolásához.

A térség országai jelenleg közös erőfeszítéseket tesznek a félkatonai milíciák felszámolására, ugyanakkor az eltérő érdekek, a nem megfelelő kiképzettség, hadifelszerelés - kiemelten a kommunikációs eszközök – hiányosságai miatt megkérdőjelezhetők azok valós eredményei. Dél-Szudán biztonsági architektúrájának fogyatékosságai miatt a félkatonai szervezetek tevékenysége súlyosbítja a belbiztonsági helyzetet, amely a lakosság további fegyverkezéséhez vezet.

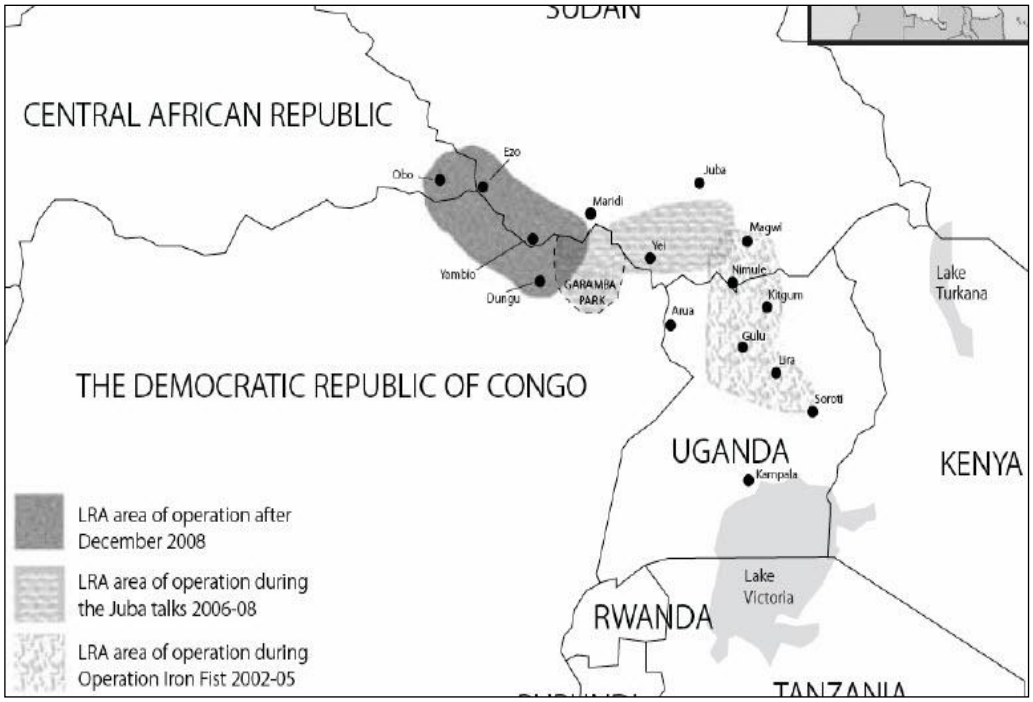

11. számú ábra: Az LRA műveletei 2002-2008 között.
(http://www.mindennapiafrika.info/2012/02/26/2012-ben-ujra-megprobaljak-az-lra-nyomaban-megint Letöltés: 2013. 03.15.)

[525]Special Operation Command of Africa.

ERITREA ÉS ETIÓPIA

A szudáni polgárháború alatt Szudán és **Etiópia** kapcsolatát az ellenálló csoportoknak nyújtott támogatások árnyékolták be. 2001 óta a két ország megerősítette kereskedelmi és biztonsági kapcsolatait. Az utóbbit elsősorban az országok Eritrea elleni közös fellépési szándéka ösztönzte.

Eritrea a határtérség lakói által létrehozott szudáni Keleti Front (EF)[526] ellenálló szövetséget támogatta. 2005-ben a Keleti Front legnagyobb szervezete, a Szudáni Népi Felszabadító Hadsereg (SPLA) fegyverszünetet kötött a kormánnyal, amellyel befejeződött a második szudáni polgárháború. Ezt követően a két ország helyreállította kapcsolatait, majd 2006-ban Eritrea vállalta a közvetítést a szudáni kormány és a Keleti Front között.

Szudán és Eritrea erőteljesen támogatja a radikális iszlám mozgalmakat, amely feszültséget okoz az USA-párti Etiópiával és Dél-Szudánnal.

IRÁN, IZRAEL ÉS SZAÚD-ARÁBIA

1991-ben Irán és Szudán képviselői több, köztük katonai segítségnyújtásról szóló egyezményt írtak alá. A lépést Szaúd-Arábia egy iráni, vörös-tengeri hadműveleti háttérbázis létrehozásaként értékelte. Az egyezmények aláírása óta Irán csak az Iszlám Forradalmi Gárdahadtest (IRGC)[527] csoportjai által nyújt kisebb katonai segítséget az országnak, valamint néhány mezőgazdasági projektben működik együtt. A hivatalos segítségnyújtás mellett az IRGC háttér bázisként használja az országot az Izrael elleni *proxi műveletei* során, és technikai, anyagi támogatást ad palesztin terrorszervezeteknek.[528] Izrael megelőző-támadást alkalmazva több támadást hajtott végre terrorszervezeteket támogató objektumok ellen Szudánban, amely feszültté teszi a két ország kapcsolatát.[529]

---

[526]Eastern Front. Lásd: http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4118678.stm
[527]Islamic Revolutionary Guard Corps.
[528] Feltételezések szerint 2008-ban a szudáni és az iráni kormány hadiipari megállapodást kötött, amely alapján Irán fegyvergyártásba kezd Szudánban.
http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/wege-hizballah-in-africa/html
[529] 2012. október 23-án az izraeli légierő légicsapást mért egy feltételezett IRGC által fenntartott rakétagyárra Kartúm térségében.

VI.2.7. VESZÉLYEK, KIHÍVÁSOK

- A szudáni kormány és a lázadó csoportok közti viszonyt beárnyékolja, hogy a kormány által felfegyverzett arab milíciák önállóan, saját érdekeiktől vezérelve is támadják a lakosság nem arab részét, és riválisaikat.
- Továbbra is létező probléma, hogy több etnikum lakhelye nem egyezik az országhatárokkal, így összecsapásaik könnyen átterjednek a szomszédos országokra.[530] A kormányok sajátos érdekeik szerint beavatkoznak egymás belügyeibe, [531] mindezek elhúzódó konfliktust helyeznek kilátásba.
- Dél-Szudán bel-és külpolitikai helyzete instabil, az államapparátus és a közintézmények súlyos hiányosságoktól szenvednek, így az ország jövője nagymértékben függ a nemzetközi közösség támogatásától.
- Szudán azon Nílus-medencei Kezdeményezés (NBI)[532] tagja, amely a Nílus vízhozam és vízenergia kihasználásról rendelkezik, amely nagymértékben befolyásolja az érintett országok gazdaságát és energiapolitikáját. Problematikus hogy Dél-Szudán nem tag, holott a Nílus jelentős része ott található. Eddig Egyiptom volt a Kezdeményezés haszonélvezője, aki a fentiek miatt nem támogatta Dél-Szudán függetlenné válását.Ezek alapján a két Szudán és Egyiptom közötti feszült politikai helyzet kialakulása várható.
- A szudáni olajkincs lehetőség, és egyben veszélyforrás is a térségben. Szudán a ’90-es években az olajból származó bevételek jelentős részét fegyverkezésre költötte, amellyel a felkelő csoportokat szándékozta felszámolni, akik ezért legitim célpontként azonosították és támadták az olaj létesítményeket.[533] Ennek következményeként nyugati olajcégek[534] elhagyták az országot, a kormány pedig kitelepített több nem-arab etnikumot az olajlelőhelyek térségéből. A nyugati befektetőket kínaiak váltották fel.
- Az ENSZ nagy létszámú műveleténelk jelenléte stabilizálja ugyan Darfúr biztonsági helyzetét, azonban nem képes feloldani a konfliktust. 2009. és 2011. között többször tárgyaltak a térség autonómiájáról, de megoldás nem született. 2011-ben Dél-Szudán elszakadását követően fokozódott a térségben

[530] Lásd: Csád-Szudán konfliktussorozatot 2006-2007-ben.
[531] 2008-ban Csád és Szudán is megvádolta egymást kormányellenes csoportok támogatásával, amikor a lázadó csoportok kormányerőket támadtak a fővárosokban (N’Djamena és Khartoum).
[532] Nile Basin Initiative.
[533] Ellenállók több alkalommal támadták az olajexportálás központját, Szudán Kikötőt (Port Sudan).
[534] Kanadai, svéd, osztrák stb.

élők önállósodási vágya, amely fegyveres összecsapásokig fajult. Erre a szudáni kormány a terület további feldarabolásával válaszolt. Az elszakadásra törekedve a lázadó csoportok fokozhatják tevékenységüket, és támadják majd a kormány erőit, amelyre a kormány a milíciák további támogatásával, a fegyveres erőinek bevetésével, a tárgyalások akadályoztatásával válaszolhat.

- Szudán és Csád kapcsolata továbbra is feszült marad, mert a darfúri törzsek lakhelyeinek határai nem egyeznek az országhatárokkal, így a megoldatlan etnikai, vallási, gazdasági problémákból fakadó konfliktusok könnyen átterjedhetnek a porózus országhatárokon. A térségbe vezényelt UNAMID erők a felelősségi terület aránytalan nagysága miatt kevéssé képesek visszatartani a szembenálló feleket a fegyveres összecsapásoktól.
- A térség országainak biztonsági helyzetére továbbra is negatívan hatást gyakorolnak a különböző ellenálló és szélsőséges fegyveres csoportok, amelyek a határok ellenőrizhetetlensége miatt felkészülési, újraszervezési és pihentetési helyként használják a szomszédos országok területét. Az országokra jellemző akarathiány, a katonai alakulataik alacsony szintű kiképzettsége és hiányos felszereltsége miatt a fegyveres csoportok tovább folytatják tevékenységüket, erősödhetnek, ezzel destabilizálva a térséget.
- A Nyugat továbbra is neheztel Szudánra annak radikális mozgalmakat, és az iráni IRGC-t támogató tevékenysége miatt.[535] A folyamat megfékezésére különböző szankciókkal sújtották az országot, amely a humanitárius helyzetk további romlásához vezetett. Ez utóbbi szintén hozzájárul a térség etnikai-vallási közösségei között feszülő mély ellentétek felszínre kerüléséhez, amely alapját képezheti további fegyveres konfliktusoknak a térségben.
- **Összességében** a térség továbbra is instabil, amely a súlyos gazdasági-társadalmi problémák megoldatlanságára vezethető vissza. Mint az több afrikai állam esetében látható, az egykori gyarmati határok fenntartása komoly áldozatokkal járhat. Dél-Szudán függetlenedése jó példa az eltérő etnikai-vallási felekezetek önrendelkezésének megvalósulására, ugyanakkor szembe kell nézni a ténnyel, hogy ezek az államok nem képesek fenntartani önmagukat.

[535] Az USA elítélte Szudánt, amiért az ország 1991-1996 között menedéket biztosított Osama bin Ladenek, és több radikális iszlám szervezetet támogatott: Egyiptomi al-Dzsammaal-Islamiyya és a Dzsihád (al-Dzsihad), valamint a palesztin Hamasz és Iszlám Dzsihád terrorszervezetek.

VI.2.8. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

1. *Az EU-nak nagyobb hangsúlyt kellene fektetnie az egyes államok és térségek támogatására. Azok történelmi gyökereire, hagyományaira építve szükséges segíteni azok állami apparátusának kialakítását. Ezzel elősegítve, hogy Európa továbbra is megtartsa jelenlegi politikai súlyát a térségben.*
2. Dél-Szudán gyenge államapparátusának megerősítése létfontosságú az állam fennmaradása szempontjából, amelynek gazdasági alapjait a jelentős kőolajkincs adhatja. Ez azonban a megfelelő infrastruktúra hiányában további problémákat kulminál. *Ezek megoldásában az EU jelentős pénzügyi és technikai segítséggel a saját energia szükségletét is megerősítheti, továbbá a kínai térnyerést, és annak nyomán keletkező negatív politikai folyamatokat, tendenciákat gyengítheti.*
3. *A biztonsági kihívások kezelését Szudánban és térségében az EU-nak elsősorban az AU és a szomszédos államok tevékenységén keresztül, közvetve szükséges támogatnia,* egyrészről a helyi attitűdök tisztelete okán, másrészről, mert egy afganisztánihoz hasonló, megszállóként történő számontartás a terrorizmus veszélyét hordozná magában. Ezen felül az EU erők részéről a terület és konfliktus nagysága révén a közvetlen befolyásolás rendkívül nagy erőfeszítést igényelne. *Ehelyett speciális képességek korlátozott alkalmazásának biztosításával (hírszerző támogatás drónok által) kellene támogatni a fenti szereplőket és a kívánatos folyamatokat.*

VII. FEJEZET

ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen végkövetkeztetés keretében a hipotézisek köré csoportosítva megkísérlem összefoglalni azokat a főbb tudományos eredményeket, amelyek a disszertációban megfogalmazásra kerültek. Ezt megelőzően rövid összefoglalásként szeretnék rámutatni, hogy a dolgozat felépítése és tartalma miképp járul hozzá a felállított hipotézisek vizsgálatához.

A dolgozat első felében az EU Afrikára irányuló szakpolitikáinak, eszközeinek és műveleteinek bemutatását végeztem. Az általános és átfogó bemutatástól jutottam el a konkrét cselekvések (megállapodások, műveletek) szintjére. Ezzel szerettem volna a teljes külkapcsolati rendszert felvázolni, és abban meghatározni a kül- és biztonságpolitika helyét, szerepét. Végül az EU afrikai műveleteit sorakoztattam fel, a régiós összefüggéseket szem előtt tartva.

A dolgozat második része az Afrikai Unió történetével kezdődik, amelyet a „fejlődő szervezet" fejlődésben lévő biztonságpolitikai rendszerének, és az „afrikai afrikai" műveletek bemutatása követ. Az AU mellett különös figyelmet szenteletem a Regionális Gazdasági Közösségek biztonságpolitikai jelentőségének, lehetőségeinek.

A dolgozat utolsó fejezetében két válság- és konfliktus zóna rövid elemzésére törekedtem azzal a céllal, hogy az afrikai biztonsági kérdések mélységét és sokrétűségét szemléltessem. Ez utóbbi fejezet, összevetve mind az EU mind az AU helyi műveleteivel egy átfogó képet adhat arról, hogy milyen folyamatok zajlanak műveleti területen, és milyen mögöttes politikai, társadalmi gazdasági befolyások érvényesülnek.

Ami tovább mélyíthetné a fenti EU-AU kapcsolatrendszer értékelését, az a nemzetközi környezet mélyebb bemutatását igényelné, a többi aktor (további nemzetközi szervezetek, nagyhatalmak, harmadik országok stb.) érdekei és cselekvései mentén, amely itt csupán említés szintjén jelenik meg egy-egy esetben. Erre vonatkozó lehetséges kutatás mellett az EU számára hasznosnak találnám az EU és az egyes tagállamainak saját, Afrikára irányuló biztonságpolitikai központú ambícióinak összevetését. Meggyőződésem, hogy az EU jövőjének egyik kulcsa Afrikában található, ezt pedig magyar szemmel is érdemes figyelnünk…

A dolgozatot annak bemutatásával kezdtem, miféle sokrétű kapcsolat köti az EU-t Afrikához, az afrikai államokhoz és legfőbb regionális szervezetükhöz, az Afrikai Unióhoz. Ezzel kívántam a kapcsolódási pontokat, az EU-s szakpolitikák elemeit és eszközeit feltérképezni annak érdekében, hogy az európai-afrikai biztonsági kérdéseket tágabb kontextusba ágyazzam. Ahogy azt a költségvetési táblázat (19. o.) mutatta, a külkapcsolati oldalon belül az EU a legtöbbet szomszédságpolitikára és a fejlesztéspolitikára áldozza. Ezen politikák keretében az EU jelentős projekteket valósít meg Afrikában (is), ennek tendenciái pedig világosan jelzik az EU részéről a szomszédos kontinens felértékelését. Erre utal az EU-nak az afrikai kontinens országaival és regionális nemzetközi szervezeteivel kötött együttműködési és partnerségi megállapodásai sora, amely mutatja, hogy a paternalista felfogás felszámolását követelően az EU egyre inkább a kölcsönösséget kívánó partnerségre helyezte a hangsúlyt.

Ennek a folyamatnak a mérföldköve a Cotonoui Megállapodás, amely illeszkedik az ENSZ Millenniumi Deklarációjában meghirdetett szegénység felszámolására indított világméretű kezdeményezéshez. A fejlesztéspolitika jelen irányai nem csak a donorok ösztönzését tartják szem előtt. Lényegesnek ítélik a célországok saját aktivitását, felelősségvállalását, és a helyi viszonyok befogadóvá tételét is hangsúlyozva (ownership koncepció).

A harmadik évezred kihívásai afrikai oldalról a fennálló intézményrendszer átalakítását, új alapokra helyezését eredményezték (NEPAD, AU, RECs létrehozása). Ettől kezdődően az EU szintjén a meghatározó afrikai partner az Afrikai Unió, amely képviseli az afrikaiak döntő többségét. A két szervezet az EU Afrika stratégiájától eljutott az EU-Afrika közös stratégia lefektetéséig, amely a felek közötti hosszú távú együttműködést számos területen létrehozott partnerségek mentén realizálja.

Figyelembe véve, hogy egyfajta verseny is folyik Afrikában, régi és új szereplők kerülnek látótérbe, a támogatói kör bővül, a kérdés az, hogy az afrikai fejlődést ez segíti-e, csökken-e a szegénység és a konfliktusok száma. Az utóbbi években kínai, indiai, japán és több közép hatalom jelent meg, jelentős kereskedelmi forgalmat bonyolít(ott) és számos beruházást valósított meg, vagy nyújtott segélyeket.

Az EU részéről fontos kezdeményezés volt az EU-Afrika-Kína partnerség életrehívása, amely a manapság legtöbbet emlegetett, világgazdasági szerepében rendkívül megerősödött Kína afrikai jelenlétét kívánta befolyásolni, jelenleg inkább kevesebb sikerrel. Kína a fejlesztésben saját utat követ, és elsősorban kereskedelmi együttműködések létrehozásán keresztül támogatja afrikai partnereit. Afrikai körökben tetszetős politikája középpontjában az ideológiamentesség, a feltételes segítségnyújtás elvetése áll, amely egyben éles kritika a nyugati, elsősorban európai együttműködésekkel szemben.

Mindezek alapján helyesnek gondolom arra vonatkozó **1. számú hipotézisemet**, hogy az EU, nemzetközi szerepének erősítése érdekében fokozott figyelmet szentel az afrikai kontinensnek. Ennek gazdasági okai mellett fontos biztonságpolitikai vetülete, miszerint az európai biztonságot érintő kihívások jelentős része közvetlenül is függ az afrikai biztonság és stabilitás meglététől, vagy hiányától.

Az Európai Unió afrikai béketámogató szerepvállalása mellett - annak nyilván egyfajta belső kritikájaként is - lényeges az egyes európai tagországok jelenléte és fellépései, amelyek afrikai szemszögből összértékként jelentkeznek az EU saját vállalkozásaihoz adva. Az erre vonatkozó politikai érdeket az EU legreménykeltőbben nem az egyes országokkal külön-külön, hanem az őket összefogó regionális szervezetük, az Afrikai Unió kézenfogásával, támogatásával és ösztönzésével képes megvalósítani. Az EU és az AU biztonságpolitikai kihívások kezelésére tett együttműködésének egyik jó példája a két kontinentális szervezet terrorizmus és proliferáció elleni küzdelme.

A **2. számú hipotézisben** megfogalmazott, a két nemzetközi szervezet közötti szoros kapcsolat valós tartalommal megtöltöttnek bizonyult, ugyanakkor elengedhetetlen a stratégiai partnerség fejlesztése, és a jövőbeli eredmények érdekében mindkét fél elkötelezettsége, amely viszont elsősorban a saját tagországaik (27 EU + 54 AU = 81) hajlandóságán múlik. Ezen, különösen afrikai oldalról, nagyon sokat kell dolgozni, azért hogy az AU szervezetének döntései szilárd alapokon álljanak, és végrehajtható cselekvésekben nyilvánuljanak meg. Emellett az EU-n belüli kihívásként jelentkezik, hogy az EU tagországok közül az egykori gyarmattartók saját érdekeiktől vezérelve önállóan is beavatkoznak patronáltjaik belpolitikai viszonyaiba, konfliktusaiba (lásd: Líbia, Mali). Bár nem várható el tőlük a tétlenség, mégis az uniós érdekek és politikák erőteljesebb

tisztelete és figyelembevétele szükséges a szervezet respektje, és eredményessége érdekében.

Afrika, és különösen egyes régiói „remek” példákat szolgáltatnak, és kimerítik a válságok és konfliktusok tárházát. Az afrikai országok legtöbbje törékeny, vagy súlyosan eladósodott, többnyire pedig egyszerre mindkettő. Ezek eredőjeként és következményeként természeti és társadalmi katasztrófák és válságok áldozatai, valamint súlyos emberiesség elleni és háborús bűncselekmények kísérte fegyveres konfliktusok, polgárháborúk terepe. Amint csak az elmúlt két évtized eseményei mutatják, a béke és biztonság ellen elkövetett cselekmények, történések száma nem csökken, a tendencia nem tud visszájára fordulni. Pedig a béke és stabilitás a fejlődés alapfeltételei, miközben a fejletlenség nyilvánvalóan gerjeszti a politikai-társadalmi feszültségeket.

A felelős nemzetközi közösségnek, élén az Európai Unióval, a 2000-es években indított a fejlesztési, főképp a szegénység felszámolására irányuló hosszú távú törekvései csak egy részét kezelik, kezelhetik a felmerülő problémáknak. A másik oldalról a biztonságpolitika eszköztára kezeli a kihívásokat. Mint fentebb is jeleztem, biztonsági kockázat, veszélyhelyzet és konfliktus akad bőven. Az évtizedes elhúzódó konfliktusok mellett, velük párhuzamosan újak jelentkeznek, mindezekkel feladata van az EU-nak is. Ennek érdekében szükségszerűen folyamatosan értékelnie kell mind saját, mind a mások erőfeszítéseit, a befektetés és hatékonyság relációját mérlegelni, mindezt egy változó környezetben. Meg kell szabnia a sikeres kül- és biztonságpolitika irányvonalait, hozzá kell rendelnie az eszközöket. Ugyanakkor a tágabb rendszer elemeit is át kell értékelni, és a prioritásokhoz viszonyítva újrasúlyozni azokat. (**3. számú hipotézis**)

Felismerhető, hogy bár az EU és tagállamainak összessége a legbőkezűbb donor címét birtokolják évek óta, a támogatás, segélyezés formája egyre kevésbé felel meg a feleknek. A szegénység és nyomor újratermelésére alkalmas segélyek helyett a támogatotti felelősségtudat kialakítására, és a saját erőforrások tudatos felhasználására szükséges ösztönözi a rászorulókat.

Az EU és az afrikai országok között több esetben vitára ad okot, hogy az EU kapcsolatainak sarokpontjává teszi a demokrácia és emberi jogok minden szintű megjelenítését. Az afrikai államok döntő többségének problémái manapság a valós elköteleződés és hiteles cselekvés hiányából, történetesen a kormányzás elégtelenségeiből fakad elsődlegesen. *A berendezkedés és a hatalmi elit kizsákmányoló politikája ellentmond a demokratikus értékrendnek. és gyakran az emberi jogok és szabadságok sérelmét okozza.* Ez a kritika számos alkalommal illeti az afrikai politikai rendszereket, ugyanakkor kérdéses, hogy a demokratikus értékek és intézmények milyen módon ültethetők át a jelentős, és nagy lélekszámú vallási-etnikai csoportokból álló, egykori gyarmati határokkal összefogott/elválasztott afrikai államokban.

A gazdasági, kereskedelmi terület fenntartható növekedése a politikai és társadalmi struktúrák szilárd és elfogadott rendjéhez társul. Hogy e rend a nyugati és európai demokráciák mintáján alapulhat egyedül, nem ítélhetem meg. Mindenesetre az EU és tagállamai a demokratikus értékeken és emberi jogok tiszteletén alapuló „jó kormányzás" fontosságát hirdetik. A probléma meglátásom szerint nem abból fakad, hogy eme egyetemes érvényű értékeket az európaitól eltérő berendezkedésű afrikai államok nem tudnák értelmezni, elismerni vagy befogadni, hanem abból, hogy a megvalósításnak az adott állam történelmi, kulturális, vallási, politikai gyökereihez szükséges idomulnia. Ezt pedig a helyi afrikai rendszerek belülről kiindulva, saját kötődést kialakítva valósíthatják meg eredményesen. Az EU részéről a sokszínű és sokféle problémával rendelkező államok halmaza nem kezelhető egységesként, viszont bizonyos, hogy a kínai „ideológiamentes" politika sem lehet elfogadható példa a jövőre nézve.

Az EU elkötelezett a demokratikus értékek, a jogállamiság, a jó kormányzás és az emberi jogok globális szintű érvényesítése mellett. Ennek megfelelően politikai lépései, akciói során másodlagos értékként is (pl. kétoldalú megállapodások záradékaként), de első vonalban küzd a fenti értékek bevezetéséért ott, ahol deficitet észlel. Az afrikai államok többségében ez a helyzet, amely ellen az EU teljes eszköztárával, közte a KBVP műveletekkel, és azokon túl is harcol. A támogatások feltételei között első helyen szerepel az ezen értékek iránt tanúsított tisztelet, amely azok stabilitást hordozó volta miatt fontos. Azonban ha a dolgozat legutolsó részében felvázolt biztonságpolitikai elemzésekre gondolunk, láthatóvá válik, hogy az EU erre

irányuló erőfeszítése, bár eltérő okokból is, de alapvetően kudarcra van ítélve, mivel a demokratikus intézmények (választások, parlamenti rendszer) léte önmagában sem szavatolja a stabilitást, ellenben a kialakult hatalmi elitek hatalmának konzerválását is biztosíthatják, vagy a következőt készíthetik elő. Ennek okai pedig, hogy a demokratizálódás és jó kormányzás belső feltételeinek - társadalmi-kulturális, gazdasági, intézményi és humán tényezők - egy minimális szintje szükséges.

Ahogy Szomáliában közel egy évtizedes átmeneti időszakot lezárva a helyi és a nemzetközi közösség nem kis erőfeszítéssel megteremtette a demokratikus intézményeket (új alkotmány, demokratikus választások, parlament, kormány), és igyekszik a gazdasági feltételeket is megteremteni, a belső társadalmi, etnikai, vallási viszonyokra kevésbé tud hatással lenni, ezek pedig egyértelműen a régiós konfliktus magját alkotják. Szudánban a társadalmi-politikai feszültségek a külső támogatással megvalósult szakadáshoz vezettek, de ezt több évtizedes polgárháború „alapozta meg". A továbbiakban pedig óriási kérdés - az ebben az esetben *nemlétező* - dél-szudáni állami struktúra létrehozásának mikéntje, és a gazdaság egyetlen alapjának tekinthető olajkészletek sorsa?!

Afrika más területein, pl. a mali konfliktus egy sor másik afrikai sajátosságot hordoz, ezek: a fegyveres erők politikai tényezőként való fellépése (katonai hatalomátvételek), az etnikai és vallási alapú elkülönülés, annak határokon átmozgó hatásai, és a mesterséges gyarmati határok elválasztó jellegében ismétlődő problémák. Vajon egy törzsi társadalom (tuaregek) miképp fogja magáénak érezni a demokratikusan választott vezetőket, mi fogja a *mozgásban lévőket a stabilitás pártjára állítani*.

Látszólagos ellentmondásként értékelhetnénk az észak-afrikai rezsimek megdöntését, és várhatnánk azok demokratizálódás útjára lépését. Ehhez képest Egyiptomban a belpolitikai helyzet a diktatórikus rezsim megdöntése, és egy demokratikus úton választott parlament és kormányzat ellenére jelenleg is egy instabil puskaporos hordóhoz hasonlít…

Mindezen példák nem a hatékonyságot bizonyítják. (**4. számú hipotézis**)

Végül az utolsó **5. számú hipotézis** egyrészt a dolgozat első felében bemutatott EU oldalán jelentkező politikák és eszközök múlt és jelen idejű felhasználásának példáiból, másrészt a második részben elemzett afrikai saját - AU és a Regionális Gazdasági Közösségek kezében összpontosuló - biztonságpolitikai törekvések és megvalósításukból kikövetkeztethető tendenciák összegeként bizonyítható. Az EU mindenképpen támogatja, ösztönzi az afrikai partnereket a válság- és konfliktus megelőzés és kezelés területén, a maga részéről pedig a tagállamaival történő munkamegosztás keretében a megelőzés, a preventív diplomácia és a polgári képességeket igénylő (újjáépítés, reformok támogatása stb.) beavatkozások irányába mozdulhat el. A tagországok - különösen az egykori gyarmattartó országok - jelentős politikai-gazdasági érdekeltségekkel bírnak az afrikai kontinensen, és a továbbiakban is céljuk befolyásuk és gazdasági érdekeik védelme.

Összegezve, az EU továbbra is fontos szerepet fog vállalni a térség válságkezelő (békefenntartó) műveleteiben, de arra a területre kell fókuszálnia, amelyben ambíciói és kapacitásai leginkább összeérnek.

Velence, 2013. június 30.

dr. Zsifkó Mariann százados

12. számú ábra: Afrika országai.
(Forrás: http://history-geography.blogspot.hu/ Letöltés: 2013.06.30.)

1. számú Függelék: az afrikai AKCS-országok

Angola	Madagaszkár
Benin	Malawi
Bissau-Guinea	Mali
Botswana	Mauritánia
Burkina Faso	Mauritius
Burundi	Mozambik
Comore-szigetek	Namíbia
Csád	Niger
Dél-afrikai Köztársaság	Nigéria
Dzsibuti	Ruanda
Egyenlítői-Guinea	São Tomé és Príncipe
Elefántcsontpart	Seychelle-szigetek
Eritrea	Sierra Leone
Etiópia	Szenegál
Gabon	Szomália
Gambia	Szudán
Ghána	Szváziföld
Kamerun	Tanzánia
Kenya	Togo
Kongói Demokratikus Köztársaság	Uganda
Kongói Köztársaság	Zambia
Közép-afrikai Köztársaság	Zimbabwe
Lesotho	Zöld-foki Köztársaság
Libéria	

PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

1. Zsifkó Mariann: A terrorista profilja.
   biztonságpolitika.hu, 2005.
2. A Magyar Honvédség katonai képességeinek változása a jelenlegi biztonságpolitikai helyzet tükrében, különös tekintettel a terrorizmusra. Tanulmány, 2006.
3. Bálint Tamás - Zsifkó Mariann: Karrier I. A háttér.
   Felderítő Szemle XI. évf. 3-4. szám.
4. Bálint Tamás - Zsifkó Mariann: Karrier II. Felderítő Szemle /megjelenés alatt
5. Bálint Tamás - Zsifkó Mariann: Horn of Africa. The major factors in regional (in)security. AARMS 2013. I/2012.
6. Bálint Tamás - Zsifkó Mariann: Szudán és térsége.
   Szakmai Szemle /megjelenés alatt
7. Zsifkó Mariann: Az afrikai biztonsághoz speciálisan kapcsolódó intézmények: a nemzetközi büntetőbíróságok.
   Hadtudományi Szemle, 2013. 6. évf. 2. szám.
8. Bálint Tamás - Zsifkó Mariann: A 2012-es mali konfliktus és előzményei. Hadtudományi Szemle, 2013. 6. évf. 3. szám.
9. Zsifkó Mariann: Az EU fejlesztési politikája. A Cotonoui Megállapodás. biztonságpolitika.hu, 2013.
10. Zsifkó Mariann: Az EU és Afrika kapcsolatrendszerének formálódása az Afrikai Unió létrejöttével.
    Hadtudományi Szemle /megjelenés alatt
11. Zsifkó Mariann: Brief History of the African Unity. The Road to African Union. biztonságpolitika.hu, 2013.
12. Zsifkó Mariann: Az Afrikai Unió intézményrendszere
    biztonságpolitika.hu, 2013.

IRODALOMJEGYZÉK

JOGI DOKUMENTUMOK

AFRIKAI UNIÓ

1. OAU Charter
   http://www.au.int/en/sites/default/files/OAU_Charter_1963_0.pdf
2. Constitutive Act of the African Union
   http://www.au.int/en/sites/default/files/ConstitutiveAct_EN.pdf
3. PROTOCOL RELATING TO THE ESTABLISHMENT OF THE PEACE AND SECURITY COUNCIL OF THE AFRICAN UNION
   http://www.africa-union.org/root/au/organs/psc/Protocol_peace%20and%20security.pdf
4. Protocol of the Court of Justice of the African Union. http://www.au.int/en/content/protocol-court-justice-african-union
5. Protocol on the Statute of the African Court of Justice and Human Rights
   http://www.africa-union.org/root/au/documents/treaties/text/Protocol%20on%20the%20Merged%20Court%20-%20EN.pdf
6. Emberek és Népek Jogairól szóló Afrikai Karta (Banjuli Charta)
   http://www1.umn.edu/humanrts/instree/z1afchar.htm
7. African Union Strategy on the Control of Illicit Proliferation, Circulation and Trafficking of Small Arms and Light Weapon. Forrás: http://unrec.org/docs/Strategy%20Final.pdf

EURÓPAI UNIÓ

8. EU alapszerződései
9. Joint British-French Statement. St.Malo.(1998)
10. Presidency Coclusions of the Cologne European Council. (1999)
11. Presidency Coclusions of the Helsinki European Council (1999)
12. Presidency Coclusions of the Feira European Council. (2000)
13. Presidency Coclusions of the Laeken European Council. (2001)
14. Declaration on EU Military Capabilities. EU Capability Conference.(2003)
15. A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy. (2003)
    http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIHU.pdf
16. Headline Goal 2010. General Affairs and External Relations Council (2004)
17. EU: *Együttműködésben Az Európai Szomszédságpolitika*
    http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/information/enp_brochure_hu.pdf
18. Az Európai Parlament és a Tanács 1889/2006/EK rendelete (2006. december 20.) a demokrácia és az emberi jogok világszintű előmozdítása finanszírozási eszközének (a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze) létrehozásáról.
19. *A KKBP fő szempontjai és alapvető választásai* -Az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének éves jelentése az Európai Parlament számára.
20. Az Európai Parlament és a Tanács 1717/2006/EK rendelete (2006. november 15.) a Stabilitási Eszköz létrehozásáról.

21. A stockholmi program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010XG0504%2801%29:HU:NOT
22. Európai Parlament és a Tanács 2011/36/eu irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:HU:PDF
23. *Partnerség a demokráciáért és a közös jólétért a dél-mediterrán térséggel* http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0200:FIN:hu:PDF
24. Az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának közös közleménye – *Az átalakuló szomszédság új megközelítése* címen. http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com_11_303_en.pdf
25. A Cotonouban Megállapodás 2000/483/EK
26. Communication from the Commission to the Council and to the European Parliament of 19 May 1999 on cooperation with ACP States involved in armed conflict [COM(1999)240]
27. The South Africa-European Union Strategic Partnership-Joint Action Plan. http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st09/st09650.en07.pdf
28. A Bizottság 2005. április 12-i közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak – A millenniumi fejlesztési célok megvalósítása felé való haladás felgyorsítása – Az Európai Unió hozzájárulása [COM(2005) 132 végleges – a Hivatalos Lapban még nem tették közzé].
29. Az Európai Parlament 2008. október 23-i állásfoglalása a tengeri kalózkodásról /P6_TA(2008)0519/. Forrás: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0519+0+DOC+XML+V0//HU
30. A fejlesztésről szóló európai jelentés (2008. szeptember 19.): „Félúton a millenniumi fejlesztési célok felé: hogy állunk, és merre kell továbbmennünk? http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/mdg_paper_final_20080916_en.pdf
31. A Bizottság 2005. április 12-i közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak – *A millenniumi fejlesztési célok megvalósítása felé való haladás felgyorsítása – Az Európai Unió hozzájárulása* {SEC(2005) 452} {SEC(2005) 456}/* COM/2005/0132 végleges */
32. *Az EU bizonytalan helyzetekre adott válaszai felé – a fenntartható fejlődés, stabilitás és béke érdekében történő, nehéz körülmények közötti kötelezettségvállalásról* szóló Bizottsági közlemény. Forrás:http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0643:HU:NOT
33. A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának (2007. október 25.) – Az EU bizonytalan helyzetekre adott válaszai felé – a fenntartható

fejlődés, stabilitás és béke érdekében történő, nehéz körülmények közötti kötelezettségvállalásról [COM(2007) 643
34. *A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői által elfogadott következtetések az EU bizonytalan helyzetekre adott válaszairól* szóló dokumentuma.
35. http://register.consilium.europa.eu/pdf/hu/07/st15/st15118.hu07.pdf
36. Communicaton from the Commission to the Council and the European Parliament of 23 April 2001 entitled "Linking Relief, Rehabilitation and Development - An assessment" [COM(2001) 153 final - Not published in the Official Journal].
37. *A törékenység leküzdése Afrikában - egy új európai szemlélet kialakítása*. http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/research-development/documents/erd_report_2009_hu.pdf
38. Cairo Plan of Action. http://www.iss.co.za/af/regorg/unity_to_union/pdfs/au/afreurplan00.pdf
39. *Az EU Afrika-stratégiája: európai-afrikai egyezmény Afrika fejlődésének gyorsításáért* http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0489:HU:NOT
40. Tripoli Declaration (Tripoli, 29/30 November 2010) http://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/doc_tripoli_declaration_en.pdf
41. A NATO szerepe az EU biztonsági struktúrájában Az Európai Parlament 2009. február 19-i állásfoglalása a NATO szerepéről az Európai Unió biztonsági szerkezetében (2008/2197(INI)), http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:076:0069:01:HU:HTML
42. A Tanács 2012/173/KKBP határozata az Afrika szarván folytatott közös biztonság- és védelempolitika missziókat és műveletet szolgáló uniós műveleti központ aktiválásáról http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:089:0066:0068:HU:PDF
43. Az EU jelentése a politikák fejlesztési célú koherenciájáról {SEC(2007)1202}, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0545:HU:HTML
44. Az Európai Parlament 2007. november 14-i állásfoglalása a humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos európai konszenzusról 2007/2139 (INI), HL C 282 E/273, 2008. 11.6.
45. Az Európai Parlament 2010. március 10-i állásfoglalása az európai biztonsági stratégia és a közös biztonság- és védelempolitika végrehajtásáról (2009/2198(INI))
46. Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council, on the Commission Proposals for Action Plans Under the European Neighbourhood Policy (ENP), 2004. december 9. Brüsszel, COM (2004) 795 final, http://europa.eu.int/comm/world/enp/pdf/action_plans/Communication_Commission_ENP_Action_Plans.pdf

47. Communication From The Commission To The Council And The European Parliament, Wider Europe— Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours, Brussels, 11.3.2003 COM(2003) 104 final. http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf
48. A Tanács határozata az Európai Unió Katonai Törzsének létrehozásáról, (2001/80/KKBP), Hivatalos Lap L 027, 30/01/2001 o. 0007 – 0011. http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001D0080:HU:HTML
49. Az EU-Afrika közös stratégia http://europafrica.files.wordpress.com/2006/10/africa-eu-strategic-partnership.pdf
50. Joint Africa EU Strategy Action Plan 2011-2013 http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/dpap/dv/jeas_action_plan_/jeas_action_plan_en.pdf
51. Általános jelentés az Európai Unió tevékenységeiről – 2011. http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2011_hu.pdf
52. A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának (2008. október 17.) – Az EU, Afrika és Kína: Útban a háromoldalú párbeszéd és együttműködés felé. http://europa.eu/legislation_summaries/development/african_caribbean_pacific_states/rx0002_hu.htm
53. EU Programme for the Prevention of Violent Conflicts. Forrás: http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/01/st09/st09537-re01.en01.pdf
54. 2009. január 15-i az Afrika szarva térségben kialakult helyzetről szóló állásfoglalás (P6_TA-PROV(2009)0026), illetve a 2009. november 26-i, a szomáliai partok menti kalózkodással szembeni politikai megoldásról szóló állásfoglalás (P7_TA-PROV(2009)0099).
55. EU Support for Peace and Security in Africa című dokumentum foglalja keretbe. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Africa.pdf
56. Az Európai Unió közös külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének éves jelentése az Európai Parlament számára a KKBP fő szempontjairól és alapvető választásairól 2009 http://eeas.europa.eu/cfsp/docs/2009_annualreport_hu.pdf
57. Egy évvel Lisszabon után: az EU-Afrika partnerség működése (P6_TA-PROV(2009)0151).
58. Az Európai Parlament 2011. május 11-i állásfoglalása a közös kül- és biztonságpolitika (KKBP) fő szempontjairól és alapvető választási lehetőségeiről szóló, a 2006. május 17-i intézményközi megállapodás II. része G. pontjának (43)bekezdése alapján az Európai Parlamenthez intézett 2009-es éves tanácsi jelentésről (2010/2124(INI) P7_TA(2011)0227
59. Általános jelentés az Európai Unió tevékenységeiről – 2012. http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2012_hu.pdf
60. A Parlament és a Tanács közös közleménye „Emberi jogok és demokrácia az Európai Unió külső tevékenységének középpontjában – Egy hatékonyabb megközelítés felé” címmel. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0886:FIN:HU:HTML

61. Council Decision 2012/121/CFSP of 27 February 2012 in support of activities to promote EU-China-Africa dialogue and cooperation on conventional arms controls
62. Decision 011/210/CFSP on a European Union military operation in support of humanitarian assistance operations in response to the crisis situation in Libya.
63. Council Decision 2011/137/CFSP of 28 February 2011 concerning restrictive measures in view of the situation in Libya 2011/137/KKBP
64. Council Regulation (EU) No 204/2011 of 2 March 2011 concerning restrictive measures in view of the situation in Libya Regulation (EU) 204/2011
65. A Tanács 2013/34/KKBP Határozata (2013. január 17.) az Európai Uniónak a mali fegyveres erők kiképzéséhez hozzájáruló katonai missziójáról (EUTM Mali) http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:014:0019:0021:HU:PDF
66. A TANÁCS 2013/87/KKBP HATÁROZATA (2013. február 18.) az Európai Uniónak a mali fegyveres erők kiképzéséhez hozzájáruló katonai missziója (EUTM Mali) elindításáról http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:046:0027:0027:HU:PDF
67. *Az Európai Parlament 2011. május 11-i állásfoglalása a közös biztonság- és védelempolitika alakulásáról a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése után* (2010/2299(INI)) (2012/C 377 E/07) P7_TA(2011)0228
68. Az Európai Unió nigeri KBVP-missziójáról szóló 2012/392/KKBP Tanácsi határozat (2012. júl. 16.)
69. A Tanács 2012/392/KKBP Határozata (2012. július 16.) az Európai Unió nigeri KBVP-missziójáról (EUCAP Sahel Niger) http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:187:0048:0051:HU:PDF
70. *Az Európai Parlament 2008. október 23-i állásfoglalása a tengeri kalózkodásról* /P6_TA(2008)0519/.
71. A Tanács 2010/96/KKBP (2010. febr. 15.) határozata http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2010D0096:20130101:HU:PDF
72. A Tanács 2011/483/KKBP (2011. júl. 28.) határozata http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:198:0037:0038:HU:PDF
73. A Tanács 2012/835/KKBP (2012. dec. 21.) határozata. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:357:0013:0014:HU:PDF
74. Mali country profile. Library of Congress Federal Research Division (January 2005). http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf
75. A Tanács 2012/389/KKBP (2012. július 16.) határozata http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32012D0389:HU:HTML
76. A KKBP fő szempontjai és alapvető választásai (a 2006. május 17-i intézményközi megállapodás G. szakaszának 43. pontja) – 2011– Az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének éves jelentése az Európai Parlament számára

http://register.consilium.europa.eu/pdf/hu/12/st14/st14605.hu12.pdf
77. Az Európai Parlament állásfoglalása a darfouri helyzetről http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0387+0+DOC+XML+V0//HU
78. Council Joint Action 2005/557/CFSP, OJ L 188, 20.07.2005
79. A Tanács a kongói katonai művelet felállításáról a 2003/423/CFSP számú közös fellépése Council Joint Action 2003/423/CFSP of 5 June 2003.
80. Council Joint Action 2004/847/CFSP of 9 December 2004.
81. Council Joint Action 2005/355/CFSP of 2 May 2005.
82. Council Joint Action CFSP of 12 June 2007
83. *Council Joint Action 2008/112/CFSP of 12 February 2008 on the European Union mission in support of security sector reform in the Republic of Guinea-Bissau (EU SSR GUINEA-BISSAU)*).
84. Council Conclusions on the Horn of Africa (2011. 11. 14.) Forrás: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/126052.pdf
85. SPECIAL EUROBAROMETER 353The EU and Africa: Working towards closer partnership http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_353_en.pdf

EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE

86. ENSZ Alapokmány (Charter of the United Nations, San Francisco (1945)
87. ENSZ Millenniumi Deklaráció (United Nations Millenium Declaration) http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm
88. The Millennium Development Goals Report 2012 http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG%20Report%202012.pdf
89. Report of the Panel on United Nations Peace Operations. (The Brahimi Report) A/55/305-s/200/809 (2000)
90. Kofi Annan ENSZ-főtitkár beszéde az ENSZ Közgyűlés általános vitája előtt. (2003)
91. BT határozatok
Security Council Resolution No. 995 (1994)
Security Council Resolution No. 1325 (2000)
Security Council Resolution No. 1484 (2003)
Security Council Resolution No. 1545 (2004)
Security Council Resolution No. 1674 (2006)
Security Council Resolution No. 1769 (2007)
Security Council Resolution No. 1778 (2007)
Security Council Resolution No. 1814 (2008)
Security Council Resolution No. 1816 (2008)
Security Council Resolution No. 1820 (2008)
Security Council Resolution No. 1838 (2008)
Security Council Resolution No. 1846 (2008)
Security Council Resolution No. 1851 (2008)
Security Council Resolution No. 1861 (2009)
Security Council Resolution No. 1863 (2009)
Security Council Resolution No. 1897 (2009)
Security Council Resolution No. 1970 (2011)
Security Council Resolution No. 1973 (2011)

ÉSZAK-ATLANTI SZERZŐDÉS SZERVEZETE

92. Az Észak-Atlanti Szerződés (Washington D. C. 1949)
93. Partnerség a békéért: Keretdokumentum. (Brüsszel
94. 1994)
95. Prague Summit Declaration. (2002)
96. The Istanbul Declaration: Our security in a new era. (2007)

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

97. 2073/2004. (III. 31.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
98. 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
99. 1227/2011. (VII. 4.) Korm. határozat az Európai Uniónak a szomáliai biztonsági erők kiképzésére irányuló missziójához („EUTM Somalia”) történő további magyar katonai hozzájárulásról szóló

SZAKIRODALOM

1. Chris Alden: Kína az afrikai kontinensen, Publikon Kiadó, 2010.
2. Sam G. Amoo: Flustrations of Regional Peacekeeping: The OAU in Chad, 1977-1982. http://www.cartercenter.org/documents/1208.pdf (2013-04-23)
3. Aszalós László Attila: Kelet–Afrika és a keresztény egyházak in Korunk 2001. április
4. Dr. Ádány Tamás Vince-dr. Bartha Orsolya-dr. Törő Csaba (szerk.): A fegyveres összeütközések joga, Zrínyi Kiadó, Budapest 2009.
5. Bence Balázs-Dr. Deák János-Dr. Szternák György: Gondolatok A Válságreagáló műveletekről I. Rész, In: Hadtudomány /193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/nek/2005_1/01_bence_deak_szternak.pdf (2013-03-18)
6. Benkes Mihály: Az afrikai biztonság a 20-21. század fordulóján. In: Deák Péter (szerk.): Biztonságpolitikai kézikönyv, Osiris Kiadó, Budapest 2007.
7. Besenyő János: A nyugat-szaharai válság - Egy magyar békefenntartó szemével, Publikon Kiadó, Pécs 2012.
8. Besenyő János: Nyugat-Szahara és az ENSZ: a MINURSO létrehozásához vezető út In: Szakmai Szemle, 2011/3.
9. Besenyő János-Hetényi Soma Ambrus-Jagadics Péter-Resperger István: Országismertető-Csád, „Sereg Szemle” Kiadvány 2010.
10. Besenyő János: Országismertető Szudán. Sereg Szemle Kiadvány, 2010.
11. Besenyő János-Gyarmati Ádám-Hetényi Soma Ambrus-Pető Gergő-Szijj Dóra-Resperger István: Országismertető-Kongói Demokratikus Köztársaság, „Sereg Szemle” Kiadvány 2010.
12. Blahó András-Prandler Árpád: Nemzetközi szervezetek és intézmények, Aula, Budapest 2005.
13. Zbigniew Brzezinski: A nagy sakktábla, Európa Kiadó, Budapest, 1999.
14. Búr Gábor: A szubszaharai Afrika története 1914-1991, Kossuth Kiadó, Budapest 2011.

15. Búr Gábor: Káosz vagy rend? Líbia Kadhafi után In: Szakmai Szemle, 2011/3.
16. Czene Gréta - Szternák György: Az Európai Unió eszközrendszere az Afrikai kontinens válság-kezelésére és fejlesztésére vonatkozóan, In: Szakmai Szemle 2009/4.
17. Csizmadia Sándor -Tarrósy István (szerk.): Afrika ma-Tradíció, átalakulás, fejlődés, Publikon Kiadó, Pécs 2009.
18. Deák Péter (szerk.): Biztonságpolitikai kézikönyv, Osiris Kiadó, Budapest 2007.
19. Deák Péter: Új típusú fegyveres konfliktusok, 2002. február 8. In: Múlt-kor, /www.mult-kor.hu/cikk.php?article=5571 (2012-11-30)
20. Fábián Éva: Tunézia és Marokkó függetlenné válásának története In: Sereg Szemle, 2012/4.
21. J. D. Fage- W. Tordoff: Afrika története. Osiris Kiadó, Budapest 2004.
22. Farkas Tibor: Válságkezelés, válságreagáló műveletek, In: Hadtudományi Szemle, 2008. 1. Évfolyam 1. Szám
23. Gazdag Ferenc: Az európai integráció és külpolitika, Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
24. Gothárd Péter, Kiss András: Az Európai Unió közös biztonság és védelempolitikája, 55. o, www.publikon.hu/application/essay/304_1.pdf (2013-13-16)
25. Hettyey András: Nem jutnak tovább Afrikánál az afrikaiak. http://ittvagyunk.eu/htmls/cikkek.html?articleID=118 (2013-03-04)
26. Hettyey András: Profits and Pirates: The impact os Somali state failure ont he Kenyan economy, In: Tradecraft Review,Special Issue 2011/2.
27. Horváth Jenő: Világpolitikai Lexikon, Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
28. Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG-ORAC. Budapest, 2007.
29. Samuel Huntington: A civilizáció összecsapása és a világrend átalakulása, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002.
30. John Iliffe: The history of a continent, Cambridge University Press, 2007.
31. Robert Kagan: Édenkert és hatalom, Zrínyi Kiadó, Budapest 2007.
32. Kende Tamás-Szűcs Tamás-Jeney Petra (szerk.): Európai közjog és politika. Complex Kiadó, Budapest, 2011.
33. Kiss J. László: Európai Külügyi Szolgálat, avagy lehet-e global payerből global player? /www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=EOKKMX (2012-12-21)
34. Kiss Zoltán László: Magyarok a Békefenntarásban. Zrínyi Kiadó, Budapest 2011. p.104 http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/26487/magyarok_a_bekefenntartasban.pdf (2012-10-01)
35. Kürti Gábor: Afrika fölértékelése, Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1981.
36. Marsai Viktor: The Changing Security Situation in Somalia-The Decline of al-Shabab and the New Age of Warlords? In: Tradecraft Review,Special Issue 2011/2.
37. Phyllis M. Martin-Patrick O'Meara (szerk.) Africa, indiana Universití Press 1995.
38. Martin Meredith: The State of Africa- A history of Fifty Years of Independence, Free Press, London 2005.

39. Matus János: A biztonságfelfogás új elemeinek hatása a katonai gondolkodásra, hadtudományra, In:Hadtudomány, Budapest, 2009/1-2. 13. o.
40. Mayer Ádám: A Boko Haram mint biztonságpolitikai veszélyforrás és mint társadalmi jelenség In: Sereg Szemle, 2012/4.
41. Dr. Munk Sándor ezds.: Az adaptív interoperabilitás fogalma és szükségessége katonai informatikai rendszerek esetében című tanulmánya (1. o.) http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2006/1/03_Munk_Sandor.pdf (2013-02-23)
42. Kwame Nkrumah 'The People Of Africa Are Crying For Unity' című beszéde (1963. május 24.)http://www.newafricanmagazine.com/special-reports/other-reports/10-years-of-the-au/kwame-nkrumah-the-people-of-africa-are-crying-for-unity (2012-12-03)
43. Padányi József (szerk.): A válságreagáló műveletek elmélete és gyakorlata a XXI. században., Egyetemi jegyzet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Budapest, 2004.
44. Paragi, Beáta: Afrikai egységtörekvések in: Horváth, Jenő (szerk.): Világpolitikai Lexikon (1945-2005), Osiris Kiadó, Budapest. 2005. p 16-18.
45. Probáld Ferenc (szerk.): Afrika és a Közel-Kelet földrajza, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2002.
46. Dr. Remek Éva: Európa és Afrika, In: Európai Tükör, 2010/2.
47. Resperger István: A 21- század konfliktusainak hatása a hadtudományra, In: Hadtudomány, 2009.1-2. 15. o.
48. Alec Russel: Harc Dél-Afrika lelkéért Mandela után. HVG 2010.
49. Sík Endre: Fekete-Afrika története, Akadémia Kiadó, Budapest 1973.
50. Szenes Zoltán: A szövetség jövője In: Nemzet és Biztonság, 2009. május p 43-44. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/szenes_zoltan-a_szovetseg_jov__je.pdf (2012-11-30)
51. Tarrósy István: Kelet-Afrika a fejlődés útján, Publikon Kiadó, Pécs 2011.
52. Tarrósy István-Glied Viktor-Keserű Dávid (szerk.): Új népvándorlás-Migráció a 21. században Afrika és Európa között, Publikon Kiadó, Pécs 2012.
53. Tarrósy István: Kína terjeszkedése Afrikában. In: http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1047&title=kina-terjeszkedese-afrikaban (2013-01-15)
54. Tóth Norbert: Afrikai egységtörekvések a pánafrikanizmustól az Afrikai Unióig. www.afrikatanulmanyok.hu
55. Varga Miklós: Az Európai Unió és a biztonsági szektor reformja, In: Nemzet és Biztonság, 2011. november
56. Janes 2009. kiadás

INTERNETES FORRÁSOK

1. http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/ (2012-10-28)
2. http://ec.europa.eu/europeaid/news/horn_of_africa_en.htm(2013-01-07)
3. http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/general/article_7253_hu.htm(2013-03-14)

4. http://ec.europa.eu/magyarorszag/news/20120413_eu_20_eve_hu.htmhttp://europa.eu/pol/hum/index_hu.htm(2013-02-08)
5. http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/1D2B2C16-8BA9-4483-BE55-B7B7B4A95533/0/TACIS.pdf(2012-11-10)
6. http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/37ED6124-A168-4C5D-933C-D0209D6D9AEE/0/MEDA_EU_program.pdf(2012-11-05)
7. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_6.5.3.pdfhttp://ec.europa.eu/news/external_relations/110530_hu.htm(2013-04-20)
8. http://ec.europa.eu/news/justice/080617_1_hu.htm(2013-03-04)
9. http://www.caert.org.dz/(2013-01-25)
10. http://ec.europa.eu/news/justice/110506_hu.htm(2013-02-23)
11. http://ec.europa.eu/news/external_relations/111121_hu.htm(2012-11-23)
12. http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6228236.stm(2013-03-15)
13. http://ec.europa.eu/news/justice/110725_hu.htm(2013-04-21)
14. http://ittvagyunk.eu/htmls/cikkek.html?articleID=27(2013-03-26)
15. http://northafricapost.com/3447-morocco-eu-kick-off-fta-talks.html(2013-03-14)
16. http://www.davidicke.com/forum/showthread.php?t=196996(2013-02-26)
17. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1083_en.htm(2013-02-25)
18. http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/sadc.html(2013-04-25)
19. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-1864_hu.htm(2013-03-21)
20. http://www.bruxinfo.hu/cikk/20110308-uj-partnersegi-viszony-az-eu-es-eszak-afrika-kozott.html(2013-02-04)
21. http://eeas.europa.eu/background/index_hu.htm(2013-04-27)
22. http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2013-06/mali_8.php(2013-06-20)
23. http://www.africa-eu-partnership.org/node/798(2012-12-12)
24. http://bruxinfo.eu/cikk/20130116-csutortokon-jovahagyhatja-az-eu-a-mali-missziot.html(2013-05-19)
25. http://bruxinfo.eu/cikk/20130117-a-mali-katonai-akcioban-is-reszt-vehet-magyarorszag.html(2013-02-28)
26. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/HU/foraff/112738.pdf(2013-04-24)
27. http://ss.one.un.org/. (2013-03-29)
28. http://eeas.europa.eu/policies/eu-special-representatives/index_en.htm(2013-04-26)
29. http://exhibitions.nypl.org/africanaage/essay-pan-africanism.html(2013-03-22)
30. http://www.panapress.com/The-Omega-Plan-for-Africa--12-463651-20-lang2-index.html(2013-03-24)
31. http://www.nepad.org(2012-12-10)
32. http://www.business-africa.com/institutions/african-economic-community.html(2013-02-16)

33. http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2013/budget_folder/KV3012856HUC_web.pdf(2013-03-29)
34. http://uniafr.org/current.html (2013-05-25)
35. http://aprm-au.org/ (2013-01-10)
36. http://www.consilium.europa.eu/homepage/highlights/eu-mission-to-assist-in-fighting-terrorism-in-the-sahel?lang=hu(2013-05-01)
37. http://akadalymentes.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/honved-vezerkar/hirek/magyarok-haditengereszeti-muveletekben(2013-01-21)
38. http://www.comesa.int/(2013-02-05)
39. http://www.europarl.europa.eu/delegations/hu/dpap/home.html;jsessionid=613A119A632420405754DBBD2CACE4D1.node1(2013-02-27)
40. http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-20075563(2013-04-19)
41. http://www.globalpost.com/dispatch/news/regions/africa/130128/hailemariam-desalegn-ethiopia-s-pm-new-african-union-assembly-ch(2013-04-20)
42. http://www.pan-africanparliament.org/(2012-12-18)
43. http://africanbusinessmagazine.com/features/organisations/au-commission-dlamini-and-ping-fight-to-a-standstill(2013-04-29)
44. http://www2.icc-cpi.int/Menus/ASP/states+parties/African+States/(2012-12-06)
45. http://www.au.int/en/partnerships(2012-10-15)
46. http://www.newafricanmagazine.com/special-reports/other-reports/10-years-of-the-au/from-oau-to-au(2013-02-26)
47. http://www.france24.com/en/20130322-rebels-fomac-forces-bagui-capital-central-african-republic(2013-05-27)
48. http://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/02/20132148940690455.htm (2013-03-19)
49. http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2013-06/mali_8.php(2013-05-12)
50. http://www.tdrp.net/en/ECCAS.php (2013-04-20)
51. http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4118678.stm(2013-04-10)
52. http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/wege-hizballah-in-africa/html(2013-04-04)
53. http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/regional-cooperation/peace/early-response-mechanism_en.htm(2013-01-16)
54. http://www.ceeac-eccas.org/(2012-11-30)
55. http://www.oecd.org/swac/publications/38826090.pdf(2013-02-08)
56. http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Aussenpolitik/Friedenspolitik/Krisenpraevention/Wo-helfen-wir/110321-AU-Somalia.html (2013-05-19)
57. (http://www.sphereproject.org/news/update-on-the-joint-standards-initiative-deployment-to-the-horn-of-africa/ (2013-04-10)
58. http://www.globalhumanitarianassistance.org/wp-content/uploads/2012/02/gha-somalia-briefing-paper-feb-2012-final.pdf(2013-01-11)

59. http://news.yahoo.com/russia-says-ready-discuss-u-n-force-mali-131753168.html(2013-02-22)
60. http://www.criticalthreats.org/somalia/operation-linda-nchi(2013-04-26)
61. http://www.issafrica.org/iss_today.php?ID=983(2013-03-23)
62. http://www.issafrica.org/iss_today.php?ID=1225 (17-12-2012) (2013-02-25)
63. http://nol.hu/kulfold/brit_lap__irani_raketagyarat_bombazott_szudanban_az_izraeli_legiero(2013-05-29)
64. http://atv.hu/cikk/20121028_irani_raketagyarat_bombazott_szudanban_az_izraeli_legiero(2013-01-16)
65. http://index.hu/kulfold/2012/04/24/kitort_a_szudani-del-szudani_haboru/(2013-03-17)
66. http://index.hu/kulfold/2012/03/10/del-szudan_ehinseg_az_euforia_utan/(2013-02-23)
67. http://index.hu/kulfold/2011/07/10/matol_eggyel_tobb_orszag_van_a_vilagban/(2013-01-28)
68. http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2012/03/27/feature-01(2013-04-13)
69. http://reliefweb.int/report/libya/report-update-unsecured-libyan-weapons-%E2%80%93-regional-impact-and-possible-threats(2013-03-29)
70. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20120118_CFC__MedBasin_Thematic_Unsecured_Libya_Weapons%5B1%5D.pdf (2013-03-29)
71. http://www.pbs.org/wnet/africa/explore/sahel/sahel_overview.html (2013-05-24)
72. (http://www.mindennapiafrika.info/2012/02/26/2012-ben-ujra-megprobaljak-az-lra-nyomaban-megint (2013-03-15)
73. http://www.pbs.org/wnet/africa/explore/sahel/countries/mali_intro.html 2013-04-01(2013-05-28)
74. http://allafrica.com/stories/201303310144.html 2013-04-01(2013-04-02)
75. https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html(2013-03-30)
76. http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/euavsec-south-sudan/mission-description/index_en.htm(2013-04-22)
77. http://consilium.europa.eu/media/1766613/euavsec_press_release_121011short.pdf(2013-04-22)
78. http://history-geography.blogspot.hu/ (2013-06-30)